This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

https://books.google.com

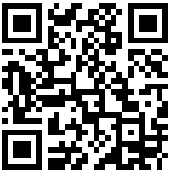

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
  Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
  Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
  Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
  Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk `http://books.google.com/`

THE
PENNSYLVANIA
STATE UNIVERSITY
LIBRARY

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

MODERNA SPRÅK

Svensk Månadsrevy för undervisning i de tre huvudspråken

utgiven av

HERMAN SÖDERBERGH
Rektor vid Djursholms Samskola

N. OTTO HEINERTZ
Lektor vid Södermalms h. a. läroverk, Stockholm.

ADERTONDE ÅRGÅNGEN

1924

Digitized by Google

Digitized by Google

MODERNA SPRÅK:

ÅRGÅNG XVIII (1924)

INNEHÅLL:

N:r 1, 2. Februari.

Sid.

Studier i en studiehandbok, **Mats Redin** 1

Zum Gebrauch des Infinitivs im Deutschen II, **Hans W. Pollak** 21

Nachwort, **N. Otto Heinertz** 35

Er muss es getan haben och Er hat es tun müssen, **Emil Låftman** 36

Litteratur:

Albert Ehrensvärd, Fransk medeltid och Renässans, Essayer, **Virgile Pinot** 56

N:r 3. Mars.

Talmaskiner och språkstudier, **Olof Gjerdman** 65

En lekmans oförgripliga funderingar beträffande eller, på bättre svenska visavi främmande ords, enkannerligen (geografiska) namns, uttal i svenskan, ävensom visavi svenskt uttal i största allmänhet, **A. Malmstedt** 82

De skriftliga översättningarna i studentexamen, **Lars Lindberg** 97

Om s. k. utelämnat il i franskan, **Hugo Styff** 98

En engelsk språkfråga. **E. H., C. S. F.** *och* **G. E. F.** 102

Litteratur:

Heinrich Seidel, Die Robinsoninsel, med förklaringar och anmärkningar av E. A. Adèrn, **Sigurd Holm** 105

Lyttkens, I. A., Läslära, eller Metodik för undervisningen i läsning efter ljud-metoden, under första lästerminen, **Fr. Wulff** 109

Carmosine. Pierre et Camille par Alfred de Musset med förklaringar av H. Gillqvist, **Virgile Pinot** 112

N:r 4. April.

Vårens Studentstilar 117

Digitized by Google

N:r 5. Maj.

Vårens Realskolestilar 137
Ursprunget till »Home, Sweet Home» *147*
Litteratur:
Karl Luick, Deutsche Lautlehre, **Hans W. Pollak** 148
E. J. Reinius, Aus deutschen Klassikern, **N. Otto Heinertz** 151

N:r 6, 7. September.

Nyare handböcker för anglister, **Mats Redin** 153
Engelska reproduktionsövningar, **Emil Rodhe** 161
Om formen för de skriftliga översättningsproven i student-examen, **E. Edström** 169
Om ordföljden i engelska sägesatser i våra språkläror och i litteraturen, **Arne von Koch** 171
Något om tidsvärdet hos imperfekt konjunktiv i tyskan, **Emil Låftman** 176
Ett genmäle eller Carmosine än en gång, **Hilmer Gillqvist** 179
Ytterligare till Carmosine, **Herman Söderbergh** 187
Litteratur:
A. Bokelund, Tyska stilar, serien A. I och II, B. I och II, C. I. **N. Otto Heinertz** 189
A. Bokelund, Nyckel till Tyska stilar, serien A. I och II, B. I och II, C. I. **N. Otto Heinertz** 189
Emil Rodhe, Tyska Översättningsövningar i anslutning till Zwei Novellen av J. Stinde. **N. Otto Heinertz** 189
Hans Pollak, Nyckel till Tyska översättningsövningar i anslutning till Zwei Novellen, **N. Otto Heinertz** 189
Heinrich v. Kleist, Prins Friedrich von Homburg, **N. Otto Heinertz** 194
E. A. Adèrn, Engelska reproduktionstexter för muntligt och skriftligt återgivande, **Carl Collin** 196
Insända böcker och tidskrifter .... 197—198

N:r 8. November.

Höstens Studentstilar 199
Höstens Realskolestilar 219
Litteratur:
Heisig-Collin, Läsebok i tysk handstil, **N. Otto Heinertz** 229

Digitized by Google

Sid.

N:r 9. December.

Något om tidsvärdet av imperfekt konjunktiv i tyskan, **E. Herdin, N. Otto Heinertz** 231

Med anledning av höstens examensskripta, **Johan Vising — Virgile Pinot — Stilrättare — Alfred Wolf — Ernst A. Meyer — Utarbetaren av Realskolestilen — E. L. — C. S. Fearenside** 234

Digitized by Google

Innehållsförteckning efter innehållets art.

I. Språkpedagogiska inlägg.

Sid.

Studier i en studiehandbok, *Mats Redin* 1
Talmaskiner och språkstudier, *Olof Gjerdman* 65
De skriftliga översättningarna i studentexamen, *Lars Lindberg* 97
Om formen för de skriftliga översättningsproven i studentexamen, *E. Edström* 169

II. Artiklar av grammatiskt, litteraturhistoriskt, språkhistoriskt, stilistiskt, e. d. innehåll.

Zum Gebrauch des Infinitivs im Deutschen II, *Hans W. Pollak* 21
Nachwort, *N. Otto Heinertz* 35
Er muss es getan haben och Er hat es tun müssen, *Emil Låftman* 36
En lekmans oförgripliga funderingar beträffande, eller på bättre svenska *visavi* främmande ords, enkannerligen (georgafiska) namns, uttal i svenskan, ävensom visavi svenskt uttal i största allmänhet, *A. Malmstedt* 82
En engelsk språkfråga, *E. H.*, *C. S. F.* och *G. E. F.* 102
Om s. k. utelämnat *il* i franskan, *Hugo Styff* 98
Nyare handböcker för anglister, *Mats Redin* 153
Engelska reproduktionsövningar, *Emil Rodhe* 161
Om ordföljden i engelska sägesatser i våra språkläror och i litteraturen, *Arne von Koch* 171
Något om tidsvärdet hos imperfekt konjunktiv i tyskan, *Emil Låftman* 176
» » » » » » » » *E. Herdin* 231
» » » » » » » » *N. Otto Heinertz* 233

III. Diverse.

Ursprunget till "Home, Sweet Home" 147
Ett genmäle eller Carmosine än en gång, *Hilmer Gillqvist* 179
Ytterligare till Carmosine, *Herman Söderbergh* 187
Med anledning av höstens examensskripta, *Johan Vising — Virgile Pinot — Stilrättare — Alfred Wolf — Ernst A. Meyer — Utarbetaren av realskolestilen — E. L. — C. S. Fearenside* ..... 234—243

Digitized by Google

Sid.

IV. Översättningar och kommentarer m. m.

A. Studentexamen.

Uppsatsuppgifter och översättningsprov.

V. T. 1924, *S. J. Charleston — C. S. Fearenside — G. E. Fuhrken — L. J. Pott — P. Méaly — Virgile Pinot — M. Ransson — Ernst A. Meyer — E. Th. Walter — Alfred Wolf* .. .. 117—135
H. T. 1924, *S. J. Charleston — C. S. Fearenside — G. E. Fuhrken — P. Mealy — Virgile Pinot — M. Ransson — Ernst A. — Meyer — E. Th. Walter — Alfred Wolf* ..... 199—218

B. Realskolexamen.

Översättningsprov och reproduktionsprov.

V. T. 1924. *Ernst A. Meyer — E. Th. Walter — Alfred Wolf — S. J. Charleston — C. S. Fearenside — G. E. Fuhrken* ..... 137—147
H. T. 1924, *Ernst A. Meyer — E. Th. Walter — Alfred Wolf — S. J. Charleston — C. S. Fearenside — G. E. Fuhrken* — 219—229

V. Böcker.

Albert Ehrenswärd, Fransk medeltid och renässans, essayer, **Virgile Pinot** 56
Heinrich Seidel, Die Robinsoninsel, med förklaringar och anmärkningar av *E. A. Adèrn*, **Sigurd Holm** 105
I. A. Lyttkens, Läslära eller Metodik för undervisningen i läsning efter ljudmetoden, under första terminen, **Fr. Wulff** 109
Alfred de Musset, Carmosine. Pierre et Camille, med förklaringar av av *H. Gillqvist*, **Virgile Pinot** 112
Karl Luick, Deutsche Lautlehre, **Hans W. Pollak** 148
E. J. Reinius, Aus deutschen Klassikern, **N. Otto Heinertz** 151
A. Bokelund, Tyska stilar serien A I och II, B I och II, C I,
A. Bokelund, Nyckel till dito .....
Emil Rodhe, Tyska översättningsövningar i anslutning till Zwei Novellen av *J. Stinde* ..... **N. Otto Heinertz** 189
Hans Pollak, Nyckel till dito.....
Heinrich v. Kleist, Prins Friedrich von Homburg. Med anmärkningar av *Edv. Strömberg*, **N. Otto Heinertz** 194
E. A. Adèrn, Engelska reproduktionstexter för muntligt och skriftligt återgivande, **Carl Collin**..... 196
Heisig-Collin, Läsebok i tysk handstil, **N. Otto Heinertz** 229
Insända Böcker 116, 197
Insända Tidskrifter 116, 198

Digitized by Google

Digitized by Google

MODERNA SPRÅK

SVENSK TIDSKRIFT FÖR UNDERVISNING I DE TRE HUVUDSPRÅKEN
TYSKA, ENGELSKA, FRANSKA

UTGIVEN AV

HERMAN SÖDERBERGH OCH N. OTTO HEINERTZ.

ÅRG. XVIII. 1, 2 * MALMÖ * Februari 1924

STUDIER I EN STUDIEHANDBOK.

För varje språkman torde vara mer än välbekant, huru tid efter annan klagomål höjts mot den utbildning, som bestås språklärarna vid universiteten. Framför allt ha dessa klagomål gällt licentiatstudierna, vilka ansetts vara alltför ensidigt inriktade på fornspråken, medan det levande språket om icke direkt försummades så dock i otillräcklig grad tillgodosåges, och det är ju en fördjupad kunskap om detta, som skolan i främsta rummet kräver av de med högre kompetens utrustade lektorerna. Ett eko av denna kritik möter i Skolkommissionens Betänkande, där det s. 437 heter: »Jämväl angående filosofie licentiatexamen vill kommissionen anbefalla en revision av gällande fordringar i syfte att möjliggöra, särskilt beträffande de moderna språken, en sådan läggning av kurserna, att de mera än hittills inriktas på nutidens språk, under motsvarande inknappning av fordringar rörande de äldre språkskedena». Angående ämbetsexamen betonar kommissionen »den synnerliga vikten därav, att universitetens fordringar... avvägas, på sätt gällande examensstadga uppenbarligen avsett, under bestämt hänsynstagande till skolundervisningens behov». Kommissionen vitsordar, att »ifrågavarande förhållanden numera gestalta sig icke oväsentligt gynnsammare, än vad fallet tidigare varit», men framhåller en fortsatt utveckling i samma riktning som ett betydelsefullt önskemål. Vilken ställning läroverkslärarna än i övrigt må inta gentemot kommissionsbetänkandet, torde de på denna punkt ha föga att principiellt invända. Det vore orättmätigt att förneka, att under det senaste decenniet universiteten gjort mycket för att tillmötesgå de från skolan framställda kraven, både ifråga om studieplanerna och undervisningens läggning, men otvivelaktigt kan ännu mera göras, utan att universiteten för den skull behöva på minsta sätt åsidosätta sina övriga uppgifter.

Det kunde ju synas, att dessa frågor äro av mindre intresse för dem som redan ha sin universitetsutbildning bakom sig och

Digitized by Google

nu äro män i staten. Gamla erfarna lärare veta alltför väl, att det är de många årens fortsatta studier, som kanske skänka en huvudparten av de kunskaper man behöver i sin dagliga gärning, men trots detta är det nog icke utan betydelse, både för den enskilde läraren och för skolan, att de aktiva språklärarna med uppmärksamhet iakttaga utvecklingen inom universitetsutbildningen, något som det följande avser att utan all förhävelse belysa. Hänsyn tages här uteslutande till utbildningen av lärare i de tre moderna språken vid Uppsala universitet.

Frågan har i viss mån just nu fått förnyad aktualitet, icke, såsom en eller annan av de inledningsvis anförda citaten kan förledas att tro, genom skolkommissionens betänkande, utan emedan för kort tid sedan en ny upplaga av filosofiska fakultetens studiehandbok utkommit. Den senaste upplagan utgavs 1913, varför mellan de två ligger en tidrymd av hela tio år. Under tiden har kommissionsbetänkandet utkommit, och man gör sig naturligt nog den frågan, i vilken utsträckning de där framställda önskemålen rörande studieplanerna tillmötesgåtts. Rättvisligen bör då anmärkas, att den nya studiehandboken sedan lång tid varit under förberedande, ehuru dess publicering av åtskilliga omständigheter kommit att fördröjas, och att åtminstone vissa partier redan för ett par år sedan nyredigerades och blevo tillgängliga i korrektur. Att studieplanernas eventuella omläggning skulle stå i *direkt* samband med kommissionens yrkanden kan man därför endast förutsätta i vissa speciella fall, så exempelvis i romanska språk. Om man det oaktat i flera ämnen kan skönja en närmare anpassning efter skolans krav, så får detta sålunda ej utan vidare uppföras på kommissionens förut efter vad det synes skäligen magra vinstkonto. Anledningen till förskjutningen må emellertid helt lämnas ur räkningen; att en sådan till skolans förmån faktiskt ägt rum inom studieplanerna är oförtydbart, och detta äro skolmännen säkerligen villiga att tacksamt erkänna. Vad de moderna språken angår — andra ämnen ha vi ju ej orsak att här ingå på — är en dylik anpassning icke heller ägnad att förvåna; professorn i romanska språk har som bekant dels under en följd av år tjänstgjort som censor, dels varit medlem av skolkommissionen, professorn i engelska har förut varit lektor vid högre lärarinneseminariet samt dessutom som skolboksutgivare och även på annat sätt manifesterat ett mycket livligt intresse för skolan, dess organisation och verksamhet.

Att speciellt ämbetsexamen är en skolexamen framgår av stadgan angående filosofiska examina § 16. Klart uttryckes detta även i studiehandboken under ämnet litteraturhistoria: »Ämbetsexamen ... är inrättad för att hos den blivande läroverkslärare garantera förmåga att undervisa i respektive skolämnen». Det kan synas anmärkningsvärt, att stadgan icke innehåller någonting motsvarande om licentiatexamen, men förmodligen har man ej onödigtvis velat binda vederbörande genom liknande stipulationer

Digitized by Google

angående studieplanerna för denna högre vetenskapliga examen. Häremot kan naturligtvis föga med fog invändas. Att även licentiatexamen delvis är en skolexamen behöver ju ej erinras om; dock kommer också det till tydligt uttryck i studiehandboken under ämnet tyska: »Då denna examen i förening med filosofisk ämbetsexamen även skall vitsorda kompetens till lärarebefattningar vid de allmänna läroverken, äro säkra insikter i det levande språket en allmän och oeftergivlig fordran».

En jämförelse mellan examensfordringarna i de tre moderna språken enligt 1913 och 1923 års studiehandböcker visar, att de mest betydande förändringarna ägt rum inom romanska språk.

Romanska språk.

Ämbetsexamen. Textkurserna ha ökats, för AB från 35 till 45 arbeten, för A från 47 till 70 (däri inberäknade de kursivt lästa). För AB (och A) har tillkommit: »Kännedom om den allmänna språkvetenskapens element (Beckman, Språkets liv)». Beträffande det historiska studiet är intressant att observera omformuleringen: 1913: »Det viktigaste av franskans historiska fonetik jämte tillämpning av denna kunskap på formläran»; 1923: »Kort översikt av franskans historiska fonetik avsedd till förklaring av franskans nuvarande formsystem». För A fordras (1923) »ytterligare fördjupade och vidgade grammatiska kunskaper». Det val mellan en mindre kurs i fornfranska och elementära kunskaper i italienska, som 1913 års studiehandbok medgav för högsta betyget i ämbetsexamen, har i den nya handboken bortfallit: numera endast alternativet fornfranska (däremot kan italienska eller spanska få medtagas i kandidatexamen, i vilken f. ö. även andra modifikationer av kurserna kunna företas).

Licentiatexamen. Här möter den märkligaste nyheten: såväl för AB som för A »kan alternativt väljas en kurs av väsentligt språkhistorisk karaktär, i vilken ingår en tämligen vidsträckt kännedom om de äldre språkskedena, eller en kurs i vilken det moderna språkskedet utgör studiets huvudsakliga föremål. Det sista alternativet, som icke befriar från språkhistoriska studier i en viss utsträckning, torde ur praktisk synpunkt vara det för blivande lärare lämpligaste». Alternativ I överensstämmer i stort sett med de gamla fordringarna; i modern franska fordras endast kunskaper motsvarande betyget A i ämbetsexamen. Alternativ II torde såsom nytt böra återges fullständigt: »a) I alla grenar väsentligt vidgade såväl praktiska som teoretiska kunskaper i modern franska. Till de under A 3 (= A i ämbetsexamen) upptagna momenten kommer även fransk stilistik. Textkursen bör garantera en god kännedom om den franska litteraturen från klassiciteten till vår tid, koncentrerad på den period, som av den studerande eventuellt göres till föremål för specialstudier (litteraturanvisningar). b) Fransk histo-

Digitized by Google

risk grammatik. c) En viss kännedom om forn- och medelfranskan, dess grammatik och dess litteraturhistoria. d) Fransk metrik. e) Kännedom om ytterligare tvänne romanska språk samt deras litteraturhistoria i huvuddrag. Textkurser omfattande omkring 15 arbeten i vartdera språket, varav några klassiska». (Dessutom avhandling).

Engelska.

Ämbetsexamen. Beträffande litteraturkursen har tillkommit, att en mindre del därav (3 à 5 vol.) »bör läsas med användande av ett på engelska avfattat lexikon (t. ex. The Concise Oxford Dictionary) under noggrant inlärande av ordförklaringar samt synonyma ord eller uttryck på engelska». För betyget A skall dessutom »studeras mera ingående en nutidsförfattare av erkänt hög rang (Hardy, Kipling, Galsworthy, Shaw, Wells, Bennett osv.) jämte ett mindre litterärt arbete över dennes diktning». Uppsatsprovet har återinförts.

Licentiatexamen. I litteraturhistoria har kursen utökats med »några valda arbeten över nyengelsk litteratur». Dessutom betonas vikten av att »förutom sammanfattande handböcker även studera specialundersökningar över någon viss del av ämnet». Eljest äro kurserna i stort sett oförändrade. — Då ovan fordringarna i modern tyska och modern franska för licentiatexamen citerats, bör här även motsvarande fordringar i engelska angivas, ehuru de lika litet som i tyska i studiehandboken undergått någon ändring sedan 1913: »I denna examen lägges redan för betyget godkänd mycket stor vikt på en grundlig och allsidig kännedom om det levande språket, vilande på omfattande och noggranna studier i den nyengelska litteraturen, framför allt den moderna, och i språkets grammatik, stilistik, synonymik och fonetik».

Tyska.

Ämbetsexamen. Fordringarna ha här undergått en omredigering, som särskilt kommer till synes i ordningsföljden mellan de olika momenten: först sättes kravet på »ett korrekt uttal och en säker insikt i det levande språkets fonetik, grammatik och viktigaste ordförråd; förmåga att tala tyska; säkerhet i språkets skriftliga användande», vilket allt naturligtvis krävts även tidigare, ehuru det i 1913 års studiehandbok upptogs först som moment b—d. Större vikt lägges numera på den moderna litteraturkursen, såväl för B som för AB; den nya handboken ger en mycket rikhaltig förteckning på moderna författare, vilken de studerande säkerligen äro synnerligen tacksamma att ha till ledning[1]). Fort-

[1]) Att litteraturanvisningarna även i andra avseenden, här liksom i övriga ämnen, kompletterats med nyare arbeten är ju en självfallen sak som ej behöver särskilt noteras.

Digitized by Google

farande kräves, även för B, »förmåga att någorlunda förstå en lättare fransk text», något som kontrolleras vid tentamen (i tyska), »särskilt hos studerande som ej avlagt mogenhetsprövning i tyska (1913: latinska) språket». För betyget A »kräves icke någon större litteraturkurs» än för AB, men »för djupare studier (uppenbarligen att tolka som: för högre betyg än AB) förutsättes någon grad av insikter (1913: bildning) inom ämnesgruppen nyare språk med modern litteratur i det hela». Motiveringen härför, som upptogs i den gamla handboken, har nu strukits: »Utan någon insikt i den allmänna moderna litteraturhistorien eller någon förmåga att förstå det väsentliga av t. ex. en text från den franska klassiciteten eller senare litteraturperioder kan den studerande ej göra sig förtrogen med den tyska litteraturen». Riktigheten härav må ej bestridas, men för en utomstående förefaller det onekligen något egendomligt, att »insikter inom ämnesgruppen nyare språk med modern litteratur i det hela», såvitt av studiehandboken framgår, skall vara förutsättningen för förvärvandet av högre betyg än AB just i tyska språket. (Det enda mera påtagliga, som en aspirant härpå finner i handboken, är att »för högre betyg än med berőm godkänd är insikt i holländska önskvärd, men icke nödvändig»). Som bekant kombineras tyska i ämbetsexamen i de allra flesta fall antingen med romanska språk och engelska eller också med nordiska språk och litteraturhistoria (jämte fjärde ämne); vilken kombination som än väljes vågar man väl förutsätta, att examen *i sin helhet* garanterar »någon grad» av de för djupare studier i tyska krävda insikterna. En annan sak är att det beträffande ordningen mellan studiet av tyska och andra examensämnen säges (s. 244), att »vid kombination med nordiska språk detta senare ämne lämpligen studeras först», och att »där så kan ske, kursen i allmän litteraturhistoria ock torde böra inhämtas före tentamen i tyska språket». Detta överensstämmer också med den av fakulteten föreslagna ordningen mellan studiet av ämnena i grupp 2 (s. 313). Däremot föreslår fakulteten för grupperna 7, 8 och 9 ordningen tyska, engelska, romanska språk (jämte fjärde ämne). Huruvida denna ordning — alldeles bortsett från det här berörda stipulerandet i tyska — verkligen är den lämpligaste, må lämnas därhän; den studerande som tar de moderna språken i den av fakulteten föreslagna ordningen har därigenom så vitt man kan finna utestängt sig från möjligheten att i det första ämnet, tyska, erhålla högre betyg än AB (för den händelse han icke redan under skoltiden tillägnat sig de åskade insikterna). Att göra fakulteten ansvarig härför vore naturligtvis orimligt, allra helst som den uttryckligen betonar, att de givna exemplen på studieordning snarast äro att betrakta blott som *förslag*, »då personliga intressen och tillfälliga omständigheter alltför väl kunna göra en annan ordning ... lämplig.» Att dylika omständigheter faktiskt ofta hindra studerande att iakttaga en fullt planmässig ordningsföljd i studiet av de olika ämnena är välbekant, och man torde kunna

Digitized by Google

ifrågasätta lämpligheten av att denna valfrihet, som utgör ett av universitetsstudiernas värdefullaste kännetecken, onödigtvis beskäres genom enskild examinators uppställande av fordringar, som icke direkt beröra eget ämne.

Licentiatexamen. Såsom framgår av det ovan (s. 3) anförda citatet kvarstår kravet på säkra insikter i det levande språket. Modern holländska är nu obligatorisk. Den språkhistoriska kursen, förut omfattande bl. a. gotiska, fornhögtyska, medelhögtyska, fornsaxiska och någon kännedom om fornengelska, har utökats med medelnederländska och »förmåga att kursivt översätta medelhögtysk text», ävensom »någon förmåga att läsa en lättare fornfransk text». På seminarieövningarna har dessutom behandlats medellågtyska. — Att det högsta betyget »i allmänhet förbehålles för examinander med mångsidigare insikter i moderna språk eller närbesläktade ämnen» är ju icke ägnat att förvåna, i betraktande av de för detta betyg i ämbetsexamen av examinator uttalade önskemålen.

En så att säga axiomatisk sanning är, att språkhistoriska studier äro lika nödvändiga i licentiatexamen som moderna studier i ämbetsexamen. Den senare avser framför allt att ge solida kunskaper i det levande språket, den förra att skänka en djupare förståelse av detsamma, och att en sådan ej kan vinnas utan ett *grundligt* studium av språkets historia är ett faktum så allmänt erkänt, att det ej här tarvar någon som helst motivering. Vad som möjligen kunde förtjäna att något beröras är motsatsen: omfattningen och värdet av å ena sidan historiska studier i ämbetsexamen, å andra sidan moderna studier i licentiatexamen.

Beträffande ämbetsexamen intar vid Uppsala universitet engelskan en särställning i förhållande till de två andra språken, i det att i engelska inga egentliga kunskaper i språkhistoria fordras. Vad som kräves är dels inhämtandet av en kortfattad propedeutisk kurs, som redogör för bl. a. engelskans släktskapsförhållanden och de allmänna dragen av engelskans historia, med särskild uppmärksamhet fästad vid ordförrådets sammansättning och rikspråkets uppkomst (»Prof. Erdmanns kollegium»), dels ett par arbeten av Bradley och (för A) Jespersen. Historisk fonetik fordras icke, vilket är fallet både i romanska språk och tyska. I romanska språk läses för högsta betyget dessutom en kort fornfransk text, i tyska för AB, jämte historisk grammatik, ett ej alltför begränsat urval av den medelhögtyska litteraturen (däremot ej fornhögtyska). I engelska läses ej texter äldre än Shakespeare. — Utan samtidigt studium av medeltida texter blir som bekant sysslandet med historisk ljudlära ofta ingenting annat än ett mekaniskt inpluggande, efterlämnande på sin höjd intrycket av ett virrigt sammelsurium av mer eller mindre förstådda ljudlagar, och det torde också vara insikten härom, som föranlett den ovan nämnda omredigeringen av ifrågavarande moment av fordringarna

Digitized by Google

för AB i romanska språk, där det understrykes, att den genomgångna översikten av franskans historiska fonetik är avsedd till förklaring av franskans nuvarande formsystem. Om språkhistoria överhuvud skall förekomma i ämbetsexamen — bortsett från en översikt av allra elementäraste slag, som i engelska — torde det följdriktigaste vara att liksom förhållandet är i tyska förbinda den med läsningen av en textkurs, som ej är knappare tilltagen än att den studerande hinner bli åtminstone så pass förtrogen med det äldre språket, att han utan alltför stor svårighet kan på egen hand tolka medeltida alster av litterärt värde. Att den litterära synpunkten varit den avgörande vid bestämmandet av fordringarna i medelhögtyska för ämbetsexamen, är också ögonskenligt, och det faller sig ju onekligen naturligt i fråga om en så rik och, vad som här inte är mindre viktigt, för oss svenskar jämförelsevis lättillgänglig litteratur som den medelhögtyska. Bortsett från Chaucer (som visserligen åtminstone varje språkman borde unna sig att någon gång stifta direkt bekantskap med) och ett fåtal andra författare är ju den medelengelska litteraturen betydligt torftigare, och då även språket erbjuder så väsentligt mycket större svårigheter än medelhögtyskan, om icke precis ur synpunkten av dess förståelighet, så fastmer med tanke på de otaliga olösta ljudhistoriska problem, som ständigt möta i medelengelskan, torde upptagandet av en textkurs häruti i ämbetsexamen knappast vara att anbefalla (och naturligtvis ännu mindre fornengelska). Av skäl som nyss anförts bör då icke heller engelsk historisk fonetik ifrågasättas i fordringarna, även om det på intet sätt kan skada, att de studerande föreläsningsvis eller på annat sätt få en inblick i utvecklingens allmänna principer. Av värde vore däremot, om en kort systematisk framställning av Shakespeares språk inginge i kursen, upptagande icke ljudlära, men någon formlära och särskilt syntax. Shakespeare läses ju även för ämbetsexamen, och en handbok av just den antydda arten föreligger i Franz' Die Grundzüge der Sprache Shakespeares.

Självfallet är ett studium, som så gott som uteslutande inriktar sig på det moderna språket, icke enbart av godo. Visserligen innebär möjligheten till koncentration en avgjord fördel, eftersom den studerande ej behöver splittra sig på för många olika saker, men det blir lätt enformigt, som studium betraktat, och därmed kanske i viss mån en besvikelse för den som verkligen vill bedriva vetenskapliga studier. Och vad allvarligare är: det skänker icke den vida synkrets, som universitetet vill och skall ge sina alumner. Väl är det sant, att inga kursplaner kunna garantera åtkomsten av denna ovanskliga skatt; det förnämsta är ju, inte endast i historien, personligheten, vare sig det gäller dem som taga emot eller dem som giva. Mången licentiat har lämnat Alma mater utan att ha fått koxa in i hennes helgedomar (varmed ej avses aulan), och mången magister har gått ut till sin gärning med en i sann mening *liberal education,* även om betygen varit

Digitized by Google

släta. Inte ens den vackra doktorsringen är något osvikligt tecken på närmare frändskap med Sophrosyne. Men — för att åter lämna koturnen — visst vore det fåfängt att vilja bestrida, att ett språkstudium, som även inrymmer sysslande med språkets historia, ger större möjligheter till vinnande av en verklig universitetsbildning. Om trots detta förf. är ovillig att tillstyrka bedrivandet av egentliga historiska studier för ämbetsexamen i det ämne han själv är närmast intresserad av[1]), beror detta, bortsett från redan angivna skäl, på rädslan att riskera en förlängning av studietiden. Den moderna kursen får under inga förhållanden avknappas, och skulle till den komma exempelvis medelengelska vore förlängningen oundviklig. För övrigt är det ju ej nödvändigt att i ämbetsexamen alla språken studeras efter parallella linjer: huvudsaken är att en filosofie magister med de tre moderna språken åtminstone i något av dem sättes i tillfälle att ägna sig åt ett äldre språkskede, och bäst lämpar sig otvivelaktigt då medelhögtyskan, även av den anledning, att tyskan säkerligen är det språk, som studenterna från skolan äro mest förtrogna med. Det är fördenskull rimligare att avstå någon tid från den moderna tyskan åt det äldre språkskedet än det skulle vara att mera ingående studera äldre tiders franska eller engelska. — Att yrka på fullständigt strykande av historiska språkstudier i ämbetsexamen vore förvisso en beklaglig kortsynthet, som snart skulle resultera i sänkt kvalitet hos språklärarna. Låt vara att det är endast en fragmentarisk kunskap om språkets liv och historia, som ämbetsexamen kan hinna ge magistrarna, dessa fragment är dock den navelsträng, som knyter dem till språkvetenskapen i djupare mening. En medicine professor har en gång yttrat, att vad som skiljer läkaren från kvacksalvaren är en medicine kandidatexamen; med en djärv omskrivning kunde man kanske påstå, att det är det historiska stoffet i ämbetsexamen, som skiljer våra dagars filosofie magistrar från forna tiders språkmästare. Att detta icke innebär något underskattande av magistrarnas kunskaper torde vara överflödigt att tillägga; för övrigt kunde nog också de gamla språkmästarna sina stycken.

Vi vända oss nu till licentiatexamen. Ovan har genom citat ur studiehandboken visats, att både i engelska och tyska kravet på säkra insikter i det levande språket energiskt inskärpes, i tyska under uttryckligt framhävande av att denna examen även skall vitsorda kompetens till lärarebefattningar vid de allmänna läroverken. Denna fordran är ju lika självklar som från skolans synpunkt tacknämlig, men samma fordran uppställdes även i 1913 års studiehandbok utan att den genomgående haft önskad effekt, försåvitt man får fästa något avseende vid den kritik, som under mellantiden riktats mot licentiatkurserna. Tydligen har det ej varit tillfyllest med en dylik inledningsvis uttalad allmän fordran, huru

[1]) Till förekommande av eventuell missuppfattning är måhända nödvändigt betona, att veterligen en dylik utökning av kursen ej från något håll föreslagits.

Digitized by Google

skarpt formulerad den än må vara, och ingen i förhållandena insatt kan sannerligen förundra sig över att detta krav i realiteten blivit om icke en död bokstav så åtminstone ett mindre kategoriskt imperativ. Studiet av äldre språkskeden är så pass mödosamt och tidskrävande, att de studerande omöjligen kunna ha någon större fond av tid och krafter över för moderna studier, om icke examen skall kräva en alldeles orimligt lång tid. Licentiatexamen *är* ingen lätt examen och *får* icke göras lättare: det skall vara en respektabel prestation att ta den. Men den får inte heller göras svårare därigenom, att den redan förut omfattande kursen inom de äldre språkskedena ytterligare utvidgas. Under förutsättning att de uppställda fordringarna på moderna kunskaper verkligen rigoröst uppehållas står det naturligtvis varje examinator fritt att utöka fordringarna i språkhistoria in infinitum, men med risk att inga studerande befinnas villiga att försöka sig på avläggandet av en dylik mandarinexamen. Man har svårt att värja sig för intrycket att licentiatexamen i tyska är på god väg att utvecklas till en sådan. — Mindre avskräckande te sig fordringarna i engelska. I detta ämne inskränktes f. ö. redan i 1913 års handbok det historiska studiet så till vida att den tidigare för högsta betyget fordrade propedeutiska kursen i sanskrit borttogs. (I praktiken har numera en ytterligare inskränkning skett därigenom att sedan ett par år tillbaka ej läses den dryga överkurs speciellt i fornengelska, som dessförinnan framdrivits genom konkurrensen mellan de studerande; denna fordrades dock icke av vederbörande lärare, och då ändringen icke framgår av studiehandboken, bör den ej beaktas vid en jämförelse mellan de olika ämnena, utan nämnes här endast till upplysning om de faktiska förhållandena). Om man sålunda i engelska kan skönja åtminstone en tendens till en utveckling i den från skolhåll föreslagna riktningen, ligger dock tyngdpunkten allt fortfarande på studiet av äldre språkskeden, även om kurserna ej äro av på långt när samma formidabla dimensioner som i tyska. — I vad mån det intensiva bedrivandet av fornspråken sammanhänger med ämnesvalet för avhandlingarna, vilka i de moderna språken i de allra flesta fall behandla problem ur äldre språkskeden, är en detalj av stort intresse, som emellertid här må lämnas utanför diskussionen.

Förutsatt att en ändring av de rådande förhållandena anses påkallad inställer sig till besvarande den frågan, på vad sätt den skall åvägabringas. Bland förespråkarna för en revision av studieplanerna för licentiatexamen torde enighet råda därom, att denna ej bör leda till en uttänjning av studietiden. Det går heller icke an att inom ramen av den nuvarande normaltiden[1]) söka inpressa ett större kunskapsstoff, utan det gäller att företaga en mera ge-

1) Cirka 3 år för AB eller högre betyg, inberäknat licentiatavhandlingen. För engelska uppger studiehandboken, att betyget med beröm godkänd bör kunna förvärvas på ungefär 2 år, vilket dock förefaller vara något för sangviniskt beräknat.

Digitized by Google

nomgripande operation. *En* utväg är den av skolkommissionen anbefallda: »en sådan läggning av kurserna, att de mera än hittills inriktas på nutidens språk, under motsvarande inknappning av fordringar rörande de äldre språkskedena», alltså en allmän nedskärning av den historiska kursen, kompenserad av utökade moderna studier. För den händelse licentiatexamen hade enbart till uppgift att garantera lärarkompetens vore ju detta en enkel och rätt tillfredsställande lösning, men det behöver ej erinras om att syftet med denna examen är att utbilda vetenskapsmän, oavsett om de i framtiden komma att tjänstgöra i läroverken eller icke — vilket ingalunda innebär, att det är likgiltigt om studieplanerna taga någon hänsyn till denna omständighet eller ej. Det vore förvisso otillbörligt att av omsorg om skolan utan tvingande nödvändighet (och en sådan föreligger icke) vilja klavbinda universitetet i dess funktioner, som influera så många andra kulturområden än den högre skolundervisningen. Det förtjänar ock att observeras, att inte ens skolkommissionen beträffande licentiatexamen direkt ifrågasatt att »skolmyndigheterna vid fastställandet av nämnda fordringar böra få tillfälle att göra sina synpunkter gällande», som det s. 437 heter med syftning på ämbetsexamen, ehuru kommissionen »vill anbefalla» den nyss berörda omläggningen av licentiatkurserna. Att skolmyndigheterna beredas tillfälle till samverkan vid uppgörandet av kursplanerna för ämbetsexamen synes vara en mycket rimlig begäran, ehuru saken för de moderna språkens vidkommande f. n. saknar egentlig aktualitet; att det av kommissionen uttalade önskemålet om en revision av fordringarna för licentiatexamen icke heller kan avvisas som blott och bart ett okynneskrav torde genom den här lämnade utredningen ha fått någon belysning. Med hänsyn till licentiatexamens allmänna karaktär är det dock knappast tillrådligt att följa kommissionen i dess förslag rörande sättet för denna revision, n. b. under alla omständigheter. Det är visserligen sant, att skolan behöver licentiater med de mest omfattande och grundliga kunskaper i det levande språket, men fall kunna ju tänkas, då en licentiat har ännu större behov av eller större intresse för grundliga och omfattande insikter i språkhistoria. Den i många avseenden bästa lösningen är därför otvivelaktigt den som redan föreligger i romanska språk: uppställandet av tvenne *alternativ*, det ena omfattande huvudsakligen språkhistoria, det andra huvudsakligen moderna romanska språk, framför allt modern franska. Det förra överensstämmer i stort med den gamla licentiatexamen, det senare med den av kommissionen skisserade. Mycket vore vunnet, om samma anordning kunde införas också i engelska och tyska.

Emellertid får icke fördöljas, att även om förslaget med alternativa licentiatkurser realiserades i alla tre språken och studieplanerna sålunda tillmötesginge alla rimliga krav, det ändock ej är så säkert, att systemet vore utan vådor. Särskilt under de

Digitized by Google

första åren av dess tillämpning kan man befara, att följden bleve den, att de studerande i regel valde den traditionella, språkhistoriska kursen och dessutom ansåge sig förpliktade att ta med den större kursen i det moderna språket, att det sålunda ej bleve ett antingen — eller, utan ett både — och. Att denna förmodan ej på minsta sätt innebär något tvivel på vederbörande examinatorers vilja att strikt följa de fastställda studieplanerna, må för säkerhets skull eftertryckligt understrykas. Däremot är det känt, hur lätt konkurrensen frestar de blivande licentiaterna att självmant driva upp kurserna. För övrigt vore det oegentligt att tillskriva enbart konkurrensen ansvaret för denna benägenhet; lyckligtvis spelar också ett levande intresse för studierna en synnerligen viktig roll härvidlag, men resultatet blir, med hänsyn till studietidens längd, detsamma. Man må dock hoppas, att dessa farhågor skola visa sig överdrivna, att det alltså blir ett verkligt val mellan två alternativ. — Detta förutsatt lurar emellertid ännu en fara, vars allvarlighet man nog ej kan överdriva, och den är, att valet mellan de bägge alternativen komme att träffas efter andra än rationella synpunkter, dvs. efter vars och ens speciella behov och studieintressen. I studieplanerna för romanska språk säges, att »det sista alternativet (det moderna) ... torde ur praktisk synpunkt vara det för blivande lärare lämpligaste». Att ur detta naturligtvis fullkomligt riktiga yttrande utläsa något annat än vad som där står är självfallet helt och hållet oberättigat; då det nya alternativet införts just med tanke på skolan bör det också påpekas i studiehandboken. Men om det moderna alternativet är lämpligast för blivande lärare, frågar sig den studerande ovillkorligt: för vem lämpar sig då det språkhistoriska bäst? Risken är att han skall uppfatta det som förnämligare, mera vetenskapligt än det andra, som ett slags »docentlinje». Och ehuru docenturen i och för sig ej innebär någon vidare märklig upphöjelse, anses den som bekant eftersträvansvärd även för den som sedan ämnar sig till läroverken. Om denna nära till hands liggande missuppfattning rörande värdet av de bägge alternativen icke direkt motarbetas — ehuru det borde vara överflödigt — är fara värt, att den så efterlängtade och tacksamt mottagna reformen blir en pappersreform utan praktisk betydelse, därför att det moderna alternativet väljes endast i undantagsfall, fastän motsatsen borde vara förhållandet. Det torde alltså vara av nöden att inskärpa (för all del, inte i studiehandboken), att båda alternativen äro av samma vetenskapliga värde, och att man har samma chans att nå docentur på en avhandling med modernt ämne — vilket inte behöver utesluta användandet av historisk metod — som på ett ämne hämtat från äldre språkskeden. Att ingen blir professor utan att genom författarskap ha styrkt sig vara kompetent att undervisa och examinera i bägge alternativen ombesörjer nog konkurrensen, så den synpunkten behöver inte oroa ambitiösa licentiater. Även det moderna alternativet upptar ju, och måste så göra, språkhistoriska studier i en viss utsträckning.

Digitized by Google

Å andra sidan är kanske skäl i att framhålla, att det språkhistoriska alternativet på intet sätt får anses diskvalificera för lärartjänst, ty, som det säges i studieplanerna för romanska språk, »goda kunskaper i det moderna språket äro under alla omständigheter oundgängliga».[1]) — Under förutsättning att all möjlighet till missuppfattning av här antydd art förebygges kan man endast livligt tillstyrka införandet av alternativa kurser för licentiatexamen i alla tre de moderna språken. Ovan har givits uttryck åt den uppfattningen, att i ämbetsexamen det ingalunda är nödvändigt med likformiga studier i alla språken; däremot torde det vara värdefullt att i licentiatexamen ungefär samma möjligheter till differentiering erbjudas de studerande.

Det säger sig självt, att införandet av en speciellt modern linje i licentiatexamen ställer ökade krav på den akademiska undervisningen. Saken är ju inte avhjälpt med en ny studieplan, utan för denna examen avsedda föreläsningar och övningar måste mera än hittills behandla problem ur det moderna språket. Å andra sidan blir väl en längre tids utlandsvistelse så gott som obligatorisk för dem som önska avlägga examen efter den nya ordningen.

I överensstämmelse med examensstadgan § 5 innehåller studiehandboken bl. a. även upplysning om den undervisning, som för de olika examina anordnas. I detta avseende erbjuder den nya handboken ingenting nytt av intresse. Däremot kan det vara av en viss betydelse att i detta sammanhang en översikt ges över den undervisning, som under de senaste åren faktiskt förekommit vid Uppsala universitet i romanska språk, engelska och tyska. Lämpligen kan en dylik översikt begränsas att omfatta tiden fr. o. m. höstterminen 1918 t. o. m. vårterminen 1923, alltså en period av 5 år. Denna tidrymd förefaller tillräcklig, emedan 10 terminer överskrider normaltiden för avläggandet av antingen ämbetsexamen i de tre språken eller licentiatexamen i något av dem.

Härvid bortses från universitetslektorerna, emedan deras undervisning, vars stora praktiska betydelse varje språkman säkert till fullo uppskattar, föga växlar från år till år. Lektorernas undervisning har till ändamål, säger studiehandboken, under engelska, att »utbilda och fullkomna ett gott uttal av det levande engelska språket samt färdighet och säkerhet i detta språks läsande, talande och skrivande». Motsvarande gäller även för de två andra språken. Undervisningen omfattar normalt, utom enskilda skrivkurser, läsning och förklaring av främmande texter, talövningar, fonetik, muntlig översättning av svenska texter samt en föreläsning i veckan över litteraturhistoriskt ämne. Dessa föreläsningar och övningar

1) Att vid diskussionen av denna fråga särskilt romanska språk berörts, beror som lätt inses icke på någon speciell omtanke om deras framtid i licentiatstudiet, utan helt enkelt på den omständigheten, att endast i detta ämne reformen genomförts, varför exempel måst hämtas därifrån.

Digitized by Google

äro som bekant avsedda för studerande till alla examina. Om resultatet av denna omfattande undervisning, vilken väl får anses utgöra kärnan i den handledning, som bestås de blivande magistrarna, på en eller annan punkt blir mindre lysande, beror detta naturligtvis i viss mån på de personliga kvalifikationerna hos vederbörande lektorer. Det är ju ej alltid möjligt att få lektorer med en utbildning, som gör dem i alla avseenden lämpade för sin mångsidiga uppgift; en lingvist finner nog ibland litteraturhistorien mödosam, och omvänt är det givetvis obilligt att av t. ex. en litteraturhistoriker fordra en grundlig handledning i fonetik, oavsett att det alltid tar sin tid innan de nykomna lektorerna hinna bli tillräckligt förtrogna med vårt språk för att förstå vari för en svensk svårigheterna att tillägna sig deras eget bestå. Huvudsaken är dock att de äro utlänningar, och vanan brukar rätt snabbt utjämna deras eventuella brister i ett eller annat hänseende. Att trots detta även de mest skickliga och energiska lektorer ofta nå så pass klena resultat t. ex. i elevernas färdighet att tala det främmande språket beror dels på ojämnheten hos eleverna, dels på det stora antalet studerande, ej sällan 40 à 50 stycken. Svårigheten att med så stora avdelningar åstadkomma verkligt effektiva talövningar ligger i öppen dag: vanligen blir det så, att de som egentligen deltaga i dem är de som varit utomlands och därför våga »uppträda» inför de många kritiska kamraterna, under det att de som allra bäst behöva träning hålla sig tillbaka av skygghet att blamera sig. Liknande är för övrigt delvis förhållandet med proseminarieövningarna, och därför borde både i fråga om lektorernas talövningar och proseminarierna de studerande vid behov uppdelas i smärre avdelningar.

Den undervisning, som under den nämnda femårsperioden vid Uppsala universitet lämnats av professorer och docenter, däri inbegripet av dem ledda seminarieövningar (däremot icke elementära skrivkurser) är följande:[1])

Romanska språk.

Ämbetsexamen[2]). Föreläsningar 10: modern fransk syntax 4, nyfransk stilistik 1, nyfranska 1, fransk ordbildning 2; Corneille 1; fransk historisk ljudlära och fornfranska 5. — Proseminarieövningar 4.

Licentiatexamen. Föreläsningar 10: de romanska språkens historiska grammatik 4; fornfranska 1; italiensk historisk grammatik 2, Dante 3; spansk historisk ljudlära 3, äldre spanska författare 3, modern spanska 1; provençalska 2. — Seminarieöv-

1) Siffrorna ange antalet terminer, under vilka resp. föreläsningar eller seminarieövningar förekommit.

2) Här liksom i de andra språken gäller självfallet, att föreläsningar, som i främsta rummet avsetts för blivande magistrar eller kandidater, i vissa fall även torde ha besökts av studerande till licentiatexamen.

Digitized by Google

ningar 10: fornfranska 2, medelfranska 1, 1400-talsfranska 1, 1500-talsfranska 2; romansk ordbildningslära 2; den moderna franskans ordförråd 2[1]). Dessutom förekom v. t. 1921 av franske lektorn ledda seminarieövningar (för licentiatexamen), bestående i studier över språket i Victor Hugos Notre Dame de Paris.

Engelska.

Ämbetsexamen. Föreläsningar 9: modern engelsk grammatik 3; Shakespeare 3; de engelska språkljudens förändringar 4; »Prof. Erdmanns kollegium» 5. — Proseminarieövningar 10.

Licentiatexamen. Föreläsningar 9: fornengelska 1; medelengelska 4, det franska språkelementet i engelskan efter erövringen 2, det engelska rikspråkets uppkomst 1; nyengelsk ljudhistoria 4. — Seminarieövningar 10: fornengelska 6, medelengelska 3, äldre nyengelska 1.

Tyska.

Ämbetsexamen. Föreläsningar 9: holländska 9; medelhögtyska 5, tysk historisk fonetik 4. — Proseminarieövningar 10 (holländska 10; medelhögtyska 4; tysk historisk grammatik på grundval av en modern text 8[2]).

Licentiatexamen. Föreläsningar 4: gotisk grammatik (inledning) 3, gotiska 1. — Seminarieövningar 8: fornhögtyska 4, fornsaxiska 2, medellågtyska 2.

Den mest omväxlande undervisningen är, såsom synes, den som förekommit i romanska språk, vilket naturligtvis till en del sammanhänger med detta ämnes mångsidigare karaktär. — För *ämbetsexamen* ha föreläsningar i det för blivande lärare så viktiga ämnet modern grammatik hållits såväl i romanska språk som i engelska, men icke i tyska (här bortses genomgående från lektorernas praktiska övningar). Däremot har professorn i tyska 9 terminer föreläst över holländska. I alla språken har förelästs över äldre texter, i romanska språk och tyska över historisk fonetik, och även i engelska över liknande ämne. Proseminarieövningar ha alla terminer hållits i engelska och tyska, 4 terminer i romanska språk. — För *licentiatexamen* har i alla språken förelästs över äldre språkskeden, i tyska dock endast gotiska (4 terminer, därav 3 terminer inledning till gotisk grammatik). I engelska och romanska språk ha även behandlats speciella språkhistoriska problem,

1) Utom det egentliga ämnet för seminarieövningarna har, här liksom väl i regel även vid (högre) seminarieövningar i de två andra språken, förekommit ventilering av uppsatser, referat, föredrag o. d. Så kan nämnas att i det romanska seminariet v. t. 1923 ämnet var dels Montaignes språk, dels föredrag och diskussioner i anslutning till Brunots La pensée et la langue.

2) På proseminarieövningarna i romanska språk och engelska har behandlats moderna texter, ej — annat än i undantagsfall — äldre än 1700-talet.

Digitized by Google

i romanska språk dessutom modern spanska och provençalska. Seminarieövningarna ha i engelska och tyska uteslutande ägnats äldre språkskeden, i romanska språk även romansk ordbildningslära och den moderna franskans ordförråd, varförutom på de av lektorn ledda seminarieövningarna behandlats fransk stilistik. Påfallande begränsad är omfattningen av den undervisning, som i föreläsningsform erbjudits de studerande i tyska: bortsett från de nämnda föreläsningarna i gotiska har sedan vårterminen 1918 inga speciellt för licentiatexamen avsedda föreläsningar hållits. Brist på lärarekrafter kan knappast föregivas som orsak härtill, då alltsedan 1920 det funnits fyra docenter i tyska språket. Professorn i ämnet har under de 10 terminer översikten omfattar hållit de merberörda föreläsningarna i gotiska, men icke, som fallet är i romanska språk och engelska, alternerat med docenterna i ledandet av det högre seminariets övningar, utan enbart lett proseminarieövningar och enbart i holländska. Även den mest välvillige iakttagare kan näppeligen undgå att inför ett dylikt förhållande göra vissa reflexioner, låt vara att enligt universitetsstatuterna var och en formellt är i sin fulla rätt att efter behag ordna sin undervisning; statuternas 111:e § lyder: »Undervisningen bör avse att meddela lärjungarna vetenskapliga insikter och främja deras självständiga vetenskapliga utveckling. Varje lärare äger att med iakttagande av gällande föreskrifter så inrätta sina föredrag och sin undervisning, som han med avseende å ämnets beskaffenhet och för utbredande av sann upplysning finner ändamålsenligast».

Nu kan någon fråga, vilket intresse allt detta egentligen har för de aktiva språklärarna, i läroverken eller på annat håll. Att det för skolan är av stor betydelse, att den rekryteras med så dugliga och entusiastiska lärare som möjligt, behöver ju inte särskilt framhållas, men säkert är, att det även för den enskilde läraren icke är utan vikt hur universitetsutbildningen anordnas, vare sig det gäller moderna språk eller andra skolämnen.

Ett missförhållande, som på senare tid vid flera tillfällen påtalats, är bristen på samhörighetskänsla mellan den högre skolans och universitetets lärare, och glädjande nog har saken beklagats av representanter för båda lägren. I en uppsats om Läroverkslärarен och samhället (Sv. Dagbl. 19/1 1922) yttrar lektor Hugo Valentin bl. a.: »Långt ifrån att motarbeta ett dylikt åskådningssätt (det rör sig om läroverkslärarkårens sociala deklassering) synes man på universitetshåll snarast vara böjd att lägga hyende under lasten, något som givetvis sammanhänger med de flesta akademiska lärares låga värdesättning av pedagogisk verksamhet i allmänhet. Vid akademiska befordringar frågas som bekant så gott som uteslutande efter i vad mån de sökande lyckats göra den lärda världen ännu lärdare, och ringa vikt lägges vid deras förmåga av och vilja till att utöva en vetenskapligt befruktande verksamhet bland

Digitized by Google

den akademiska ungdomen. Då universitetens lärare i så vidsträckt grad betrakta sin undervisningsskyldighet icke som sin egentliga livsuppgift utan snarast som en för deras vetenskapliga verksamhet hinderlig börda, kan man sannerligen lika litet förvåna sig över att universiteten beklagligen spela en allt mindre roll i svenskt kulturliv som över att just läroverks- och seminarielärarna känna sig som Alma maters styvbarn». — Man jämföre härmed de uttalanden, som göras av professor Bernhard Karlgren i ett par likaledes mycket beaktansvärda artiklar, betitlade Universitet och läroverk (Sv. Dagbl. 22 och 23/8 1923). Följande må här citeras: »De män, som lämna universiteten för att ägna sig åt undervisningen i våra läroverk, förlora beklagligt snabbt all verklig kontakt med sina universitet. — Som det nu är står universitetsmannen, trots det han utbildar läroverkslärare, i regel mycket främmande för läroverken och de krafter som där arbeta, och med undantag för det fåtal professorer, vilka som censorer ha en viss beröring med läroverken, äro universitetsmännen föga intresserade för skolan, tala ofta med en viss ringaktning om pedagogiken och ha föga begrepp om skolmannens miljö och andliga funktioner. Typiskt för förhållandet mellan universitet och läroverk är att censorsinstitutionen av lärarna i stor utsträckning uppfattas som en förödmjukande kontrollinstitution, vilkens existens innebär ett misstroende mot deras kompetens och objektivitet, och att den av många universitetsmän likaledes betraktas som en kontroll från högre ort, nödvändig för att förebygga mindervärdigt materials framsläppande till universiteten. Detta i stället för att censorsbesöken, i händelse av en konstant och intim bekantskap och samverkan mellan universitet och skola, skulle kunna bli kärkomna och stimulerande besök av kolleger hos kolleger, varvid ena parten sattes i tillfälle att få inblick i och uppskatta den andras arbete, till båtnad för varderas lärarverksamhet».

När man mot varandra ställer dylika utsagor, får man nästan intrycket av två olyckliga älskande, som inse att de måste komma till ett samförstånd men ej kunna finna bryggor över de gapande avgrunderna. Så illa är det nu i verkligheten inte beställt, och man får nog konstatera, att de båda ärade skribenterna varit onödigt slösaktiga med de mörka färgerna, men ett obestridligt faktum är, att åtskilligt brister i det hjärtliga förhållande, som borde vara rådande mellan universitets- och skolmän, och därför måste man vara tacksam för varje förslag till botemedel. Prof. K. framhåller som två naturliga vägar: »andligt utbyte under personlig samvaro och gemensamma organ för publicering av vetenskaplig produktion». För personligt sammanförande föreslår han dels tätare möten mellan promotionskamrater, dels hållandet av fackkongresser, i vilka såväl skol- som universitetsmän deltaga för ömsesidigt utbyte av erfarenheter. Promotionsjubiléernas värde vore kanske ej så stort; däremot kan man med glädje acceptera

Digitized by Google

förslaget om fackkongresser och ordnandet av gemensamma tryckta organ. Vad som kräves för realiserandet av dessa önskemål är ett kraftigt initiativ, och detta måste, såsom en redaktionell referent i Tidning för Sveriges Läroverk (10/9 1923) väl riktigt anmärker, komma från universitetshåll. Samme referent anser, att de av prof. K. uppdragna riktlinjerna till alla delar kunna följas, och tillägger, att även andra torde kunna utfinnas: »Så t. ex. vill det synas, som om ingenting kraftigare skulle kunna befordra sammanhållningen och dess syften än om män från ömse sidor finge på något sätt direkt träda in i varandras verksamhet och omgivning. Man kan t. ex. tänka sig, att universitetslärare besökte läroverken för att hålla föreläsningar eller kortare kurser och å andra sidan att därtill skickade läroverkslärare, med vederbörligen erhållen tjänstledighet, stundom finge uppdrag att vid universiteten hålla föreläsningar eller övningar».

Såsom synes är det egentligen den vetenskapliga forskningens män, som prof. K. (och väl även skribenten i T. f. S. L.) framför allt är angelägen att sammanföra och hålla ihop, vilket också förvisso är i högsta måtto önskvärt. Men ett dylikt närmande får ej åstadkommas på så sätt, att därigenom den mångomtalade spänningen mellan lektors- och adjunktskårerna ytterligare ökas. Prof. K. säger, att »trådarnas avklippande är särskilt beklagligt i fråga om *lektorerna* och dem bland adjunkterna, som ej blott under en kortare seans tagit ämbetsexamen, utan fått djupare inblick i vetenskapens väsen, varit med ej blott i det receptiva utan även i det skapande vetenskapliga arbetet». Ur synpunkten av vetenskapens fortskridande är givetvis en sådan åskådning naturlig, men man skall ej — som prof. K. också omedelbart tillägger — »härvidlag skära över en kam». Häri vill förf. till denna artikel livligt instämma, ehuru ej i samma mening som prof. K. Man får faktiskt inte skära över någon kam alls, om man skall kunna tänka på att skapa »den stora homogena och solidariska samhällsgruppen 'Sverges högre undervisnings män'». Det går ej an att utestänga det stora flertalet av landets läroverkslärare från delaktighet i eventuella fackkongresser o. d., och lika litet får den föreställningen vinna insteg, att de på nåder lämnades tillträde till dessa, något som de med rätta skulle betacka sig för. Om det skall bli allvar av reformerna måste alla känna sig lika välkomna, oavsett de examina de en gång avlagt och den mån i vilken de »lyckats göra den lärda världen ännu lärdare». Huvudsaken är icke att det hålles några flera föredrag och skrives några flera avhandlingar — hur värdefulla dessa än i och för sig må vara — utan att alla kategorier av universitets- och skolmän då och då verkligen få träffas i kamratlig samvaro. Det skulle i hög grad bidraga till skingrandet av de dystra föreställningar de båda grupperna påstås hysa om varandra, och man kan vara förvissad om att det dessutom skulle bära rik frukt i form av ökad kontakt för skolmännen med vetenskapen, för universitetsmännen med skolans

Digitized by Google

liv och verksamhet (varvid ej förbises de direkta bidrag till vetenskapen som lämnas av skolmännen).

Men all rättfärdighet vore ej uppfylld med dessa kongresser och föreläsningsutbyten. Även om, som man vågar hoppas, kongresserna skulle röna en storartad tillslutning, bleve det en mycket stor procent av lärare som inte minst av ekonomiska skäl (trots det av prof K. rekommenderade förbudet mot 40-kronors grosshandlaremiddagar) ej hade tillfälle deltaga, och även beträffande dem som vore närvarande får man icke hänge sig åt den utopiska föreställningen, att de där skulle samt och synnerligen få skåda nya himlar och en ny jord. Någon verkligt radikal lösning av problemet om enandet av skolmän och universitetsmän kan ej vinnas utan att man går till botten med det: det goda förhållandet måste grundläggas redan under den tid, då skolmännen få sin utbildning vid universitetet. Saken har vidrörts både av lektor Valentin och prof. Karlgren i de ovan citerade yttrandena, men ingen av dem har ansett det mödan lönt att gå närmare in på den. De nöja sig med att båda konstatera, att universitetsmännen ofta äro föga intresserade av undervisning och pedagogiska frågor i allmänhet, och utan att vilja underskriva de onödigt hårda omdömen, som härvidlag fällas över universitetens lärare, är förf. benägen att tillskriva detta förhållande en god del av ansvaret för bristen på samhörighetskänsla mellan skola och universitet. Dock, här gäller i sanning att icke generalisera. Åtminstone bland professorer i skolämnen torde en dylik allvarlig brist på intresse för undervisningen höra till undantagen. Men så länge undantag finnas kvarstår också som ett önskemål, att i *alla* ämnen, som på något sätt äro förbundna med skolans verksamhet, icke allenast studieplaner och undervisning skänka erforderlig uppmärksamhet åt skolans krav, utan att också utbildningen handhaves i en anda, som är ägnad att inge de studerande respekt, icke blott för vetenskapen, utan även för lärargärningen.

Universitetet får icke göras till ett seminarium. Universitetslärarna äro ju ej enbart undervisare, utan deras främsta uppgift är att bedriva vetenskaplig forskning, och denna får icke åsidosättas. Bortsett från de ödesdigra följder detta skulle ha för den allmänna kulturutvecklingen skulle det även bittert hämna sig på undervisningen. Dennas höga kvalitet sammanhänger på det intimaste därmed, att universitetslärarna samtidigt äro självständigt arbetande forskare, och det vore övermåttan kortsynt att härutinnan påyrka någon ändring. Ej heller får undervisningen alltför ensidigt ta sikte på ämbetsmannautbildningen, ty därigenom kunde lätt den verkliga universitetsbildningen äventyras; detta behöver man emellertid säkerligen icke befara, och det vore förmätet att i det avseendet framställa någon erinran. Vad som här åsyftas är motsatsen: att där så påkallas ämbetsmannautbildningen får komma mera till sin rätt, vid sidan av — men icke före — den egentliga vetenskapliga utbildningen.

Digitized by Google

Härtill kan en eller annan invända, att universitetslärarnas sak är att bibringa, utom kunskaper, ett vetenskapligt betraktelsesätt, kännedom om vetenskapliga forskningsmetoder osv.: den speciella lärarutbildningen få magistrarna på den kurs i bl. a. pedagogikens teori och historia, som fordras för ämbetsexamen, vartill senare kommer den praktiska utbildningen i provåret. Detta kan förefalla bestickande sant, men det är bevisligen inte nog för att framtrolla det önskade närmandet mellan universitet och skola. Vad som behövs är inte mera av pedagogikens teori och historia så där i största allmänhet, utan att varje universitetslärare i ifrågakommande ämnen gör klart för sina elever, att de måste studera så, att de ha verklig nytta av sina studier för sitt blivande yrke, vilket ju på intet sätt behöver eller ens får innebära, att studierna skulle bli mindre vetenskapliga. Det erfordras knappast mera än att professorn då och då med en flyktig anmärkning visar, att han själv är medveten om att kanske auditoriets flertal om några år skall sitta ute i katedrarna och bedöma den utbildning han gav dem i sitt ämne. Om de då ha i minnet, att han tydligen tänkt på deras framtida verksamhet och inte enbart på den gemensamma vetenskapen, då skola de säkert känna sig mindre främmande för honom och för universitetet — och då skall man kanske också slippa höra det bittra men än så länge ej alldeles oberättigade talet om att läroverkslärarna äro Alma maters styvbarn.

Vad som måste vinnas är att de nya lärarna inträda i skolan med aktning för den och för det arbete, som där väntar dem, och att de gamla lärarna icke stå likgiltiga eller avoga mot det universitet, de en gång tillhört. Vad det senare angår kan man ju ej borteliminera de fjärmande åren, och man vågar nog knappast spänna förhoppningarna alltför högt, men säkerligen kan åtskilligt göras för att närmare sammanföra två kårer, som, låt vara under avsevärt olika villkor, arbeta för ett gemensamt mål. Det viktigaste är, enligt den uppfattning som här kommit till uttryck, att början göres redan under utbildningstiden vid universitetet, och följaktligen är det dess professorer, som i främsta rummet ha ansvaret för att en sammansvetsning verkligen kommer till stånd. Men man kan ju ej rimligtvis förebrå professorerna att de inte känna till och intressera sig för skolan, som de i många fall icke gjort någon annan bekantskap med än som sin egen ungdoms plågoanstalt, såvida de ej sättas i tillfälle att i någon form studera läroverksarbetet. De av prof. Karlgren föreslagna kongresserna skulle visserligen sammanföra dem med lärare, men detta är icke nog. En och annan professor har tidigare själv varit lektor och äger därför intim kännedom om skolan. Att för även de övriga »skolämnesprofessorerna» föreskriva skyldighet att under någon tid meddela skolundervisning är väl knappast värt att på allvar ifrågasätta, för att inte tala om något så fantastiskt som provår. Möjligen skulle de för den goda sakens skull vilja un-

Digitized by Google

derkasta sig att i någon utsträckning auskultera i sitt eget ämne i sin stads läroverk, men även detta framkastas här endast som ett tankeexperiment. En naturligare och för professorerna väl angenämare utväg vore den, att alla professorer i ifrågakommande ämnen, vilka ej själva förklarade sig ovilliga härtill, bereddes tillfälle att fungera som censorer. Det förtjänar observeras hur prof. K. i sin svartmålning av professorernas ringaktning för pedagogiken gör ett undantag just för dem »vilka som censorer ha en viss beröring med läroverken». Varför då icke genom ett tätare ombyte av censorer låta alla eller åtminstone flertalet skolämnesprofessorer få denna värdefulla beröring med läroverken? Här förbises icke, att en sådan livligare cirkulation vore förknippad med vissa olägenheter, men det förefaller som om frågan skulle kunna ordnas utan att avbrott vållades i den tradition, som i ej ringa mån bidrar att ge censorsinstitutionen dess auktoritet. De lärare, som möjligen hysa den av prof. K. angivna uppfattningen av censorerna, torde till det här framlagda förslaget ställa sig mycket skeptiska, men det må då utan förmätenhet erinras om, att kontroll ej i och för sig är något förödmjukande. Att censorerna faktiskt utöva kontroll är sant — och annars vore ju hela institutionen utan mening — men effektiv kontroll kan utövas på många sätt, och om en cirkulation av här antydd art infördes, om det sålunda inginge i det allmänna medvetandet att censorernas uppgift är icke enbart att kontrollera, utan lika mycket att studera, skulle de nog ses med mindre misstroende än vad på ett eller annat håll f. n. lär vara fallet. För övrigt kunde ju som ett slags kompensation för censorsinstitutionen betraktas den kontroll över studieplanerna för ämbetsexamen, som ifrågasatts för skolmyndigheterna; att detta skulle leda till något rättshaveri kan allenast den befara, som tänker lågt om både skola och universitet. Förf. är ej nog optimistisk att vilja karakterisera den här föreslagna reformen som något universalbotemedel: skolarbetet består ju ej bara av studentexamen. Men om alla skolämnesprofessorer vore förtrogna med den, så vore alltid något vunnet.

Den som haft tålamodet att ända hit följa förf., har kanske för länge sedan gjort den förtrytsamma anmärkningen (bland många andra), att alla dessa lösa reflexioner egentligen ha bra litet att göra med den studiehandbok, som var utgångspunkten. Det kan så tyckas. Men den som vill inträngа i de frågor, vilka i ett eller annat avseende äro förbundna med studiehandboken, får ej stanna vid utanverken; det är ju dock ej bokstaven, som gör levande, utan anden — varmed ingalunda påstås, att innehållet i denna artikel är av speciellt andlig natur.

Förf. vill till sist ge uttryck åt den förhoppningen, att de här företrädda synpunkterna icke uppfattas som illojalitet mot universitetet, allra minst mot det, vars tjänare han själv har för-

Digitized by Google

månen vara. Om det ej kunnat undgås att de på någon punkt fått prägeln av personligt riktad kritik, är detta en omständighet, som förf. är den förste att beklaga.

Uppsala i oktober 1923. ***Mats Redin.***

Med anledning av den senaste delen av ovanstående väckande artikel må det tillåtas att erinra om ett par fakta, som särskilt beröra samarbetet mellan skolmän inom språkfacket och universitetet. Det här uttalade önskemålet realiseras, synes det mig, i tilltalande form inom de språkvetenskapliga föreningarna i Lund och Stockholm (möjligen annorstädes, ehuru för mig obekant). I Lund finns dels en studenternas sammanslutning under namn av »Filologiska föreningen», dels en universitetslärarnas, benämnd »Filologiska sällskapet», men i bådas verksamhet deltaga som aktiva arbetare universitetslärare och skolmän sida vid sida. Denna gemensamhet illustreras också i de publikationer, som från den förstnämnda föreningen tid efter annan utskickats under titeln »Från filologiska föreningen i Lund». — »Nyfilologiska sällskapet» är namnet på en sammanslutning mellan (företrädesvis) uppsalafilologer och språklärare i Stockholm och närmaste omgivning. I sällskapets publikationer figurerar skolans folk och universitetets i broderlig förening. — Inom sitt mera blygsamma område har Mod. Språk också i någon mån sökt sammanföra skola och universitet. ***H. Sgh.***

ZUM GEBRAUCH DES INFINITIVS IM DEUTSCHEN II.[1])

Über die Konkurrenz des substantivierten Infinitivs und des Verbalsubstantivs.

Erik Bondeson hatte Moderna Språk 16 (1922), S. 7 die Meinung ausgesprochen, dass „überall (!), wo ein wirkliches Substantiv mit derselben Bedeutung wie das Gerundium vorhanden ist, jenes auch dem letzteren vorgezogen wird. *Ich habe eine grosse Verwandtschaft zum Verkehr* (besser als: *zum Verkehren*). *Darf ich Ihnen meinen Wagen zur Heimfahrt anbieten* besser als: *zum Nachhausefahren*). *Die Grube hatte der Jäger zum Wolfsfang gegraben.* Und, um auch ein transitives Verb heranzuziehen: *Ich habe kein Geld zur Bezahlung des Wechsels* (besser als: *zum Bezahlen*)." Dem gegenüber meinte ich (ebendort, S. 46): „Mag sein, dass die Wendung *zum Verkehr* einem *zum Verkehren* vorgezogen wird, aber in ungezwungener Sprache würde ich nie anders sagen als: *zum Nachhausefahren, zum Wölfefangen, zum Bezahlen**. Die von Bondeson als bevorzugt bezeichneten Ausdrücke gehören — wenigstens in Wien — der gewählten Rede und der Schriftsprache an, sie stehen also rein stilistisch höher. Wie weit aber in dieser Frage etwa auch geographische Unterschiede mitspielen, wäre ein Gegenstand für eine besondere Untersuchung." Nun erwiderte B. (ebendort, S. 165): Da er in seinem (ersten) Artikel das Verhältnis des Verbalsubstantivs zum

[1]) Um jedes Missverständnis zu vermeiden, stelle ich fest, dass dieser Aufsatz vor dem Erscheinen von Bondesons „Slutreplik i gerundiumfrågan" druckfertig abgeliefert wurde. Er ist nicht nur als Erwiderung gedacht, sondern als selbständige Untersuchung im Anschlusse an seine Artikel.

Digitized by Google

substantivierten Infinitiv nur ganz flüchtig berührt habe, sei dieser Passus wegen seiner Unvollständigkeit leicht der Kritik anheimgefallen. Jedoch auch meine Äusserung scheine ihm zu knapp und ungenau und schliesse ein Missverständnis nicht aus.

Gerne gebe ich nun zu, dass beide Teile in dieser Hinsicht ein wenig gefehlt haben. Vor allem hätte ich an der mit * bezeichneten Stelle hinzufügen müssen: „wofern man von mir verlangt, dass ich zum Ausdrucke des betreffenden Gliedes der Vorstellung unbedingt die Verbindung von *zu* mit einem substantivischen Wort verwende." Im allgemeinen dürfte man sich nämlich öfter überhaupt anders ausdrücken und etwa sagen: *Bitte doch in meinem Wagen nach Hause (zurück) zu fahren (Platz zu nehmen).* Oder: *Wollen Sie nicht in meinem Wagen nach Hause fahren* und dergleichen. Oder, da man ja an eine bestimmte Situation anknüpft, einfach: *Mein Wagen steht Ihnen zur Verfügung. Bitte [doch] über meinen Wagen zu verfügen. Darf ich Ihnen meinen Wagen anbieten (zur Verfügung stellen)* u. dgl.

Dennoch liegt in diesem Falle die fragliche Ausdrucksweise noch verhältnismässig nahe. Das erste Beispiel berührt mich aber — in beiden Formen durchaus fremdartig und ich würde den Gedanken etwa so ausdrücken: *Ich verkehre mit vielen Verwandten (vielen Mitgliedern meiner grossen [zahlreichen] Verwandtschaft). Ich habe viele [zahlreiche] Verwandte und verkehre mit den meisten [vielen] von ihnen. Ich habe eine grosse Verwandtschaft und verkehre auch mit vielen von meinen Angehörigen* oder ähnlich.

Ferner dürfte man in ungezwungener Rede etwa sagen: *Die Grube hatte der Jäger gegraben, um [darin] Wölfe zu fangen* o. dgl.

Schliesslich: *Ich kann den Wechsel nicht bezahlen (bin nicht in der Lage, den Wechsel zu bezahlen). Ich habe kein Geld, [um] den Wechsel zu bezahlen* o. dgl.

Nun bin aber ich z. B. im Leben noch niemals in die Lage gekommen, mit jemand über Wolfsgruben zu sprechen oder einen Wechsel zu bezahlen, und, da ich auch über keinen Wagen verfüge, finde ich den Einwand nicht unberechtigt, der in Berlin[1]) gegen Beispiele dieser Art erhoben wurde: Sie seien nicht aus dem Alltagsleben derer genommen, die über sie Auskunft geben, man müsse sich in die fremde Situation erst hineinversetzen.

Hervorgehoben sei, dass ich mich in meiner ersten Erwiderung ausschliesslich an die von Bondeson angeführten Beispiele gehalten habe. Ich würde nicht sagen: *Der zum Einweihen anwesende Bischof.* Gewiss hat Johannson recht, wenn er (Ty. stilövn., S. 73) meint: „Im allgemeinen (!) wird der substantivierte Infinitiv gemieden, wenn ein eigenes Substantiv mit genau derselben Bedeutung vorhanden ist." Aber „überall" gilt die Regel keineswegs. Es würde, um ein neues Beispiel anzuführen, ein

[1]) Siehe unten S. 26.

Digitized by Google

wenig ungewohnt klingen, wenn ein Mann in Wien zu seiner Frau sagte: *Da hast du Geld zum Einkauf* statt *zum Einkaufen.*

Während nun B. in dem ersten Aufsatze die Ansicht vertreten hatte, dass in seinen Beispielen das Substantivum dieselbe Bedeutung habe wie der substantivierte Infinitiv, diesem aber vorgezogen werde, scheint er jetzt nur für das zweite Sätzepaar an seiner Ansicht festzuhalten (siehe a. a. O., S. 167); denn er legt (S. 166) gerade die feinen Bedeutungsunterschiede zwischen Verbalsubstantiv und subst. Infinitiv in verdienstvoller Weise dar. Alle drei Unterschiede sind z. B. wahrnehmbar bei Vergleich der beiden Sätze: *Die Sichel ist ein Werkzeug zum Mähen* und *In dieser Gegend ist die erste Mahd vorüber.*

Es wäre nur vielleicht gut — und das trifft nicht Bondeson — wenn man bei Verwendung der Ausdrücke *konkret* und *abstrakt* in der Sprachwissenschaft etwas mehr Vorsicht walten liesse. Eines stimmt jedesfalls immer: Der substantivierte Infinitiv ist ein reiner Ausdruck des durch den Verbalstamm symbolisierten Geschehens, das Verbalsubstantivum hingegen kann gleichzeitig allerlei Nebenvorstellungen ins Bewusstsein rufen. *Heimfahrt* ist jedoch in unserem Beispiel nicht weniger „abstrakt" als *Nachhausefahren,* aber dieses Wort bezeichnet das Fahren (in der Richtung nach Hause) an sich, während jenes Nebenvorstellungen Raum gibt (Eindrücke, Stimmung, Unterhaltung auf der Fahrt u. dgl). Damit will ich natürlich nicht in Abrede stellen, dass gerade viele Verbalsubstantiva unbedingt Konkretes zum Ausdruck bringen. — In dem von B. (S. 166) erwähnten Beispiel von der Strohmiete würde ich *Zum Anzünden* vorziehen.

Schliesslich glaube ich, dass man von Perfektivierung nur in den Fällen sprechen kann, wo es sich um wirklich durative Verba handelt, nicht dort, wo die Aktionsart vorliegt, die ich (Beiträge zur Geschichte der deutschen Spr. u. Lit. 44, S. 397 und Mod. Språk 15, S. 180) als terminat bezeichnet hatte.

Jedesfalls aber ist dieser dreifache Bedeutungsunterschied, wie B. selbst (S 167) andeutet, oft so subtil bzh. verwischt, dass er dem Sprecher gar nicht zu Bewusstsein kommt. Darum wird er auch in bewährten grammatischen Darstellungen übergangen. So sagt z B. Sütterlin (Die deutsche Sprache der Gegenwart, 5. Aufl. [1923], S. 272 [§ 275]): „Die Nennform *reiten* ... berührt sich mit *Ritt* ganz nahe; sie unterscheidet sich davon nur in der Form, nicht nach der Bedeutung."

Nimmt man nun aber Bondesons Beispiele 2—4 geradezu unter die Lupe und versucht man, alle semologischen Feinheiten zu berücksichtigen, so findet man — wohl im Zusammenhang mit der Verwendung der Präposition *zu* — fast durchaus Umstände, die für die Verwendung des Infinitivs sprechen:

II. 1) Beim Anbieten des Wagens denkt man im allgemeinen an den Zweck, das Fahren, nicht an die Begleitumstände der Fahrt. 2) Soweit da überhaupt ein Gefühl für Aktionsart vorhanden

Digitized by Google

ist, kann es sich nur um die durative handeln. 3) Was in Rede steht, ist etwas Mögliches.

III. 1) Zweck ist das Fangen von Wölfen als solches. 2) Ein Unterschied in der Aktionsart scheint hier nicht mitzuspielen. 3) Siehe oben bei II.

IV. 1) Ich denke nur an die Verwendung des Geldes, nicht an die Begleitumstände beim Bezahlen. 3) Die Bezahlung ist auch in der Vorstellung noch nicht zur Tatsache geworden.[1]) — Schwierigkeiten scheint hier nur Punkt 2 zu bereiten. Allein wenn B. (S. 166 unten) das umstrittene Beispiel zum Ergebnis-Fall rechnet, dagegen in dem Satze *Ich habe kein Geld zum Bezahlen* (ohne weiteren Zusatz) von imperfektivem Empfinden spricht, so irrt er wohl. Es handelt sich da m. E. vielmehr um ein aus verschiedenen Akten bestehendes zeitlich begrenztes Geschehen (terminate Aktionsart). Der Bedeutungsunterschied, den man etwa fühlen kann, geht auf 1) und 3) zurück.

So habe ich denn durch die Verwendung von *zu* mit dem substantivierten Infinitiv in diesen Beispielen gerade das getroffen, was man nach Bondesons späteren Ausführungen erwarten müsste. Die Fälle unterscheiden sich auch von der Verbindung *der zur Einweihung anwesende Bischof,* in der schon das Wort *anwesend* auf etwas Tatsächliches hinweist und wohl überdies Nebenumstände ins Bewusstsein treten. Selbst Andresen sagt ja (Sprachgebrauch und Sprachrichtigkeit im Deutschen, 10. Aufl. [1912], herausgegeben von Söhns, S. 156): „Bezeichnet das verbale Subst. nicht oder nicht völlig die rein abstrakte[2]) Handlung, so steht dem Gebrauche des subst. Inf. nichts im Wege." Übrigens bemerkt Söhns in einer Fussnote zu der Stelle, wo sich Andresen gegen subst. Infinitive bei Goethe wendet (S. 155): „Man kann in der Verwerfung solcher substantivierten Infinitive leicht zu weit gehen." Ja man würde auch A. geradezu unrecht tun, wenn man meinte, er wolle in seinem Buche unbedingt verbindliche Regeln aufstellen.

Ich würde natürlich nicht sagen: *Das Nachhausefahren erfolgte am Nachmittag;* sondern: *Die Rückfahrt (Heimfahrt)* ... Wo nach B—s Darlegung (S. 166) kein Anlass zum Gebrauch des Infinitivs vorliegt, halte auch ich ihn für schlecht; umgekehrt aber habe ich das bestimmte Gefühl, dass in den Fällen, wo — wie wir sehen konnten — für den Infinitiv semologische Umstände sprechen, der etwas fremdartige Gebrauch des Verbalsubstantivums der Rede oft bloss einen feineren Anstrich verleiht. Meint aber B. (S. 167) *Ich habe kein Geld zum Bezahlen des Wechsels* sei „wohl eine mundartliche[3]) Eigentümlichkeit", so muss er auch den Beweis

[1]) Eine Negation beeinflusst übrigens oft die Aktionsart.

[2]) Darüber siehe oben. Ich würde sagen: „nicht ganz rein das Geschehen an sich."

[3]) Die Bemerkung des Gewährsmannes XXXI ist auch kein Beweis dafür. Siehe S. 32.

Digitized by Google

hiefür erbringen. Er teilt zwar mit, dass etwa von einem Dutzend Deutschen aus verschiedenen Gegenden bloss ein einziger die Wendung *zur Bezahlung des Wechsels* nicht ohne weiteres vorgezogen habe; aber diese Mitteilung ist so vage, dass man auf sie wahrlich keine Erkenntnis aufbauen kann. Da muss man denn einen anderen Weg einschlagen.

Wenn ich es auch nicht wagte, wegen dieser Sonderfrage eine grosse Zahl von gebildeten Personen in allen Teilen des deutschen Sprachgebietes zu behelligen, so wandte ich mich doch wenigstens an eine Reihe von Gewährsleuten in verschiedenen deutschen Gegenden.[1]) Die von mir ausgesandte Rundfrage lautete:

„Wie sagen Sie, wenn Sie ungezwungen — aber doch gut — mit Gebildeten sprechen:

1) *Darf ich Ihnen meinen Wagen zur Heimfahrt anbieten?* Oder: *Darf ich Ihnen meinen Wagen zum Heimfahren anbieten?* Oder: *Darf ich Ihnen meinen Wagen zum Nachhausefahren anbieten?* (Oder überhaupt anders und wie?). — Gebrauchen Sie vielleicht eine der angeführten Wendungen in höherem Stil (Vortrag, schriftl. Ausdruck), eine andere in der Umgangssprache? Halten Sie einen der angeführten Ausdrücke für schlecht, d. h. nicht gut deutsch — ohne Rücksicht auf den Stil?

2) Bitte äussern Sie sich ebenso über die Sätze: *Die Grube hatte der Jäger zum Wolfsfang gegraben* und *Die Grube hatte der Jäger zum Wölfefangen gegraben,*

3) Ferner über die Sätze: *Ich habe kein Geld zur Bezahlung des Wechsels* und *Ich habe kein Geld zum Bezahlen des Wechsels.*"

Dass die Antworten, welche eingelaufen sind, nicht alle gleichen Wert besitzen, brauche ich den Lesern dieser Zeitschrift nicht erst auseinanderzusetzen. Es ist ein Unterschied, ob sich ein hervorragender Sprachforscher äussert oder irgendein anderer Gebildeter. Der eine Gewährsmann ist sehr genau und ausführlich, der andere wieder gibt eine recht lakonische Antwort. Natürlich muss man stets kritisch sein.

Das Ergebnis der Ermittlung stelle ich nun hier möglichst gewissenhaft zusammen. Mit den römischen Ziffern bezeichne ich die Gewährsmänner, mit den arabischen die einzelnen Fragen. Ohne Kommentar in Kursivdruck vorangestellte Sätze oder Formen sind die vom Gewährsmann gewählten und gutgeheissenen. Zur Wiedergabe weiterer Mitteilungen benutze ich oft Schlagworte, um nicht Raum zu verschwenden; natürlich ist aber alles abgedruckt, was irgendwie von Belang sein könnte, soweit ich es erfahren habe. *Geb.* bedeutet *geboren, wohnh.* bedeutet *wohnhaft.*

I. A. H., Studienrat, geb. im westl. Mecklenburg, wohnh. in Stralsund. Ad 1: Schlecht keiner der drei Ausdrücke. *Zur*

[1]) Gerne gebe ich zu, dass manche Gebiete übergangen sind, während Berlin, Leipzig und die Schweiz vielleicht zu stark berücksichtigt wurden.

Digitized by Google

Heimfahrt und *zum Heimfahren* nur im höheren Stil. In allen drei Beispielen wird das *zu* mit einem Subst. oder subst. Infinitiv als hart empfunden. H. würde hier lieber einfach sagen: *Darf ich Ihnen meinen Wagen anbieten?* (Zweck selbstverständlich.) Aus Norddeutschland stammende Kollegen stimmen H. bei. — Ad 2: *Der Jäger hat Wolfsgruben gegraben;* vgl. *Der Jäger hat Fuchseisen gelegt.* Kollegen stimmen bei. — Ad 3: Beide Ausdrücke „hart u. umständlich". H. u. andere würden sagen: *Ich habe kein Geld, den Wechsel zu bezahlen. Ich kann den W. nicht bezahlen.*

II. P., Gymnasiallehrer, geb. auf dem Lande am Südharz, beeinflusst durch die Eltern, die beide Hamburger sind, wohnh. in Stralsund. Ad 1: *zum Zurückfahren.* Schlecht keiner der drei Ausdrücke; *zur Heimfahrt* und *zum Heimfahren* höherer Stil. — Ad 2: *zum Wolfsfang.* — Ad 3: Schliesst sich I an.

III. v. H., Dr., Oberlehrer, geb. in Mitteldeutschland, aufgewachsen in Bremen, wohnh. ebendort. Ad 1: *zum Nachhausefahren.* — Ad 2: *zum Wölfefangen.* — Ad 3: *zum Bezahlen.*

IV. Frau D., Direktorsgattin, geb. in Hannover, wohnh. in Bremen. Ad 1: *zum Nachhausefahren.* (Mehr nicht mitgeteilt).

V. Frl. Bl., Studentin, geb. in Berlin, Schule ebendort besucht, Eltern aus Westpreussen, wohnh. in Berlin. Ad 1: *zur Heimfahrt.* — Ad 2: *um Wölfe zu fangen.* — Ad. 3: *zur Bezahlung.*

VI. B., Student, geb. Berlin, Eltern aus Pommern, Schule Charlottenburg, wohnh. ebendort. Ad 1: *zur Heimfahrt.* — Ad 2: *zum Wolfsfang.* — Ad 3: *um den W. zu bezahlen.*

VII. Le., Student, geb. in Berlin, Eltern aus Prov. Posen, Schule Charlottenburg, wohnh. ebendort. Ad 1: *Darf ich Ihnen m. W. zur Heimfahrt zur Verfügung stellen.* Nicht gut deutsch: *zum Nachhausefahren.* — Ad 2: *um Wölfe zu fangen.* — Ad 3: *zum Bezahlen.*

VIII. H., Student, geb. Berlin, Vater aus Mark Brandenburg, Mutter Berlin, Schule Lankwitz (bei Berlin) und Charlottenburg, wohnh. Lankwitz. Ad. 1: H. würde sagen *zum Nachhausefahren,* schreiben *zur Heimfahrt.* — Ad 2: *um Wölfe zu fangen.* Zu abstrakt: *zum Wolfsfang.* — Ad 3: *um den W. zu bezahlen.*

IX. C. M., stud. phil., geb. Berlin, Eltern aus Schlesien, Schule Berlin-Schöneberg, wohnh. ebendort. Ad 1: *zum Nachhausefahren.* würde M. zu Gleichgestellten (Studenten, Freunden) sagen; *zur Heimfahrt* höherer Stil. Ungebräuchlich *zum Heimfahren.* „Eine Schwierigkeit besteht darin, dass ich keinen Wagen zum Anbieten besitze, mich also in die Lage erst hineinversetzen muss, weshalb ein ursprüngliches Gefühl für die Ausdrucksweise nicht besteht." — Ad 2: *um Wölfe zu fangen.* M. hält die Wortstellung für unglücklich und bemängelt, dass die Vorstellung so fern liegt. — Ad 3: *zum Bezahlen.* „Vielleicht noch eher *um zu bezahlen.*" — Zu 1—3 meint M.: Die Ausdrucksweise ist von dem Gebiet abhängig, aus dem der Vorgang stammt; vgl. *Die Bezahlung hat in Gold zu erfolgen.*

Digitized by Google

X. Li., Student, geb. Berlin, Vater Schwede, Schule im Harz, wohnh. Berlin. Ad 1: *zur Heimfahrt.* — Ad 2: *um Wölfe zu fangen.* — Ad. 3: *um den W. zu bezahlen.*

XI. A., Student, geb. Potsdam, Eltern Prov. Posen, Schule Potsdam, wohnhaft ebendort. Ad 1: *zur Heimfahrt.* — Ad 2: Lehnt beides ab, bezeichnet *zum Wolfsgang* als zu abstrakt; würde sagen: *Die Grube ist gegraben, damit sich der Wolf darin fange.* — Ad 3: *zur Bezahlung,* „aber seltener gebraucht."

XII. M., Gymnasiallehrer, geb. im ehemaligen Königreich Sachsen, aufgewachsen in der Neumark, wohnh. Stralsund. Ad 1: *zur Heimfahrt.* Schlecht keiner der drei Ausdücke. — Ad 2: *um Wölfe zu fangen.* — Ad 3: *zur Bezahlung.*

XIII. K., Gymnasiallehrer, geb. Gegend von Kottbus, wohnh. Stralsund. Ad 1: *zum Nachhausefahren. Zur Heimfahrt* und *zum Heimfahren* nur im höheren Stil. — Ad 2: Wie I. — Ad 3: Wie I.

XIV. Tr., Gymnasiallehrer, geb. Dessau, wohnh. Stralsund. Ad 1: *zum Nachhausefahren. Zur Heimfahrt* u. *zum Heimfahren* höherer Stil. — Ad 2: *zum Wolfsfang.* — Ad 3: Wie I.

XV. F. K., Dr., geb. Dresden, wohnh. Leipzig. Ad 1: *zur Heimfahrt* Umgangssprache; *zum Nachhausefahren* feierlicher. — Ad 2: *Der J. hatte die Grube angelegt, um Wölfe zu fangen.* „Die angegebenen Fassungen widerstreben mir." — Ad 3: *den Wechsel zu bezahlen.* „Die angegeb. Fassungen sind hier nicht üblich."

XVI. G. H., Student, geb. Dresden, wohnh. Leizig. Ad 1: *zum Nachhausefahren (zur Verfügung stellen* „gebräuchlicher, wenn auch nicht schöner" als *anbieten).* — Ad 2: *um Wölfe zu fangen.* — Ad 3: *um den W. zu bezahlen.*

XVII. Frl. H. B., wohnh. Leipzig. Ad 1: *zur Heimfahrt*[1]). — Ad 2: *zum Wolfsfang.* — Ad 3: *meinen W. zu bezahlen.*

XVIII. W. S., Dr. phil., wohnh. Leipzig. Ad 1: Vortrag, schriftlich: *zur Heimfahrt.* Ungezwungene Rede: subst. Infinitiv. („Doch bleibt mitunter nur ein substant. [?] Inf., z. B.: *Kommen Sie mit spazieren?* wo die Anwendung des Substantives [*Spaziergang*] einen anderen Satz erfordern würde".) — Ad 2: *zum Wolfsfang;* „ein Verbum *wölfefangen* gibt es nicht". — Ad 3: Beide Formulierungen richtig, aber gewöhnlich und besser: *um den W. zu bezahlen.*

XIX. W. J, geb. u. wohnh. Leipzig. Ad 1: *zur Heimfahrt.* — Ad 2: *zum Wolfsfang.* — Ad 3: *zur Bezahlung.*

XX. Frl. G Ö., geb. Leipzig, Eltern aus Deutsch-Böhmen, wohnh. Leipzig-Gohlis. Ad 1: *zum Heimfahren.* — Ad 2: *zum Wolfsfang.* — Ad 3: *um den W. zu bezahlen.*

XXI. Frl. E. K., Dr., geb. Gasterstädt (?) („schwäbisch, sächsisch gemischt"), derzeit Leipzig. Ad 1: *zur Heimfahrt.* — Ad 2: *um Wölfe zu fangen* („eher noch *zum Wölfefangen* als

[1]) Korrigiert: ursprünglich stand auf dem Blatt: *zum Heimfahren.*

Digitized by Google

zum Wolfsfang"). — Ad 3: *den W. zu bezahlen* („eventuell *zum Bezahlen des W.")*

XXII. G. N., geb. u. beheimatet in Weimar, derzeit in Leipzig. Ad 1: *Darf ich Ihnen meinen Wagen anbieten zum Nachhausefahren?* — Schriftlich: *Darf ich Ihnen m. W. zum Nachhausefahren* (oder *zur Heimfahrt) anbieten?* Nicht: *zum Heimfahren.* — Ad 2: In zwangloser Rede: *zum Wölfefangen.* — Ad 3: In zwangloser Rede: *zur Bezahlung.* Nicht: *zum Bezahlen.* „Ungezwungen aber wahrscheinlich eher: ... *um den W. zu bezahlen."*

XXIII. W. M., geb. Gotha, derzeit Leipzig. Ad 1: *zur Heimfahrt* ist korrekt, ziemlich offiziell. In vertraulichem Ton lieber nicht *zum Nachhausefahren,* sondern in anderer Wendung: *Wollen Sie nicht in meinem W. nach Hause fahren?* Keinesfalls: *zum Heimfahren.* — Ad 2: *zum Wolfsfang*[1]) oder *um Wölfe zufangen.* „Den substantivierten Infinitiv *zum Wölfefangen* halte ich für sehr steif." — Ad 3: *zur Bezahlung*[1]) oder *um d. W. zu bezahlen.* „Den subst. Inf. halte ich auch hier für sehr steif. Die Umgangssprache würde ihn sicher bei 2 u. 3 vermeiden u. m. E. den flüssigen Inf. vorziehen. Die Subst. *Wolfsfang* u. *Bezahlung* würde ich höchstens gebrauchen, weil sie sozusagen technische Ausdrücke sind. *Zum Wölfefangen* und *zum Bezahlen d. W.* halte ich für schlecht übersetztes Latein."

XXIV. D., Prof. Dr., Schuldirektor, geb. in Coburg (Ostfranke), seit dem 21. Lebensjahr in Mittel- und Norddeutschland, wohnh. in Bremen. Ad 1: *Darf ich Ihnen für die Rückfahrt m. W. anbieten. Heimfahrt* gehobener Stil. — Ad 2: *zum Wölfefangen.* „Der Satz ist ... der Umgangssprache nicht geläufig." — Ad 3: *um den W. zu bezahlen.*

XXV. W. Str., Prof. der indogerm. Sprachwissenschaft an der Univ. Leipzig, geb. Höchst bei Frankfurt a. M., aufgewachsen vor allem in Wiesbaden, lange Univ.-Prof. in München. Ad 1: „Ich als Rheinfranke würde unbedingt *zum Nachhausefahren* sagen; *heimfahren, Heimfahrt* wird in der Umgangssprache nie gebraucht (dial. *gīstə hâm!* 'gehst du nach Hause!'). *Heimfahrt* ist für mich höherer Stil. Am liebsten würde ich das Verbalnomen vermeiden u. sagen: *Wollen Sie nicht mit meinem W. nach Hause fahren."* — Ad 2: „Die erste Fassung kommt mir nicht ganz zur unbefangenen Umgangssprache passend vor; in der zweiten stösst mich *zum Wölfefangen* geradezu ab. Am liebsten würde ich eine andere Wendung wählen; *Das war eine Wolfsgrube, die der J. gegraben hatte* oder einfacher: *Der J. hatte eine W. gegraben."* — Ad 3: Entweder: *ich habe kein Geld zum Bezahlen des Wechsels* oder: *den Wechsel zu bezahlen. Zur Bezahlung* gehört meiner Umgangssprache entschieden nicht an."

XXVI. M. H., Beamter, geb. im Elsass, wohnh. Strassburg.

---

[1]) Achtung! Siehe weiter unten.

Digitized by Google

Ad 1:. *zum Heimfahren. Zur Heimfahrt* eher in höherem Stil, schriftl. Ausdruck. *Zum Nachhausefahren* kann zwar angewandt werden, wird aber von H. als nicht gut deutsch empfunden. — Ad 2: Beides möglich. *Zum Wölfefangen* „sicher geläufiger." *Zum Wolfsgang* „mehr geschraubt." „Ich würde ... eher einen Inf. mit *um* anwenden." — Ad 3: Beides möglich. *Zur Bezahlung* mehr höherer Stil, schriftl. Ausdruck. *Zum Bezahlen* sehr geläufig.

XXVII. Die Kinder des Gewährsmannes XXV, die ihre Jugend grösstenteils in München verlebt haben, „stossen sich natürlich nicht an *zum Heimfahren.*"

XXVIII. U. L., Dr. phil., Pfarrer, 28 Jahre, aufgewachsen in Buchs (St. Gallen), seit 1910 in Chur, Zürich, Basel, Bern. Ad 1: *zur Heimfahrt* und *zum Heimfahren.* Aber beide Sätze entsprechen nicht „der natürlichen Sprechweise, die eher umschreiben würde." — Ad 2: *um Wölfe zu fangen.* — Ad 3: *um den W. zu bezahlen.*

XXIX. Frl. S., cand. phil., 25 Jahre, aus dem Kanton Zürich, wohnh. Zürich. Ad 1: „Bei ungezwungenem Sprechen würde ich sagen: *Darf ich Ihnen m. W. zum Heimfahren anbieten? — Zum Nachhausefahren* könnte ich deshalb nicht sagen, weil die Ausdrucksweise *nach Hause fahren, gehen, kommen* usw. mir nach unserem Sprachgebrauch fremd ist. Ich kann mir aber denken, dass da, wo sie gebräuchlich ist, *zum Nachhausefahren* unter denselben Verhältnissen eintreten könnte wie *zum Heimfahren.* Die subst. Inf. scheinen mir hier der Umgangssprache näher zu stehen als das Subst. *Heimfahrt.* Ich würde sie auch unbedenklich im schriftl. Ausdruck verwenden, immerhin neben der Wendung *zur Heimfahrt.* In höherem Stil, besonders gewählter Sprache würde ich nur diese gebrauchen. Alle drei Ausdrücke halte ich für gut deutsch." — Ad 2: Ähnlich zu beurteilen wie 1. *Zum Wölfefangen* Umgangssprache. „Im schriftl. Ausdruck u. namentlich in höherem Stil würde ich *zum Wolfsfang* gebrauchen." — Ad 3: „Hier scheint es sich etwas anders zu verhalten ... *Ich habe kein Geld zum Bezahlen d. W.* würde ich in ungezwungener Sprechweise jedenfalls anwenden, aber auch in gewählterem schriftl. u. mündl. Ausdruck der Wendung *zur Bezahlung* vorziehen. Diese entspricht m. E. nur allzusehr dem gewöhnlichen schriftl. Ausdruck und wirkt leicht etwas schwerfällig und starr."

XXX. Frl. M. E., cand. phil., 25 Jahre, geb. u. wohnh. Zürich. „Die Formen mit subst. Inf. sind mir für die Umgangssprache sehr geläufig (gleiche Ausdrucksweise wie im Dialekt) ... Nach meinem Sprachempfinden gehören *zur Heimfahrt* und *zum Wolfsfang* einem gehobenen Stil an," während der Ausdruck *zur Bezahlung,* „jedenfalls wegen der häufigen Verwendung im Geschäftsstil, sich wenig von der Infinitivkonstruktion abhebt."

XXXI. H. K., Student, 25 Jahre, besuchte das Gymnasium in Chur bis 1915, seither Zürich. Ad 1: *Darf ich Ihnen zum Heimfahren*

Digitized by Google

m. W. anbieten? Dagegen: *Unsere Heimfahrt wurde ganz verregnet. Auf der Heimfahrt sahen wir N. N.* — Ad 2: *Der Jäger hatte die Grube zum Fangen von Wölfen gegraben* oder „noch eher": *gegraben, um Wölfe zu fangen.* — *Zum Wölfefangen* „ist mir fremd", *zum Wolfsfang* höherer Stil. — Ad 3: Im Gespräch sowohl: *Ich habe kein Geld zum Bezahlen des Wechsels,* als auch: *zur Bezahlung;* im Brief eher *zur Bezahlung. Zum Bezahlen* klingt mundartlich.

XXXII. Frl. G. B., stud. phil., 20 Jahre, aus Luzern. Ad 1: *Zur Heimfahrt* gewählterer Stil; *zum Heimfahren* und *zum Nachhausefahren* Alltagssprache. — Ad 2: *Zum Wolfsfang* gewählterer Ausdruck; *zum Wölfefangen* gewöhnlicher Ausdruck. — Ad 3: *Zum Bezahlen* und *zur Bezahlung* gewöhnliche Ausdrücke.

XXXIII. E. L., cand. phil., 25 Jahre, aus St. Gallen. Ad 1: *Zum Heimfahren.* — Ad 2: *Zum Wölfefangen.* — Ad 3: *Zum Bezahlen.*

XXXIV. A. B., Professor der englischen Philologie an der Univ. Berlin, stammt aus Tirol. Ad 1: *zur Heimfahrt.* — Ad 2: *zum Wolfsfang.* — Ad 3: *zum Bezahlen.* — „Andere Ausdrücke für 1 und 2 finde ich salopp und den *zur Bezahlung des Wechsels* etwas akademisch."

XXXV. H. B., stud. phil., aus Österreich, seit 5 Jahren in Leipzig. Ad 1: *Zum Nachhausfahren.* „In der Umgangssprache aber *Heimfahren* oder gar *Zuhausfahren.*" — Ad 2: *Der J. hatte die Gr. fürs Wölfefangen gegraben.* — Ad 3: *Ich habe kein G., [um] den W. zu bezahlen.*

XXXVI. S., Leiter einer Bürgerschule (= etwa högre folkskola) in Wien. (Mündliche Auskunft.) Ad 1: *Zum Nachhausfahren.* — Ad 2: *zum Wölfefangen.* — Ad 3: *zum Bezahlen.*[1])

Wenn man nun zunächst von den bloss ein Beispiel berücksichtigenden Mitteilungen Nr IV, und XXXVI absieht und die übrigen ins Auge fasst, so fällt wohl auf, dass in allen drei Beispielen nur von dem Leipziger W. J. (Nr. XIX) ohne Vorbehalt ein Verbalsubstantiv verwendet wird. Zu beachten ist aber bei einer derartigen Überlegung vor allem noch die Antwort Nr. XXIII (W. M., geb. Gotha, dz. Leipzig). In keinem der drei Beispiele wurde ein subst. Inf. benutzt bei neun, aus Berlin und Umgebung oder Sachsen stammenden, Personen (Nr. V, VI, VII, X, XI, XII, XVII, XIX, XXIII), von denen die ersteren vielleicht durch die Sprechweise anderer nordost-deutscher Gebiete beeinflusst sind. Dagegen haben sich ohne Vorbehalt durchaus für die substantivierten Infinitive als Formen der gebildeten Umgangssprache in allen drei Beispielen entschieden: ein aus

[1]) Schliesslich sei für 1 noch darauf hingewiesen, dass B. den Satz *Darf ich Ihnen meinen W. zum Nachhausefahren anbieten?* ja aus Collin-Hungerland genommen hat, diese Wendung also auch für Osnabrück Geltung haben dürfte.

Digitized by Google

Mitteldeutschland stammender, in Bremen aufgewachsener Herr (Nr. III), drei Schweizer (Nr. XXIX, XXX, XXXIII) und ein Wiener (XXXVI). Hierher stellen darf man auch Nr. XXVI (Strassburg). Ähnlich zu beurteilen ist noch Nr. XXXII (Frl. B. aus Luzern), die nur im 3. Beispiel beide Ausdrücke benutzt, und Nr. XXXI (ebenfalls ein Schweizer; Näheres über seine Antwort zu 3 siehe unten). Verbalsubstantiva werden in der gesprochenen Sprache in keinem der drei Beispiele verwendet von 13 Personen (Nr. I, III, VIII, IX, XIII, XVI, XXV, XXVI, XXIX, XXX, XXXIII, XXXV, XXXVI). Diese stammen aus recht verschiedenen Gegenden des grossen deutschen Sprachgebietes. Zwei Personen lassen beide Konstruktionen in ein und demselben Beispiel zu (XXVIII u. XXXII). Bei nicht weniger als zehn Personen aber (Nr. II, VII, XIV, XVIII, XX, XXI, XXII, XXIV, XXXI, XXXIV) kommt in einem Beispiel die eine, in einem oder zwei anderen Beispielen aber wieder die andere der beiden in Frage stehenden Konstruktionen in Betracht. Diese auffallende Erscheinung, die, wie wir sehen, auf nord-, mittel- und südwestdeutschem Gebiete wahrnehmbar ist, sowie ausdrückliche Bemerkungen einiger Personen zeigen uns, wie wenig in derartigen Fragen das Generalisieren zulässig ist; oft liegen in jedem besonderen Falle auch besondere Bedingungen vor.

Im ersten Beispiel wählt die Mehrzahl der Versuchspersonen — einundzwanzig[1]) — in ungezwungener Rede den subst. Inf. (nämlich Nr. II, III, IV, VIII, IX, XIII, XIV, XVI, XVIII, XX, XXII, XXV, XXVI, XXVII, XXIX, XXX, XXXI, XXXII, XXXIII, XXXV, XXXVI), eine Person (Nr. XXVIII) den subst. Inf. oder das Verbalsubstantiv. Nr. XXIV scheidet bei dieser Gegenüberstellung aus, denn in der Verbindung mit *für* würde ich auch nicht anders sagen als *für die Rückfahrt*. Auszuschalten ist ferner Nr. I und XXIII. So stehen jenen einundzwanzig[1]) Fällen nur elf, also rund halb soviele Gegenfälle gegenüber, die sich in unserer Zusammenstellung auf Leipzig und Berlin (vielleicht noch auf das angrenzende Norddeutschland)[2]) verteilen. Es ist also die von mir (Mod. Språk 16, S. 46) ausgesprochene Vermutung, dass in unserer Frage sprachgeographische Momente mitspielen könnten, durch dieses Ergebnis der Umfrage gerechtfertigt worden. Doch verhält es sich, wie wir sehen, so, dass auch in dem Gebiete, wo *Heimfahrt* vorherrscht, manche Personen den subst. Inf. vorziehen. Den subst. Inf. allein finden wir jedoch in allen übrigen in unserer Materialsammlung vertretenen Gebieten von der Wasserkante bis zu den Alpen, am Rhein wie an der Donau. Im ganzen oberdeutschen Gebiet scheint er für unser Beispiel (1) die Regel darzustellen.

Im zweiten Beispiel wird in ungezwungener Rede von acht Personen (Nr. II, VI, XIV, XVII, XVIII, XIX, XX, XXXIV) das Verbal-

[1]) Vgl. auch noch die Anm. auf S. 30.
[2]) Siehe oben S. 25 f.

Digitized by Google

substantiv verwendet, von einer neunten (XXIII) mit gewissem Vorbehalt angeführt. Diese neun (bzh. acht) Fälle weisen wieder auf die schon erwähnten Gegenden (Leipzig, Berlin usw.) hin (nur dass das Gebiet durch Einbeziehung von Dessau und Südharz vielleicht noch geschlossener wird?). Jenen acht bis neun Fällen stehen hier elf bis zwölf (nämlich Nr. III, XXII, XXIV, XXVI, XXIX, XXX, XXXI, XXXII, XXXIII, XXXV, XXXVI, eventuell XXI) gegenüber, in denen ein subst. Inf. zur Anwendung kommt. Wieder zeigt sich die Übereinstimmung der oberdeutschen Landschaften, für die auch in diesem Beispiel (2) der Inf. die Norm zu bilden scheint, wenn *zu* verwendet wird. Die Erscheinung betrifft aber nicht den Süden allein.

Im dritten Beispiel wird *zur Bezahlung* sechsmal einem *zum Bezahlen* vorgezogen (vgl. Nr. V, XI, XII, XIX, XXII, XXIII); es muss aber hervorgehoben werden, dass bei Nr. XI und XXIII der Ausdruck als nicht ganz entsprechend bezeichnet wird. Drei Gewährsleute (Nr. XXX, XXXI, XXXII) scheinen beide Ausdrücke als ziemlich gleichwertig zu betrachten. Neun Personen entscheiden sich klar für *zum Bezahlen* (Nr. III, VII, IX, XXIV, XXVI, XXIX, XXXIII, XXXIV, XXXVI), eine zehnte (Nr. XXI) benutzt dies „eventuell". Wie wir sehen, wird *zum Bezahlen* ebenso in Strassburg, Zürich und Wien gebraucht wie in Berlin und Bremen, und auch *zur Bezahlung* ist nicht an ein bestimmtes geographisches Gebiet gebunden, sondern tritt, wenn auch seltener, in verschiedenen Gegenden auf — vielleicht als Ausdruck des Geschäftstiles (vgl. die Bemerkungen bei Nr. XXX, XXIX und XXIII).

Da aber bei Nr. XXXI die Mundart erwähnt wird und auch Bondeson (S. 167) die Vermutung ausspricht, *zum Bezahlen des Wechsels* sei ein mundartlicher Ausdruck, müssen wir nun diese Frage kurz erörtern. Eine Eigentümlichkeit einer bestimmten Mundart — und dies meint wohl B. — ist diese Wendung, wie wir sehen, keineswegs. Die Sache scheint sich vielmehr so zu verhalten, dass vielleicht die deutschen Mundarten überhaupt, jedesfalls aber eine grosse Zahl von ihnen (wohl nicht nur oberdeutsche) substantivierte Inf. mit *zu* verwenden, womit natürlich nicht gesagt werden soll, dass Verbalsubstantiva in den Mundarten fehlen. Da jedoch die Umgangssprache auch der Gebildeten im ganzen hochdeutschen Sprachgebiet von der Mundart der Gegend in mancher Beziehung abhängt, sind dort allerlei Übereinstimmungen selbstverständlich und noch lange kein Beweis dafür, dass die betreffenden Ausdrücke weniger gut seien. Nun gibt es aber in der stark mundartlich gefärbten ungepflegten Verkehrssprache der Städte Ausdrücke, die der Gebildete bewusst oder unbewusst meidet. So wird der gebildete Wiener im alltäglichen Leben das in Wien dem niedrigen Stil angehörende Wort *Ross* (dial. Plural *Rösser)* nicht gebrauchen, sondern statt dessen *Pferd* sagen. Allein in der Schriftsprache steht bekanntlich *Ross* stilistisch höher als *Pferd*. Wendet ein gebildeter Wiener dann im Anschluss an die

Digitized by Google

Schriftsprache *Ross* (Pl. *Rosse*) an, so klingt für sein Ohr das Wort besonders fein oder feierlich. Ganz ähnlich steht es mit dem Adverbium *heim* (und seinen Zusammensetzungen); in den süddeutschen Mundarten ist es ein gewöhnliches Wort. Der gebildete Wiener zieht darum *nach Hause* vor. Benutzt er aber dann ein Wort wie *Heimfahrt,* das er aus der Schriftsprache kennt, im alltäglichen Verkehr mit Gebildeten, so wirkt dies affektiert oder feierlich.[1]) Trügt mich nicht alles, so will Prof. Str. (Nr. XXV) etwas ganz Ähnliches für seine Heimat berichten. Sollte es aber in der Schweiz vielleicht so stehen, dass es dort für die Gebildeten kein derartiges Abrücken von der Mundart gibt? Wie dem auch sei, jedesfalls scheinen mir die Ausführungen von Frl. S. (Nr. XXIX) sehr beachtenswert zu sein. —

Auf die in dem Rundschreiben auch aufgeworfene Frage der Sprachrichtigkeit sind nur wenige Personen eingangen. Immerhin erklären z. B. drei Sprecher aus verschiedenen Gebieten (Nr. I, XII, XXIX) alle drei Ausdrücke *zur Heimfahrt — zum Heimfahren — zum Nachhausefahren* für gut deutsch. Ganz vereinzelt steht der Berliner Student Le (VII) mit seinem abfälligen Urteil über *zum Nachhausefahren* (man vergleiche dagegen XV). Dass er sich aber nur gegen diese Phrase, nicht gegen den subst. Inf. als solchen wendet, bekundet er durch den Gebrauch der Worte *zum Bezahlen*[2]).

Die Wendung *zum Fangen von Wölfen* (siehe Nr. XXXI) fiel mir seinerzeit nicht ein, weil ich sozusagen unter der Suggestion der Alternative *zum Wolfsfang — zum Wölfefangen* stand. Auch ich würde sie gebrauchen — neben der zuletzt genannten Form, an der in Nr. XVIII und XXV Anstoss genommen wird.

Aufmerksamkeit verdienen wohl die Bemerkungen über feine Bedeutungsunterschiede. Was z. B. in Nr. XXXI über das Verhältnis von *Heimfahren: Heimfahrt* und in Nr. IX über das von *Bezahlen: Bezahlung* angedeutet wird, stimmt ganz zu den vorher angestellten Erwägungen. Auffallend mag es aber vielleicht sein, dass die Gewährsmänner Nr. VIII und XI den Ausdruck *zum Wolfsfang* als zu abstrakt bezeichnen. Doch die beiden Studenten scheinen mir dazu mindestens ebensoviel Berechtigung zu haben wie die Grammatiker, die für den reinen Ausdruck des durch den Verbalstamm symbolisierten Geschehens (siehe oben S. 22) diesen Ausdruck benutzen. Die Gewährsmänner meinen offenbar, dass *Wolfsfang* mehr allgemeine Bedeutung habe und nicht genug anschaulich sei; in Nr. XXIII wird das Wort ja als technischer Ausdruck bezeichnet. Man vergleiche etwa die Sätze — in denen

---

[1]) Der Ausdruck *zu Haus'* (siehe Nr. XXXV) als Richtungsbezeichnung ist in Österreich mundartlich ebenfalls verbreitet; ich empfinde ihn als nicht gut. Auch die Apokope (siehe Nr. XXXVI) ist ein deutliches Zugeständnis an die Mundart.

[2]) Diese treten auch bei Nr. XXXIV auf, wo Prof. B. andere subst. Inf. als „salopp" bezeichnet.

Digitized by Google

ich absichtlich auf ein mir nicht ganz so weit abliegendes Vorstellungsgebiet übergehe: *Der Fischfang spielt in dieser Gegend eine grosse Rolle. Das Volk ernährte sich damals vom Fischfang. Die Angel ist ein Gerät für den Fischfang.*

Für den von mir angenommenen stilistischen Unterschied bilden die Äusserungen der Versuchspersonen einen wertvollen Beweis. Die in Nr. VIII, IX, XXIV, XXVI, XXIX, XXX, XXXI, XXXII erwähnten Bemerkungen verweisen *Heimfahrt* in das Gebiet des höheren Stiles. Dazu stimmt auch das in Nr XXIII Gesagte. Die Versuchspersonen Nr. I, II, XIII, XIV, XXV führe ich nur darum nicht ins Treffen, weil sie sich dem Ausdruck *zum Heimfahren* gegenüber ebenso verhalten; den vier zuerst genannten ist er aus der Umgangssprache überhaupt nicht bekannt (siehe z. B. Paul, Deutsches Wörterbuch, 3. Aufl., S. 245). Nr. XV mit seiner entgegengesetzten Ansicht steht vereinzelt da; er gehört aber dem oben S. 31 erwähnten geographischen Gebiet an. Während ich bei *Heimfahrt* klare Zustimmung für meine Auffassung im Norden wie im Süden gefunden habe, kann ich für *Wolfsfang* ausdrückliche Bemerkungen über den stilistischen Wert des Wortes nur bei Personen aus dem Süden vorfinden. Was aber dort gesagt wird, stimmt ganz zu meiner Auffassung (vgl. Nr. XXVI, XXIX, XXX, XXXI, XXXII). Liest man nun nach, was dieselben Personen und W. M. (Nr. XXIII) über die Wendung *zur Bezahlung* schreiben, so findet man da zwei einander scheinbar widersprechende Auffassungen, die man aber unschwer unter einen Hut bringen kann: An sich würde wohl der Ausdruck *zur Bezahlung* in weiten Gebieten vielleicht auch als feiner empfunden werden, hätte er nicht durch den Gebrauch im Geschäftstil für viele etwas Starres angenommen Ich gebe zu, dass *Heimfahrt* und *Wolfsfang* auch für mich stilistisch höher stehen als *zur Bezahlung*.

Sollten meine bescheidenen Ausführungen da oder dort ein wenig Interesse erweckt haben, so verdanke ich dies der liebenswürdigen Unterstützung von seiten der Personen, die meine Fragen so bereitwillig beantwortet haben. Besonderen Dank schulde ich vier Herren, die sich für mich an andere gewandt und mir eine grössere Zahl von Antworten übermittelt haben: Professor Wilhelm Streitberg (Leipzig), Dr. Otto Gröger (Zürich), Studienrat A. Hofe (Stralsund) und stud. phil. Carl Mahling (Berlin).

Wien, im Dezember 1923. ***Hans W. Pollak.***

Schlusswort zur Gerundiumfrage.

Da ich soeben sehe, dass Bondeson (Mod. Språk XVII, S. 184 ff.) heftige persönliche Angriffe gegen mich richtet, erbitte ich mir das Wort zu einer kurzen Erklärung.

Digitized by Google

Ich lege hiemit entschieden Verwahrung ein gegen die beleidigende Sprache Bondesons, wie denn auch der Schlussatz seines vorhergehenden Artikels (Mod. Språk XVI, S. 167) den verletzenden Sinn für mich nicht eingebüsst hat. Dass die Worte „nicht, wie B. spitzfindig meint, ein Buch, sondern" (Mod. Språk XVII, S. 98, Z. 28 f.), wie ich jetzt sehe, durch ein bedauerliches Missverständnis in mein Manuskript gekommen sind, gebe ich gerne zu. Aber sonst bin ich mir auch heute keiner Änderung bewusst, deren mein Aufsatz mit Rücksicht auf Inhalt oder Form bedarf. Wenn S. 97, Z. 3 von unten vor Hauptmann versehentlich das „G." weggeblieben ist, so ändert das nichts an dem Sinn der Bemerkung. Dass die Wendung „Will man der Sprachgeschichte nicht Hohn sprechen" (S. 99, Z. 4) auf mich zielt, der ich mich doch gegenüber einem Einwande Bondesons (XVI, S. 164, Z. 8 f. von unten) zu rechtfertigen hatte, sollte ich umso weniger hervorheben müssen, als sie doch mit Bezug auf B. sinnlos wäre. Auch sonst zeugt Bs. Entgegnung von manchen Missverständnissen. Dass ich, um nur noch ein Beispiel anzuführen, S. 94, Z. 24 nur „Konstruktion ohne Objekt" gemeint haben kann, beweist doch auch der folgende Satz.

Aber wie immer man über die eine oder andere Einzelheit urteilen mag, so frage ich, ob Bondeson ein Recht dazu hat zu sagen, dass ich på grundvalen av förvrängningar och missuppfattningar tillåtit mig mot honom rikta otillbörliga beskyllningar och insinuationer!

Wien, den 3. Januar 1924. *Hans W. Pollak.*

* * *

Nachwort.

Es ist einem Zeitschriftsredakteur immer peinlich, wenn zwei geschätzte Mitarbeiter der Publikation aus einer sachlichen Auseinandersetzung eine persönliche machen. Er hat jedenfalls dabei nichts zu lachen. Einerseits hat er den sehnlichen Wunsch, alles möglichst friedlich ablaufen zu sehen, anderseits will er nicht (jedenfalls will *ich* es nicht) selbst über erhitzte Kämpfer allzu strenge Zensur ausüben: sobald der Beitrag signiert ist, ist der Verfasser, nicht die Redaktion, für den Inhalt moralisch verantwortlich.

Ich kann es aber als vollständig Unparteiischer in diesem Fall nicht unterlassen, als meine persönliche Meinung hervorzuheben, dass der bedauerliche Vorfall diesmal in einer gewissen Überempfindlichkeit von seiten Dr. Pollaks wurzelt. Aus dem Obigen geht deutlich hervor, dass seine Missstimmung durch den Schlusssatz Bondesons (M. S. XVI, S. 167) hervorgerufen wurde: "Die Richtigkeit davon will ich nicht bestreiten".

Digitized by Google

Ein jeder weiss doch aus seiner eigenen Muttersprache, wie verschieden die Meinungen über Sprachrichtigkeitsfragen ausfallen können, und die Übersetzungen der Examensarbeiten in unserer Zeitschrift bestätigen es ja fast jedes Jahr. Wie viel schwieriger ist es denn, sich über eine fremde Sprache zu äussern. Man muss sich dann entweder an das halten, was man gehört oder gelesen hat, oder an seine Gewährsleute, die ihrerseits verschiedener Meinung sein können. — Ich weiss es nicht, aber ich vermute, dass B. mit dem betreffenden Satz nur die Tatsache ausdrücken wollte, dass er *als Ausländer* jene Behauptung nicht bestreiten wollte. Jedenfalls ist diese Deutung möglich — und man muss alles zum Besten kehren. ***N. Otto Heinertz.***

ER MUSS ES GETAN HABEN OCH ER HAT ES TUN MÜSSEN.

De flesta tyska grammatikor uppvisa genom enstaka exempel, att n å g r a modala hjälpverb i presens (resp. imperfekt) + perfekt infinitiv av huvudverbet hava en annan innebörd än samma hjälpverb i perfekt (resp. pluskvamperfekt) + presens infinitiv av huvudverbet. I det följande skall jag underkasta a l l a de tyska modalhjälpverben en undersökning för att utröna, huruvida de genomgående i olika betydelser välja olika kombinationer. Redan nu må i förbigående nämnas, att vissa betydelseskiftningar icke tillåta någon av dessa båda kombinationer. Med sådana kommer jag här icke att befatta mig.

I.

I nedanstående framställning föras till moment A under varje verb de betydelser, som nästan alltid uppträda i den förra kombinationen (A-kombinationen), och till moment B de betydelser, som vanligen uppträda i den senare kombinationen (B-kombinationen). De inskränkningar eller avvikelser, som här antytts med orden "nästan" och "vanligen", skola behandlas nedan i avdelningarna III och II. Vid ordnandet av de olika betydelsegrupperna under varje verb har historisk ordningsföljd icke eftersträvats.

§ 1.

Dürfen.

A.

Enkelt tempus + perfekt infinitiv av huvudverbet.

Dürfen uppträder i imperfekt konjunktiv för att beteckna ett **blygsamt påstående,** förmodan o. dyl.

Digitized by Google

Sie d ü r f t e n sich geirrt haben (Curme 233) [1])

Ich glaube, er d ü r f t e sich verstellt haben (Matthias: Kleiner Wegweiser 118).

Es d ü r f t e n wohl, meiner Schätzung nach, neun bis zehn Jahre vergangen sein, dass ich keinen Wein getrunken habe (Wassermann 521).

„Du d ü r f t e s t wohl nur nicht gehört haben", versetzte der Fürst (H. Moser: Anna Karenina-Übersetzung I 167).

B.

Sammansatt tempus + presens infinitiv av huvudverbet.

1. *Dürfen* betecknar **tillåtelse**

Ich h a b e nicht ausgehen d ü r f e n (Heyne: D. Wb. I 642).

Er h a t es nicht tun d ü r f e n (Nordgren 120).

Sie h a t t e sich als Mittelpunkt der Welt fühlen d ü r f e n seit dem ersten Tage ihres Erwachens zum Bewusstsein (Bloem 283).

... im Koblenzer Kasino h a t t e sie höchstens einmal von billigem Rheinschaumwein nippen d ü r f e n (Viebig 112).

Es war gut, dass die beiden jüngsten Lossbergs aus dem Kadettenkorps mit zur Hochzeit h a t t e n reisen d ü r f e n (Viebig 157).

Später hört sie, die Operation sei sehr schwierig gewesen, der junge Arzt h ä t t e nicht eine Stunde später kommen d ü r f e n (Hegeler 89).

Das h ä t t e ich nicht tun d ü r f e n, wenn ich noch so sehr gewollt hätte (Nordgren 210).

2. *Dürfen* kan i nekande sats beteckna en **plikt** att låta bli något och motsvarar då **böra** på svenska. Det är väl så, att vad man i c k e f å r göra, det b ö r man i c k e göra.

Sie h ä t t e n ihre Pflicht nicht vergessen d ü r f e n = They

---

[1]) **Från följande arbeten hava belägg och exempel hämtats:**
Bloem — W. Bloem: Das lockende Spiel.
Bonsels — W. Bonsels: Menschenwege.
Curme — G. Curme: A Grammar of the German Language II.
Engel — G. Engel: Die Furcht vor dem Weibe.
Eyth — M. Eyth: Geld und Erfahrung, ed. Ljunggren.
Heer — J. C. Heer: Der König der Bernina.
Hegeler — W. Hegeler: Die goldene Kette.
Herzog — R. Herzog: Kameraden.
Hesse — H. Hesse: Rosshalde.
Mann — Th. Mann: Königliche Hoheit.
Morén — C. G. Morén: Tyskt konstruktionslexikon.
Nordgren — Calwagen-Nordgren: Tysk språklära.
Ompteda — G. von Ompteda: Maria da Caza.
Stratz — R. Stratz: Du Schwert an meiner Linken.
Viebig — C. Viebig: Töchter der Hekuba.
Wassermann — J. Wassermann: Das Gänsemännchen.

Digitized by Google

ought not to have forgotten their duties (Grieb-Schröer: D.-E. Wb. 262).

Es war natürlich eine Dummheit von mir. Ich hätte Sie nicht so überrumpeln dürfen (Stratz 204).

Ich weiss ja nicht, wer recht g'habt hat, Sie oder er ... aber das hätten Sie nit tun dürfen, so ihn blossstellen (Bloem 268).

... und als er, worüber der Einsame sich nicht hätte wundern dürfen, im Lehrerkollegium keine Unterstützung gefunden hatte, da hatte ... (Mann 458).

3. *Dürfen* betyder **behöva.**

Du hättest es nur sagen dürfen = You would only have had to say so (Grieb-Schröer: D.—E. Wb. 262).

§ 2.

Können.

A.

Enkelt tempus + perfekt infinitiv av huvudverbet.

1. *Können* betecknar **möjlighet.**

Sie hiess Ilse, es kann aber auch Helene gewesen sein (Herzog 118).

Es könnten nur wenige Minuten gewesen sein, aber die Zeit dehnte sich mir zur Ewigkeit (Engel 245).

...na, das können ja tausend andere auch gesehen haben (Ompteda 268).

Sie glaubte, er könne zur Prinzessin Löwengaard zurückgekehrt sein (Ompteda 245).

Was konnte nicht alles geschehen sein zwischen heut und gestern! (Viebig 92).

Da die sanfte Berührung sofort wieder aufhörte, konnte sie freilich auch zufällig gewesen sein (A. Schnitzler: Doktor Gräsler 65).

Sie malte sich aus, wohin das viele Geld gerollt sein konnte, wem es jetzt diente. (Wassermann 468).

Lange wies sie den Gedanken weit von sich, dass Markus Paltram Sigismund getötet haben könnte (Heer 259).

Den Tag hindurch war sie noch ruhig, weil sie meinte, es könnte irgend etwas dazwischen gekommen sein, so dass er nicht hatte schreiben können (Ompteda 235).

Ihre letzte Vermutung war, ein Unberufener könnte etwa ihre postlagernden Briefe abgeholt haben (Ompteda 247).

Glaubten der Herr Oberstleutnant, der Niklas könnt' mit der Bagasch unter die Räder geraten sein? (Herzog 66).

Möjligheten kan naturligtvis också vara förnekad:

„Ich kann mich nicht getäuscht haben", flüsterte er (Hegeler 279).

Digitized by Google

... und ihr Schirm steht da, fortgegangen k a n n sie also nicht sein, dachte Philippine (Wassermann 359).

Dass sie die Vergangenheit noch nicht völlig überwunden haben k ö n n e, soviel hatte er sich ja selber auch schon klar gemacht (Bloem 337).

Möjligheten framställes genom imperfekt konjunktiv på ett försiktigt och blygsamt sätt. Denna företeelse, som redan kommit till uttryck i några av de föregående beläggens bisatser, ådagalägges tydligare i följande självständiga satser.

Sind Sie gar niemals ergriffen worden, wie ich es nun bin? — Das k ö n n t e wohl dennoch so unter der Hand sich einmal ereignet haben (Mann 359).

Jene Bedenken können jetzt wirklich nichts mehr besagen. Oder aber sie k ö n n t e n auch verstärkt worden sein (H. Tovote: Fräulein Grisebach 51).

2. *Können* i imperfekt konjunktiv ersätter en optativ konjunktiv av huvudverbet och står alltså såsom **omskrivning** för en **önskan.**

K ö n n t' e s doch ein Traum gewesen sein, flehte sie stumm (Wassermann 275).

B.

Sammansatt tempus + presens infinitiv av huvudverbet.

1. *Können* betecknar **förmåga** och är liktydigt med **vara i stånd**

Aber ich h a b e mir das kameradschaftliche Denken noch nicht abgewöhnen k ö n n e n (Herzog 111).

Ich h a b e noch wenig darüber nachdenken k ö n n e n (Hesse 228).

H a s t du mir gar nicht helfen k ö n n e n? (Hesse 113),

Sie sagte, sie h a b e es kaum erwarten k ö n n e n, ihn zu sehen... (Wassermann 563).

Sie h a t t e im letzten Augenblick des Scheidens nicht hindern k ö n n e n, dass ihr das über die Lippen geschlüpft war (Viebig 215).

...und dann h a t t e sie nicht widerstehen k ö n n e n, sie wollte die Sängerin sehen (Wassermann 351).

...bevor sich der Reichswehrsoldat wieder auf die Beine h a t t e stellen k ö n n e n (Herzog 173).

Im Feld war es überall zu feucht, als dass er dort h ä t t e ruhen k ö n n e n (Wassermann 376).

Ich wollte, ich h ä t t e es tun k ö n n e n (Morén 299).

Und Claudine dachte dabei an Richard Königsmarck ... wenn er sie so h ä t t e sehen k ö n n e n! (Bloem 141).

Der Haufe lag betrunken in den Häusern. Man h ä t t e sie alle insgesamt totschlagen k ö n n e n (Herzog 279).

Digitized by Google

Ich hätte mit Dir gehen können, aber Du brauchtest mich hier und nicht dort (Herzog 387).

... der einzige, der vielleicht hätte helfen können, war nach Frankreich abgereist (Wassermann 345).

Glauben Sie, dass ich auf die Dauer hätte in Italien leben können? (Viebig 178).

En betydelseskiftning av *über sich gewinnen* framträder tydligt i:

Wie hat er mich verraten können? (Muret-Sanders: D.-E. Wb. 1238).

2. *Können* betecknar **tillåtelse.**

Für mich war Meta herrlich, meinetwegen hätte sie Eulalia heissen können, ich wäre doch für einen Blick von ihr durchs Feuer gegangen (Hesse 64).

Von Herrn Dombrowski war nichts zu hören, seinetwegen hätte sie schlafen können (Viebig 241).

3. *Können* kan uttrycka en **plikt** i hovsam och mild form.

Wenigstens hätte er uns telephonieren können (Hesse 161).

§ 3.

Mögen.

A.

Enkelt tempus + perfekt infinitiv av huvudverbet.

1. *Mögen* betecknar **sannolikhet,** möjlighet.

Ich mag ihm vorgeworfen haben, dass der Schluss mich nicht zufrieden stellte... (Bonsels 260).

Ich denke noch heute darüber nach, was mich abgehalten haben mag, Holler zu verlassen (Bonsels 36).

Andere mögen gewähltere Erzieher in ihrer Jugend gehabt haben, denen sie gefolgt sind (Bonsels 210).

Was magst du sonst noch alles für Hintergedanken gehabt haben! Vielleicht hast du auch gedacht... (Hegeler 218).

Was mag das gewesen sein? fragte Klaus Heinrich (Mann 330).

Wie mag das gekommen sein? (Paul: D. Wb. 363).

Woher mag er das erfahren haben? (Paul: D. Wb. 363).

Eine halbe Stunde mochte er geschlafen haben, da weckten ihn Schritte (Wassermann 414).

Daniel mochte sich wohl in seinem Ärger zu hart an ihn gedrängt haben, denn der Herr wandte sich unwillig um (Wassermann 387).

...doch der Raum war leer: die Phantasie mochte ihr Ohr getäuscht haben (Ompteda 95).

Vor fünfzig Jahren mochte es wohl als etwas Besseres gegolten haben (Viebig 48).

Digitized by Google

...das einzige gute Gefühl, das in ihm gelebt haben m o c h t e, die Liebe zur Mutter... (Hegeler 249).

Was m o c h t e aus ihr geworden sein? dachte Guhnott (Hegeler 274).

Donnerwetter, was m o c h t e der Schwerenöter da wieder aufgetrieben haben? (Bloem 268).

Er sah sich im Zimmer um, als fürchtete er, ein Lauscher m ö c h t e ihn gehört haben (Bonsels 29).

Sie fürchteten, er m ö c h t e fortgeschleppt worden sein (Muret Sanders, E.-D. Wb. 1344).

Sie kam auf den Gedanken, Selbottens m ö c h t e n etwa über ihre Verhältnisse gebraucht haben, weil die kleine Gräfin einmal gemeint, sie müssten vernünftig sein (Ompteda 116).

...sie schrieb einen langen Brief, aus dem die Sorge klang, er m ö c h t e sie vergessen haben (Ompteda 236).

Sie sann und sann, was ihn von ihr getrieben haben m ö c h t e — sie fand keine Lösung (Bloem 56).

Sannolikheten framställes genom imperfekt konjunktiv på ett försiktigt och blygsamt sätt.

Sie m ö c h t e n sich geirrt haben (Nordgren 211).

Das m ö c h t e wohl ein anderer gewesen sein (Nordgren 218).

I sådana uttryck som de båda ovanstående är *dürfte* vanligare än *möchte*.

2. *Mögen* betecknar **tillåtelse, medgivande.**

„Es m a g nun gewesen sein, wie es will, es ist eben gewesen", erwiderte Leonore (Wassermann 293).

Was auch immer sich ereignet haben m a g (Muret-Sanders: E.-D. Wb. 1344).

Was der Professor Guhnott auch erreicht haben m a g... als Mensch stehst du arm und verlassen da (Hegeler 143).

Aber ein hoher Stolz war in mir emporgeschlagen, m o c h t e er seinen Grund gehabt haben, wo er wollte (Bonsels 63).

Aber was sie auch immer getan haben m o c h t e, niemandem hatte sie Schlimmeres zugefügt als sich selbst (Hegeler 285).

... aber was er auch in den diplomatischen Kanzleien von Paris und Neapel erlebt haben m o c h t e — er war jeder Zoll ein Engadiner geblieben (Heer 266).

3. *Mögen* i presens och imperfekt konjunktiv ersätter en optativ konjunktiv av huvudverbet och står alltså såsom **omskrivning** för en **önskan.**

Wenn du aber noch unter den Lebenden weilst, Maria, so m ö g e s t auch du nie deine Liebe bereut haben. Mögen die Menschen dir deine Hochherzigkeit besser belohnt haben, als ich es konnte! (Hegeler 274).

M ö c h t e es ihm gelungen sein! (Nordgren 204).

Digitized by Google

B.

Sammansatt tempus + presens infinitiv av huvudverbet.

1. *Mögen* betecknar **vilja,** h a v a l u s t o. dyl.

Ich h a b e nie gern tanzen m ö g e n = I never liked to dance (Curme 330).

Es scheint, dass er nicht h a t mitkommen m ö g e n (Morén 350).

Pierre war sehr müde gewesen, h a t t e gar nichts mehr essen m ö g e n (Hesse 164).

Sie hatte es nur nicht wissen wollen. H a t t e es auch nicht sagen m ö g e n, zu keinem anderen sprechen von ihrer Angst (Viebig 204).

Er sagte, er h ä t t e Sie sprechen m ö g e n (Curme 242).

Die Person des Herrn Carovius war ihm zu verächtlich, als dass er Betrachtungen h ä t t e über ihn anstellen m ö g e n (Wassermann 383).

Am liebsten h ä t t e sie in das Instrument hineinkriechen m ö g e n, um ihre ganze Seele in den Saiten mit austönen zu lassen (Wassermann 230).

Da h ä t t e sie jedes seiner Worte zweimal hören m ö g e n und jeden seiner Blicke trinken (Wassermann 226).

Er h ä t t e sich hinwerfen m ö g e n wie ein ungebärdiger Knabe. Aber mit gemachter Höflichkeit verneigte er sich vor ihr (Viebig 180).

Eine jähe Leidenschaft zu tanzen befiel sie. Sie h ä t t e sich so recht ausrasen m ö g e n in wilder Musik (Ompteda 113).

Eigentlich h ä t t e er dem verwöhnten Kind schon längst einmal seine Meinung sagen m ö g e n, er hatte viel an ihm zu tadeln (Hesse 37).

2. Viljemomentet hos *mögen* kan hava en anstrykning av **kunna.**

Sie nahm mich mit einer Gewalt in die Arme, dass ich laut h ä t t e aufschreien m ö g e n (Heer 164).

Nein, nein! Hedwig h ä t t e laut aufschreien m ö g e n: nur das nicht! (Viebig 152).

§ 4.

Müssen.

A.

Enkelt tempus + perfekt infinitiv av huvudverbet.

Müssen betecknar **logisk nödvändighet,** något vartill man av vissa utsatta eller underförstådda omständigheter kan sluta sig, **slutsats.**

De omständigheter, som ligga till grund för slutsatsen, finnas stundom framställda i en efterföljande, med *denn* inledd sats.

Digitized by Google

Unser Leben m u s s fast geräuschlos dahingeflossen sein, denn kein hörbarer Laut tönt in meiner Erinnerung auf (Engel 143).

Die Hanna m u s s wohl das unverzagte Blut der Mutter geerbt haben, denn die verlassene Frau schuftete sich... buchstäblich tot (Herzog 163).

Ich m u s s wohl ein Gesicht gemacht haben wie ein Ertrunkener, denn ein Eckensteher bot mir seine Schnapsflasche an (Herzog 119).

Du hast eine sehr eindringliche Manier, Deine Aktien m ü s s e n in letzter Zeit ziemlich hoch im Kurs gestiegen sein (Wassermann 263).

Ich m u s s wohl in der Zeit meines Glanzes einen recht zahmen Eindruck gemacht haben (Engel 7).

Maria suchte mit zitternder Hand, sie meinte, sein Brief m ü s s e sich i r g e n d w o zwischen die anderen Postsachen geschoben haben (Ompteda 235).

Das Gatter m u s s t e nicht geschlossen worden sein, denn plötzlich trat auch Philippine ein (Wassermann 266).

Wie sah die arme Emilie aus! Sie m u s s t e unmenschlich gelitten haben (Viebig 305).

Der hatte früher nicht dagesessen, er m u s s t e wohl erst eingestiegen sein, eben im Bahnhof (H. Ewers: Vampir 41).

.., erschien eine starke Frau, der anzumerken war, dass sie soeben das Häuschen gereinigt haben m ü s s t e (Engel 261).

Slutsatsen framställes genom imperfekt konjunktiv på ett försiktigt och blygsamt sätt.

Ich m ü s s t e mich sehr geirrt haben (Nordgren 217).

B.

Sammansatt tempus + presens infinitiv av huvudverbet.

1. *Müssen* betecknar **yttre nödvändighet** (fysiskt eller annat yttre **tvång,** omständigheternas makt, naturens ordning o. dyl.). Det motsvarar här det svenska **måste.**

.....und ich h a b ihr beim Kruzifix schwören m ü s s e n, dass niemand was erfährt (Wassermann 347).

.., alles ist mir so lieblos erschienen, dass ich mich vor die Puppe h a b e hinsetzen m ü s s e n und weinen (Wassermann 397).

Ihr Mann hat immer ein saures Gesicht gemacht, wenn er mit seinem grossen Umtrieb zu den öffentlichen Lasten h a t beisteuern m ü s s e n (Heer 269).

An Geld fehle es ihm selber; er h a b e ultimo vorigen Monats eine Hypothek kündigen m ü s s e n (Wassermann 249).

Harras h a t t e nach den Anstrengungen der Fahrt gleich das Bett aufsuchen m ü s s e n (Herzog 389).

Digitized by Google

Die arme Mutter hatte sich immer sehr plagen müssen (Viebig 88).

Jason Schimmelweis hatte das Haus an der Museumsbrücke verlassen müssen. Die Miete war zu teuer geworden (Wassermann 465).

...das Kindergebet, das sie hatte sprechen müssen, wenn die Mutter abends an ihrem Bette stand (Viebig 233).

Franziska Volker schrieb, dass die politischen Aufgaben notwendigerweise alle persönlichen Angelegenheiten in den Hintergrund hätten drängen müssen... (Herzog 303).

Wenn sie darüber sann, so schien es ihr immer mehr, als hätte es so werden müssen, als sei sie für ihn bestimmt gewesen (Ompteda 90).

„Und dies Gift hättest du genommen..." — „Wenn ich dich hätte lassen müssen." (Hegeler 259).

Freilich, ohne ihn hätte das Barönlein verhungern müssen (Wassermann 423).

...ich hätte mir sonst die Freiheit nehmen müssen, Ihren Nachmittagsschlummer zu stören (Bloem 92).

...und hätte sie nicht an ihren Fingernägeln gebissen, so hätte man glauben müssen, sie schlafe (Wassermann 401).

2. *Müssen* betecknar **plikt** och motsvarar då det svenska **böra**.

Das hätten Sie voraus wissen müssen (Bloem 134).

Er hatte ein Heim.. und er hätte dafür dankbar sein müssen (Wassermann 225).

Witzbolde merkten an, dass eigentlich die grossherzogliche Steuerbehörde Gelegenheit hätte nehmen müssen, auf ähnliche Art ihre Huldigung darzubringen (Mann 407).

Effi, eingentlich hättest du doch wohl Kunstreiterin werden müssen (Curme 331).

3. *Müssen* betyder **behöva.**

Ich habe nie vor jemand erröten müssen (H. Moser: Anna Karenina — Übersetzung I 191).

„Hättest es ja nur sagen müssen, dass ich dir zu schlecht spiele", stiess sie hervor (Wassermann 530).

„Ich gebe ihm diesen Rat natürlich nicht", lächelt der alte Diplomat. „Man hätte ihn mir auch nicht geben müssen — aber ich hätte die Folgen auf mich genommen" (Heer 263).

Digitized by Google

§ 5.

Sollen.

A.

Enkelt tempus + perfekt infinitiv av huvudverbet.

1. *Sollen* betecknar **ett rykte** och är liktydigt med **det säges.**

Er s o l l die Schlacht bei Wörth mitgemacht haben (Wassermann 390).

„Er s o l l sich dem Trunk ergeben haben," sagte Benda (Wassermann 593).

Den Winter über s o l l e n sie in Wiesbaden gesungen haben (Herzog 206).

Auch eine Seeschlacht s o l l t e stattgefunden haben (Nordgren 211).

Sie hatte damals nicht ohne Grund den Sohn gewarnt, die Hieselhahn s o l l t e früher einmal etwas flott gewesen sein (Viebig 17).

Er wachte an den Pässen, und Jahr um Jahr gelangen ihm merkwürdige Rettungen — ihm, der so viele Jäger erschossen haben s o l l t e (Heer 321).

2. *Sollen* betecknar i imperfekt konjunktiv en **tveksam gissning** i frågeform.

S o l l t e Herr da Caza sich plötzlich zu diesem Schritte entschlossen haben, weil er sie hier gesehen? (Ompteda 272).

S o l l t e n Sie nicht doch aus dem Indianischen falsch übersetzt haben, Herr Volker? (Herzog 156).

Wer s o l l t e das wohl gewesen sein? (Bloem 235).

Oder s o l l t e ich ihn nur im Traume gesehen haben? (H. Moser: Anna Karenina-Übersetzung I 247).

Hit höra även de två följande, där *sollte* + perfekt infinitiv i den indirekta anföringssatsen motsvaras av en "gissning" i den direkta.

Oh, Baronin! Sie werden mich niemals glauben machen können, dass Sie den Düsseldorfer Richard von 1901 vergessen haben s o l l t e n (Bloem 100). Här torde en direkt fråga av följande lydelse ha föresvävat den talande: *S o l l t e n Sie den D. R. vergessen haben?*

... und es schien ihm unausdenkbar, dass dies alles leichtfertige Worte gewesen sein s o l l t e n, die bei dem ersten Widerstand zerstoben (Hegeler 159). Direkt anföring: *Sollten dies alles leichtfertige Worte gewesen sein?*

Hit för jag också: *Wie s o l l t e ich es nicht gehört haben? Der Regierungsrat sagte es jedem, der es hören wollte* (Ompteda 100). Enligt mitt förmenande förutsätter denna fråga en tänkt "gissning", framställd av interlokutören: *Sollten Sie es gehört haben?*

Digitized by Google

3. *Sollen* betecknar i imperfekt konjunktiv i villkorsbisatser en **förutsatt möjlighet** (obestämt futurum). Curme sid. 333 anser, att *sollte* här "represents something as possible but as contingent upon the caprice of circumstances".

Bedauere, wenn ich Sie gestört haben s o l l t e (Herzog 110).

Hat mein alter Adjutant mich jemals selbstsüchtig gesehen? — Nein ... nur kameradschaftlich. Und wenn ich das zu danken vergessen haben s o l l t e — ich bleibe hier (Herzog 352).

Wenn ich mich da getäuscht haben s o l l t e ... — Aber gründlich ... (Stratz 52).

Selbst wenn bei diesen eigentümlichen Besuchen nichts passiert sein s o l l t e, ich meine doch, dass der Fall für uns arg genug ist (H. Tovote: Fräulein Grisebach 22).

4. *Sollen* bildar **futurum exaktum** och **andra konditionalis,** möjligen med någon svag modal anstrykning. I denna funktion påträffas *sollen* alltjämt sporadiskt såsom en rest från den tid, då *sollen* gjorde samma tjänst vid futurbildningen, som *werden* gör nu.

Ich hoffe, es s o l l nichts verloren gangen sein (Goethe: Götz I 14).

Es s o l l t e mich gewundert haben, wenn er mit dem Leben davon gekommen wäre * [1]).

Om man jämför detta irreala *sollte gewundert haben* med det irreala *hättest heiraten sollen* i sista exemplet i moment B 1, finner man, hur starkt förbleknad den modala betydelsen hos *sollen* är i det förra utrycket.

5. *Sollen* betecknar ett **antagande.** Denna företeelse är sällsynt.

Alfred der Grosse s o l l London erbaut haben. Wie erklären Sie dann, dass die Römer die Stadt schon vor Christi Geburt kannten? = Well! We'll say that you are right, and that Alfred the Great built London, How do you explain the fact then that the Romans ... (Curme 333).

Du s o l l s t es nicht getan haben = Ich will annehmen, dass du es nicht getan hast (Paul: D. Wb. 503).

Du s o l l s t mich nicht beleidigt haben = Suppose then you did not offend me (Muret-Sanders: D.-E. Wb. 1854).

B.

Sammansatt tempus + presens infinitiv av huvudverbet.

1. *Sollen* betecknar **en annans vilja än subjektets,** t. ex. en **plikt** o. dyl. I svenskan hava vi här **böra** eller också **skola** med samma betydelse som "böra".

[1]) De få med * försedda exemplen äro visserligen konstruerade men hava noggrant kontrollerats av kompetenta tyskar.

Digitized by Google

Der Diener hat ohne Zweifel hingehen sollen, hat es aber vergessen (Morén 483).

Na, es hat eben nicht sein sollen (Stratz 204).

Es scheint, dass er es hat tun sollen (Morén 483).

Da hatten überall Häuser hinkommen sollen aber der Krieg hatte Halt geboten (Viebig 244).

Dabei kam es heraus, was eigentlich hatte Ueberraschung bleiben sollen, dass eine Tante des Grafen... einverstanden war (Ompteda 229).

... sie war noch nicht da... und sein Schimpfen und Toben, das ihm den Auftritt hatte erleichtern sollen, war verpufft (Bloem 169).

Man erfuhr, dass der Sieg des Mister Easby zwar hatte beanstandet werden sollen, jedoch in der Tat nicht beanstandet worden war (Ompteda 58).

... dann traten ihr die Worte auf die Lippen, sie sei die Jüngere und hätte infolgedessen den ersten Schritt tun sollen (Ompteda 140).

Das hätten Sie doch gleich sagen sollen (Hegeler 207).

Ich hätte mir sagen sollen, dass man damit... nur das Gegenteil erreicht (Stratz 204).

Gnädige Frau, das hätten Sie nicht tun sollen (Ompteda 258).

„Dort, wo ich schon längst hätte sein sollen", war seine Erwiderung (Wassermann 379).

... sah sie, dass sie Maria hätte vorbereiten sollen (Ompteda 305).

Du hättest heiraten sollen, Kind! (Stratz 127).

2. I nedanstående frågesatser föreligger, synes det mig, ett bemötande av en underförstådd maning, som innehåller *sollen*. Jag menar alltså, att *Wie hätte ich das ahnen sollen?* förutsätter ett tänkt *Das hätten Sie ahnen sollen*. Innebörden i dessa frågesatser blir därför en vädjan till interlokutören: Hur skulle jag ha kunnat ana det, menar ni? *Sollen* har här en stark anstrykning av **kunna** (icke: böra).

Wie hätte ich das ahnen sollen? (Paul, D. Wb. 504).

Wer hätte so etwas vermuten sollen? (Morén 484).

Ja, wie hätten sie denn auf diesem letzten Brochen deutscher Erde ihren molochartigen Machthunger befriedigen sollen? (Herzog 57).

Woher hätte er den Mut nehmen sollen, glücklich zu sein? (A. Schnitzler: Doktor Gräsler 82).

3. I de två följande irreala satserna kommer *hätte sollen* + presens infinitiv till innebörden mycket nära en villkorsbisats. *Das hätte mir einer sagen sollen* täcker väl rätt bra ett *Wenn mir einer das gesagt hätte*. I den form satsen har uttrycker den något helt

Digitized by Google

annat än det som är avsett. Den avsedda tanken är *Das hätte mir niemand sagen können*, och man kan därför säga, att den ifrågavarande satsen är ironisk.

Svenskan har här **skola** (men icke: böra).

Das hätte mir früher einer sagen sollen, als ich noch auf meinem Drehstuhl im Ministerium sass, dass ich hier einmal Mist spreiten würde! (Veibig 246).

... und dass der andere sich's so schlapp und widerstandslos gefallen liess?! Ihr hätte mal einer so kommen sollen... sie hätte Krallen und Zähne gezeigt! (Bloem 251).

§ 6.

Wollen.

A.

Enkelt tempus + perfekt infinitiv av huvudverbet.

1. *Wollen* betecknar ett **påstående** och är liktydigt med **påstå sig, behaupten.**

Er will es selbst gesehen haben = He says that he has seen it himself (Muret-Sanders: D. E. Wb. 2292).

Der Zeuge will den Angeklagten gesehen haben (Curme 334).

Die Rebhühner schwirren in Völkern, und der Niklas will sogar einen guten Hirsch gespürt haben (Herzog 139).

Er erzählte gerne von seinen Jugendstreichen, die er in die Zeit verlegte, in der er Rittmeister in der preussischen Garde zu Berlin gewesen sein wollte (Eyth 4).

Herr M. wollte es gehört haben (Nordgren 211).

2. *Wollen* kan i nekande sats beteckna **en förställning,** som avser att taga bort ett obehagligt intryck. Paul: D. Wb. 664 yttrar härom: "Man wünscht, dass etwas als ungeschehen betrachtet werden soll".

Ich will es nicht gesehen haben = I will pretend that I did not see it (Curme 334).

Ich will nichts gesagt haben (Paul: D. Wb. 664).

Ich will es nicht gehört haben = I will pretend not to have heard it (Muret-Sanders: D.-E. Wb. 2292).

3. *Wollen* bildar **futurum exaktum** och **andra konditionalis,** möjligen med någon svag modal skiftning. I denna funktion påträffas *wollen* sporadiskt såsom en rest från den tid, då *wollen* gjorde samma tjänst vid futurbildningen, som *werden* gör nu.

Gehen Sie hinten zum Garten hinaus und auf der Wiese hin, bis es Mittag schlägt: dann kehren Sie zurück, und ich will den Spass

Digitized by Google

schon eingeleitet haben (Goethe: Dichtung und Wahrheit II 10 s. 375). [1])

Und wenn's nicht wär durch falsche Leut verraten worden, wollt' er ihm das Bad gesegnet ... haben (Goethe: Götz I s. 4).

Ich wollte nur, der nächste Dampfer brächte auch mir einen Dampfpflug, der achttausend Golddollar wert wäre. Ich wollte ihn geschwind genug losgeschlagen haben, unter Kostpreis, wenn nötig (Eyth 2).

4. *Wollen* betecknar ett **medgivande** eller **erkännande.** Denna företeelse är sällsynt.

Ich will mich geirrt haben = I admit having made a mistake (Muret-Sanders: D.-E. Wb. 2292).

B.

Sammansatt tempus + presens infinitiv av huvudverbet.

Wollen betecknar subjektets egen **vilja.**

Er hat die Belohnung natürlich nicht nehmen wollen, aber der Graf hat ihn so gedrängt (Viebig 61).

Sie haben mich gern sehen wollen, Emilie, ich bin gern gekommen (Viebig 305).

... ein Wesen, durch das Gott die Erde hat schöner machen wollen (Wassermann 334).

Ich hatte Sie bitten wollen, etwas zu spielen (Hesse 93).

Er hatte diesen Abend Briefe schreiben wollen (Hesse 160).

Die Frage entfuhr ihm selbst unerwartet. Er hatte etwas anderes sagen wollen (Wassermann 568).

Ein paar Männer und Frauen, die über den Platz hatten gehen wollen, traten ... (Wassermann 604).

... fragte Stassingk den Diener ... als ob er eigentlich den Herrn des Hauses hätte sprechen wollen (Ompteda 189).

Sieh, mein Junge, das Zyankali und der Wein und das alles wäre entbehrlich gewesen, wenn jemand mir ein bisschen hätte helfen wollen (Hesse 112).

... und wenn er nicht hätte reden wollen, hätte er den Kopf in ihren Schoss legen und still weinen müssen (Wassermann 374).

Er liebt dich doch! Sonst hätte er dich doch nicht haben wollen (Stratz 140).

---

[1]) Det är med en viss tvekan, som jag upptager detta exempel här. Den möjligheten föreligger nämligen, att *ich will eingeleitet haben* tjänstgör i stället för *ich will einleiten.* Se nedan avdelning II; *wollen!*

Digitized by Google

Ovanstående exempelsamling visar, att båda kombinationerna äro företrädda hos alla de modala hjälpverben och att dessa verb i en viss betydelse välja den ena kombinationen och i en annan betydelse den andra. Detta val har icke varit beroende av någon slump. Snarare kunde man säga, att valet gjorts med logisk nödvändighet och att till grund för detsamma ligger ett ofrånkomligt tempuskrav, tidsförhållandets krav. Vi skola låta några exempel belysa detta och därvid tills vidare hålla oss inom gränserna för det hittills framlagda materialet. Om jag säger *Er muss den Brief geschrieben haben* (§ 4 A), så drager jag i närvarande tid av vissa omständigheter den slutsatsen, att han har skrivit brevet (A-kombinationen), men säger jag *Er hat den Brief schreiben müssen* (§ 4 B 1), så omtalar jag, att i förfluten tid vissa orsaker hava tvungit honom att skriva det (B-kombinationen). *Er soll den Brief geschrieben haben* (§ 5 A 1) innebär, att ett rykte i närvarande tid påstår, att han har skrivit brevet, under det att *Er hat den Brief schreiben sollen* (§ 5 B 1) betyder, att i förfluten tid en skyldighet för honom har förelegat att skriva det. *Er kann den Brief geschrieben haben* (§ 2 A 1) uttrycker, att i närvarande tid en möjlighet föreligger, att han har skrivit brevet, under det att *Er hat den Brief schreiben können* (§ 2 B 1) meddelar, att han i förfluten tid har varit i stånd att skriva det. Man kan lätt fortsätta denna demonstration genom att i vårt exempelpar insätta lämpliga former av de övriga modalhjälpverben (§§ 1, 3 och 6).

II.

En i B-momentet av varje modalhjälpverb påvisad betydelse kan uppträda i A-kombinationen.

Det nämnda tempuskravet, tidsförhållandets krav, kan även för de betydelser, som finnas representerade i B-momenten, stundom förorsaka A-kombinationen. För att visa detta välja vi först ett exempel med *müssen* sådant som följande: *Die Reisebeschreibung Darwins „Reise ... um die Welt" muss ein heutiger Naturforscher gelesen haben* (Matthias: Sprachleben und Sprachschäden 316). Här betecknar *müssen* en plikt (se § 4 B 2), men ändå uppträder A-kombinationen, ty författaren framhåller, att i närvarande tid föreligger en skyldighet för moderna naturforskare att hava läst boken.

De olika verben följa nedan i sedvanlig ordning.

Dürfen.

Dürfen har här B-momentets betydelse: tillåtelse (§ 1 B 1), men uppträder i A-kombinationen.

Digitized by Google

Ich darf's mir nicht bloss eingebildet haben, dass es ein Flügelwesen für mich gibt. Ich muss mich an irgend etwas klammern können... (Wassermann 331).

„Nein, Sie dürfen das nicht vergessen haben!" sagte er bittend. „Habe ich nicht versprochen, Ihnen die Umgegend zu zeigen?" (Mann 315).

Können.

Können har här B-momentets betydelse: hövlig befallning (§ 2 B 3), som innebär en förpliktelse för den tilltalade, men uppträder i A-kombinationen.

Nun kannst du genug gespielt haben. Mach das Klavier zu und komm zu mir! *

Mögen.

Mögen har B-momentets betydelse: vilja (§ 3 B 1) men uppträder i A-kombinationen.

Ich möchte damit nur ausgesprochen haben, dass selbst die verfehlteste Erziehung nicht in der Lage war, mehr an mir zu verderben (Herzog 42).

„Ich bin Ihrem Herrn Vater von Herzen zugetan", sagte Klaus Heinrich. „Das möchte ich mir ausgebeten haben, Prinz, im Falle, dass wir Freunde sein wollen" (Mann 345).[1] — Genom imperfekt konjunktiv *möchte* framställes viljeakten i närvarande tid på ett blygsamt sätt.

Müssen.

Müssen har B-momentets betydelser: yttre tvång och plikt (§ 4 B_1 och 2).

Ich liess mich von denselben Brüdern in Afrika ausplündern. Auch das muss man gelernt haben (Herzog 119).

Na, und das ist doch 'ne gute Gelegenheit, mal die Reichshauptstadt mit unserem Besuch zu beehren. Man muss doch den Kaiser mal gesehen haben (Hegeler 205).

*Bis Donnerstag musst du deinen Aufsatz abgeliefert haben.**

*Man erzählte mir, dass er bis Donnerstag seinen Aufsatz abgeliefert haben müsse.**

Aber um solches wirken zu können, musste man den Becher der Erdenwonne selber geschlürft haben bis zum Grund! (Bloem 286).

Marcel Prevosts „nouvelles lettres de femmes", das musste man gelesen haben, wie ihr ein paar Herren versichert (Ompteda 37).

---

[1]) I följande sats föreligger icke perfekt infinitiv, utan participet är objektiv predikatsfyllnad. Den ligger alltså utanför denna undersöknings område *Ich möchte meine Briefe nach Sassnitz nachgeschickt haben* (E. Rodhe: Tysk läsebok f. realsk. 76).

Digitized by Google

Sollen.

Sollen har B-momentets betydelse: en annans vilja än subjektets (§ 5 B_1),

*Bis Donnerstag sollst du deinen Aufsatz abgeliefert haben.**

Ovanstående sats innebär, att i närvarande tid åligger lärjungen den förpliktelsen att hava lämnat in uppsatsen till torsdag.

Händelseförloppet kan efteråt omtalas med användande av imperfekt, d. v. s. det förelåg en förpliktelse för lärjungen: *Bis Donnerstag sollte der Schüler seinen Aufsatz abgeliefert haben.** I detta *sollte abgeliefert haben* betecknar *sollen* en plikt liksom i ett *hätte abliefern sollen*, men förhållandet till verkligheten är olika. Det förra uttrycket kan icke ersättas med det senare, som är irrealt.

*Der Lehrer verlangte, dass der Schüler bis Donnerstag seinen Aufsatz abgeliefert haben sollte**.

Es war das lockendste Stück Landschaft in der ganzen Gegend, und es sollte nicht vergebens gewesen sein, dass er sich das bis jetzt aufgespart hatte (Hesse 239). Detta *sollte gewesen sein* kan naturligtvis icke ersättas med det irreala *hätte sein sollen*.

Dieses kleine Werkchen eines Volksphilosophen sollte jeder Gebildete gelesen haben. Hier werden in einer leichtverständlichen Weise Probleme behandelt, die . . . (Zeitung). *Sollte* är här imperfekt konjunktiv, och härigenom framställes förpliktelsen i närvarande tid på ett blygsamt sätt.

Wollen.

Wollen har B-momentets betydelse: vilja (§ 6 B).

Das will ich dir geraten haben (Paul: D. Wb. 664).

Zugleich wollte ich Sie ersucht haben, mir das Original nochmals zuzusenden (Goethe, cit. Paul: D. Gr. IV § 329 Anm. 3).

Was ist's? — Nichts von Bedeutung. Wollte nur um einen Verband gebeten haben (Herzog 374)[1]. *Wollte* är här imperfekt konjunktiv, och härigenom framställes viljeakten i närvarande tid på ett blygsamt sätt. Detta *wollte gebeten haben* kan naturligtvis icke ersättas med det irreala *hätte bitten wollen*.

Paul: D. Gr. IV § 329 Anm. 3, yttrar om *wollen* + perfekt infinitiv i ovanstående och liknande satser: "Nach *wollen* steht öfters der Inf. Perf., wo der des Präs. genügen würde, wodurch dann das Ergebnis als das Gewollte hervorgehoben wird." Samme författare

[1]) I följande satser föreligger icke perfekt infinitiv, utan participet är objektiv predikatsfyllnad.

Ich wollte alles historisch erklärt haben = I wanted to have everything explained from a historical standpoint (Curme 282).

Aber sie will's nicht unter die Leute gebracht haben (Herzog 167).

Digitized by Google

uttalar sig härom i D. Wb. 664 sålunda: "Man wünscht, dass die Tatsache als geschehen festgehalten werden soll."

Pauls iakttagelse angående perfekt infinitiv efter *wollen* här synes äga en viss giltighet även för de exempel med *dürfen* och *mögen*, som jag framlagt i denna avdelning II.

Efter vad som visats i avdelning II, kan man göra följande sammanfattande uttalande: presens av modalhjälpverbet kräves — oavsett betydelsen —, när den genom detta verb betecknade handlingen ligger i närvarande tid.

Curme 327 påminner om att de modala hjälpverben "in an earlier period of the language" saknade perfekt particip och att *ich kan getragen haben* då hade samma betydelse som *ich habe tragen können* har i våra dagar. Han fortsätter: "When the new forms were introduced the old forms did not drop out, but remained, often, however, with a new shade of meaning". Genom detta uttalande har emellertid Curme icke antytt, varför de gamla formerna fortlevde vid sidan av de nya. Detta berodde väl just på att "tidsförhållandet" behövde båda. Curmes formulering (the old forms etc.) är för övrigt missvisande. Såsom vi sett, förhåller det sig så: alla modalhjälpverben hava i "the old form" en eller flera betydelser, som uteslutande tillhöra denna form och äro utmärkande för densamma, och dessutom en annan betydelse (nämligen densamma som uppträder i "the new form").

III.

Det irreala fallet.

Överskriften här avser det fall, då den genom verbet uttryckta overkliga handlingen ligger i förfluten tid. Bland de olika slag av satser, som här kunna ifrågakomma, märkas särskilt huvudsatser, som äro beroende av ett underförstått overkligt villkor.

Betydelserna inom B-momenten påträffas mycket ofta i det irreala fallet, varpå talrika exempel hava givits i avdelning I. I alla dessa har det irreala förhållandet språkligt uttryckts genom pluskvamperfekt konjunktiv av det modala hjälpverbet i förbindelse med presens infinitiv av huvudverbet. Typen är alltså *er hätte schreiben sollen*. Det torde vara tillräckligt att hänvisa till de belägg, som redan framlagts i §§ 1—6.

Betydelserna inom A-momenten uppträda sällan i det irreala fallet. Först bör nämnas *können*, betecknande en möjlighet (§ 2 A_1). *Das hätte eben so gut meine Schwester sein können* (Nordgren 211). *Aber er wusste die Worte so zu wenden, dass er nichts berührte, was einer der beiden hätte unangenehm sein können* (Ompteda 140). Här uttryckes det irreala förhållandet ge-

Digitized by Google

nom pluskvamperfekt konjunktiv. Att detta verb väljer B-kombinationen, beror väl på att betydelserna möjlighet och förmåga ofta sammanflyta inför språkmedvetandet. Även *mögen,* betecknande en möjlighet (§ 3 A 1), påträffas emellanåt irrealt i pluskvamperfekt konjunktiv liksom *können,* med vilket det har en beröringspunkt i § 2 A 1. *Der Sohn bettete sich auf dem Kanapee .... Wär'es nicht so lufthoch gewesen, hätt's wie ein enger Unterstand der langen Feldzugsjahre scheinen mögen* (Herzog 346). ...*der alte Tuons knallte mit der Peitsche, wenn er durch das Dorf Pontresina fuhr, dass es die Toten von Santa Maria hätte wecken mögen* (Heer 320.) När jag i inledningen till avdelning I framhöll, att vissa betydelser "nästan" alltid uppträda i A-kombinationen, så antydde ordet "nästan", att undantag finnas. Dessa undantag äro just *können* och *mögen* i betydelse möjlighet i det irreala fallet.

Det tredje verbet, som i sin A-momentsbetydelse kan uppträda i det irreala fallet är *müssen,* betecknande en slutsats (§ 4 A). Detta väljer då A-kombinationen, d. v. s *müsste* + perfekt infinitiv av huvudverbet: *Das Mädel... macht sich wahrscheinlich auch gar nichts aus dem Logow. Sonst müsste er doch was gemerkt haben!* (Stratz 53). Här föreligger en slutsats. Meningen är: om flickan hade brytt sig om Logow, så hade han märkt detta, därtill kan man sluta sig — nämligen av det allmänt kända faktum, att en ung flickas intresse för en man brukar vara märkbart. Om det hade stått *hätte merken müssen,* så hade betydelsen fått en annan nyans. Då hade det varit fråga om ett tvång eller en plikt. Ytterligare exempel: *Wäre ein grosser dramatischer Dichter unter ihnen aufgetreten, so müsste ihre ganze Literatur ein anderes Aussehen gewonnen haben* (Morén 354). Av den omständigheten, att stora dramatiska författare bruka utöva ett starkt inflytande på litteraturen, drager författaren här sin slutsats. *Hätte gewinnen müssen* innebär däremot ett tvång. Att skillnaden praktiskt sett är obetydlig, må dock gärna medgivas

Här må också erinras om det redan förut behandlade andra konditionalis, som bildas med *sollen* (§ 5 A_4) och *wollen* (§ 6 A_3).

Av ovanstående överblick framgår, att både B- och A-momentets betydelser (med undantag av de tre nyssnämnda fallen § 4 A, § 5 A_4 och § 6 A_3) uppträda i pluskvamperfekt konjunktiv vid det irreala fallet.

Emellertid är det åtskilligt, som tyder på att språkbruket på det ifrågavarande området icke fullt stadgat sig. Framför allt den omständigheten, att mången omdömesgill tysk, till vilken man vänder sig för att erfara hans mening angående tempusvalet i det irreala fallet, ingalunda ogillar imperfekt konjunktiv + perfekt infinitiv av huvudverbet. Om det kan bidraga till att belysa saken, vill jag här återgiva ett litet antal av de exempel, som jag under en vistelse i somras på tyskt språkområde förelade några lärare vid därvarande

Digitized by Google

gymnasium, bland dem huvudläraren i tyska, och som de efter att hava jämfört båda kombinationerna förklarade vara fullt korrekta. Jag har icke försett dessa exempel med någon *, ty de böra trots allt icke betraktas såsom mönster. Därtill äro de för sällsynta i litteraturen, och något enhälligt gillande från tysk sida kunna de icke göra anspråk på. De kunna däremot väl försvara sin plats här såsom illustrationsmaterial till språkbrukets vacklan på en viss punkt.

Wenn es im Feld nicht so feucht gewesen wäre, könnte er dort geruht haben.

Er könnte mir geholfen haben, wenn er gewollt hätte.

Ich möchte ihm geholfen haben, wenn ich gekonnt hätte.

Eigentlich müsste sie Kunstreiterin geworden sein.

Eigentlich müssten Sie es gewusst haben (yttrades av rektorn till en okunnig lärjunge).

Ich sollte überhaupt still gewesen sein; es wäre besser gewesen.

Du solltest tüchtiger gearbeitet haben, wenn du hättest versetzt werden wollen.

Ich sollte Dir vor langer Zeit geschrieben haben.

Du solltest ihn geheiratet haben.

Här några litteraturbelägg:

Richard K. starrte auf den Brief in seinen Händen. Das ist ja das Ekelhafte an den Theaterweibern, dass man nie weiss, wer nun eigentlich aus ihnen redet... sie selber oder der Dichter ihrer letzten Rolle. Jetzt hatte er's... sie studierte ja für ihre Gastspielreise die „Beate" in „Es lebe das Leben". Diesen Brief könnte Sudermann diktiert haben (Bloem 30). Detta *könnte diktiert haben* kan ersättas med *hätte diktieren können.*

„Es ist eine Überraschung für dich, nicht wahr? Aber, Mutter — ... was ist dir denn?" Er sagte es besorgt, aber mehr noch verletzt: sie hatte ja ein Gesicht, so blass... Nun könnte sie sich doch schon von ihrer Überraschung erholt haben. Aber sie sagte noch immer nichts (Viebig 143). Detta *könnte erholt haben* kan ersättas med *hätte erholen können.*

Ach wenn ich nicht so befangen gewesen wäre, dann müsste ich auch gemerkt haben, wie... eine zitternde Unruhe sich zu regen begann (Engel 164). Detta *müsste gemerkt haben* kan ersättas med *hätte merken müssen.*

Sie wusste nicht recht, wofür sie die Schmeichelei nehmen sollte, aber... antwortete: — Herr Graf, das sollte mal mein Mann gehört haben! Nehmen Sie sich ja in acht! (Ompteda 157). Detta *sollte gehört haben* kan ersättas med *hätte hören sollen.*

Hungerland-Collin: Deutsche Stilübungen 14, giver som variant till *Ich hätte Dir vor langer Zeit schreiben sollen* uttrycket *Ich sollte Dir geschrieben haben.*

Digitized by Google

Curme 328 yttrar: "Occasionally the old and new constructions are used without differentiation, *Ich sollte vorsichtiger gewesen sein*, or more commonly *Ich hätte vorsichtiger sein sollen*."

Slutord.

Denna undersökning har ådagalagt, att de modala hjälpverben i en viss betydelse kräva A-kombinationen och att samma verb i en annan betydelse kunna uppträda i båda kombinationerna samt att orsaken härtill är av logisk art.

Borås i oktober 1923.

Emil Låftman.

LITTERATUR.

Albert Ehrensvärd. — *Fransk Medeltid och Renässans.* Essayer. — Översättningar. — Lund, C. W. K. Gleerups Förlag 1922.

Le XVIe siècle commence à sortir, sinon de l'oubli, tout au moins du discrédit où l'avait plongé le classicisme. On connaît les vers fameux de Boileau, dans l'Art poétique, où ce régent des idées, des mots et des syllabes, confondant Ronsard et la Pléiade, la Pléiade et le XVIe siècle, s'efforçait d'enterrer ceux qui furent ses précurseurs. La poésie, suivant Boileau, ne datait que de Malherbe:

> Enfin Malherbe vint, et, le premier en France,
> Fit sentir dans les vers une juste cadence ...

Le siècle suivant, plus ou moins nourri de Boileau, a partagé ses préjugés à l'égard des poètes de la Renaissance. Et ce préjugé se retrouve même au XIXe siècle. Si le critique Nisard, à l'époque du romantisme, ne rejette pas entièrement les poètes du XVIe siècle, il ne veut voir tout au moins dans l'art qu'ils représentent qu'un art encore informe dont le seul mérite est de préparer et d'annoncer le grand art classique, que les poètes contemporains de Louis XIV réaliseront parfaitement. Sans doute les romantiques essaieront—quand ce ne serait que pour s'opposer aux classiques—de réagir contre ce préjugé. Sainte-Beuve, le critique de la nouvelle école, commence sa carrière de critique par une série d'articles, publiés dans Le Globe, du 7 juillet 1827 au 30 avril 1828, sous le titre général de *Poésie française au XVIe siècle*, ce qui suppose à cette époque un certain courage, car il dira un peu plus tard de cette littérature: "Elle était assez mal connue, très mal famée, et elle semblait condamnée sans appel. Il a fallu un certain effort de curiosité et une sorte de courage de goût, pour

Digitized by Google

revenir jusqu'à elle et y pénétrer.»[1]) „Mais il n'est pas certain que les résultats aient été—tout au moins à ce moment—conformes aux désirs de Sainte-Beuve Il avait beau écrire un sonnet expiatoire aux mânes de Ronsard:

A toi, Ronsard, à toi, qu'un sort injurieux
Depuis deux siècles livre aux mépris de l'histoire ...

où, par des allusions nullement voilées, il comparait Ronsard à ses successeurs, Malherbe et Boileau, pour le mettre au-dessus d'eux, ce qui devait plaire à Victor Hugo:

Qu'on dise: Il osa trop, mais l'audace était belle;
Il lassa, sans la vaincre, une langue rebelle.
Et de moins grands, depuis, eurent plus de bonheur.

Il avait beau offrir à Victor Hugo la superbe édition du *Ronsard* de 1609, en y mettant cette dédicace: "Au plus grand inventeur de rythmes lyriques qu'ait eu la poésie française depuis Ronsard", il ne semble pas que la poésie du XVIe siècle ait exercé une action importante sur la poésie romantique. C'est que le XVIe siècle était encore trop près du classicisme. Pour battre en brèche ce classicisme, mieux valait s'adresser au gothisme du Moyen âge. Et d'autre part la critique s'exerçait alors de préférence sur les textes du Moyen âge qu'on commençait peu à peu à mettre au jour, et les romanistes allemands avaient posé la question des origines germaniques de la poésie française. Le romantisme, moins par dédain que par oubli, négligea le XVIe siècle pour s'éprendre du Moyen âge.

C'est seulement à l'époque moderne que le XVIe siècle a trouvé la place à laquelle il a droit dans l'histoire de notre littérature. C'est à la critique historique que l'on doit la découverte du XVIe siècle. Cette critique en effet cherche moins à étudier dans l'œuvre littéraire sa forme artistique, et à la juger en fonction d'un modèle idéal qu'elle s'est fixé d'avance, qu'à se rendre compte de l'évolution des idées qui ont guidé les générations successives au cours des siècles. Aussi lorsque la critique moderne a voulu connaître l'origine des idées, qui sont les idées dominantes du monde moderne, elle fut bien obligée de remonter jusqu'au XVIe siècle.

Nul siècle en effet, plus que le XVIe, ne fut inquiet et tourmenté, tourmenté sans doute par toute sorte de guerres, guerres étrangères, guerres civiles et guerres religieuses, mais inquiet aussi d'idées nouvelles qui allaient faire éclater le cadre des idées traditionnelles où le Moyen âge s'était trouvé enfermé. La Réforme, toute idée religieuse mise à part, pose le droit de libre examen en matière de religion, et ce droit étant admis, il est bien difficile de le limiter aux seules questions religieuses. Aussi nous voyons au XVIe siècle les réformés mettre en discussion le principe même

[1]) Nouveaux Lundis, XIII, 267.

Digitized by Google

de la puissance royale: "C'est nous qui sommes les rois", disaient les protestants du midi. Cet esprit frondeur, ne disparaît pas au XVIIe siècle: l'absolutisme de Louis XIV peut l'obliger à biaiser, mais il ne peut le supprimer. Louis XIV peut expulser les protestants mais leur esprit reste vivace dans les églises du Refuge, en Angleterre et en Hollande, et, lorsque Bayle enseignera au XVIIIe siècle naissant l'usage de la raison et l'emploi qu'on en peut faire, c'est une tradition vieille de près de deux siècles déjà que les protestants transmettront aux philosophes.

La Réforme malgré tout n'est qu'un compromis entre la foi et les droits absolus de la raison. Elle rejette sans doute l'autorité de l'église, mais elle conserve la révélation. Elle fixe donc des bornes à la raison. Un évènement dont les conséquences furent infinies pour l'histoire de la civilisation humaine, et dont furent témoins les hommes du XVIe siècle, la découverte de l'Amérique, ouvrit des perspectives illimitées à l'esprit humain et l'incita à passer au crible de sa raison tous les principes, même les principes religieux, dont le Moyen âge avait vécu.

On commence à entrevoir l'influence des découvertes maritimes du XVIe siècle sur l'imagination d'un homme comme Rabelais. On se doute maintenant que les navigations de Pantagruel ne sont pas des voyages fantastiques. Mais comme ses contemporains, Rabelais a été saisi par le mirage du Cathay, ces Indes fabuleuses dont les Vénitiens tiraient tant de richesses, et il a essayé d'y conduire Pantagruel par le chemin de l'Amérique, par ce fameux passage du Nord-ouest que Jacques Cartier s'était efforcé de découvrir. Source nouvelle d'inspiration, mais aussi source d'idées neuves. Qu'on lise par exemple le singulier chapitre des Essais sur les *Cannibales,* où Montaigne, mettant à profit les récits des voyageurs de son temps, s'est efforcé de comprendre et d'expliquer les mœurs les plus étranges, sans les juger et sans les condamner au nom de la morale européenne, et conclut ironiquement, après avoir rapporté des traits éminemment raisonnables de ces sauvages "mais quoy, ils ne portent point de hault de chausses."!

Si Montaigne est discret sur l'article de la religion, quoiqu'il constate que les "presbtres et prophetes" de ces peuplades ne prêchent que "la vertu et le debvoir", les sceptiques du siècle suivant se serviront de l'argument de la diversité des religions, non moins que de la diversité des coutumes, pour conclure au relativisme de la religion, comme au relativisme de la morale. Je songe à Lamothe le Vayer et à ces libertins du siècle de Louis XIV contre lesquels Bossuet a tonné et contre lesquels La Bruyère a écrit son chapitre des *Esprits forts.* C'est que les problèmes posés par la découverte de l'Amérique étaient loin d'être résolus au XVIIe siècle et ils ne le seront même pas au siècle suivant: d'ou viennent les Américains? L'Amérique est-elle une île, et si c'est une île comment a-t-elle été peuplée après le déluge? L'existence de la race américaine qui est inconnue

Digitized by Google

à Moïse et qui d'autre part ne semble avoir conservé aucune trace de la révélation primitive ne semble-t-elle pas indiquer que le déluge ne fut pas universel, et qu'il faut même supposer une race antérieure à la race d'Adam, comme le soutient *La Peyrère* dans ses *Préadamites?* Toutes questions autour desquelles bataillera le XVIIIe siècle. Mais l'importance de ces questions a été entrevue par les hommes du XVIe siècle, et à cet égard encore le XVIIIe siècle, par le courant souterrain du scepticisme et du libertinage du XVIIe siècle, remonte au XVIe siècle comme à sa source.

Enfin le XVIe siècle découvre l'Italie et par l'Italie l'antiquité grecque et latine. Sans doute le Moyen âge avait connu l'antiquité, mais avant la découverte de l'imprimerie, cette connaissance restait le privilège exclusif des clercs et de quelques grands seigneurs. Et, il faut bien l'avouer, ces clercs qui recopiaient ces manuscrits de l'antiquité, en les surchargeant souvent de lourds commentaires, semblaient en avoir perdu l'esprit. C'était l'esprit qu'il fallait ressusciter et c'est ce que fit la Renaissance. Par l'entremise de l'Italie, les hommes du XVIe siècle comprirent les enseignements de la sagesse païenne: la joie de vivre et la bonté de la nature, et surtout le culte de la beauté. Et par là de nouvelles valeurs furent créées; la vie humaine s'en trouva transformée.

C'est à ce siècle inquiet et tourmenté mais fourmillant d'idées nouvelles et paré de la grâce d'un vie rajeunie que M. E. a consacré ses deux volumes. Sans doute il a laissé de côté les prosateurs, Rabelais et Montaigne—Jean Le Maire de Belges lui-même vaut cependant mieux comme prosateur que comme poète—et par là il ne nous montre pas les divers visages du XVIe siècle, mais il a choisi la poésie qui enferme comme en un bel écrin cette perle précieuse, la beauté.

* * *

Ainsi limité à la seule poésie, l'ouvrage de M. E. nous donne encore l'image d'un grand siècle littéraire, que du Bellay et Ronsard à eux seuls suffiraient à illustrer. Mais M. E. a voulu ne pas se limiter aux protagonistes, et à côté des visages les plus familiers il a tenu à mettre en belle lumière quelques silhouettes moins connues. Si l'on peut faire quelques restrictions sur le choix de Jean Lemaire de Belges—restrictions qui ne seraient pas de mise, comme je l'ai dit, s'il s'agissait du prosateur—on n'en saurait faire au sujet d'Agrippa d'Aubigné. C'est un homme singulier en effet que cet humaniste par son éducation, homme de guerre par le fait des circonstances, théologien par vocation et poète par accident. C'est un homme au bras fort qui assène de rudes coups à ses ennemis les catholiques, comme son contemporain Monluc en assénait aux protestants. Mais c'est un poète de race qui a su, sans aucunement s'embarrasser des questions de

Digitized by Google

gôut, exprimer en termes vibrants son indignation et sa foi. Grâces soient rendues à M. E. de nous en avoir rappelé le souvenir.

Je ne chercherai pas de longues chicanes à M. E. Il est documenté aux meilleures sources. Il connaît tous les travaux les plus modernes sur les écrivains dont il parle. Les seules chicanes qu'on puisse lui chercher portent sur des questions d'interprétation, quelquefois sur ses traductions. Mais il vaut la peine de s'y arrêter néanmoins.

Avant d'arriver à la Renaissance, M. E. n'a pu s'empêcher de nous parler de Villon. Et nul doute que Villon soit un grand poète, bien qu'il ne soit en son privé rien d'autre qu'un homme de sac et de corde. Mais il est si sincère—après chaque escapade—dans ses aveux et ses repentirs, qu'on se sent envers lui d'une mansuétude infinie. Et surtout il a pour avocat son génie délicat et subtil.

M. E. a énuméré successivement, mais sans essayer de les grouper pour en montrer la genèse ou les rapports qu'ils peuvent avoir entre eux, les principaux thèmes lyriques de la poésie de Villon. Et il cite en premier lieu, parmi ces thèmes lyriques, l'amour de la vie et le sentiment de la mort. Il nous montre également que cette hantise de la mort n'est pas particulière à Villon, mais qu'elle semble partagée par tous ses contemporains. Cependant, à mon avis du moins, M. E. n'a pas marqué suffisamment l'accent personnel que Villon a donné à ce sentiment général, et c'est ici que je voudrais l'entreprendre.

Le sentiment de la mort est tellement naturel, tellement humain, qu'il peut prendre toutes les formes suivant l'esprit ou suivant la sensibilité de chaque individu. Ligier Richier et Villon n'ont pas réagi de la même manière devant l'idée de la mort. Aussi nul autre sentiment, mieux que celui-là, ne nous permet d'arriver mieux jusqu'au tréfonds de la nature d'un poète. Cette idée de la mort n'est-elle qu'une idée passagère que le moindre bon vent emporte, est-ce au contraire un sentiment très vif que l'expérience ne fait qu'accentuer, est-ce une sensation tellement obsédante que toutes les idées, même les plus communes s'en trouvent assombries? On peut songer à la mort parce que l'on éprouve l'attrait du néant et qu'on aime à se donner ce vertige; on peut songer à la mort, au contraire, parce que l'on aime la vie. Dans quelle catégorie, M. E. rangerait-il Villon? Comme il ne nous l'a pas dit, du moins nettement, je voudrais essayer de le déterminer.

Le sentiment de l'écoulement de toutes choses *(Vanitas vanitatum et omnia vanitas)* qui fait en réalité le sujet de la *Ballade des dames du temps jadis* et de la *Ballade des seigneurs du temps jadis* peut être, suivant les tempéraments, une idée philosophique, comme chez le philosophe Héraclite "tout s'écoule, rien ne demeure", ou une amplification oratoire, ou bien encore un thème de méditation philosophique ou religieuse. On a pu

Digitized by Google

rapprocher[1]) de la ballade de Villon quelques poèmes du Moyen âge, où se trouve le même procédé de développement:

Cum Helena Paris pulcherrimus
Aut Achilles ubi magnanimus?
Ubi Plato, ubi Porphirius?
Ubi Tullius et Vergilius?
Ubi Diogenes, Empedocles,
Aut egregius Aristoteles?

Mais ce poème latin, œuvre d'un croyant, se termine par une prière:

Pie deus, rector fidelium,
Fac te nobis semper propicium,
Cum de malis fiat judicium.

Chez Villon l'idée religieuse est absente, comme l'a remarqué M. E.; la vie future n'est pas pour lui une espérance, l'idée du jugement dernier ne provoque en lui aucun frémissement.

Donc, méditation toute païenne, dont l'angoisse est d'autant plus douloureuse qu'elle ne trouve aucune consolation dans l'espérance d'une vie future. Un poète moderne, aussi incroyant que Villon, mais dont l'esprit est naturellement porté à la philosophie, peut il est vrai en constatant l'écoulement de toutes choses trouver un caractère de grandeur dans cette caducité même:

J'aime la majesté des souffrances humaines

et, par réflexion, s'éprendre de la vie, que grandit l'idée de la mort:

Aimez ce que jamais on ne verra deux fois[2]).

Mais Villon n'est pas un Vigny; non seulement il ne saurait avoir d'intention philosophique à la manière d'un romantique mais en outre ce que l'on trouve chez lui, c'est moins l'idée de la mort nécessaire qu'un effroi physique de la douleur et de la mort. L'amour de la vie n'est pas chez lui l'antidote de l'idée de la mort universelle: l'amour de la vie est un primat qui conditionne tout le reste.

Douleur et mort sont dans l'esprit de Villon inséparables, et ce qui rend la mort si redoutable c'est la douleur qui l'accompagne.

Quiconques meurt, meurt a douleur
Telle qu'il pert vent et alaine;
Son fiel se creve sur son cuer,
Puis sue, Dieu scet quel sueur!

[1]) François Villon—*Œuvres.* Edition critique avec notices et glossaire par *Louis Thuasne* t. II p. 163.

[2]) A. de Vigny. *Les Destinées:* La Maison du Berger.

Digitized by Google

La mort elle-même ne supprime pas cette souffrance; elle n'est pas pour le poète incroyant le repos éternel; dans son effroi de la douleur il prête encore aux squelettes de ses pendus une sorte de conscience qui leur permet de souffrir encore, et l'on ne peut s'empêcher, en lisant cette ballade, de penser au vers du poète moderne:

Les morts, les pauvres morts ont de grandes douleurs.[1])

La mort pour Villon c'est, avec la souffrance, la déchéance physique qui anticipe même sur le moment fatal et décharne la vieille heaulmière, et tous ces beaux corps de femmes, pour lesquels Villon se sent la tendresse d'un sculpteur qui vient de modeler une belle statue, et la palpe amoureusement:

Corps femenin, qui tant es tendre,
Poly, souef, si precieux,
Te fauldra il ces maulx attendre?
Ouy, ou tout vif aler es cieulx.

Amour sensuel de la vie qu'embellit la beauté féminine, effroi de la vieillesse et de la mort, qui, escortées de la souffrance, anéantissent la beauté, en bref, une sensibilité très vive — si ce n'est pas tout simplement de la sensualité — sans aucune ombre de sentimentalité: voilà Villon, et l'on comprend dès lors le sens qu'il attache à la *Ballade des dames du temps jadis:*

Dictes moy ou, n'en quel pays,
Est Flora la belle Rommaine ...

Pourquoi donc M. E. nous fait-il un Villon langoureusement sentimental en traduisant:

Var är det land, där Flora *drömmer* ...[2])

M. E. juge Villon en fin lettré de notre époque, il cherche à retrouver en lui ce qui peut flatter surtout la sensibilité contemporaine, plus qu'il ne veut le replacer dans son milieu. Et il en va de même, je crois, dans son jugement sur les *Regrets* de du Bellay.

Ce sont les *Regrets* sans doute qui assureront l'immortalité à du Bellay, comme le dit justement M. E. (p. 200, 201), beaucoup

[1]) Baudelaire. — Les fleurs du mal — Tableaux Parisiens, C.

[2]) Dans cette première strophe de la même ballade, M. E. a remplacé *Archipiada* par *Aspasia*. Est-ce seulement pour la nécessité du mètre? Est-ce le nom d'Archipiada qui l'a arrêté? Mais on sait maintenant que ce nom désigne Alcibiade, qui fut pris communément pour une femme durant le moyen âge (cf. Ernest Langlois *in* Mélanges de philologie romane dédiés à Carl Wahlund). Un exemple de cette confusion se trouve dans le *Roman de la Rose* où Jean de Meun, voulant montrer que la beauté de la femme ne réside pas dans ses parures mais en elle-même, et que la beauté du corps, si belle qu'elle soit, n'est souvent qu'un voile qui dissimule la laideur réelle, cite pour appuyer son dire l'exemple *d'Alcipiadès* qu'il prend pour une femme, et qui lui semble réaliser l'idéal de beauté physique au-dessus duquel on ne pourrait rien trouver (vv. 8942—47).

Digitized by Google

plus que l'*Olive,* parce qu'il y a dans les *Regrets* un sentiment sincère et vrai, parce que ce n'est plus, comme les productions antérieures du poète, de la "littérature". Mais en rappelant cette expression de Verlaine, M. E. veut-il dire que du Bellay, reconnaissant le caractère artificiel et froid de ses œuvres antérieures a délibérément renoncé à ses théories de la *Deffence,* où il posait le principe de la poésie savante, pour inventer une poétique nouvelle dont la seule loi serait l'expression du sentiment personnel? Autrement dit du Bellay cesserait-il avec les *Regrets* d'être un poète de la Pléiade pour devenir le premier des poètes modernes, une sorte d'ancêtre des romantiques? S'il pense ainsi, M. E. en a tout au moins un bon garant, M. Chamard lui-même, qui, à propos des *Regrets* parle "d'entier renoncement aux rêves d'autrefois, d'oubli voulu des prescriptions de la *Deffence.*" S'il pense ainsi, je crois qu'il se trompe; il se trompe avec Chamard, mais il se trompe tout de même.

Il y a d'abord un fait indéniable, c'est que du Bellay a cru bon de s'excuser d'avoir écrit les *Regrets* Il traite tous ces sonnets avec dédain et ne croit même pas qu'ils constituent des œuvres poétiques:

> ... de plus braves noms ne les veulx desguiser
> Que de papiers journaulx, ou bien de commentaires.

Il dit aussi dans sa dédicace que ce sont des "vers faits sans art", contestant ainsi lui-même le principe de cette poésie personnelle, quel que soit le degré de perfection auquel elle puisse atteindre.

Qu'est-ce donc que l'art? Qu'est-ce que la poésie, suivant du Bellay? Et pourquoi les *Regrets* ne peuvent-ils pas se ranger sous ces catégories? En confrontant la *Deffence* et certains aveux des *Regrets* nous pourrons sans trop de peine trouver la solution. Que l'on se reporte en effet à la *Deffence et Illustration de la langue françoise* où du Bellay, avec tout l'enthousiasme de la jeunesse, essaie de déterminer toutes les conditions nécessaires au poète—par poète il entend celui qui est capable de s'égaler aux plus grands de la Grèce et de Rome—et l'on verra qu'il ne se contente pas d'énumérer les qualités intellectuelles, naturelles ou acquises, qui font les poètes, mais qu'il pose aussi certaines conditions nécessaires en ce qui concerne la situation sociale et la vie morale. Le poète doit être d'une condition intermédiaire, ni trop élevée, ce qui le préservera du souci de la chose publique et de l'ambition, ni trop basse, ce qui lui évitera les soucis domestiques, et s'il se trouve dans ce juste milieu, il réalisera cette tranquillité d'esprit, cet état d'équilibre intellectuel et moral qui permettra à la Muse de venir le prendre par la main pour le conduire à l'immortalité. Aussi de quel ton méprisant parle-t-il des ambitieux de toute sorte qui cherchent la fortune et les honneurs! Et avec quel orgueil il leur oppose sa vie de poète exempte d'ambition:

Digitized by Google

Mais moy, que les Grâces chérissent,
Je hai les biens que l'on adore
Je hai les honneurs qui périssent
Et le soing qui les cœurs dévore ...

Or il s'est trouvé qu'en partant pour Rome, du Bellay a renié ses propres principes, il s'est livré à l'ambition, et de sa seule volonté il a détruit cette tranquillité d'esprit qu'il avait posée lui-même comme une condition nécessaire à la poésie. Son ambition a été déçue sans doute — et c'est ce qui donnera un accent particulier d'amertume aux *Regrets* — mais le seul regret essentiel, celui qui est le principe et la cause de tous les autres, c'est d'avoir cédé à l'ambition, qui a tari sa veine et fait fuir la muse. S'il y a eu renoncement, ce n'est pas le jour où du Bellay s'est mis à écrire les sonnets qui devaient porter ce titre de *Regrets*, c'est le jour où il a consenti à suivre le cardinal du Bellay à Rome. Mais il n'y avait même pas de sa part de renoncement, car il a pu tenter d'accorder un jour la poésie et l'ambition. Seule l'expérience l'a désabusé:

Maintenant la Fortune est maistresse de moy,
Et mon cœur qui souloit estre maistre de soy
Est serf de mille maulx et regrets qui m'ennuyent,

De la postérité je n'ay plus de soucy,
Ceste divine ardeur, je ne l'ay plus aussi,
Et les Muses de moy, comme estranges, s'enfuyent.

Donc loin d'être en contradiction avec la *Deffence*, les *Regrets* sont au contraire la confirmation par expérience, et quelle expérience douloureuse nous le savons, des principes que du Bellay avait autrefois posés. La *Deffence* dirige encore ses pensées, même quand il n'en applique plus les principes. Dirons-nous donc qu'il est moderne parce qu'il rompt avec la "littérature"? Mais il n'a jamais tant regretté la "littérature."! La sentimentalité de du Bellay dans les *Regrets* est en principe d'ordre littéraire.

Je m'arrête, car je ne voudrais pas avoir l'air d'accabler sous de multiples critiques de détail, mais qu'il faut développer longuement, le livre si intéressant de M. E. Je ne voudrais pas surtout donner l'impression qu'il ne mérite pas d'être lu, ce qui serait justement le contraire de ce que je pense. Il faut qu'il soit lu de tous ceux qu'intéresse la littérature française, et même la littérature européenne. Il le faut d'autant plus qu'il s'agit du XVIe siècle, un siècle un peu négligé dans tous les ordres d'enseignement. Loin de blâmer M. E. d'avoir écrit cet ouvrage, je me permets d'exprimer le regret qu'il n'en ait écrit qu'un. Je forme le vœu qu'il consacre aux prosateurs le même monument qu'il vient de consacrer aux poètes de la Renaissance.

Virgile Pinot.

Digitized by Google

MODERNA SPRÅK

SVENSK TIDSKRIFT FÖR UNDERVISNING I DE TRE HUVUDSPRÅKEN
TYSKA, ENGELSKA, FRANSKA

UTGIVEN AV

HERMAN SÖDERBERGH OCH N. OTTO HEINERTZ.

ÅRG. XVIII. 3 * MALMÖ * Mars 1924

TALMASKINER OCH SPRÅKSTUDIER.

Edisons uppfinning av fonografen väckte säkerligen hos all världens språkmän den största tillfredsställelse och de livligaste förhoppningar. Läser man igenom beskrivningar av fonografupptagningar från talmaskinens första tid finner man också att författarna tydligen känt sig högeligen imponerade. Och närmare besett är det inte att undra på. Även vi kunde ha skäl att vara det, men hur skall man orka i våra dagar, då den ena underbara upptäckten och uppfinningen ropar tätt på den andra: »Go herrar, länen mig ert öra!» Man får ta det med ro. Vad talmaskinerna beträffar är det ju också så, att ett och annat varit ägnat att minska intresset för dem. Vad man huvudsakligen från dem fått höra har ju varit litet — mer eller mindre vacker — musik och sång med mycket — mer eller mindre surrande och gnisslande — biljud, vilket kan ha varit nog att döda även den mest glödande entusiasm. Under tidens gång har det också blivit allt mera känt att talet återgives bristfälligt av både fonograf och grammofon. Och så har man varit på det klara med att talmaskinerna icke giva vad man trott att de lovat, och intresset har blivit allt svalare.

I 'man' ovan har jag dock icke inbegripit alla språkmän. Litet varstans i världen har det funnits språkmän som med stort intresse följt talmaskinernas utveckling. De ha sett fonograferna bli omoderna, till den grad att det nu kan vara besvärligt att komma över en fonograf[1]). Men de ha också märkt att fonografernas besegrare, grammofonerna, ha med vart år som gått återgivit det intalade allt bättre. Konkurrensen har drivit grammofonbolagen

[1]) Sommaren 1922 lyckades jag själv, efter fåfängt spring i en mängd med musikinstrument, grammofoner o. d. handlande affärer, i hela staden Hamburg uppbringa en enda apparat genom annonser i flera tidningar, och den jag då fick var gammal och skröplig. Hur raskt det marscheras framgår också därav att av grammofoner med tratt fanns då ett enda exemplar i en av de många affärer i Hamburg som jag besökte.

Digitized by Google

till att försöka överglänsa varandra icke blott genom elegantare utstyrsel hos apparaterna utan också genom ideliga förbättringar av det tekniska som vid upptagning och återgivning inverkar på reproduktionens godhet. En och annan av dessa språkmän som inte förlorat tron på maskinernas värde för språktillägnelse och språkforskning, har själv sökt i sin mån arbeta på fonograferingens och grammofoneringens fullkomning och utnyttjande, varvid han naturligtvis särskilt tagit hänsyn till sin vetenskaps behov. Givet är emellertid att icke just andra än penningstarka affärshus kunna kosta på sig dryga kostnader för experimentering i större skala. Givet är därför också att om den stora publiken får en ny kärlek — närmast till är rundradion — så kommer grammofonens fullkomning att försiggå i betydligt mycket långsammare tempo än hittills, om den överhuvud fortsätter. Rundradion bevarar inte som grammofonen ljudet, men den stora publiken och affärsmännen tänka icke på det för språkforskning värdefulla övertag som grammofonen häri har över rundradion. Den stora publiken tänker på sitt nöje. Kan den få det bättre och åtminstone i längden billigare genom rundradion, så kan grammofonen gärna för dem få gå samma väg som fonografen. Affärer tänka på att göra affärer och vinna på dem, icke att förlora. Förlora grammofonfabrikanterna på sina varor så lägga de ned sina fabriker. Att språkmännen möjligen skulle bli lidande på detta, därpå tänka de föga. De äro väl inga välgörare. Om vi tänka oss att vi här i Sverge skulle sätta i verkställighet en önskan att ta upp på grammofonplattor t. ex. prov av våra dialekter, så ha vi alltså också att tänka oss att det kan bli en både besvärligare och dyrbarare historia än ett dylikt företag hittills varit, hur kostsamt det än för närvarande kan ställa sig.

I dessa dagar visas här i Sverge en ny talmaskin som ger anledning till nya förhoppningar, om tilliten till grammofonens framtid skulle svikta. Det är den telegrafon som nu förs ut i världsmarknaden av Telegraphon Aktiengesellschaft i Berlin. Telegrafonen är en kombination av telefon och fonograf. Ljudet överförs till fonografrullen genom vanlig telefonledning. Intalningen sker som vid telefonering, med den viktiga skillnaden förstås att den eller — om man ställt sig i telefonförbindelse med någon å annan ort — de talandes ord samtidigt bli upptagna på fonografrullen genom apparatens härför särskilt konstruerade upptagare. Det finnes också en särskild mikrofonanordning varigenom allt som säges inom, enligt uppgift, 7 à 8 meters avstånd från mikrofonen kommer med på rullen. Apparaten kan alltså upptaga både när- och fjärrdiktat, både samtal mellan personer inom apparatrummet och samtal mellan en person där och en annan å även långt avlägsen ort. När diktatet eller samtalet är färdigt, kan man — om man så vill — omedelbart avlyssna detsamma från fonografen genom två hörlurar som anbringas på vanligt telefonistmaner och som stå i förbindelse med fonografen

Digitized by Google

medelst slang. Fonografrullarna ha tjockare vaxlager och äro betydligt större än på Edisons fonograf, så stora att samtal på en halv timme kunna upptagas, medan grammofonplattorna blott räcka till för ungefär 3 minuters talande. Apparater för avslipning av fonografrullar ha förut funnits. Telegraphon Aktiengesellschaft salubjuder också sådana för telegrafonrullarna. Och dessa kunna slipas för ny upptagning en hundra gånger enligt uppgift. Enligt uppgift skall också apparatens återgivare av det intalade vara så omsorgsfullt konstruerad att samma rulle kan avlyssnas praktiskt taget huru många gånger som helst utan att ljudet försvagas eller förvanskas. En skyddshuv som övertäcker rullen med upptagaren och återgivaren avlägsna alla eventuella biljud. Apparaten arbetar också mycket tyst. Det reproducerade låter för mitt öra som det man hör i telefon med kanske en obetydlig förändring och är tycks det mig, i det allra närmaste åtminstone, lika tydligt. Hos den firma som för apparaten i Stockholm har jag två gånger varit i tillfälle att pröva den. Av ett telefonsamtal jag därvid hade med en bekant i Stockholm återgav telegrafonen tydligt och klart vartenda ord, och ett samtal mellan Stockholm och Göteborg som nyss upptagits torde knappast varit tydligare när det fördes än när jag hörde det från telegrafonen. Priset på apparaten med alla tillbehör är — om det jämföres med prisen på fonografer och grammofoner — hårresande för hugade spekulanter som inte ha större inkomster än språkmän i allmänhet kunna glädja sig åt. Visserligen kan antagas att priset kommer att sjunka, ty efter allt att döma komma nog många affärsmän och andra det praktiska livets män att inköpa telegrafonen för den stora nyttas skull som de kunna ha av densamma, t. ex. som vittne vid affärsuppgörelse pr telefon, vid bolagsstämmor m. m. sådant. Men även om priset skulle gå ned till 2000 eller rent av till 1000 kronor så är det ju ändå långt mer än vad en språkman kan kosta på sig. Och han får alltså avstå från varje tanke på att arbeta med egen telegrafon.

En liten jämförelse mellan de tre slag av talmaskiner jag ovan omnämnt kunde nu vara på sin plats, men ännu lämpligare torde vara att först dröja något vid de tjänster talmaskiner tyckas vara i stånd att göra språkforskningen. Såsom ljudbevarare förtjäna de kanske då först att ihågkommas just som förvarare åt eftervärlden av språk och dialekter i deras nuvarande skick. Redan affektions- och antikvitetsvärdet av sådana upptagningar måste i framtiden bli stort, men för språkvetenskapen bli de betydelsefullare som historiska dokument. I sin Beretning fra Norsk Fonogram-Arkiv, Opuscula phonetica (utg. W. Selmer), Fasc. II, påpekar Selmer sid. 8 och 9 av vilken vikt det skulle vara för vad man kallat den »evolutiva fonetiken» om prov av en och samma dialekt med vissa mellanrum upptoges till förvaring. Jag tillåter mig citera följande därur: »Likeledes er det mit håp, at Det Fonetiske Institutt med 25 års mellemrum vil være interessert

Digitized by Google

av å opta nye målprøver, helst av nøiaktig samme art som de foreliggende. På denne måte vil man da være istand til å konstatere utviklingen i et bestemt tidsrum, og av denne utviklings art og grad vil man så med større eller mindre sannsynlighet kunne gi en prognose *av de kvalitative og kvantitative* endringer som en dialekt presumptivt vil gjennemløpe i det kommende tidsrum, selvfølgelig hvis ingen uberegnelige eller uberegnede faktorer i mellemtiden har grepet forstyrrende inn. Og dersom på et dialektområde slike faktorer f. eks. i 25—50-årsperioden har hindret eller ført den spotane lydutvikling over i et annet leie enn det som man skulde ha formodet, efter de iagttagelser som man har gjort i den første 25-årsperiode f. eks., så vil det også ha sin store interesse å få konstatert, hvilken innflytelse man kan tillegge slike fremmede faktorer, og de områder av sproglivet som serlig påvirkes i så henseende.» En annan viktig fonetisk fråga, nämligen den hur en individs tal ändras under livets lopp, skulle man på liknande sätt kunna få belyst genom att låta en eller för säkerhets skull flera personer talande samma dialekt intala en och samma sak med t. ex. 5 års mellanrum. Om de individuella fonetiska förändringar som ske i vårt tal under årens gång veta vi nu mycket litet och blott vagt. Den evolutiva fonetiken skulle utan tvivel också vinna högst väsentligt på om språken nu kunde ordentligt jämföras med varandra så som de nu talas. Men härför behövde undersökarna synnerligen ofta ha dem på betydligt mycket närmare håll än som för närvarande är fallet. Att jämföra ett mål eller ett språk som man nu hör med ett mål eller ett språk som man hörde för 5 dagar, 5 månader eller 5 år sedan kan inte på långa vägar ge lika mycket som en omedelbar jämförelse. Denna svårighet skulle talmaskiner i många fall kunna avhjälpa. Talmaskinernas värde för språkstudier nu är icke mindre än deras värde för framtidens.

Vi samla och samla i deskriptioner och transkriptioner prov och rester av språk och dialekter. Och visst får den som läser dessa deskriptioner och transkriptioner veta en del om det ljudliga som ligger bakom, men ju mindre man har hört av det de behandla, desto mindre hör man igenom hur det låter. Jag minns så väl från min egen disputation när fakultetsopponenten efter att ha läst min avhandling, säkerligen omsorgsfullare än någon annan utom författarn, sade sig ha fått av denna det intrycket att Sörmlands stadsmål till sin ljudliga habitus vore koiné. Jag som strax började i andanom höra mina torshällska, eskilstunensiska och mariefredska undersökningsobjekt tala med sina tungor, har sällan känt mig så förbluffad som över detta påstående. Ty vad man än må säga om deras tal, svenskt koiné verkar det icke ur uttalsynpunkt. Nu handlade min avhandling huvudsakligen om de sörmländska stadsmålens buckaler, alltså den del av ljudläran där en skiftning i klang så mycket mindre gör sig gällande än vid vokalerna, men jag hade dock påpekat, som jag tyckte

Digitized by Google

tydligt nog, de egenheter som frappera var och en som får höra genuina torshälla-, eskilstuna- och mariefredsbor tala. Likafullt anser jag mig ha varit medskyldig till min fakultetsopponents missuppfattning genom min oförmåga att i skrift klargöra dessa egenheter så att de hördes. Någon tröst är det inte men väl motsatsen att detta är en oförmåga som ännu så länge alla ljudforskare lida av i mycket hög grad, på grund av dels de alltjämt rådande svårigheterna eller omöjligheterna att analysera upp det artikulatoriska och akustiska i alla dessa viktiga detaljer, dels den härav och av annat beroende omöjligheten att framlägga vad man iakttager i sådan form att icke läsaren kan lyckas läsa in däri vad hans uttalsvanor och erfarenheter av språkljud från andra håll göra honom benägen till. En jämförande ljudhistoriker kan i många fall ta sådant ganska lätt. Finner han t. ex. i en äldre period av ett språk *p* där han nu finner *b*, så fastslår han $p > b$ och är nöjd. Det händer emellertid också att han stöter på ord i vilka han känner lust att se samma ord som han träffat på i äldre perioder av samma språk eller i andra besläktade språk men vilkas utseende i skrift är sådant att han tvekar om han skall våga antaga de ljudövergångar som i så fall skulle ha ägt rum. Då få strax ljuden bakom bokstäverna ett helt annat intresse för honom än i förra fallet. Och för den som intresserar sig för hur ljudutveckling tillgår och likaså för den som vill tillägna sig uttalet av ett språk eller ett mål bli i alla fall ljuden mycket förmer än bokstäverna. De känna kanske därför också starkare transkriptioners stora förmåga att lura i stället för att upplysa läsaren.

I Revue de Phonétique I har Millardet i en artikel, benämnd Insertion de consonnes en suédois moderne, beskrivit och med experimentalfonetiskt material sökt åskådliggöra ett par svenskars uttal av ord som *skata, tack, vit, klippa kök, knyta.* Transkriptionerna ta sig ut på följande sätt: *skaĉta, t'aĉk, viĉt, kliĉpa, ĉøĉk, knyjĉta.* Vad de vilja omtala är det faktum att vokaler ofta få tonlös avslutning i svenskan och att denna ofta är frikativ. Icke desto mindre ge de en fullständigt skev bild av verkligheten. De erinra mig om en ryska som kom till mig en dag — hon hade då vistats i Sverge några månader och lärt sig något svenska — för att be mig ge henne rätt i en tvist, som hon hade haft med sin sedan längre tid i Sverge boende syster, angående uttalet av det svenska ordet *du.* Själv påstod hon sig aldrig ha hört svenskar säga något annat än *dup*, medan systern påstått att det hette *du.* Hur hon kommit till *dup* är lätt att förstå. Den mycket trånga men blott svagt frikativa vokalavslutningen uppfattade hennes otränade öra som kontakt + explosiva, och då sista delen av vokalavslutningen ofta är mer eller mindre tonlös och dessutom ryskan gärna depertonerar slutljudande buckaler, så blev det hon hörde till *dup.* Till verklig kontakt kan visserligen svenskt uttal av *du* och liknande ord gå, men det är ett såpass

Digitized by Google

sällsynt uttal att det knappast torde ha varit det hon fastnat för. Millardets skrivningar förstår man lika lätt. Själv icke från franskan van vid det i svenskt tal vanliga sättet att avsluta vokaler har detta tagit för stora proportioner för honom. För att inse detta behöver en svensk nästan bara se på transkriptionerna, men han begriper det ännu bättre om han tänker sig att t. ex. *viçt* eller ännu hellre *t'aĉk* äro icke svenska ord utan ett par ord i ett främmande språk som han skall lära sig och uttalar dem i den tanken men enligt sina svenska uttalsvanor. Gör han det så skall han finna att de med *ç*, resp. *ĉ* tecknade och som tjeljud utan t-förslag, resp. 'ach-laut' avsedda ljuden inte bara bli kraftigare ljud än de 'övergångsljud' som kunna förekomma i svenskars uttal av *vit* och *tack* utan också och vad viktigare är, övergångsljuden bli självständiga ljud och vi få en annan övergång mellan vokalen och dem. Detta har Millardet totalt förbisett. Millardets beteckning behöver inte lura svenskar att uttala fel, men den måste därtill lura personer som icke äro förut fullt bekanta med svenska. En korrigering som denna till Millardets transkriptioner är lätt för en svensk, och liknande korrigeringar kunna ju vara lätta också annars ofta, när språk eller dialekter som förut undersökts undersökas på nytt. Men ha de bägge undersökarna haft olika undersökningsobjekt finns dock åtminstone ofta möjligheten att de olika undersökningsresultaten bero på dem och icke på undersökarna. I många sådana fall skulle talmaskinsupptagningar kunna förebygga feluppfattningar och korrigera deskriptioner och transkriptioner.

De egna uttalsvanorna locka emellertid icke blott till att överdriva utan också och oftare till att underskatta eller inte alls uppmärksamma vad som faktiskt säges. Också här skulle talmaskinerna i många fall kunna upplysa och rätta. Vid undersökning av andra språk och andra dialekters ljudförhållanden mäta ljudforskarna i regel med ljudförhållandena i det egna språket och målet som mått. Nu är det det tråkiga med den måttstocken att den av allt att döma icke håller sig oförändrad utan ändrar karaktär, både mera tillfälligt och mera varaktigt, och att man t. o. m. kan glömma hurudan den är. Vid närmare bekantskap med ett nytt ljudsystem visar ofta litet av varje i det nya, som först verkade påfallande, benägenhet att bli det i mindre och mindre grad. Och ett tu tre kan det hända att man inte längre är säker på det egna. Mig själv har det många gånger hänt att jag måst totalt isolera mig från den främmande språkomgivningen och läsa högt en längre stund för att bli säker på mitt eget uttal och därigenom åter något så när säker på att jag alltjämt mätte de främmande ljuden med samma måttstock som förut. Och jag förmodar att många andra råkat ut för samma missöde att få sin hörsel på detta sätt 'bländad'. När jag för min doktorsavhandlings skull företog en kontrollresa till Sörmlands städer, vilkas mål jag förut hade undersökt så samvetsgrant jag

Digitized by Google

kunde men i annan ordning, fann jag vid jämförelse med uppteckningarna från föregående resa att de och de uppteckningar jag nu gjorde divergerade här och där, ehuru undersökningsobjekten voro samma personer. Skälet kunde vara att dessa ändrat sitt uttal eller att jag under tiden mellan resorna kommit att tillägga ljudsymbolerna ett något annat akustiskt värde i vissa fall eller att den helt olika ordningsföljd i vilken jag nu undersökte målen påverkade min hörseluppfattning, enligt den psykologiska sannolikheten att om jag exempelvis har lyssnat någon tid till låt oss säga den vokal som jag tror det svenska landsmålsalfabetet avser med typen *æ* och så får höra ett något slutnare ljud, så vill jag lätt uppfatta detta mer *e*-haltigt än det kanske är. Om jag åter först lyssnat till rätt spetsiga »stockholms-ä» och så får höra nyss nämnda ljud så uppfattar jag det lätt som öppnare, *ä*-haltigare än förra gången. Och så blir beteckningen olika. Vilken lättnad skulle det icke i dylika fall vara att ha en talmaskinsupptagning att tillgå där typernas grundvärden funnes intalade.

Som det nu är måste med nödvändighet olika forskare uppfatta typernas ljudvärden mer eller mindre olika och alltså också begagna typerna olika. Genom den osäkerhet som härigenom kommer att vidlåda alla uppteckningar som göras med ett sådant ljudalfabet blir naturligtvis icke dessa till alla delar värdelösa. Men behovet av kontroll blir större än önskligt är, och jämförelse mellan olika uppteckningar måste göras med stor försiktighet. Transkriberade uppteckningar kunna lätt råka ut för att bli betraktade som gamla handskrifter. En del tro att det nedskrivna verkligen betyder vad det ger sig ut för och dra allehanda slutsatser. Andra tro att det inte är något att fästa sig vid och dra andra slutsatser. I varje fall måste, där icke uppenbara feltag föreligga, det upptecknade för samvetsgrannhetens skull tagas med och pratas om, även om författaren är alldeles säker på att det är fråga om lik i lasten. Flyta uppteckningarna, som t. ex. i regel våra dialektuppteckningar, in till arkiv så finnes ju möjligheten att dess tjänstemän kontrollera upptecknarnas uppgifter och rätta där fel upptäckas. Men då gäller det att arkivens alla kontrollerande tjänstemän och deras efterträdare och efterträdares efterträdare mena detsamma med de ljudsymboler som begagnas och att införandet av nya typer och inläggandet av andra betydelser i gamla tecken företagas med yttersta försiktighet och ständig tanke på det förut samlade materialet, om icke den sista redan skall till äventyrs bli lika svår som den första oredan. Det kan icke råda tvivel om att icke uppteckningarna skulle bli pålitligare om alla ljudupptecknare av ett lands dialekter vid sina undersökningar hade en talmaskinsupptagning av dialektalfabetets ljudvärden att jämföra med och om hans undersökningar sedan eventuellt kontrollerades vid dialektarkivet med tillhjälp av samma likare. Det är också högst sannolikt att olika länders dialektforskare skulle ta mycket mera hänsyn till varandras undersök-

Digitized by Google

ningar, om de hade fonogramnycklar till de dialektalfabet som begagnas. Som det nu är måste utländingar förstå exempelvis våra dialektavhandlingar särskit dåligt, även om de försöka sätta sig in i dem. De sakna ännu mera än vi den 'språkkänsla' som skulle kuna hjälpa dem att med de antydningar som den skrivande kunnat ge känna sig fram till det riktiga. Jag vill inte säga att nyckelfonogram till de brukliga ljudalfabeten äro lika viktiga som fonogram av hela språk- och dialektprov, långt därifrån, men nog synas de mig vara lika viktiga som alfabeten själva, ty att ge tillfyllestgörande beskrivning av typernas ljudvärden går i många fall ännu inte alls. Att försöka det är mycket besvär förgäves. Det enda nyckelfonogram som mig veterligt gjorts har upptagits på grammofon i London genom Londonuniversitetets fonetiska laboratorium. Den grammofonplattan återger något som får det fina men något oklara namnet "cardinal vowels". Grundvokalerna! Men någon platta med t. ex. de vokaler som man får anta engelska fonetiker och dialektforskare avse med sina typer, någon sådan grammofonplatta finns icke! Man kunde nästan tro att vederbörande villa spara med att skicka ut en sådan för att så länge som möjligt kunna stoppa in litet av varje under var och en av dessa typer.

Den speciella klang som ljuden ha i en viss dialekt kunna vi ännu mindre beskriva än de grova värden alfabeten avse med sina typer hur fint nyanserande än dessa vilja vara. Kommer så härtill allt det prosodiska: kvantitet, tonhöjds- och andra tonalitetsförhållanden, intensitetens grad och art inom stavelserna, rytm o. d., de faktorer alltså som ofta mer än ljuden karakterisera språk och dialekter. Om detta ge ännu så länge transkriptioner och deskriptioner oftast ytterst torftiga och för vissa sidor aldrig några upplysningar. För att beteckna den musikaliska akcenten begagna en del språkmän musikens nottecken, andra punktbeteckning och åter andra kroklinjesymboler. Och vanligtvis uppges då den valda beteckningen återge verkligheten "exceedingly well" för att tala som Laman i hans bok The Musical Accent or Intonation in the Kongo Language, Stockholm 1922. När man emellertid finner att även mycket musikaliska människor med mycket säkert gehör ifråga om musik och sång känna sig ganska bortkomna när det gäller att bestämma tonförhållanden i talet, när man utan vidare begriper att talet kan begagna andra vägar än t. ex. sången för att komma från en ton till en annan, när sången och talet tydligen begagna sig av helt olika röst och när åtminstone i vissa fall och kanske i alla den s. k. musikaliska akcenten inte är i första hand ett vanligt tongångsfenomen, så kan jag inte annat än tro att dylika goda betyg åt den valda beteckningen blott kunna ges av personer som på förhand veta hur de musikaliska akcenter låta varom fråga är, varmed icke må vara sagt att icke sådana beteckningar kunna vara till någon nytta och glädje också för andra, n. b. dem som ha en lärare

Digitized by Google

eller fonogram att rådfråga om den riktiga meningen, dvs. klangkaraktären.

Mot mina resonemang här skulle någon kanske vilja invända: Detta rosande av talmaskiner kan möjligen vara på sin plats om man bara tänker på språktillägnelse, men ljudforskning avser att utforska och klarlägga talet i alla dess detaljer. Detta sker ju emellertid icke alls vid upptagande och samlande av fonogram, om det så vore av all världens språk och dialekter. Naturligtvis icke. Men fonogrammen ge oss möjlighet att ur flera viktiga fonetiska synpunkter omedelbart jämföra med varandra språk eller dialekter i större lugn och ro och större mängd än eljes är möjligt, vartill kommer att fonogram sätta forskare av många olika nationaliteter, med olika språk som modersmål, i stånd att studera alldeles samma material. Det förra är synnerligen behövligt och önskvärt och det senare inte mindre. Som det nu är låter detta sig sällan göra. Det är beklagligt både för utforskandet av det egna språket och för den allmänna språkvetenskapen. Ett exempel. Utländingar uppfatta gärna ett svenskt gravisakcentuerat tvåstavigt ord som havande akcenten på andra stavelsen, medan vi mena den ligga på den första. För sannolikheten av att vår uppfattning är den riktiga kan ju tyckas tala dels att vi borde kunna bedöma denna akcent bättre än t. ex. tyskar, eftersom det är vi som bruka den, dels att i t. ex. trokeisk vers akut-akcentuerade tvåstaviga ord kunna närsomhelst utbytas mot gravisakcentuerade men icke mot ändakcentuerade tvåstaviga ord. Faktum kvarstår emellertid. Varför uppfatta tyskarna våra gravisord som ändakcentuerade? Beror det bara på sista stavelsens höga ton? För min del är jag på det klara med att de åtminstone ofta skulle ha rätt om de påstode att också intensiteten är större på den stavelsen, ty ofta är den det utan tvivel. Frågan varför vi svenskar även i sådana fall tycka att akcenten ligger på första stavelsen samanhänger med vad vi mena med akcent och för dess allsidiga belysning vore internationell diskussion högeligen behövlig. För att en sådan skall bli riktigt givande måste emellertid de diskuterande vara fullt säkra på att de undersöka och skriva om precis samma fenomen.

Fonogram ge icke alls några direkta upplysningar om de artikulationer som bestämma talets akustiska egenskaper. De kunna således på intet sätt ur forskningssynpunkt ersätta artikulationsbeskrivningar. Men att lära sig härma vad fonogram av skilda språk eller dialekter ha att säga uppövar artikulationskänslan hos den som gör det. Indirekt böra därför fonogram också kunna kraftigt bidraga till klarläggandet av allehanda artikulatoriska faktorer, inte minst synes det av den s. k. artikulationsbasen som man visserligen allmänt talar om som en för språks och dialekters allmänna klangkaraktär mycket avgörande faktor men som man lämnar så tämligen i fred sedan man väl har betygat den sin fullkomliga högaktning. Och ju mer det artikulato-

Digitized by Google

riska och akustiska och förhållandet mellan dem bli klarlagda genom instrumentella fonetiska metoder, desto mer skola vi från det akustiska kunna sluta oss till det artikulatoriska. Redan nu kunna vi ju med viss grad av sannolikhet draga många slutsatser av det slaget.

Om talmaskinerna således tyckas kunna vara och bli till stor nytta för språktillägnelse och språkforskning så kan å andra sidan inte förnekas att deras nytta till en del förringas av deras bristande förmåga att väl återge allt vad som intalas. Ingen nu förekommande talmaskin förmår 'smälta' allt, om icke möjligen någon talande-filmapparat, såsom vissa blänkare i våra tidningar låtit påskina. I Passow och Schaefers Beiträge zur Anatomie etc. des Ohres etc. bd 10 sid. 240 ff. har Panconcelli-Calzia i en artikel Zur objektiven Akumetrie mittelst der Lautsprache redogjort för hur 100 tyskar hört två grammofonupptagningar som han gjort. På ena sidan av grammofonplattan har följande intalats: a, Au, Bäume, ri, ö (slutet), schmuri, ä, haben, ichle, achtunddreissig, u, rujáha, Blätter, mö (slutet ö), e (slutet), neunundneunzig, uch, Ei, o (slutet), Bäume haben Blätter, ü, lä, richma, Strasse, Anna; på den andra sidan: i, r, schön, drei, mau, je, ich wohne in der Königstrasse, eum, sch, jaich, scha, Kinder, hachme, usch, König, mirsch, wohne, eu, acht, Öhr, ha, larám, äch (ch=ach-Laut), Anna Kinder sind schön, Tausendunddrei. Utom av en uppräkning av hur varje incitament uppfattats av de 100 personerna innehåller artikeln en redogörelse för och grafiska illustrationer av felprocenten. Däremot diskuteras icke vilka ljud som hörts bäst eller sämst. Vid en prövning medelst denna platta som prof. Calzia lät mig undergå sommaren 1922 fick jag blott upplysningen att jag skulle lyssna till det som kom och anteckna vad jag hörde. Och så fick plattan snurra utan uppehåll till slut. Jag förmodar att det tillgått ungefär så också vid prövningen av de 100. Meningen med att låta den undersökte höra incitamentet bara en gång har jag inte riktigt förstått, inte heller varför plattan skulle gå utan uppehåll. Incitamenten komma visserligen inte hastigare på varandra än att man har god tid att skriva ned vad man hör, nämligen om man kan besluta sig för vad man skall skriva, men funderar man över ett incitament och så ett nytt kommer medan man funderar, kan man lätt bli förvirrad och så skriva ned något förvirrat. Sådan förvirring torde vara orsaken till exempelvis *übermorgen* för *schmuri* som en, och *allmächtiger* för *Bäume* som en annan av de undersökta uppgivit. Samma förklaring torde också vara riktig för uppgifter som *mit Munde, in der, König in der, Sprache* för *ich wohne in der Königstrasse.* Vederbörande ha uppenbarligen haft för kort tid på sig. Ett av incitamenten hörde jag själv som ett slags sus från grammofonen och uppgav detta. Jag hade nämligen ställt in mig icke blott på att få höra artikulerade ljud utan på ljud vilka som helst. Liksom man, om man väntar sig siffror uppfattar skrivet *o* som noll men

Digitized by Google

som bokstaven *o* om man väntar bokstäver, så kan man höra lite olika alltefter vad man väntar sig. Calzia uppger att vad jag hörde som ett sus är ett *sch*. Att *sch* har intalats är givet, men säger grammofonplattan också *sch*? Av Calzias försökspersoner ha 19 uppgivit *sch*, de återstående något av följande: r, h, ich-laut, ach-laut, he, brr, chr, f, j, m, prr, s, trr, ü, z. Det måste medges att det inte gärna kan vara något vidare tydligt *sch* eftersom det uppfattats så olika, av 15 försökspersoner t. ex. som *r*. Hur olika olika personer kunna höra grammofonen återge ett intalat ord kan det av Calzia upptagna och prövade *Blätter* få visa. Av 27 personer har det uppfattats 'riktigt,' av 1 icke alls och av de övriga som följer: "8 mal: lecker; 5 mal Letter; 4 mal: Gletscher; 3 mal: metter; je 2 mal: Becker, netter, plätschern; je 1 mal: besa, blatjer, blender, blettner, Brüderpaar, glentscher, jettel, ker, Klempner, läffer, lämken, Länder, lästern, leffka, Lene, Lenker, lenkler, lenper, lepper, letzter, löcher, mekla, Messer, metner, metscher, mötter, Neckar, plätter, plätscher, schmetter, üple, Vetter." Som vi se ha vokalerna uppfattats riktigt av de allra flesta, medan buckalerna hörts vida sämre. Så är det alltid. Skälet måste givetvis vara det att talmaskinerna återge vokalerna bättre än buckalerna. Av buckalerna höras särskilt de tonlösa *p*, *t*, *k*, och de tonlösa väsljuden dåligt men även de tonande uppfattas ofta 'fel'. Feluppfattandet består vanligtvis däri att explosivorna tas för andra explosivor eller inte uppfattas alls, frikativor tas för andra frikativor, likvidor för andra likvidor. Rullade r uppfattas dock oftast riktigt. Tonlösa ljud förblandas oftare med andra tonlösa än med tonande ljud av samma 'klass'.

Att man inte sällan missförstår eller inte alls förstår vad som säges i telefon, även då man på det hela taget hör mycket bra, är en känd sak. Jag har satt telefonens uppfattningsförmåga på ett litet prov genom att i telefon be en god vän dels anteckna vad han hörde av 70 fonem, som jag uttalade så tydligt jag kunde och lät honom höra så många gånger han ansåg sig behöva, dels därefter i telefonen låta mig få höra och anteckna vad jag tyckte han tyckte sig ha hört. Ord med mening voro: tacka, pappa, packa, kappa, patta, tappa, kacka, katta. Resten utgjordes av två-staviga fonem med å-vokal i bägge stavelserna men med enkelt växlande buckalism, så som jag låter några exempel visa: kåckå, tåckå, kåttå, tåsså, såttå, kåffå, fåppå, sjåttå, påssjå, tjåssjå, sjåttjå (alla tje utan t-förslag), våvvå, dåggå, gåbbå, tåddå, dåkkå zåzzå (z=tonande s), tjårså, tjårzå (=tonande rs). Jag nämnde på förhand vilka ljud jag skulle komma att begagna. Av de 70 fonemen som jag uttalade uppfattade han 33 'riktigt' och 37 'fel', av hans 70 hörde jag 58 så som han uttalat dem, 12 däremot 'oriktigt'. Anledningen till den betydande olikheten mellan honom och mig ifråga om antalet 'riktigt' uppfattade fonem är säkerligen i huvudsak den att jag har vida större vana än han vid att tolka talmaskiners tal. Kan man alltså öva upp sig att 'riktigt' höra

Digitized by Google

vad talmaskiner säga? Det kan man, men därav följer inte att dessa återge allt riktigt. Jämför man med örat när en talmaskin säger t. ex. *s* eller *p* och när den säger *sch* eller *k* så kan man, om det är en god apparat, den talande haft lämplig röst och det intalade blivit väl upptaget, ofta skilja *s* från *sch*, *p* från *k*, men om man har rätt att säga att det ena är *s*, resp. *p*, det andra *sch*, resp. *k* är tvivelaktigt. De fonetiska faktorer telefonen återgiver sämst och bäst äro desamma som fonografen och grammofonen återge sämst och bäst. Jag har velat ingå på dessa brister dels för att få poängtera att talmaskinerna icke — såsom många tyckas tro — reproducera alla ljud lika väl eller lika dåligt utan att bristfälligheterna mest gälla de element av ljudläran vilkas bildning det är lättast att genom beskrivning göra åtminstone någorlunda begriplig för andra, medan de som vi ha svårast att komma åt och klargöra komma överraskande väl till sin rätt i talmaskin, dels för att få påpeka att det är rätt liten glädje med att inköpa och avlyssna t. ex. grammofonplatter med prov av språk eller dialekter som inte äro en väl bekanta, försåvitt man icke kan komma över texten.

Av de tre slagen av talmaskiner: fonograf, grammofon och telegrafon är fonografen den minst utvecklade och därför ur språkstudiesynpunkt den minst värdefulla. Grammofonbitna språkmän gå emellertid i sin iver att häckla fonografen väl långt. De glömma t. ex. gärna att framhålla ett faktum som de däremot inte sällan påpeka när grammofonplattors godhet skall bedömas, nämligen det att vissa röster göra sig bra gällande i talmaskin, andra personers mycket dåligt, fast anordningen är densamma. Att avlyssna fonogram kan vara ett lidande, men har den intalande lämplig röst och görs upptagningen med omsorg så kan också avlyssnaren ofta känna sig ganska nöjd med reproduktionen, om han inte är alltför ömörad förstås. Att fonografen kan göra språkforskningen stora tjänster kan den intresserade inhämta av förutnämnde K. E. Lamans bok The Musical Accent etc. De Lamanska rullarna ha ställts till mitt förfogande. Ännu ha de en del viktigt att säga om de musikaliska kongoakcenterna. Att de här och där äro betydligt skamfilade är förlåtligt, då de viktigaste bland dem nu avlyssnats säkerligen flera hundra gånger. Fonografen har den stora fördelen framför de andra talmaskinerna att den och rullarna ännu kunna erhållas för en ganska billig penning. Fonografupptagningar kunna också göras varsomhelst och efter någon övning av vem som helst, medan detta icke, åtminstone icke ännu, är möjligt med grammofonupptagningar. Proceduren är här alltför omständlig och ömtålig.

Av fonogram kan man skaffa sig kopior likaväl som av grammofonupptagningar, men gäller det att lägga upp t ex. ljudarkiv bör utan fråga grammofonen föredragas framför fonografen — om valet skall stå mellan dem — så snart fråga är om språk som man kan få intalade på grammofon. Grammofonupptagning blir

Digitized by Google

mycket dyrare men man bör betänka sig två gånger, innan man för billighetens skull väljer det mindre goda för det bättre. Vetenskapsakademien i Wien har lagt upp ett fonogramarkiv bestående av dels rullar, dels plattor — dock icke grammofonplattor i vanlig mening. Jag har icke varit i tillfälle att besöka detta arkiv och bedöma dess fonograms godhet, men av uttalanden jag sett tycks framgå att reproduktionerna icke alls äro så goda som önskvärt vore. Grammofonens överlägsenhet över den gamla fonografen är uppenbar för envar som varit i tillfälle att jämföra. Av grammofonskrift finnas två sorter, berlinerskrift och pathéskrift (om skillnaden se t. ex. Nordisk familjebok under grammofon). En del anse den förra överlägsen den senare, andra den senare överlägsen den förra. I dessa omdömen spela otvivelaktigt ibland affärsintressen in, men också tycke och smak kunna ibland spela en roll. Efter att på olika håll ha lyssnat till många hundra grammofonplattor skulle jag för egen del känna lust att anse pathéskriften något överlägsen berlinerskriften i reproduceringsförmåga. För berlinerplattor begagnas återgivare med stift, för pathéplattor återgivare med safir. Safir sliter mindre än stift. Det är ju också en fördel.

På sitt sätt längst kommet av ljudarkiv jag känner till är Lautabteilung an der Preussischen Staatsbibliothek, Berlin. Där finnas berlinerskriftsplattor med tyskt högspråk och många tyska dialekter, där finnas också massor av plattor innehållande en mängd europeiska och exotiska språk. De ha upptagits huvudsakligen under kriget. Många av plattorna äro synnerligen goda. Till varje platta hör en Personal-Bogen med mycket noggranna personalia och andra uppgifter, t. ex. om den intalade röstens kvalitet. Efter en veckas studium i detta arkiv är dock mitt intryck att upptagningarna inte sällan skett utan föregående omsorgsfullt val av texter, vilket väl åtminstone i många fall berott på otillräcklig kännedom om språket som upptagits. En annan sak som jag också och mer fäste mig vid och kände som en mycket stor brist var att texten till plattorna så ofta varken fanns tryckt eller skriven. Den bristen är det naturligtvis meningen att så småningom avhjälpa, men så länge den kvarstår, äro många av plattorna för de allra flesta av deras avlyssnare om inte värdelösa så dock inte alls av samma värde som om texten funnits att tillgå. Ett skäl härtill har jag nyss angivit. Ett annat är att det alltid tar någon tid innan man hinner orientera sig bland ljudförhållandena i ett språk eller mål som är en förut obekant. Denna orientering sker vid avlyssnande av talmaskinsupptagningar givetvis lättare om man får hållpunkter genom tryckt eller skriven text. Ingen ersättare för text men till mycket stor nytta för ljudstudiet är den sinnrika repeterinrättning eller Lauthalter som utexperimenterats vid Lautabteilung. Repeterinrättningar finnas förut, men såvitt jag känner, ingen som ger avlyssnaren

Digitized by Google

möjlighet att — hur många gånger han vill — höra så korta fonemräckor som Lautabteilungs Lauthalter.

Ett gott exempel på vad grammofonen nu förmår erbjuda de grammofonupptagningar med pathéskrift av norskt rikskspråk och dialekter som gjorts av det nyligen skapade Norsk Fonogram-Arkiv i Kristiania. Av fyra plattor som jag där inköpt för egen räkning kunna alla sägas vara goda. I Kristiania universitets fonetiska instituts förut nämnda tidskrift Opuscula phonetica meddelas också i Fasc. II, 1923 av Selmer texterna till dessa upptagningar dels på riksmål och landsmål, dels i transkription.

Vilka av nu högst utvecklade talmaskiner, grammofonen eller telegrafonen, som bäst lämpar sig till förvaring av språkprov för framtiden vågar jag inte uttala någon bestämd mening om, då jag ännu icke varit i tillfälle att så grundligt pröva telegrafonen som skulle vara behövligt härför, men att telegrafonen kan bli en svår konkurrent är säkert. Och för nubruk är den i många avseenden överlägsen grammofonen. Upptagningar kunna på den göras av vem som helst. När det intalade gjort sin tjänst kan man om man så vill slipa av rullen för upptagande av annat. Den intalande behöver inte tala högre än han gör vid vanligt tal, medan han måste tala ganska högt i fonograf och grammofon, om det reproducerade skall bli tydligt, varvid talets naturlighet riskeras. Den intalande behöver inte befinna sig i samma rum som upptagarapparaten utan kan befinna sig långt därifrån. Vid grammonering måste på förhand avtalas vad som skall sägas och detta föredragas memorerat eller från papper, varigenom också naturligheten riskeras. Telegrafonen tillåter upptagande av fullt tvångsfria telefonsamtal mellan en i apparatrummet och en annan på mindre eller större avstånd därifrån, och samtal mellan flera personer om upptagningen sker i apparatrummet. Upptagningen bör i bägge fallen kunna göras så att de vilkas tal upptages inte ens ha en aning därom. Betydligt mycket mer kan också på en gång upptagas. Båda delarna möjliggöra utom fonetiska studier också ett studium av syntaktiska frågor, ordföljdsfrågor m. m. som vanligt lyssnande kan ha svårt nog att hinna med och komma åt. Jag kan inte underlåta att i detta sammanhang påpeka att de längre prov på folkligt samtal och berättande (av sagor o. d.). som finnas t. ex. i Svenska Landsmål rätt ofta verka väl skriftspråkliga för att kunna vara upptecknade direkt från folkets mun. Vid studier av bl. a. bruket av han och hon i fall som pojken han, flickan hon och av förekomsten eller icke förekomsten av hava i bisats har jag observerat detta och då erinrats om vår dramatiska litteratur som också ofta är underbart lite talspråklig. Fördenskull har jag även reflekterat över möjligheten att försöka aptera Melins stenografisystem — det system jag känner till — för troget upptagande av dialekttal sådant det är, men det er-

Digitized by Google

bjuder för stora svårigheter.[1]) Samma tjänst kan emellertid – visserligen dyrare — telegrafonen göra. — Om jag efter detta berörn över telegrafonen framhåller att grammofonen har den fördelen att ett helt auditorium kan höra vad den har att säga, medan de telegrafoner som nu föras i marknaden inte tillåta detta, så måste jag dock strax tillägga att den bristen är mindre viktig och torde kunna avhjälpas. Slutligen måste framhållas att, såvitt jag kan se, intet bör kunna hindra kombinering av telegrafon och radio. Vad detta kan komma att betyda torde var och en för främmande språk intresserad så tydligt inse att vi inte behöva dröja vid det här.

Kanske en och annan av denna tidskrifts läsare redan flera gånger tyckt att jag här sysslat väl mycket med svenska för att kunna sägas ha gjort skäl för mig i en tidskrift med titeln Moderna Språk. Om så är vill jag till mitt försvar säga att jag med denna min uppsats velat slå två flugor i en smäll. Dels har jag önskat kunna få lärare i moderna språk för deras egna studiers och deras läraregärnings skull inte så lite mer intresserade för talmaskiner än de tyckas vara, dels har jag hoppats kunna få dem att försöka ge våra dialektforskare ett handtag. För det senare ändamålet är det som jag dröjt så mycket vid vårt eget språk och som jag nu avslöjar att handtaget skulle bestå i att försöka intressera bankmän, köpmän osv. i Sverges städer och större orter för telegrafonen. Man kan försöka göra det utan att på minsta sätt behöva anse sig lura dem till något, ty telegrafonen måste bli dem till stor nytta. Till vad jag förut sagt härom vill jag här lägga att Telegraphon Aktiengesellschaft är sysselsatt med experiment som gå ut på och kanske redan lyckats sätta telegrafonen i stånd att dels svara en person som telefonerar till exempelvis en köpman medan han är tillfälligtvis ute: »Herr N. N. är inte inne för tillfället, men jag är telegrafonen. Om Ni säger vad Ni önskar, så skall jag framföra det när han kommer in,» dels sedan ta upp det personen säger. Vad våra dialektforskare skulle vinna på om telegrafoner funnes lite varstans i våra städer förstår envar hoppas jag efter min utredning i det föregående. Då kunde en dialektundersökare, när han så fann behövligt, gå med sitt eller sina undersökningsobjekt till närmaste telefon och där telefonera till närmaste telegrafonägare och be honom sätta på telegrafonen en ny rulle och låta försökspersonerna tala in, eller också ta dem med sig till närmaste telegrafonägare och hos honom få det önskade upptaget mot betalning — helst bara för rullen, som dialektforskaren sedan kunde suga musten ur på stället eller på andra håll där telegrafon funnes.

[1]) Det duger emellertid för flera arter av svenskt tal, och därför förvånar det mig att ingen för syntaktiska och dylika frågor speciellt intresserad lärt sig att väl och snabbt begagna något stenografisystem och gjort bruk därav för sådana undersökningar. Jag är övertygad om att det skulle kunna bli mycket givande.

Digitized by Google

Så kommer jag till min andra avsikt med denna uppsats. Det är tydligen så att akcenterna, särskilt den musikaliska, börja på allvar intressera vetenskapsmän och lärare i de moderna språken. Det är icke för tidigt. Men det är bäst vi göra klart för oss från början, att utforskandet av akcenterna är en sak, lära sig behärska dem en annan, som mer än inlärandet av ljuden fordrar hörande, inte blott försök till görande utan hörande. Hittills ha väl de universitetsstuderande, när de överhuvud försökt lägga sig till med det studerade språkets 'akcent', strävat att härma först universitetslektorn och sedan de tyskar, resp. engelsmän och fransmän de råkat komma i beröring med. Det kan dock knappast sägas att den metoden är så lycklig, ty 'akcenten' skiftar ju från trakt till trakt inom ett land och resultatet blir därför lätt att t. ex. ens engelska akcent blir en underlig blandning av olika engelsk akcent och svensk. Detta är redan i och för sig icke så lyckligt och blir det ännu mindre när skolbarn skola taga efter denna akcent. Då tillkommer svårigheten att dessa snart nog kunna ha en annan lärare med allvarliga avsikter men med ett annat konglomerat av akcent. Jag kan för min del endast se en möjlighet att komma ifrån de svårigheter ifråga om de främmande språkens uttal som redan nu finnas till övermått och som komma att stegras med kravet på genuin akcent. Och det är att vi skaffa oss en hel serie grammofon- eller telegrafonupptagningar av tyska, engelska och franska språkprov som tydligt och naturligt intalats alla av *en* tysk, resp. *en* engelsman, *en* fransman med ett uttal som av sakkunniga av vederbörande nationalitet anses vara verkligt gott, att vi så arbeta på att de universitetsstuderande få skyldighet att grundligt lära in, och utkomna lärare möjlighet att friska upp minnet av dessa språkprov, att språkproven utgivas, i vanlig skrift och i transkription uppgjord efter talmaskinsupptagningarna, helst i samarbete eller samråd med den som talat in dem, och att slutligen dessa texter begagnas som obligatorisk övningsläsning i alla våra skolor. Man behöver inte frukta att en lärares tyska, engelska eller franska härigenom skulle bli enformigt lik en annans. De individuella skiftningarna komma inte att försvinna. Likheten blir i bästa fall inte större än mellan de uttal som individer talande samma dialekt ha. Men ganska säkert är att lärarna i de moderna språken med denna metod skulle få både ett bättre uttal i allmänhet och bättre akcent i synnerhet än vad nu är fallet, ty talmaskinerna ha en egenskap och en förmåga som ingen tysk, engelsman eller fransman har i tillnärmelsevis samma grad, nämligen förmågan att säga om och säga om samma sak på precis samma sätt och villigheten att göra det så länge lärjungen önskar. Därigenom har också vad de säga en ovanlig förmåga att bita sig fast i minnet. När jag själv arbetat med att med tillhjälp av text och grammofonupptagningar lära mig uttalet av språk som jag icke förut haft någon närmare kännedom om, har jag många gånger kommit att tänka på mycket

Digitized by Google

sjungna slagdängors förmåga att gå i en, vare sig man vill eller inte, och erinrat mig vad en metodistpredikant en gång berättade för mig. Han hade gjort en lång och tråkig sjöresa. En av passagerarna som fann tiden lång började gnola för sig själv »Sätt maskinen i gång, herr kapten!» Om en stund började en annan passagerare gnola med. Så småningom deltogo allt flera. »Själv ville jag inte sjunga med», sade mig metodistpredikanten, »men när jag till slut tyckte att t. o. m. båten sjöng, kunde jag inte stå emot längre utan började sjunga jag också: »Sätt maskinen i gång, herr kapten, sätt maskinen i gång!» Låt oss sätta maskinen i gång! Den som har svårt för att härma kan då, om han fruktar han skall höra fel och lära in fel, ta en annan intresserad till råds när han känner sig osäker. Mot metoden kunde invändas att den meddelar den riktiga akcenten blott för ett begränsat material. Är materialet fylligt sträcker sig dock det inlärdas verkan långt utöver detta material, precis som det uttal vi som barn få i oss tillämpas och kan tillämpas i allt större skala, allteftersom vårt ordförråd växer, vilket i sin tur beror därpå att 'akcenten' sammanhänger med artikulationsbasen och att artikulationsbasen verkar i det stora som i det lilla. Jag önskar att lärarna i de moderna språken ville allvarligt pröva lärarförmågan hos några grammofonupptagningar av tyskt, engelskt eller franskt tal — sådana finnas ju att få köpa. Jag är säker på att de då skola instämma med mig i att krav böra ställas på att talmaskinerna få göra uttalsundervisningen de stora tjänster som de faktiskt kunna göra denna.

Kontentan av denna uppsats skulle alltså bli: Nuvarande talmaskiner kunna nu göra stor nytta vid utforskande och tillägnande av språks och dialekters uttal. Och följaktligen böra de som intressera sig för dessa ting arbeta på att talmaskinerna också få göra sin nytta. Som förvarare till framtiden av nu levande tal äro de inte lika lämpliga. Det kan därför sättas ifråga om exempelvis våra dialekter böra förevigas genom dem eller om vi skola förbida något annat, en alla talets minsta skiftningar återgivande talande film t. ex. Det engelska "Wait and see!" är ett gott ord, men det svenska »Medan gräset gror, dör kon» låter också säga sig. Och när man nu är svensk —.

TILLÄGG.

Firman Hugo Mattsson, Regeringsgatan 13, som för telegrafonen i Stockholm, har, som jag nu erfar, försökt den kombinering av telegrafon och radio, som jag ovan framställt som möjlig. Och försöken ha utfallit till belåtenhet.

Olof Gjerdman.

Digitized by Google

EN LEKMANS OFÖRGRIPLIGA FUNDERINGAR

BETRÄFFANDE ELLER, PÅ BÄTTRE SVENSKA *VISAVI* FRÄMMANDE ORDS, ENKANNERLIGEN (GEOGRAFISKA) NAMNS, UTTAL I SVENSKAN, ÄVENSOM VISAVI SVENSKT UTTAL I STÖRSTA ALLMÄNHET.

1.

Sistlidne höst höll fil. d:r G. Langenfelt i »Samfundet för nordisk språkforskning» i Stockholm ett föredrag om främmande geografiska namns uttal i svenskan. Föreläsaren började med att omnämna, att denna fråga för många år sedan varit föremål för en uppsats av S. A. Hedin, men inlät sig icke på någon redogörelse därför, och den kom icke heller på tal i den livliga diskussion, som på föredraget följde. Undertecknad erinrade sig visserligen hava läst denna uppsats, men då han icke fått tillfälle att, såsom han ämnat, ägna den en efter 45 år välbehövlig rekapitulation, ansåg han rådligast att visavi densamma iakttaga tystnadens vältalighet.

Då samfundets protokoll icke innehålla referat av de hållna föredragen, måste jag inskränka mig till att, ur minnet, anföra de två principer, varom åtminstone flertalet av de i diskussionen deltagande väsentligen kunna sägas ha enat sig:

1) Av ålder brukade geografiska namn, som till sin form skilja sig från den inhemska namnformen *(Florens, Turin,* m. fl.) böra bibehållas;

2) För sådana främmande orter m. m., som icke kunna sägas hava någon vedertagen (och sålunda i denna mening svensk) namnform, måste naturligtvis det inhemska namnet användas; men språkljud, som äro främmmande för svenskan, böra — såsom ju också faktiskt vanligen sker, både i fråga om (ort)namn och andra i svenskan upptagna främmande ord — ersättas med närmast motsvarande svenska ljud, t. ex. tonande *s* och *sje*-ljud med motsvarande tonlösa, eng. ɔ och ɔɔ med resp. kort och långt *å,* fr. (och port.) nasaler med närmast motsvarande sv. orala vokaler + *ng* o. s. v.

Här må nämnas, att ett föredrag över samma ämne i febr. 1900 i samfundet hölls av fil. kand. Erik Ålund och att såväl föreläsarens som samtliga de i diskussionen deltagandes åsikter, såvitt jag kan minnas, åtminstone i allt väsentligt stämde överens med nyss refererade principer, vilka för övrigt, såsom fackmannen redan funnit, icke äro några rabulistiska nyheter utan för nära fyrtio år sedan uttalats av Ad. Noreen i hans avhandling »Om språkriktighet» (Nordisk tidskrift 1885).

Digitized by Google

Då det kan antagas, att icke få av tidskriftens läsare icke äga någon kännedom om Hedins ovan nämnda uppsats, torde en kort antydan om dess huvudinnehåll här vara på sin plats. Uppsatsen, som är publicerad i »Fria ord, en samling uppsatser, utgivna av Publicistklubben i Stockholm», Sthlm 1878, bär vittne om en betydlig lärdom och är naturligtvis skriven med sin författares vanliga brio och skärpa. Författaren medger intet undantag från sin oeftergivliga fordran, att främmande geografiska namn skola i svenskan behålla sina respektive nationella skriftformer, och hans anatema drabbar i främsta rummet de tyska »vrångformer» som från den ena ändan av Europa till den andra *(Lüttich — Florens — Bukarest)* påträffas på ställen, där de ingenting ha att skaffa. I fråga om ett flerspråkigt land som Belgien, där dock ett språk, franskan, är det officiellt härskande, låter den grundsatsen försvara sig att benämna varje stad med dess franska namnform, men han föredrar dock att vid valet av namn ta hänsyn till traktens respektive — flamländska eller vallonska — nationalitetsförhållanden. Då däremot i Schweiz icke samma företräde tillerkänts tyskan som i Belgien franskan, anser H. det absolut förkastligt att med de ty. namnen *Freiburg, Wallis* och *Graubünden* benämna de tre övervägande romanska kantonerna *Fribourg, Valais* och *Grisons*. Obestridligt är ju i alla händelser, att man vid valet av namn bör låta sig ledas av princip — ehuru på samma gång måste betonas, att en järnhård konsekvens är omöjlig och att kompromisser äro oundvikliga — och att det svårligen låter sig förneka, att hos våra äldre läroboksförfattare principerna blott alltför ofta lysa genom sin frånvaro.

Tydligt är således, att ovan uttalade princip 1 står i skarp strid med Hedins åsikter. Däremot framgår icke av hans uppsats, vad han skulle ha tänkt om princip 2. Med sin omfattande beläsenhet i flere främmande litteraturer förenade han kanske ett förträffligt uttal av t. ex. franska och engelska och uttalade måhända även i svenskt tal fr. namn och fr. lånord med franska nasaler, liksom mången annan »menandes detta vara en särdeles prydnad och välstånd». Men även denne oförfärade kämpe måtte väl ändå ha bleknat inför *Magalhães* och de andra portug. nasalerna och nödgats erkänna, att man ansikte mot ansikte med dem måste kapitulera och se sig om efter någon dräglig modus vivendi.

Hedins artikel gick ingalunda spårlöst förbi, men dess verkan var hastigt övergående. Hans teori tillämpades av åtskilliga författare, särskilt i många tidningar, på 80-talet även på personnamn. Sålunda skriver Eichhorn i sin »De bildande konsternas historia» icke blott *Atenai, Roma, Padova* m. fl. utan även *Louis XIV, »Henry VII:s* kapell» och »reliefer ur *Kristos*' lif.» Men teorin mötte även från flere håll motsägelse; så från Ad. Noreen, som i nyss nämnda avhandling påvisar, dels att dess förkämpar ingalunda konsekvent tillämpade den, dels vart en konsekvent

Digitized by Google

tillämpning skulle leda: skriver man *François I, Carlos V, Felipe II,* m. fl., då fordrar konsekvensen, att *Peter den Store* får heta *Pëtrŭ* (uttal. *Pjátr) veliki,* och skola städerna absolut benämnas med sina inhemska namn, då böra länderna också på samma sätt behandlas, således *France, Deutschland, Rossija* o. s. v. "In short", som Mr. Micawber brukar säga: en deductio in absurdum.

Här torde mina privata funderingar kunna göra anspråk på att få anses taga vid. Vad jag då först och främst skulle vilja fästa uppmärksamheten på, det är, att tillämpningen av, till en början, princip 1 icke alltid är så alldeles lätt. Vilka främmande geografiska namn kunna sägas ha en — från den inhemska avvikande — vedertagen svensk skrift- eller uttalsform? Främst bland alla, som böra få behålla sin svenska form och som också få det hos Carlsson-Rönnholm (C.-R.) står naturligtvis — hors concours — *Rom,* vidare *Neapel, Florens, Genua, Turin* och *Venedig.*[1]) Dock skulle det synas mig ganska lämpligt att inom parentes angiva de ital. namnen och likaså vid *Gent* och *Antwerpen* de franska och vid *Lissabon* det portugisiska. Bland samtliga hos C.-R. upptagna städer är det blott en, beträffande vars namn jag lutar starkt åt den Hedinska sidan, nämligen den, för vilken C.-R. endast ange namnet *Lüttich.* Visserligen var det under detta namn jag gjorde stadens bekantskap i Palmblad-Sörenssons lärobok (P.-S.), och det är mig också bekant från annan, dock blott äldre, litteratur. Men detta namn har för mitt öra nästan en gammalmodig klang; det hör ju inte till vad man kan kalla i Sverige allmänt bekanta främmande stadsnamn, och — framför allt — staden nämndes väl under kriget åtminstone övervägande med det franska namnet *Liège.*

Polens och Rumäniens huvudstäder heta hos C.-R. resp. *Warszawa* och *Bukarest.* Efter vilken princip? Rysslands gamla huvudstad benämndes säkerligen ännu vid mitten av förra århundradet i tal och skrift ofta — kanske oftast — *Moskau,* men har dock hos P.-S. endast namnet *Moskva,* varemot Polens huvudstad fått behålla den ty. »vrångformen» *Warschau.* Då jag av en händelse på sista tiden kommit att lägga märke till att Sv. Dagbladet alltid har formen *Warschau,* måste jag göra mig den frågan, om denna form kanske alltjämt är den oftast använda. Men om så är, varför bör den då icke lika väl som *Venedig, Florens,* m. fl. bibehållas? Och å andra sidan: om här den ty. formen utbytes mot den autoktona, varför har icke detsamma skett med *Bukarest?* Obestridligt är i alla händelser, att av de två

[1]) Då Beppo-Sommelius skriver:

> Från tid då Ven'dig än var i sitt flor —
> De vigselringar Venedigs despoter
> dig skänkt... (Fantasi)

så är detta nog icke en medveten licentia poetica utan har sin grund i ett fordom även bland bildade personer ganska vanligt uttal.

Digitized by Google

»vrångformerna» *Warschau* är den, som i alla tider utan all jämförelse i tal och skrift oftast nämnts och alltjämt nämnes och som därför har det största anspråk på att med stöd av gammal hävd bibehållas.

Jag kommer nu till uttalet. Här framställer sig av sig själv den frågan: Vad avse författarne med den inom parentes givna uttalsbeteckningen? Betyder den endast, att namnet i sitt eget hemland så uttalas eller också, att den svenska lärjungen i svenskt tal så skall uttala det? Och hur förfara herrar geografilärare? Låt oss börja med den stad, som näst Göteborg lär härbärgera det största antalet svenskar. Det, innan Carlssons geografi utkom, utan all fråga vanligaste, för att inte säga det enda brukliga, uttalet och sannolikt än i dag bland medelålders personer vanligaste uttalet är *Tjikágo*. Den eller de generationer, som haft förmånen att genom denna präktiga lärobok göra närmare bekantskap med modern Gäa, säga utan tvivel *Sjikágo*. Så har jag tyckt mig finna genom egna iakttagelser, och dessa bekräftades av en ung dam, till vilken jag riktade en annan fråga, nämligen hur hennes (svenskfödda) i Chicago bosatta föräldrar *på svenska* uttalade namnet, en fråga, som hon emellertid icke kunde besvara. Först och främst må nu anmärkas, att det nya uttalet är onödigt och från ovan anförda synpunkt sett förkastligt, då Chicago, alltsedan emigrationen på 60-talet började, obestridligen varit ett av de bland alla klasser av vårt folk oftast uttalade främmande ortnamnen och det gamla, svenska uttalet således har tillräckligt gammal hävd. Härtill kommer att *Sjikágo* är (jämte *Tjikágo*) den i England, icke den i Amerika brukliga uttalsformen, vilken senare är *ʃikɔɔ'gou* eller, med en mera populär omskrivning (jfr *Båltimår*), *Sjikå'go*. Det är således detta uttal, som i den ena eller den andra omskrivningen bör inom parentes anföras såsom upplysning om hur namnet på ort och ställe uttalas, icke om hur det bör i Sverige uttalas. När jag sedan med C.-R. såsom vägvisare nådde fram till »Niagadras vilda fall», då greps jag av en häftig oro. *Tjikagos* öde tycktes mig ropa till *Niagadra* sitt »Mene tekel», och jag bävade vid tanken att kanske en dag i förbigående få på gatan höra en kvanting, inbegripen i ett geografiskt samtal med en kollega, uttala ordet *Nejággara*. Så har visserligen ännu ej skett, och det är möjligt, att jag i onödan målat upp Fagerlund på väggen. Men vad som ej har skett, kan komma att ske; och skulle så ske, då skulle jag känna mig till mods som den beklagansvärda fader, som någon dag på hösten i Sv. Dagbladet gav luft åt sin smärta och sin förtrytelse över att i hemmet nödgas höra en för övrigt oförvitlig — kanske t. o. m. förhoppningsfull — son tala latin på det »nymodiga» sättet. Ty om också Johan Nybom och Herman Sätherberg aldrig hade (i fantasin) stått »på stranden utav Niagara», så skulle ändå den svenska uttalsformen, varav Mr. Johanssons tydligen är en varietet, genom månghundraårig hävd ha rätt att fortfarande existera i svenska

Digitized by Google

språket och att furnera den svenska poesin med ett ståtligt rimord. För övrigt kunna vi med glad tillförsikt se framtiden till mötes, sedan min gamle vän och kollega Nils Rönnholm ur sina båda sista upplagor — kanske t. o. m. tidigare — uteslutit den engelska formen. Dock skulle jag, i överensstämmelse med vad jag ovan sagt, nog önskat, att även den kommit med, t. ex. på sätt gamle Palmblad stundom förfar: *Niagara* (eng. *Neja'ggara*).

Innan jag för gott lämnar nya världen, måste jag på nytt göra en avstickare ned till *Magalhães* från prononciationsej mindre än från navigationssynpunkt fruktansvärda sund. I sin första upplaga (1887) ger Carlson den fonetiska transkriptionen *Magaljaingʃ*. I en av de följande av Rönnholm utgivna upplagorna är transkriptionen utelämnad. Antagligen har geografen på denna sin färd genom sundet i pur förtvivlan kastat yxan i dess djup, överlämnande åt den enskilda företagsamheten att lotsa sig fram, bäst hon gitter. Hade jag haft en aning om min väns nödställda belägenhet, skulle jag oombedd kilat dit ned och erbjudit honom mina bona officia. Att jag aldrig hört ett portugisiskt ord uttalas vare sig av en inföding eller av någon annan därtill kompetent person, betyder ingenting. Det nyss företedda fonetiska konterfejet tillkännager med hemsk tydlighet att den sista av de tre stavelserna innehåller en *nasal diftong*, åtföljd av tonlöst *sje*-ljud. Då det nu överstiger varje otränad svensk tungas prestationsförmåga att attrappera detta nasalljud, tillåter jag mig att, i överensstämmelse med ovan- och meranämnda princip 2, in usum delphinorum — varvid jag såsom delfiner räknar alla Sveriges män och kvinnor inklusive professorer och docenter i romanska språk, när de tala svenska, — föreslå *Magalja'ngʃ*, för vilket fransmännens konst- ooh anspråkslösa *Magellan* lämnar ett icke föraktligt stöd. Likaså skulle jag vilja för portug. *-ão*, t. ex. i *Maranhão*, såsom sv. uttal föreslå *-ong* (jfr. sp. och fr. *Marañon*) eller *-ãũng* och för det i en eller annan lärobok i allmän historia förekommande skaldenamnet *Camões* (latiniserat *Camonius*): *Kamóngʃ*. I de två sista — kanske i flere — av de av R. utgivna upplagorna står emellertid liksom i flere av de tidigare utan vidare: *Magellán*, där accenten tycks antyda, att utgivaren menar, icke eng. utan franskt uttal. Hade här stått den sp. formen *Magellanes*, så hade den åtminstone låtit försvara sig därmed, att M. företog sin färd i sp. tjänst, liksom Columbus, av samma skäl, i någon sv. lärobok får heta *Cristobal Colon*. Hade, liksom för *Cristoforo Colombo*, en neutral latinsk form varit bruklig, vilken enligt min beräkning skulle lyda *Magallianius* (jfr. ovan *Camonius*), så hade den haft samma raison d'être som *Columbus*. Hade slutligen någon av de utan tvivel ganska talrika namnformer, som genljudit inom svenska skolväggar, bland vilka sannolikt varken *Magel-Hans* eller *Magel-Jan* saknats, slagit rot, skulle jag ha kunnat vara med på den också. Men

Digitized by Google

varför den gamle navigadoren skall affybleras med franskt namn och sålunda efter döden segla under falsk flagg, övergår mitt förstånd.

Då C.-R. icke ange något uttal på *Gibraltar*, betyder detta påtagligen, att de — med rätta — ansett det sv. uttalet böra lämnas oantastat. Detsamma gäller om *Trafalgar* m. fl.

Tillfälligtvis erinrar jag mig, att kand. Ålund i sitt ovannämnda föredrag såsom sin åsikt uttalade, att det sicilianska stadsnamnet *Marsála* även av oss svenskar bör så uttalas utom vid eventuella besök i en vinhandel, då man till undvikande av missförstånd och tidsutdräkt gör klokast i att begära en butelj *Ma³r-sa²la*, d. v. s. uttala namnet med samma betoning som *Uppsala*, en åsikt som av ingen motsades och som jag åtminstone fortfarande anser räsonabel. Med andra ord: *Marsála* är namnet på en stad, *Ma³r-sa³la*, (i Sverige) namnet på en vinsort.

Det är ganska sannolikt, att man i äldre tider i Sverige nästan satte en ära i att icke ha någon kännedom om ett så barbariskt språk som det ryska — ungefär som en Norrmalmsbo stundom med synbar självbelåtenhet afficherar sin obekantskap med Stockholm söder om Slussen — och Bellman funderade nog inte länge, innan han rimmade *Kasan* på *fasan*. *Pültava* i Tegnérs *Axel* är antagligen en tillfällig och medveten licentia poetica, då väl ordets rätta accentuering var allmänt känd alltsedan den karolinska tiden. När därsammastädes *Ukraina* (förr vanligen skrivet *Ukraine*) får heta *Úkrän* (vilket enligt Hedin även förekommer hos Fryxell), så är detta ett exempel på en förr mycket vanlig och ännu ej utdöd benägenhet att uttala främmande ord, som om de vore franska, speciellt *ai* och *au* som *ä* och *å* (Hedin anför som exempel på skoluttalet i hans ungdom *Hennegå*), och i ett fall har det felaktiga uttalet blivit det enda brukliga: *Taube*. Bland ryska stadsnamn torde väl åtminstone *Moskva*, *Odessa* och *Poltava* vara så allmänt bekanta och så ofta uttalade, att de gärna kunna få behålla sitt svenska uttal, detta så mycket mer som, enligt vad jag från sakkunnigt håll inhämtat, protoniskt *o* av många ryssar uttalas som kort *å*-ljud — har jag rätt uppfattat den ena av mina sagesmän, är detta uttal allmänt gängse i Petersburg. Att uttalsformerna *Ka³san²*, *Ben⁴der²*, *Wla⁴dimir*, skulle bibehållas, därför att de användes av resp. Bellman, Tegnér och Stagnelius, torde ingen yrka. Men då nu icke något annat »svenskt» uttal av dessa tre namn finnes, har läroboksförfattaren intet annat att göra än att ange och lärjungen att acceptera de inhemska utalsformerna *Kasánj*, *Bendér* och *Wladímir*. Vad nu beträffar muljeringen eller »ioteringen», som mina lärda vänner också säga, så kan väl ifrågasättas, om den icke lämpligen bör i själva ordets stavning, icke blott i en parentetisk transkription, angivas, liksom man ofta i svenskt tryck finner *Turgenjeff* eller *Turgenjef* — H. N. Almkvist använder i sin översättning av T:s verk den senare formen; men jag hänskjuter frågan till de sak-

Digitized by Google

kunnigas avgörande. »Det varurika *Arkangel*» bör kanske utökas med ett aposterioriskt *sk*, men kan gärna få slippa ioteringen. *Orel* är för mig välbekant från P.-S., naturligtvis med svenskt uttal (och tonvikten på sista stavelsen), men då det icke är upptaget i någon av de talrika upplagorna av den Carlsonska läroboken och kanske icke i någon annan efter P.-S. utkommen lärobok än Rönnholms »Ekonomisk geografi», kan det icke antagas tillhöra de i Sverige allmänt bekanta ryska stadsnamnen. Vid sammankomsten förliden höst förfäktades det ryska uttalet *Arjól* av en i diskussionen deltagande ryskkunnig medlem, och samma åsikt uttalades, skulle jag tro, av föredragshållaren för 24 år sedan. För egen del kan jag här inte riktigt komma över en frågande och spörjande attityd. Ty när jag betänker, hurusom en tysk, en fransman och en engelsman helt enkelt uttalar även sådana främmande geografiska namn, för vilka han icke har någon egen skriftform, som om de tillhörde hans eget språk — *Odessa* heter på de tre nämnda språken rätt och slätt *Odessa*, och *Orel* uttalas åtminstona på tyska och franska (sannolikt även på engelska) *Oréll* — då inser jag inte, varför inte vi också kunde förfara på samma sätt. I alla händelser bör användningen av svenskt uttal varken här eller i fråga om andra till ett för flertalet av oss så främmande språk som det ryska hörande namn medföra någon ignominia, och den, som i uttalet av ett främmande namn eller annat ord ser ett schibboleth, som avgör, om den talande bör tilldelas de »bildades» eller de »obildades» klass, liksom den, som i tid och otid för orden »bildad» och »bildning» på tungan, röjer därmed, att han själv tillhör bildningsfilistrarnas ledsamma skrå.

Då den uppgift, jag föresatt mig, icke varit att underkasta vare sig C.-R:s eller någon annan geografisk författares sätt att behandla främmande geografiska namn en granskning utan endast att med deras lärobok och gamle vännen P.-S. framför mig undersöka, hur våra två principer inför den hårda verkligheten stå sig, anser jag överflödigt att anföra några flera stadsnamn utan skall endast tillägga ett par ord om främmande flodnamns öden i svenskan.

Så vitt jag kan se — vid ett överslag så där tämligen på rak arm — kunna endast två sägas ha en särskild svensk form: *Temsen* och *Rhen*. (Bland andra uppsatser i »Fria ord» finnes en med titeln »På *Rhein*»). Så till vida kunna dock ytterligare några sägas ha även en svensk form, att de antingen alltid taga eller kunna taga svensk slutartikel. Den förra gruppen består, så vitt jag kan se, av ett enda namn: *Nilen*. Till den andra höra *Tiber(n)*, *Weichsel(n)*, *Eider(n)* (i talspråket väl alltid med artikel); vidare *Seine(n)*, *Jordane(n)*, de två sista liksom de mytologiska *Stygen* (jämte *Styx*) och *Cocytен* och, hos Tegnér, *Gangen* och *Graniken* väl blott i poesi (och högprosa), samt, med svensk betoning, *Néva(n)*.

Digitized by Google

2.

För andra främmande lånords uttal kan man ju icke uppställa några principer med fordran, att de skola omedelbart tillämpas, men man bör kunna såsom berättigat erkänna det önskemålet, att liksom dessa ords yttre habitus under tidens lopp försvenskats, så även deras uttal må, där så icke skett, så småningom bringas i överensstämmelse med det svenska språkets kynne. Två grupper av ord rinna mig här i tankarna: 1) *kilo* och dess sammansättningar; 2) fr. lånord, innehållande stavelsen *en*, t. ex. *engagement*. Med uttalet av *kilo* såsom indelningsgrund kunna Sveriges innebyggare indelas i tre klasser: a) de, som uttala orden med *k*-ljud; b) de, som uttala dem med *tje*-ljud; c) de, som uttala det enkla *kilo* med *k*-ljud, de övriga med *tje*-ljud. Minst aktningsvärd är den tredje klassen. Att jag icke desto mindre, fullt medvetet, tillhör denna klass, beror icke på princip, icke heller på »födsel», ity att jag för länge sedan hunnit trampa ut barnskorna, innan dessa ord kommit i allmänt bruk, men väl på »ohindrad vana» i förening med en, för så vitt det icke gäller bortarbetandet av en obestridlig felaktighet eller vulgarism, ganska naturlig och berättigad motvilja mot ett ansträngt aktgivande på sig själv vid bruket av ens modersmål. Således: »Video meliora proboque, Deteriora sequor.» Synnerligen lämpligt hade det varit, att när dessa måttsord infördes i skolorna, alla Sveriges matematik- och andra lärare enat sig om att bibringa eleverna det mest svenska uttalet. Att, såsom ej sällan sker, stämpla detta uttal såsom »tarvligt,» »obildat,» »vulgärt» vittnar icke blott om vad man i tryck, salongs- och parlamentariskt språk kallar struntförnämhet utan på samma gång om obekantskap med det faktum, att i den kompakta majoritet, som har detta uttal, ingår en betydande del av Sveriges bildade män och kvinnor. Och vilken makt skolan har att modifiera uttalet, därom vittnar icke blott *Tjikagos* ovan skildrade öde utan massor av andra ord, som man får höra av yngre generationer uttalas annorlunda, än man själv uttalar dem. Det skulle för femtio à fyrtio år sedan, kanske ännu senare, i Stockholm ha ansetts för höjden av affektation att säga *Drottninggatan* och *kyrkogården* i stället för *Dronninggatan* och *körrgårn*, som på den tiden av lärd såväl som lekt i otvunget talspråk användes och av äldre stockholmare fortfarande användas. Nu kan man få höra de mera soignerade formerna, om inte precis i spenabarns så dock i smågärsars mun. Bland franska lånord, innehållande stavelsen *en (em)* ha endast några på *-ment* blivit såväl i avseende på skrift- som uttalsformen försvenskade: *komplimang*, (en) *momang*, *lavemang*. Av dem, som bibehållit stavningen *en (em)*, uttalas alltid på svenskt sätt t. ex. *emfatisk*, men ofta(st?) *angfas*, *komplement*, (ett) *moment*, *dimension*, *presentera*. Så i orden på *-ens*, t. ex. *intelligens*, varvid dock må tillägas, att, åtminstone i Stockholm, ändelsen i *korrespondens* väl så gott som uteslutande uttalas *angs*;

Digitized by Google

andra ha i bildade personers mun alltid franskt uttal, t. ex. *pension(at), engagera, enlevera.* I en tredje grupp vacklar uttalet: *departement, entusiasm, encyklopedi;* men jag ser ingen möjlighet att med hopp om framgång här kunna verka för svenskhetens utbredning, och det torde dröja en eller annan mansålder, innan vulgarismen *pennsjon(at)* upphört att på ett obehagligt sätt afficiera ett bildat öra.

Stora möjligheter för komplett försvenskning synas mig däremot två andra främlingar, av engelsk härkomst, erbjuda: *budget* och *jury.* Att Lyttkens-Wulffs »Svensk ordlista» (L.-W.) för det första av dessa ord endast anger uttalet *bud⁴jət*, förefaller egendomligt. Mitt eget uttal är *budjét*, och att jag därom icke är ensam, vilket jag för övrigt aldrig fruktat, därpå har jag funnit bekräftelse genom en bland kolleger och andra bekanta företagen enquête. En varietet av *budjét* är *budjétt*, varpå jag funnit blott ett exempel. När för många år sedan författaren till en politisk ledare i en Stockholmstidning talade om »en liten extra *budkilling*», så förutsätter detta diminutivum strängt taget uttalet *bu⁵d·ge²t*, d. v. s. samma betoning som *benget, stenget.* Men en skämtare bör man inte pressa för hårt. Han lika väl som poeten bör få tillåta sig vissa licentior, och liksom det finns rim, som äro rim blott för ögat, så bör det också få finnas ordlekar för ögat. Emellertid har jag bland dem jag åtsport funnit ett par exempel även på detta uttal. Det grämer mig, att jag inte fick tillfälle att närvara vid riksdagens öppnande och sålunda få höra Hans Maj:t Konungen själv uttala ordet eller vid remissdebatten, som bjöd på en tropiskt yppig budgetflora. Emellertid är jag fullt förvissad om att finansministern, när han uttalade orden »De tre sista *budgeterna*,» icke uttalade det sista ordet med tonvikt på första stavelsen. Månne han, ifall han behövt uttala ordet i bestämd form sing. eller obestämd form plur., skulle ha sagt *bűdgeten* och *bűdgeter*? Knappeligen. Men om han, såsom sannolikt förefaller, i dessa tre former lade, resp. skulle hava lagt, tonvikten på andra stavelsen, kunna vi inte då vara ense om att detta är ett skäl till att låta ordet även i obestämd form sing. få behålla den på samma stavelse?

För *jury* ange L.-W. de två uttalen *jűry* och *jűrry*[1]. Allright! Jag känner dem båda, men jag föredrar obetingat det förra, därför att det är svenskt, varemot det andra icke är svenskt »och annat språk ej heller.» En bonde skulle säga *jűry*, därför att i alla svenska stamord, som innehålla stavelsen *ur*, t. ex, *mur, fura, u* är långt. Härtill kommer, att en bildad person omöjligen kan undgå att associera ordet med *juris* (kandidat etc.). Nu ville det sig emellertid inte bättre än att, då ordet inkom i svenskan, någon — sannolikt någon i juridiska kretsar tongivande person — trodde sig ha hört, att ordet på eng. uttalades *jűrry* (det existerade på den tiden inte något eng.-sv. lexikon, som angav uttalet), och som detta lät osvenskt och följaktligen schangtilare än det andra

[1]) Mitt sätt att ange uttalet är icke L-W:s, men kan ej gärna missförstås.

Digitized by Google

uttalet, så vann det genast anklang, och det blev så småningom — och är sannolikt för många än i dag — en trossats, att det är det enda riktiga. Och att i fråga om uttalet av tekniska termer den, som tillhör skrået, anser sig ha avgörande auktoritet, faller ju av sig självt. Därför ansåg sig en ung medicinare ha anfört tillräckligt skäl för att man bör säga *konvalesjént*, icke *konvalesént*, då han nämnde, att det av läkare så uttalades. Likaså lär det i militära kretsar vara en trossats, att av de två i svenskan faktiskt existerande uttalen *gärde* och *gärde* endast det förra är en gentleman värdigt. Om de två uttalsformerna *bŭdget* och *fŭrry* gäller, vad »Mark Twain någonstädes säger om någon eller några undersirable persons»: »Sådana personers frånfällen kunna icke inträffa ofta nog.»

Det är överflödigt, kanske t. o. m. löjligt, att tillägga, att vad jag nu senast sagt icke är riktat mot ordlistans författare, vilka sin plikt likmätigt ha att inregistrera, vad som faktiskt finnes i språket. Jag är däremot oförhindrad att söka omgestalta verkligheten och således verka i »ideal» (bättre: idealistisk) riktning, utan att ju därför behöva misstänkas för att aspirera på något Nobelpris.

Jag skall nu blott nämna några ord till, som jag kommit att slå upp hos L.-W. Nog tycker jag, att *lojik, ajent* (mitt uttal) och *front* kunde förtjäna nämnas jämte *logik, agent* och *frɔnt*. En min kollega uttalar enligt egen uppgift grammatisk *agent* med *j*-ljud, men *agenter* av kött och blod med *g*-ljud, en annan tvärtom. I st. f. Ordlistans *jevalt* har jag *gevalt* (men *jehör)*. (När jag fann detta ords genus betecknat såsom r., blev jag ganska generad, då jag erinrade mig i en tryckt uppsats, trots ordets genus i tyskan, med berått mod ha skrivit "med *allt* gevalt", men lugnade mig, då jag hos några av dem, jag interpellerade, fann samma språkbruk).

Att jag föredrar skrivningen och uttalet *lynka* framför *lyncha* (uttal. *lynsja),* är av det ovan sagda klart — jfr vårt uttal av *München, Münchhausen* m. fl; dock måste jag erkänna, att jag säger *lunsi(a),* icke *lunk(a)* — ävenså att jag respekterar det senare, blott det icke uppträder med anspråk på att medföra ökat socialt anseende. Men skulle tilläventyrs någon till bevis för det senares företräde alltför högljutt åberopa sig på dess eng. extraktion, uppmanas han vänligt att ta steget fullt ut och säga *linsja.*

Det var med häpnad jag hos L.-W. för *eau-de-cologne* endast fann uttalet *ɑ'dökålɔ'nj,* och det är icke utan förlägenhet jag offentligen bekänner, att jag aldrig, förrän jag med anledning därav företog en enquête, vet mig ha hört något annat svenskt uttal än *ådökålóng*. Jag började enquêten i hemmet och fick genast veta, att man nyligen i *Mollusken* hört fru Tollie Zellman uttala ordet à la française. Fortsättningen av enquêten utomhus

[1]) Det är möjligt, att i engelskan *jury* skulle kunna påträffas rimmande med *hurry*, ty även i eng. förekomma dåliga rim, men olikheten framträder tydligt i den fonetiska transkriptionen: *hari (hʊri, hʌri)* och *ʤuəri*.

Digitized by Google

inbragte visserligen ett par flaskor *ddökdlonj,* på vars äkthet jag dock inte tror mer än nätt och jämnt, men tycks åtminstone tyda på att det andra uttalet är det i Stockholm förhärskande; och för den händelse att man i andra delar av Sverige möjligen har en annan uppfattning, vill jag på samma gång betona, att uttalet *ddökdlong* i Stockholm icke såsom t. ex. *pasjent* och *pennsjon(at)* uppfattas som en vulgarism. Som emellertid varken jag eller — antagligen — någon annan gitter bevisa, att det franska uttalet av ordet är rent av sällsynt, så är med det sagda ingen anmärkning riktad mot fru T. Z. Men i äldre tider gav nog uttalet på scenen då och då anledning till anmärkning. När i början av 70-talet »Jungfrun av Orléans» uppfördes och den då unga (och mycket vackra) skådespelerska, som just i Johannas roll vann sina sporrar, om uttrycket här kan tillåtas, uttalade *Reims* som *Rejms* (eller *Räjms),* så vittnar detta antingen om frånvaro av alla principer eller ock om okunnighet å regiens såväl som å skådespelerskans sida, ty *Reims* har aldrig haft, vad man skulle kunna kalla ett svenskt uttal. Men när för några få år sedan samma skådespel uppfördes, uttalade fru Pauline Brunius, som då utförde titelrollen, namnet oklanderligt. När åter, för att än en gång gå längre tillbaka i tiden, Knut Almlöf i någon fransk komedi uttalade *markisen* som *markin,* så vittnar detta visserligen om princip men om en falsk sådan. Med uttalet *ddökdlong* kan för övrigt jämföras det i oreflekterat talspråk mycket vanliga uttalet av *vagn* och *ugn* i bestämd form: *vangen, ungen,* som icke heller kan kallas vulgärt. Och förtjänar över huvud taget en uttalsform, som bland bildade personer är ytterst vanlig, att kallas vulgär? Jag vet mig aldrig ha hört en skräddare eller ett klädesbutiksbiträde, i vilkas mun jag oftast hört ordet, uttala *changera* annorlunda än *sjangsera,* och vid en för många år sedan av särskild anledning företagen, ganska omfattande enquête fann jag icke blott bland skolpojkar utan även bland kolleger och en mängd andra till de bildade klasserna hörande personer detta uttal vara det förhärskande. Vid en nyligen med 50 studenter företagen enquête befanns, att 1 kände till uttalet *sjangsjera,* 48 endast hade hört *sjangsera* och 1 intetdera.

Men tyvärr påträffar man icke sällan, icke blott hos skolungdom i de högre klasserna utan även bland äldre personer, uttalsformer, som, med fullt erkännande av att mellan vulgärt och ickevulgärt uttal icke finnes någon fast gräns, måste stämplas såsom vulgära. Jag känner till åttaklassiga flickor, som säga *chafför, tekniker, elektriker* m. fl. och *jubileum*; jag känner ett par äldre akademiskt bildade herrar, som säga resp. *pωträtt* och *konstantera,* en kandidat, som säger *hortell,* och flera personer, bland dem en fil. kand., som säger *fortograf.* Antagligen finns det också åttaklassiga damer och kanske en och annan student(ska), som säga *pasjent, koléran, chavreau,* det sista det, enligt min erfarenhet, i skobutiker ... förlåt, -affärer vanliga uttalet. (I sybehörs- och

Digitized by Google

därmed befryndade »affärer» står språkbildningen tydligen på ett högre plan, ty där har jag alltid hört *sangtimeter;* och jag har liksom känt på mig, att mitt banausiska uttal kommit mitt anseende innanför disken att sjunka minst 50 %.) Skolan bör ägna saken skärpt uppmärksamhet; och som varje lektion på samma gång är — eller bör vara — en lektion i modersmålet, bör varje lärare beivra försyndelser mot detsamma. Om jag nu inte, när verbet *chauffer* förekommit, begagnat tillfället att förvissa mig om att eleverna visste, att den som manövrerar en bil, kallas *chaufför* (och inte *chafför),* så har det sin enkla grund däri, att jag först nyligen lärt känna denna vulgarism. Jag är nog grovt okunnig i vulgärstockholmskan. *Chevreau* har kanske aldrig förekommit, åtminstone i vår nuvarande lilla treåriga franska kindergarten. Men i sin egenskap av svenska medborgare höra dessa invandrade främlingar under modersmålslärarens speciella domvärjo, och det är därför till hans särskilda uppmärksamhet jag tar mig friheten att rekommendera dem. Man kunde ju så småningom göra upp en förteckning över de till denna klass hörande paddor och grodor, med vilka man inte gärna kan undgå att göra bekantskap, för att sedan på lämpligt sätt — naturligtvis inte med utbasunande av den felaktiga uttalsformen, vilket kunde ha en verkan diametralt motsatt den avsedda — förvissa sig om att de kände den riktiga.

Men även elevens uttal av rent svenska ord, en riktig bildning av de särskilda ljuden, kräver uppmärksamhet från lärarens sida, och grundfalsk är Schleichers ofta citerade sats: "Spreche ein jeder, wie ihm der Schnabel gewachsen ist". En yngling eller flicka, som står färdig att avlägga sin studentexamen, och även en åttaklassig flicka, bör kunna uttala sitt modersmål så, som en bildad man eller kvinna uttalar det, n. b. i hans eller hennes hembygd, ty längre kan man icke nå och bör därför icke söka att nå, och att komma därhän går ingalunda av sig självt. Att försöka lära en Stockholmspojke eller en elev, hemma i någon annan av de talrika trakter i Sverige, där långt *ä*-ljud icke förekommer annat än framför *r,* att i uttalet skilja mellan *hel* och *häl* är fåfängt, varav jag själv har erfarenhet från mina tidigaste lärareår. Men för att i varje fall veta, vad som bör rättas, fordras onekligen, att man själv vet, vad som på den ort, där man undervisar, är bildat språk. Jag har hört exempel på att lärare från någon mera avlägsen provins av vårt avlånga land stundom »rättat» sin stockholmska elev i fall, där dennes språkkänsla med rätta protesterat mot rättelsen. Likaså skulle utan tvivel en ung uppsvensk (om han icke ägde min lärdom) säkert, åtminstone till en början, »rätta» sin skånska elev, då denne uttalade något av orden *vārs, vārt, bevārs, fārsan* (det sista ordet kan ju tänkas förekomma i en berättelse). Men jag, som hört bildade skåningar i sitt tal använda de tre första och citera det sista, skulle endast på sin höjd anmärka, att de fyra orden i mitt språk ha kort *a* och att det fjärde endast tillhör mitt »passiva» ordförråd.

Digitized by Google

Vad som ej sällan i Stockholmsynglingars uttal frapperat mig och verkat synnerligen vulgärt, är det även i andra, vitt skilda trakter av Sverige förekommande uttalet av långt *a* i t. ex. *hava, vara* på ett sådant sätt, att de båda orden låta nästan som *håva, våra,* och av det korta *å*-ljudet i t. ex. *klockan tolv,* så att det närmar sig *klωckan tωlv*. När jag stundom i en fjärde ring råkat detta uttal, då har jag undrat, om skolan verkligen gjort, vad den kunnat, och om inte en Stockholmspojke på åtta år + föregående år i folk- eller i småskolan borde ha kunnat lära sig på ett anständigt sätt uttala första bokstaven i abc-boken. Däremot har jag icke funnit uttalet av kort *ö* som *u (mössa = mussa)* vara så vanligt, som jag ofta hört påstås, och jag styrkes i min åsikt av det faktum, att jag har i tydligt minne ända från början av 80-talet en elev, som hade detta felaktiga uttal. Saken är den, att man — åtminstone om man inte är en tränad fonetiker — gärna i en eller annan riktning överdriver ett uttal, som avviker från ens eget. Jag har i minnet från barndomen en gammal dam, som jag tror från Karlskrona, som uttalade kort *ö* så, att det för mitt öra lät som *y,* t. ex. *höst = hyst,* ehuru naturligtvis så icke var förhållandet. En av mina forna kolleger, icke stockholmare men så gott som, visste att berätta, att man i någon provins, där han gjort en fransysk visit, uttalade »kristna läran» som »kristna leran», detta av det enkla skälet att för honom icke fanns något långt mellanljud mellan hans slutna *e*-ljud i både *häl* och *hel* och hans breda *ä*-ljud framför *r*. En annan kollega, östgöte till börden, var mycket stolt över att vederbörligen skilja på *kål* med slutet och *kol* med öppet *å*-ljud (det senare ung. = eng. ɔɔ) och att uttala *besk* med ett så spetsigt *e*-ljud, som släktskapen med *bita* kräver, under det vi andra enligt hans förmenande sade *bäsk*.

Då, enligt vad jag från pålitligt håll hört, en lärarinna vid ett läroverk i Stockholm, haft all möda ospard att bibringa dem av sina elever, som av födsel och ohindrad vana hade det normala uppsv. *sje*-ljudet, det andra i Stockholm förekommande (= uppsv. finalt och intervokalt *rs),* måste jag konstatera, att den uppfattning, som motiverat detta förfarande: att det senare av nämnda två ljud är en större prydnad och välstånd än det förra, är grundfalsk. Men på samma gång skänker jag naturligtvis uppsåtets ädelhet mitt fulla erkännande; och det är med ruelse jag frågar mig själv: »Vilka pedagogiska överloppsgärningar har du under din långa levnad utfört?» Det vore dessutom den svartaste otacksamhet av en fransklärare att icke erkänna, att min okända medsyster genom sitt arbete givit dem av sina kolleger, som undervisa i franska, ett kraftigt handtag.

När det gäller att bibringa en elev, som icke har detta *sje*-ljud, fr. tonlöst och tonande *sje*-ljud, är just vårt uppsv. *rs* en förträfflig räddningsplanka eller, kanske bättre sagt: språngbräda. Åtminstone brukar jag börja med t. ex. *korsa,* sedan låta eleven

Digitized by Google

försöka uttala de två stavelserna med allt längre mellanrum men alltjämt med bibehållande av samma *sje*-ljud: *kå—rsa,* och när det går någorlunda, kasta bort *kå* och endast säga *rsa.* Men när jag då bland mina schartauaner, som inte äro några bjässar i fransk prononciation, när jag tar emot dem, och, gunås, inte heller, när jag avpolletterar dem, stöter på en sydsvensk, som uttalar de två konsonanterna med var sitt ljud, antingen med tungrots- eller tungspets *-r* + *s* eller uttalar *r* ung. som det eng. vokalmumlet, då vet jag, att jag har ytterligare ett drygt stycke arbete mig förelagt. (Till förtydligande av det senast sagda vill jag nämna, att jag känner fem sätt att uttala t. ex. orden *korsa* och *porter:* 1) *rs* = *sje*-ljud; *rt* = supradentalt *t* (norm. uppsv.); 2) = tungspets *-r* + *s, t;* 3) = tungrots- *r* + *s, t;* 4) *rs* = *ss; rt* = *t (kåssa, påter;* förekommer väl lite varstans, men jag har särskilt ett par västsvenska f. d. studiekamrater i tankarna); 5) *kåəsa, påəter* (mig särskilt bekant från Kalmar).

3.

Det är att hoppas, att den oro, som det »nya» latinuttalet framkallat åtminstone i ett fadershjärta, betydligt lugnats genom den artikel av lektor Risberg, som omedelbart efter de klagande ljuden blev synlig i Sv. Dagbladet. Jag tar nämligen för givet, att alla Sveriges latinlärare, akademici såväl som skolmän, äro ense med lektor R., att latinska ord i svenskt tal fortfarande böra behålla det traditionella uttalet, vilket, såsom lektor R. med rätta framhåller, icke är någonting besynnerligare, än att man på svenska uttalar *Paris* och *London* annorlunda än på ort och ställe. Därmed har jag i denna speciella fråga sagt allt, som till mitt självtagna ämne hör. Det vore dessutom en oförsynthet av mig, som endast är i besittning av »small Latin and less Greek" (den enda likhet med Shakespeare, varom jag är medveten), att blanda mig i ett meningsutbyte mellan lärda fackmän. Blott så mycket må sägas, att då nu olyckan så till vida skett, att, enligt meddelande av en studentexamenscensor, det »nya» uttalet redan dominerar vid de flesta läroverk, den lämpligaste utvägen synes mig vara, att man från början gör klart för eleverna, att detta uttal endast tillhör den egentliga »högantiken» och att *k*-uttalet hade en längre lifstid än *aj* och *oj,* vilka, såsom jag fått lära av den anonyme författare, som i Svensk tidskrift 1924, h. 1, s. 74 ff. med så stor lärdom och talang förfäktat det traditionella uttalets bibehållande längs hela linjen, redan på Tacitus tid övergått till *e,* men att man, icke blott vid uttalet av latinska ord i svensk text, utan vid uttalet av allt latin, som icke tillhör den »högklassiska» perioden: senlatin, medeltidslatin, jurist- och annat lärt latin, ävensom vid liturgisk sång, bör använda det traditionella uttalet. Denna dualism, som icke bör medföra några alltför stora praktiska svårigheter, synes mig i själva verket annullera olyckan, på samma gång som den

Digitized by Google

möjligen skulle kunna tillfredsställa de fackmän, som — icke utan grund — anse, att då det i alla fall är de högklassiska författarna, som företrädesvis och av det stora flertalet studeras, deras språk bör, så vitt möjligt är, uttalas så, som det på deras tid uttalades.

Bland de upptäckter beträffande de grekiska bokstävernas ljudvärden, som vetenskapen gjort, sedan professor Einar Löfstedt d. ä:s. grammatik 1868 utkom, är väl den märkligaste den, att φ icke uttalades som *f* utan som aspirerat (= svenskt) *p*, till skillnad från π, som betecknade oaspirerat (= franskt) *p*-ljud. Enligt nyssnämnda lärobok uttalades θ som tonlöst eng. *th* (þ) och χ som ty. *ich*-ljud, varemot man nu vet, att de representerade resp. aspirerat, τ och κ däremot oaspirerat *t*- och *k*-ljud. I praktiken gjorde man emellertid på min gymnasie- och Uppsalatid ingen skillnad mellan θ och τ (och man gör det nog inte heller nu). χ uttalade vi nog då och då, t. ex. i Αχιλλεύς med ty. *ich*-ljud (aldrig, som tyskarna uttala det, med *ach*-ljud); men när jag för mig själv så uttalar ταχύς eller βραχύς, förefaller det mig absolut främmande. πφ ansågs då representera ljudet φφ, men bör nu, i enlighet med vad ovan sagts, uttalas som oaspir. π + aspir. π (vilket nog inte är så svårt, som det i början förefaller). Men hur man nu än vid läsning av grekisk text tillämpar de nya sanningarna, torde man få hoppas, att de grekiska liksom de latinska bokstäverna i svenskt tal och skrift må få behålla sina traditionella ljudvärden och att således den stora skaldinna »på svenska» fortfarande må få heta *Saffo*. Att i svensk text skriva *Sappho* är onödigt; men oförklarlig och (i ordets egentliga, etymologiska grundbetydelse) oförsvarlig är den hos en och annan mycket lärd författare förekommande skrivningen *Sapfo*.

Men de grekiska namnens behandling i svenskan är förbunden med andra, vida större svårigheter. Det finns två sätt, som medgiva full konsekvens: 1) att foto- och fonografiskt troget återgiva resp. deras grek. skrift- och uttalsformer; 2) att återge dem i latinsk »översättning». Anser man nu — vad man icke gärna kan undgå att anse — att det första sättet i alltför många fall är stridande mot det svenska språkets kynne och att det andra, lindrigast sagt, är oegentligt, måste man, såsom man så ofta måste i denna »den bästa av alla tänkbara världar», nöja sig med kompromissformer, artificiella former, om man så vill. Professor Hugo Bergstedt har i Pedagogisk tidskrift XLIII (1907), s. 438 ff. ägnat frågan en intressant artikel, där han, efter att ha redogjort för de olika sätt, varpå flera av våra förnämsta författare förfarit, föreslår följande lösning: Den latinska betoningen är att föredr aga; [1]) de för svenskan motbjudande diftongerna *ai, ei, oi* utbytas viå

[1]) Blott i ett fall ligger onekligen den grekiska betoningen oss närmare, nämligen i namn med betonad penultima: Σοκράτης, Μιλτιάδης. *Sokrātes* är olärt sv. uttal, *Sókrates* det hävdvunna bildade sv. uttalet, *Sokrātes, Sofoklḗs* är för den »naturliga människan» här i landet lärt pedanteri.

Digitized by Google

sina lat. ekvivalenter mot sv. *e* och *i;* ändelserna *os* och *on* bibehållas; *kh, ph* och *th* ersättas av *k, f,* och *t.* I denna lösning, än vilken jag icke känner någon bättre, skulle jag emellertid vilja föreslå en liten modifikation. Det är endast som ändelser och, i vissa fall, i obetonad stamstavelse *(Plataiai, Klytaimnestra, Delfoi),* som *ai, oi* förefalla mig tunga för att icke säga barbariska. Men liksom jag finner den tyska prästens »Heilig, heilig, heilig», vida stämningsfullare än hans svenska ämbetsbroders "Helig, helig, helig", så finner jag de grekiska diftongerna i betonad stamstavelse i kraft och välljud vida överlägsna sina latinska ekvivalenter och skulle därför vilja framför *Febos Apollon, Eskylos, Piréeus* m. fl. förorda *Foibos Apollon, Aiskylos, Peiraieus.* Men har ett grekiskt namn av ålder haft en — vare sig latinsk eller icke-latinsk — »vrångform», bör det få behålla den; således: *Aten, Korint, Delfi, Kristus, Alexander* den store, m. fl.

A. Malmstedt.

DE SKRIFTLIGA ÖVERSÄTTNINGARNA I STUDENTEXAMEN.

Då jag läste lektor Palms uppsats i sista häftet av M. S., väcktes gamla funderingar till liv i mitt inre. Jag menar uppsatsen om anordnandet av de skriftliga proven i moderna språk i studentexamen, vilken fråga sedan årtionden sysselsatt mina tankar. Jag diskuterade saken på sin tid med nu avlidne Afzelius, som var av samma åsikt som jag.

Såsom de skriftliga översättningarna nu äro anordnade med tillgång till »moderna» lexikon, kunna de icke sägas vara annat än parodi på prov. I tyskan gäller det att per fas et nefas komma över ett Auerbachs lexikon och sedan sitta ett tillåtet antal timmar och slå. Det säges t. o. m., att en stil kunde fras för fras tagas ur denna guldgruva. Visar detta någon färdighet i tyska eller ens förmåga att välja rätta uttryck? Det påminner osökt om det sätt, varpå gossarna i Rugby skola på Tom Browns tid tillverkade sina krior på grekiska och latinska hexametrar. De sönderhackade verserna i äldre kamraters skrivböcker och satte ånyo ihop dessa »tags» i annan ordning. Proceduren är för våra ynglingar enklare, enär Auerbach undangjort den första delen därav.

I engelska är det ännu icke fullt så illa, ty vi äga i detta språk ännu icke någon »fullständig» ordbok. Men såsom stilarna nu äro avfattade, äro de på sätt och vis för enkla, för att icke slumpen skall få spela en alldeles för betydande roll. De innehålla för få möjligheter att visa, att de sitta inne med kunskaper i de stycken de läst, samtidigt med att de kunna erbjuda för många fraseologiska svårigheter. Därför händer det ofta, att de bästa lärjungarna skriva sämst och de sämsta lyckas bäst. Därav

Digitized by Google

följer också, att många kunna på skrivningen få bättre betyg, än de förtjäna i muntliga examen, vilket naturligtvis är en anomali.

Helt annorlunda ställer sig saken, om ordboken lika väl som grammatiken är förbjuden. Då blir uppgiften lika för alla, utgången kan icke bli beroende av om man har råd eller lyckan att skaffa sig stora hjälpredor. Lärjungarna få visa, icke blott att de kunna grammatik utan även ord och fraser, d. v. s. att de sitta inne med verkliga kunskaper. Resultatet blir rättvisare, agnarna skiljas lättare från vetet. Textläsningen skulle vinna väsentligt härpå. Det skulle då icke så mycket komma an på att »gå igenom» så och så många hundra sidor utan att *inlära* viktiga ord och deras användning i sammanhang med andra ord samt även synonymer.

Naturligtvis skola, såsom lektor Palm säger, uppgifterna vara enkla, fria från alla besynnerligheter — skulle några ovanliga ord förekomma, kunna de ju angivas i uppgiften. För resten behöver ju stilen icke nödvändigt återgivas ord för ord, ty genom en omskrivning kunna lärjungarna visa sig behärska språket lika bra, kanske bättre.

Skulle nu en sådan förändring av skrivningarna komma till stånd, framställer sig den frågan, om det icke vore önskligt, ja, rent av nödvändigt att utgiva en ordlista, upptagande ord, som kunna anses vara erforderliga, att inläras under timmarna. Afzelius var av den åsikten. Men det bleve ganska vanskligt att uppgöra en sådan normerande ordförteckning, jag kan svårligen tänka, att man kunde upptaga andra ord än substantiv.

Om i saken intresserade kolleger ville diskutera detta ämne, vore det säkert tacknämligt, och skulle en opinion åstadkommas, kunde det bliva betydelsefullt vid en stundande reformering av undervisningen.

Lars Lindberg.

OM S. K. UTELÄMNAT *IL* I FRANSKAN.

I äldsta tid behövde personliga pronomina som subjekt icke utsättas i franskan, lika litet som i latinet. Det är först på 1500-talet, som grammatikerna börja framställa krav i modern riktning (Brunot: Histoire de la langue française II, 412—3), om än exempel på utsatt *il* finnas långt före den tiden. Ännu i våra dagar påträffar man emellertid exempel på det gamla bruket att icke använda det neutrala subjektspronominet *il* i vissa fall. Dessa tillhöra då antingen arkaiserande, dialektal eller familjär stilart eller ock är det fråga om vissa stående uttryck. De grammatiska arbetena ha i regel föga att säga härom. Sålunda förbigås detta fall av Diez: Grammatik der rom. Sprachen, Stenhagen: Några iakttagelser angående språkbruket i modern franska, Rodhe: Les grammairiens et le français parlé, och Storm: Dialogues français och Större fransk syntax. Detsamma är förhållandet med C. F.

Digitized by Google

van Duyl: Grammaire française (La Haye 1917). Däremot omnämnes detta fall i Meyer-Lübke: Grammaire des langues romanes, III, § 338 och Gröbers Grundriss I, 808 [1]). I första delen av sina Vermischte Beiträge belyser Tobler ett par hithörande fall [2]), och Robert: Questions de grammaire har en del exempel på *ce qui* för *ce qu'il*. J. Haas: Neufranzösische Syntax (Halle 1909) och Französische Syntax (1916) upptaga också några hithörande exempel. K. Sneyders de Vogel: Syntaxe historique du français (La Haye 1919) omnämner i korthet, att även under XVIIe seklet utelämnades *il* ibland, särskilt framför verben *falloir, sembler, y a, à quoi sert, si besoin est,* etc, och att man bevarar spår av denna konstruktion i det moderna språkbruket (p. 38). Utförligast är Ph. Plattner: Grammatik der franz. Sprache (3 Aufl. Freiburg 1912). I första delen, sid. 114 (§ 104 Anm. 5) uttalar han regeln, att ordställningen hindrar utsättandet av *il* i sådana uttryck som *mieux vaut* etc.; att *il* utelämnas i en rad folkspråket tillhöriga talesätt; och att *il* dessutom måste utelämnas, när verbet i fråga står i presens particip. På denna sista regel ger han följande exempel: Il prit sur lui d'obtenir ce consentement, n'y ayant rien qui pût faire un légitime obstacle (About). I andra delen av sin grammatik anför Plattner hithörande verb i alfabetisk ordning och antyder i vissa fall som förklaring ordföljden eller stilarten (2, 2, sid. 35—39). Slutligen kan nämnas, att Gullberg—Edströms Franska skolgrammatik felaktigt säger, att »il bortfaller» (§ 207, 2, anm. 4).

Som indelningsgrund vid behandlingen av det här ifrågakommande materialet vill jag taga orsaken, varför man ej känt sig tvungen att insätta det neutrala subjektspronominet i vissa uttryck. Härvidlag kan man nämligen skilja mellan olika fall. För det första kan verbaluttrycket sägas ha stelnat i en viss stilart, så att det så småningom fått adverbiell betydelse eller rent av övergått till ett adverb. Vidare kunna fonetiska förhållanden vara avgörande. Slutligen kan ordföljden inverka så, att frånvaron av det formella, neutrala subjektet icke står klar för språkkänslan, åtminstone i talspråket.

1. Verbformen har nästan stelnat till ett adverb, som inleder satsen. Så ofta med *faut* i populär stil: Faut que ce soit vous (Lesage: Tontine 327). Faut manger pour se soutenir (Malot: Sang 311). Faut nous payer (Gyp: Profitards 154). Faut y aller (pop. Plattner). Detta verb förekommer även i andra tempora: Seulement, *faudra* savoér où qu'on la logera (G. Chéraud: Le monstre 76). Patience! Faudra voir! (L. Frapié: Le capitaine Dupont 203). — Andra verb: Il le lui offrit en poésie, *s'entend!* (Frapié: Ecolière 200). Y a du nouveau, à ce qu'on m'a dit... *Paraît* que vous êtes marié, monsieur Paul!.. *Fallait* ça (Mirbeau:

[1]) De hos Gröber citerade arbetena: E. Richter: Wortstellung, Romanische Studien IV och Romania IV samt XXIII behandla endast fornfranskan.

[2]) Sid. 176: Subjektloses faut und faut.

Digitized by Google

Pipe de cidre 262). *Passe* pour moi (Ernest Pérochon: La parcelle 32, p. 117). *Plût* à Dieu! *Reste* à savoir ce que vous êtes (Maupassant: Le rosier de madame Husson, 296). Reste à savoir, si.. (E. Foleÿ: Kowa la mystérieuse 10, 1). *Soit!* Soit que ... soit que... Soit dit en passant. Soit dit entre nous. *Suffit* (Plattner).

Rena adverb äro numera de gamla verbaluttrycken *naguère* (< il n'y a guère [de temps]), *piéça* (= il y a pièce de temps) och *peut-être* [1]).

2. *Il y a* heter i vardagsspråk *y a,* vilket är en rent fonetisk reduktion. J. Haas: Neufranzösische Syntax, § 55, antar, att *il* här möjligen förstummats via λ a.[2]) Så också i ordspråksstil: Allez, madame la comtesse, puisque comtesse y a (Lesage: Turcaret 273). Où femme y a, silence n'y a. (Rolland: Breugnon 7). — Populärt: Mais quoi, grosse bête, y a pas de mal. (M. Corday: Révélées 69). Y a un moyen. (Chéraud: Monstre 2). Y a pas à dire. (Plattner). Hit hör också det ovan citerade, av Plattner belagda exemplet från About.

En analog företeelse är förändringen av *ce qu'il* till *ce qui* före opersonliga verb. Dock betraktas *ce qui* nu som subjekt till sådana verb som plaire, vilket bidragit till konstruktionsförändringen (Rodhe: Les grammairiens et le français parlé, p. 36). Vaugelas anmärker i sina Remarques sur la langue française, att man bör säga: *Quoy qu'il arrive,* och icke: *Quoy qui arrive,* som åtskilliga sade på hans tid (éd. A. Chassang. Paris 1880. I, p. 438). Från modern tid ger Robert, Questions, p. 143—44 exempel på denna konstruktion.

3. För den moderna språkkänslan döljes ofta frånvaron av subjektspronominet *il* (eller *ce)* därigenom, att ett annat ord intager den plats i början av satsen, där subjektet brukar stå. Detta ersättningsord kan vara:

a) ett substantiv: Si *besoin* en est (Gyp: Profitards 12). Plattner anför dessutom fraserna: Où besoin était, och: Tant que besoin sera. Obs. att frasen *besoin est* till sitt begrepp är liktydig med *il faut,* samt att *est* här motsvarar *y a.* — Grand *bien* vous fasse! (Racine 1,253. Dict. général förklarar detta familjära uttryck med: Que cela vous fasse du bien, vous profite). Grand bien lui fasse! (About: Brave homme 341). *Force* était d'attendre la pleine mer (Verne: Une ville flottante 93). Plattner anför frasen *force me fut.*

b) ett adjektiv: Si bon lui semble (V. Hugo: Ruy Blas 2, 18). Si bon lui semblait (Gyp: La dame de St. Leu 106). Denna fras inledes ibland med *où* eller *comme* (Plattner): Comme bon me semble (Henri Ardel: Renée Orlis 257). Comme bon vous semblera (Leblanc: Confidences d'Arsène Lupin 247).

c) ett adverb: *Ainsi* fut fait. *Autant* que faire se peut.

[1]) Se Gröbers Grundriss, I, 803, samt Toblers Vermischte Beiträge.
[2]) Samma förklaring ges av Pauli i M. S. 1916: 164.

Digitized by Google

Autant vaut (Plattner). *Bien* t'en prend d'être une vieille bête (Petit Poucet). Bien vous en prend (Marivaux: Théâtre 2, 304). Bien m'en a pris (Benoît: La chaussée des géants 154). *Comment* vous en va? (Molière: Théâtre 2,118). Comment vous va. (Marivaux: Théâtre 1,486). Comment va? (Dumas: Vicomte de Bragelonne 5,207). *De là* était arrivé que (Plattner). *D'où* vient, monsieur? (Marivaux: Théâtre 2,352). D'où vient que ... (Flaubert: Madame Bovary 261). Plattner anför dessutom *de là vient que ... Mal* lui en prit. Mal leur en a pris (Plattner). *Mieux* vaut que (Dumas: Trois monsquetaires 17). *Peu* me chaut (Plattner). Peu s'en faut (About: Mariages de Paris 40). Peu importe (Farrère: La dernière déesse 168). Peu importe l'idée (Taine: Philosophie de l'art 2, 225). Peu m'importait (Nerval: La main enchantée 119). *Tant* y a que (Gröbers Grundriss). Si tant est que. Tant s'en faut (Plattner).[1]) *Pas trop* s'en faut (Plattner).

Så också vid negation: Plus naturel qu'à lui n'appartient. N'y a pas à dire (Plattner). Je chantais, ne vous déplaise (Lafontaine 1, 1). N'en déplaise à ta mère (Lacretelle: Silbermann 162). N'empêche qu'il en a pour la vie, maintenant (Bourcier: Les gens de mer 11). N'importe, som också hör hit, fungerar ibland rent av som en attributiv bestämning: N'importe qui s'y serait trompé (H. Gréville: Normis 146). N'y monte pas qui veut (Enligt Plattner, som antager, att *il* här utelämnas). Pas (point) n'est besoin (Plattner).

N'était bildar ett specialfall (se Tobler: Vermischte Beiträge III, sid. 75). Emellertid hör denna fras ej formellt hit, ty verbet böjes här efter det följande, utsatta subjektet.

d) ett pronomen: M'est avis que (Leblanc: Confidences d'Arsène Lupin 12). — Mycket ofta inledes satsen av ett frågande pronomen: Qu'importe? (Lafont 1, 5)[2]) Que m'importe? (Musset: Premières poésies 203). Que vous en semble? (Molière: Théâtre 2, 92. About: Le nez d'un notaire 248). Que vous semble? (Plattner). Que sert? (Plattner). Que signifie? (Claretie: Petit Jacques 106). — A quoi sert de savoir? (M. Corday: Mains propres 199). A quoi ça revient? (en tidning 1922). De quoi (me) sert (de) (Plattner). Dont s'agit (juridisk stil. Plattner). Dont est cas (juridisk stil. Plattner). — Rien ne me servirait de (Plattner).

e) Det neutrala subjektspronominet utsättes ej i önskesatser, inledda av verbets regime, vare sig konjunktionen *que* är utsatt eller icke: Qu' à cela ne tienne (Benoît: Atlantide 154). A Dieu ne plaise! (About: Mariages de Paris 173).

Slutligen vill jag nämna, att frånvaron av *il* är logiskt berättigad i sådana fraser som: Advienne que pourra. Coûte que coûte. Vaille que vaille. ***Hugo Styff.***

[1]) Men: *Il* s'en faut. (About: Brave homme 455).
[2]) Men: *Il* importe si bien que ... (Ib.).

Digitized by Google

EN ENGELSK SPRÅKFRÅGA.

Jag vore mycket tacksam, om någon av de infödda engelska språklektorer, som medarbeta i M. S., ville yttra sig i tidskriften angående nedanstående fråga.

Ett gängse talspråksuttryck är ju: *Did anyone ask for me, while I was out?*

Det förefaller mig även fullt brukligt att säga: *Did anyone ask to see me (= want to see me)* etc.?

Kan detta bruk av *ask to* + *inf.* generaliseras, så att det även säges: *She asked to know his name = She asked /him/ his name, for his name.*

He asked to know what her meaning was = He asked /her/ what her meaning was He asked her to tell him (to let him know) what her meaning was.

The boy asked to go home = The boy asked leave to go home.

E. H.

* *
*

The enquirer asks (puts) several questions, asks for (requests) information, and asks (demands) some generalization. This last is rather difficult, as generalizations generally out-general both the generalizer and the generalizee. One of the greatest English historians of the nineteenth century says incidentally somewhere: "all generalizations in History are *ipso facto* false"; and Bishop Stubbs's generalization is more or less applicable to other branches of the humanities. For instance, one has seen, and perhaps even oneself made in one's callow youth, such generalizations as that English verbs compounded with *cum-* take the preposition *with* after them, that *let* never has the active and positive sense of *cause* — until a chance observation *"lets you know"* the contrary — and that initial "wh" corresponds to Swedish initial "hv" (which is not, of course, *wh*olly true). Generally speaking, of course, it is indiscreet to make generalizations except on the basis of a very large collection of authentic instances, such as can be found in the Oxford Dictionary, or probably, still better, from the complete set of slips from which the instances printed in N. E. D. form a selection. Some years ago, for instance, I remember searching through the articles ANOTHER OTHER in N. E. D. in the hope of finding some guidance as to the limits within which it seemed possible to use either of those words in the sense of "qualitatively different" and followable by "than". So far as I remember, however, my labour was in vain, and the same might conceivably be the case with the problem before us.

It is at once obvious that in the sentences submitted the word *ask* has widely different meanings; and the enquirer himself

Digitized by Google

shows himself partly conscious of this act in the explanations which he himself appends to his illustrative sentences. Three of these different meanings I have myself indicated in my opening sentence; and I notice that Dr. Ling distinguished five meanings in the *Construction Dictionary* which I have had the honour of revising in part. Probably the most confusing of these meanings are those which may be represented by Swedish *fråga* and *bedja*. Incidentally I may mention that this confusion is sometimes shown in translations etc. as regards the rendering of *frågor* and *förfrågningar*, and in the use of the interesting portmanteau-word *requestion*, representing a mixture of *question* and *request*. Such a form of words as "Will you post this letter?" though technically a question, may be in reality either a request or even a command.

There is a touch of this ambiguity in two or three of the sentences submitted by the enquirer. In two of the examples in which an infinitive immediately follows *asked* it might be argued that *asked* = *enquired* and that the infinitive is really an infinitive of purpose: that is to say "she asked to know his name" might mean, conceivably, either (1) "she put the question in order to find out his name" or (2) "she begged information with regard to his name." In the third example of this type, however, "the boy asked to go home", *asked* can only mean, as the enquirer observes, "the boy asked leave to go home". It would be interesting to know whether in such cases *asked* bears what might be called an original meaning or whether it is an historically traceable shortening for *asked leave* (compare the apparently parallel Swedish expressions *få* + inf. and *få lov* + inf.). At any rate, such instances as I can think of or can find in the dictionaries available to me suggest that when the verb *ask* is followed directly by an infinitive there is present some such idea as *leave* or *permission* or *favour*.

But the two meanings tend to run together, as may be illustrated from a passage in S. R. 148 (RE. HT. 18): "Köpmannen frågade, om han finge visa henne några vackra parasoller." Here "asked (enquired) if he might show her" means the same as "asked (begged) /permission/ to show her" whereas "asked if he were (was) allowed to show her" would rather mean "asked for the information whether he had already received or not permission to show her". There is a similar passage in Dr. Rodhe's *Engelska Hemstilar* I § 2.

It might also be noticed that there is an important distinction, in the instances before us, between the cases where the verb is immediately followed by the infinitive and the case where an objective case is inserted between the verb and the following infinitive: "he asked her to tell him". This sort of thing is not likely to afford any difficulty to the teacher or other expert, but it certainly does give difficulty to the learner. In the other cases the idea of request contains a considerable touch of *enquiry*, whereas

Digitized by Google

in this particular case the request borders on a *command,* as in similar uses with *desire* etc. In this case the object of the principal verb is the subject of the infinitive, so to speak, whereas in the other cases the subject of the principal verb is also the subject of the infinitive. This does not apply in some instances which appear to be similar, and in which I have frequently encountered confusion. For instance in S. R. 44 (RE. VT. 14, Eng. linjen) we find "pappa har lovat mig, att jag får resa till London. This is often translated "Father has promised me to go", which would mean "Father has promised me that *he would* (not that *I might)* go to London". In a similar text given two years later (S. R. 46) the rendering "I promised her to do what I could" would not be open to the same misconstruction. With regard to *ask,* it is possible that a sentence construction might be consciously or unconsciously preferred as being clearer than the apparently simpler, and obviously less cumbrous, construction with the infinitive. In fact, such a case occurs to me as I revise this. It is in Dr. Rodhe's *Engelska Hemstilar I,* § 1, where "King Oscar asked the teacher to put some questions" cannot bear the intended meaning "King Oscar asked the teacher's permission to (asked the teacher if he might) put some questions."

C. S. Fearenside.

* *
*

"Did anyone ask to see me while I was out?" is quite idiomatic, but with a slightly more exact meaning than "... ask for me ...", which might imply "ask to speak with me over the telephone".

Ask to + inf. can be extended as in the examples given. Slight shades of distinction arise in the three sentences "She asked to know his name" — which might be adressed to a third person —, "She asked him his name", and the formal "She asked him for his name" — implying authority on the part of the speaker.

Similarly, "He asked to know what her meaning was" is really synonymous with "He asked /someone/ what her meaning was", but not necessarily with "He asked her what her meaning was."

"The boy *asked* to go home", however, can imply nothing but *asked permission (leave),* a common modern use of *ask* which would seem to have escaped the lexicographers.

G. E. F.

Digitized by Google

LITTERATUR.

Heinrich Seidel, *Die Robinsoninsel,* med förklaringar och anmärkningar av E. A. Adèrn, Sthlm 1920, A. V. Carlssons förl., 52 s., pris kr. 1,10.

Många språklärare ha säkerligen gjort den erfarenheten, att det är svårt att på mellanstadiet, särskilt 5:te och 6:te klasserna, finna tyska texter, som äro lämpliga med avseende på omfång, innehåll och svårighetsgrad. Har man i de tre första klasserna använt Heumans läsebok och sedan ytterligare plöjt igenom en läsebok, t. ex. Rodhes eller Svedelius', torde en kortare sammanhängande framställning det sista eller de två sista åren i realskolan vara välkommen för både lärare och elever.

Det är tydligen i sådant syfte, som utg. valt ovanstående text, som också synes mig vara ett lyckligt val i fråga om innehåll och omfång. Den omfattar endast 40 sid. och skildrar två skolpojkars upplevelser och äventyr under deras vistelse på en obebodd ö. Dessa fördelar ha emellertid i föreliggande edition endast kunnat vinnas på bekostnad av en annan ingalunda oviktig faktor, nämligen trohet mot originalet. En jämförelse med detta, som i förordet uppgives vara *Reinhard Flemmings Abenteuer zu Wasser und Lande,*[1]) visar, att 'Die Robinsoninsel' icke är något »textutdrag» i vanlig mening. Berättelsen i den senare är blott en episod ur den förra i starkt sammanträngd form. För att få detta brottstycke till ett avslutat helt har utg. nödgats plocka än här än där i originalet, på varje sida ha större eller mindre uteslutningar, ändringar och normaliseringar av den ursprungliga texten företagits, till och med smärre tillägg ha gjorts för att få de olika styckena att passa ihop.

Ibland har det varit svårt att identifiera omdiktningen med originalet. Detta gäller bl. a. den passus i skoled., där "eisern Heinrich" (normalisering av orig. *isern Hinrich),* vilkens bekantskap vi i orig. göra långt förut och i helt annat sammanhang, första gången nämnes och därför måste presenteras. Det omnämnda stället lyder så här (s. 42): "eisern' Heinrich, den Sohn des Krämers aus dem Dorfe, der der dritte in unserm Dreibunde zu sein pflegte."

Denna punkt återfinnes icke på motsvarande ställe i orig. (s. 198) men visar sig i stället vara en omstuvning av några rader på s. 60 i orig.:

"Wer sich am meisten für unsre Erlebnisse auf der Insel Uhlenberg interessierte, war 'isern Hinrich', unser Gespiele aus dem Dorfe, der, wenn es seine Zeit zuliess, in unserm Bunde der dritte zu sein pflegte. Da er ein Sohn des Krügers Trilk war..."

[1]) Den härnedan citerade uppl. är Gesammelte Schriften von Heinrich Seidel, XV. Band, Stuttgart 1900.

Digitized by Google

Understundom ha ändringar gjorts, som förvanskat innehållet eller gjort det obegripligt:

7,13. "Auch die Frauen im Dorfe wussten ihn wohl zu schätzen". I orig. står (s. 83): "Die Frauen dieser beiden Männer nun gar" etc.

13,25. "Aber tropische Orchideen, tropische!" Orig. har (s. 104): "Aber Herr Wohland hat tropische Orchideen, tropische!"

18,33. ". . ein Tisch und zwei Holzstühle Platz fanden, die wir uns aus alten Brettern und Latten . . . zusammengeschlagen hatten." Orig. har (s. 128): ". . . ein Tisch etc., die uns der Rademacher etc . . . zusammengeschlagen hatte."

41,1 är det omöjligt att förstå satsen "Endlich fasste ich Mut" etc. utan att först ha läst den föregående i skoled. uteslutna punkten:

"In einer seltsamen Angst wagte ich mich eine ganze Weile gar nicht an das Gebüsch heran, in der Furcht, es leer zu finden." (orig. s. 193).

Rad. 8—13 s. 45 ha icke i någon form kunnat återfinnas i orig. utan ha uppenbarligen tilldiktats för att förbereda avslutningen. Denna slutligen, d. v. s. de sju sista raderna, utgöra i orig. ingalunda avslutningen på den episod, som är skildrad i skoleditionen, utan en helt annan, som av utg. utelämnats.

Vad angår normalisering, råda kanske olika åsikter om, i vilken utsträckning sådan bör tillgripas i en skoltext. För egen del måste jag anse, att den bör ske ytterst sparsamt, helst icke alls. Ty genom varje normalisering går i regel något av stil och karaktärisering förlorat. I stället kunna ju tolkningar eller förklaringar inflyta i kommentaren. Utg. tycks på denna punkt vara av annan åsikt, alldenstund i editionen i fråga ofta har rättats i enlighet med skolgrammatikens regler, t. ex.:

11,28 hineingegaukelt > herein-, 20,17 'rüberfahren > 'nüber-, 6,19 Was konnten nicht alles für wunderbare Anlagen entstehen > Was für wunderbare Anlagen konnten entstehen, 36,9 an dem entlegensten Teil der Insel > in dem etc. m. fl. — Ävensom ha enstaka partier på plattyska överflyttats till högtyska, t. ex. 42,34 och 43,13—20.

Mot en del felaktigheter, inkonsekvenser eller onödiga ändringar måste jag dock reservera mig:

Orig. har hing, hingen i transitiv betydelse, vilka former utg. normaliserar till hängte(n). Så 24,5, 29,18, 35,14, 38,9, 39,15, 41,8. Det torde vara tillräckligt att hänvisa till de vanliga skolgrammatikorna Hjorth, Calwagen-Nordgren, Winell, som alla framhålla, att hing i rikskspråket användes även transitivt. Se även Paul, Deutsches Wörterbuch, zweite vermehrte Auflage, s. 241, där en kort historisk utredning lämnas.

12,28 står 'Nicht weit davon' (= Bodensee), under det att orig. har 'Nicht sehr weit hinter ihm' och 16,14 'auf diesem (= Bort) lehnten stets einige Bücher' ändrat från 'auf ihm lehnten'

Digitized by Google

etc. — Här har utg. tydligen normaliserat i enlighet med den bekanta regeln, att i fråga om saker prep. + dat. av 3:je pers. person. pron. bör undvikas. Dock kvarstå oförändrade: 11,31, irgend einen verborgenen Honig in ihm (= dem alten Zumpt = en lärobok), 15,33 befand sich ein bequemer Sitz und unter ihm ein geheimes Gelass'. — För övrigt kan ifrågasättas, huruvida denna skolgrammatikens regel i sin onyanserade form håller streck i modernt tyskt rikksspråk. Jfr. t. ex. Kökeritz, Tysk läsebok 17,24 Eine Totenstille herrscht auf ihnen (= Öden), ibid. 100,10 Ich sehe brennende Meiler und stehe bald vor ihnen, Bladin-Wahlgren, Tysk läsebok 28,6 Aus ihr (= die Kohle) destilliert man, ibid. 29,3 mit ihr (= die Kohle) sparsam umzugehen.

42,6 står worin ändrat från drin, men 6,33 kvarstår oförändrat det demons. adv. med relativ betyd.: "ein wahres Füllhorn nützlicher Fähigkeiten und vergnüglicher Künste in sich trug, davon fast jeder Dorfbewohner seinen Vorteil zog."

5,16 'mit so vielen Fäden' mot orig.'s 'mit so viel Fäden' och 19,13 'mit ... vielen Ringelblumen, Kapuzinerkresse, Sonnenblumen' ... ändrat från 'mit ... viel Ringelblumen' etc. — Måhända är i det förra exemplet den böjda formen vanligare än den oböjda i modern tyska, men i det senare hänför sig viel icke blott till *Ringelblumen* utan också till det kollektiva *Kapuzinerkresse,* varför enligt min mening originalets viel är det enda riktiga.

37,30. 'Ich stand und starrte auf den Punkt hin' ... ändrat från 'Ich stand ... ganz verblüfft da und' etc. — Adv. *da* torde i denna förbindelse icke kunna utelämnas. Jfr. Arwid Johannson, Tyska stilövn. s. 45: "Wenn bei *stehn, sitzen, liegen* das örtliche Verhältnis nicht näher bezeichnet werden soll, wird *dastehn, dasitzen, daliegen* gebraucht." Se även Auerbach, Svensk-tysk ordbok s. 1177: han stod hela tiden och tittade ut genom fönstret = er stand die ganze Zeit da und etc.

24,33 och 25,4 Epipogium aphyllum < Epipogium aphyllus (orig. ss. 144, 145). — Det nu vedertagna latinska namnet är Epipogum aphyllum, vilket var och en kan övertyga sig om i Nord. Fam.

I många andra fall har utg. tillåtit sig att rätta författaren. Jag måste nöja mig med några exempel ur högen: Albatros har ersatts med Sturmvogel (27,20), Zaungrasmücke med Garten- (11,18), Kanoe med Boot (29,28), dort med daselbst (5,17, 18,25), wie ich denke med wie ich hoffe (15,6) o. s. v. Ordställningen har också här och där »förbättrats»: Er stand breitbeinig da (21,23) < er stand da breitbeinig, hervor trat in fürchterlicher Kriegsbemalung ein Indianer (41,35) < hervor trat ein Indianer in etc.). Däremot har ordföljden i ett 10-tal från skolgrammatikens regler avvikande fall bibehållits, t. ex.: Wir wurden eingeführt in die etc. (8,31) eller Da der Wind ... also günstig war für mein Vorhaben (36,20).

Digitized by Google

Vissa purismer som t. ex. *hing* > *hängte* eller *Albatros* > *Sturmvogel* kommo mig att misstänka, att utg. följt en tysk reviderad uppl., men mina efterforskningar på denna punkt ha icke gett stöd åt en dylik förmodan. Dock kanske bör nämnas, att den titel, som utg. åsatt sin ed., också återfinnes i en av författarens son år 1919 utgiven uppl.[1]). Denna ed. är emellertid ett troget avtryck av sid. 155—205 i den oavkortade uppl. Det hade enligt min mening varit lyckligare, om utg. valt detta utdrag, som till sitt innehåll väsentligen sammanfaller med den svenska ed.

Vad de förklaringar och anmärkningar beträffar, som utg. utarbetat, synas de mig för knapphändiga. I en kommentar bör väl först och främst upptagas sådant, varom inga eller ofullständiga upplysningar i tillgängliga hjälpmedel stå eleven till buds. Hit hör då uttalet av ord, där man kan befara misstag av en eller annan art:

Klavier, -bassin, Enzian, Holunder, -spalier, Dessert, Inventar, Georginen, Beefsteak, Vesperbrot, Prairie (s. 38; stavas numera *Prärie), Tomahawk, Pulver, Bouillon, Mokassins, Mucius Scävola.*

Även ord, som icke finnas upptagna i skollexika, ha lämnats oförklarade: 22,19 Erlenbruch (= moras med alar), 29,36 Gründling (= grönling; jfr. Hellquist, Etymologisk ordbok s. 1261), 30,1 Plötz (= mört), 43,28 Spindelbaum (= Euonymus = benved).

Den svaga böjningen i solche unmöglichen Dinger 13,36 — jfr. Hjorth[2]) och Calwagen-Nordgren—formen *vorne* för *vorn* 15,31, konj. *indes* för *während* 21,34, pl. formen *Dinger* 13,35, 14,1 (jfr. Pauls Wörterbuch) kunde ha förtjänat ett påpekande.

27,34 står 'Also trefflich ausgerüstet fuhren wir von dem Stege des Gutsbesitzergartens ab'. — Här betyder antagligen *also* 'på detta sätt'. Att Seidel använder ordet i denna betydelse framgår av 28,10 ... denn *also* (av utg. normaliserat till so) hatten wir unsern Landungsplatz getauft (orig. s. 159).

En förklaring av det för mig obegripliga Hugh 29,14 (indianspråk?) eller 'die schöne Bouillon brodelt (orig. bruddelt) schon ins Feuer' 31,16 (antagl. = skummar över och ned i elden) skulle nog ha varit välkommen även för läraren.

Däremot finner jag översättningar av uttryck sådana som *stellte es sich heraus* (s. 6), *keinerlei* (s. 7), *schwerreife* (s. 17), *todesmutig* (s. 23), *lukullisch* (s. 44) eller upplysningar om vilka Unkas och Fredag voro (ss. 17, 18), mindre nödvändiga.

Följande detaljanmärkningar må här vara tillfyllest:

---

[1]) Heinrich Seidel, Die Robinsoninsel und andere Geschichten, Jugendauswahl, Cotta'sche Handbibliothek 215, Berlin und Stuttgart 1919. — För denna bibliografiska upplysning står jag i tacksamhetsskuld till Biblioteksamanuensen Docent Erik Rooth, Uppsala.

[2]) I den nyligen utkomna adertonde omarbetade uppl. av Hjorths gram. står *solche* endast parentetiskt anfört bland de böjda ord, efter vilka adj. erhåller stark böjning.

Digitized by Google

S. 7. *monopolisiert* knappast = 'skaffat sig all kontroll över', snarare = 'lagt beslag på, slagit under sig'.

S. 8. *Rechenfibel* mindre korrekt = 'räknetabell', betyder väl 'elementär lärobok i räkning', 'räknebok.'

S. 19. *Kapuzinerkresse* ej = 'trädgårdskrasse' utan = 'kapucinkrasse' eller 'blomsterkrasse' = Tropaelum.

S. 30. *Flügelspiegelfeder* har översatts med 'vackert tecknad vingfjäder', vilket är väl fritt. Det borde ha påpekats, att *Flügelspiegel* är = vingspegel (zool. term).

Slutligen äro följande tryckfel att observera: 11,30 Schwelbefliegen > Schwebe-, 14,3 sag ich > sag' ich, 21,16 möcht ich > möcht' ich, 27,11 var > war, 28,24 eine*m* > eine*n*, 29,26 Hasselnüsse > Hasel-, 30,17 Seintenblick > Seiten-, 30,30 bläulischen > bläulichen, 37,18 vor meine*m* Füssen > vor meine*n* F., 37,36 einer kleine*r* Bodenvertiefung > einer kleine*n* B., 38,13 suche ich > such' ich, 41,33 Tomhawk > Tomahawk, 45,12 Seehusen > *Stein-*. — I anmärkningarna: till s. 9 Europeens > Europens, s. 15 avser > avses, s. 21 lyxuöst > luxuöst, s. 24 Vogelnestor*sch*idee > -or*ch*idee, s. 30 de*n* Fischfang > de*m* F.

Västervik i februari 1924. ***Sigurd Holm.***

Lyttkens, I. A., *Läslära,* eller Metodik för undervisningen i läsning efter ljud-metoden, under första lästerminen. Tredje upplagan. Lund, C. W. K. Gleerups förlag 70 sid. Pris häftad kr. 1:75.

Man undrar må hända över att denna lilla bok för svenska småskolelärarinnor och svenska småttingar anmäles i denna stora tidskrift för lärare i utlandsspråk på högstadiet. Men den som undersöker det lilla häftet skall säkert finna, att lärare av alla slag i alla länder ha många goda saker att lära i undervisningsmetodik av denne tålige mästares vida blick, varma hjärta, klara tänkande och skickliga hand. Mästarens namn är välkänt, och det hedras i dessa dagar (den 19 Januari) över hela riket med anledning av 80-årsdagen.

När Ivar Adolf Lyttkens (docent i soologi vid Lunds universitet sedan 1870) kallades till Norrköping 1875 för att efterträda dr Ola Kyhlberg såsom skolinspektör, var denna läsmetod där redan delvis införd och i gång sedan några år. Men Lyttkens har utvidgat den och förbättrat den i flera viktiga punkter. Huruvida denna tredje upplagas närmaste föregångare ännu någonstans är använd, vet undertecknad ej. Men att denna nya (föga förändrade) upplaga borde vinna insteg, eller dess metod för »läsning» och metod för »rättelser» över allt tillämpas, det förefaller mig otvivelaktigt. Boken är avsedd för lärarinnan i första rummet; men genom sina rika övningsexempel för »läsa» och »läsa väl» är den också avfattad direkt för barnen, nämligen så fort de kunna »läsa».

Digitized by Google

Inledningen (om ljud och språkljud, om människans talorgan, om talorganens verksamhet, om språkljudens bestämning, deras huvudindelning m. m.) upptager, i kort och klar form, 11 sidor — en översiktlig språkljudslära för Sverges lärarinnor.

Följa så fyra allmänna grundsatser för inlärandet av läsning,

Första. Upptag allt vad som ligger i begreppet läsa, men intet annat. Undvik alltså att sammanblanda lärandet av läsning med andra ämnen t. ex. dels med åskådningsundervisningen, vilken är ett ämne för sig, men som dock bör ordnas harmoniskt eller i samklang med läsundervisningen; dels med skrivundervisningen. Läsningen: betyder nämligen (normalt) att utsäga det betecknade skrivningen betyder att beteckna det utsagda, vilket är två olika verksamheter som kräva olika lärogång.

Andra. Att läsa vill här säja att a) åstadkomma språkljuden, b) efter de tecken ögat ser, c) i rätt ordning, d) det ena efter det andra. Läsningen är således någonting annat än talet, vilket från början sker efter vad örat hör eller har hört.

Först när barnen ha gått igenom ljudövningar, lärt sig tecknens betydelse, inövat den rätta ordningsföljden och lärt sig att sammanbinda språkljuden, uppkommer läsning; men saknas något enda av de fyra momenten, så uppkommer ingen läsning.

Tredje. För välläsning fordras ytterligare att iakttaga ljudens inbördes längd, styrka, tonhöjd, riktig ordbetoning samt de rätta uppehållen mellan ord och satser.

Fjärde. Rättelsemetoden måste stå i full överensstämmelse med metoden för inlärandet av läsning.

Ett exempel på oriktig rättelse! Om ett barn läser ett ord oriktigt, har det naturligen läst oriktigt i den tron att det var riktigt. Det kan således ej veta, var i ordet felet ligger. Skall barnet självt försöka att rätta, så kan det antingen hända att det läser å nyo på samma sätt (t. ex. när barnet har tagit fel om ett teckens rätta ljudvärde), eller ock kan »rättelsen» ske på ett annat ställe i ordet, än där felet låg, och då uppkomma två fel i stället för ett. Om man nu låter ett annat barn läsa före, eller — för att ej riskera ett nytt fel av detta barn — läser själv före, och sedan låter det felande barnet läsa, så har detta barn i själva verket icke läst, ty det har då ej utsagt ljuden »efter de tecken, ögat har sett», utan efter vad örat har hört: det andra momentet i »läsa» saknades, och barnet har talat i st. f. att läsa. Rättelsen rörde således lärandet att tala, och någon rättelse i att läsa vanns ej. I st. f. att rätta felet, gjordes något helt annat: felet överskyles, och återkommer därför ock så mycket oftare. Det rättades ej där det fanns, nämligen i förmågan att

Digitized by Google

låta talorganen lyda ögonens iakttagelser. Detta sätt att rätta var således helt och hållet oriktigt.

Ett exempel på ljud-uttagning! (Och här nyttjas dels det vårdade uttalet, nämligen i läsexemplet, dels lärarinnans lediga talande till barnen.)

»Al är ett träd.» — De trädet, som har namnet *al*, känner Ni ju alla. Vi ska nu säja namnet på de trädet: *al*. Detta kallar ja[g] ett ord. Al e ett ord. Nu säjer ja[g] de ordet före, mycke långsamt: a—l (aaaallll). Säj nu de samma ordet lika långsamt, du!.... du! Säj de alla, mycke långsamt. Nu hör Ni, att ordet låter olika i början å i slutet: hör efter, när ja[g] säjer de långsamt: a—l. Nu ska Ni stanna, när Ni har sagt början. Försök, du! (Barnet försöker) *a—l*. Nä, nu sa du ju också slutet. Försök att stanna, sedan du bara har sagt början. Försök de! (Barnet) *a*. Ja, detta kallar vi ett ljud. I ordet *al* finns således ett ljud som låter *a*. De ljudet finns först i ordet *al*. Säj de ljudet, du... du... alla! — Och så vidare, med stort tålamod och hela tiden med barnens förmåga i tankarna. Det är enkelt och klassiskt som Euklides!

Ja, anmälaren får nu tänka på Moderna Språks dyrbara utrymme, och jag hänvisar läsaren, särskilt mödrar! till denne barnkännares »lärogång». Jag vill endast å nyo påpeka det genialiska greppet vid »rättelse». Enär läsningen sker ljud efter ljud, så följer härav att varje gång något barn, vid läsningen av ett ord, gör ett fel, så har det läst riktigt alla de ljud som föregå det oriktigt lästa. Omläsningen måste ske endast från det ställe i ordet, där felet gjordes. Men när ett tecken är oriktigt läst, har sammanbindningen med det näst föregående ljudet varit oriktig: med det sista rätt lästa ljudet sammanbands ett annat ljud än som skulle ske. Därför måste även det sista av de riktigt lästa ljuden åstadkommas å nyo, och regeln blir då denna: När ett fel begås vid läsningen, så måste man läsa om från [och med] det tecknet som var riktigt läst.

Ljudträffningsövningarna och de blandade övningarna i slutet av den rara barnboken, äro valda med stor omsorj.

Vid valet mellan tabeller med tryckta ord, och lösa pappbokstäver, måste företrädet givas åt dessa senare. Användas tabeller, så lära sig barnen snart tabellernas tryckta ord, och de läsa då ej längre »efter vad ögat ser», utan efter vad de minnas, — d. v. s. de blott tala.

Först när barnen ha hunnit så långt att de kunna läsa, bör läsbok användas.

Ytterst få tryckfel har jag märkt: Satsen »Al är ett träd» bör väl — som här — ha citationstecken, till skillnad från lärarinnans eget berömliga vardagstal. På sid 37 har i övningens slut ett imperfekt *var* fått behålla sitt r, i st. f. vardagstalets *va;* och i samma stycke har ett *är* från täxtprosan fått stå kvar i st. f. vardagstalets nödvändiga *e* (icke ä!).

Lund, den 12 januari 1924. ***Fr. Wulff.***

Digitized by Google

Carmosine. Pierre et Camille par Alfred de Musset, med förklaringar av *H. Gillqvist*. Lund, 1923.

En éditant à l'usage des élèves des lycées suédois la *Carmosine* de Musset, M. G. a fait œuvre méritoire, et son choix me semble des plus heureux. La sentimentalité de Musset, légèrement voilée dans les Comédies et Proverbes par une fantaisie ailée, est chose qui plaît aux jeunes. Et bien d'autres, qui ne peuvent se dire jeunes, s'y laissent prendre eux aussi.

Mais M. G. s'est attaqué à un texte difficile. Je ne le lui apprends pas, car son abondant commentaire témoigne qu'il a cherché le plus possible à écarter les épines auxquelles les mains inexpertes des élèves risqueraient de s'égratigner. Non que ce texte, à première lecture, semble obscur, car rien ne sent moins l'effort; on dirait que l'auteur a écrit comme en se jouant. Mais en lisant le texte de plus près on aperçoit une quantité de nuances qui ne sont pas dues au hasard et qui excluent l'idée d'une improvisation — comme les changements de modes des verbes dans la scène entre Carmosine et la reine, et que M. G. a bien analysés (p. 214.) — Il faut donc suivre attentivement le texte et rendre compte de toutes les singularités apparentes.

Si je m'adressais à des élèves qui ne connaissent pas le romantisme français, et pour qui Lamartine, Victor Hugo, Musset ne sont encore que des noms, je leur interdirais résolument la lecture de la préface de M. G. Car elle est insuffisante pour leur permettre de bien comprendre les formules générales, et nécessairement vagues, dont M. G., à la suite de Doumic, s'est servi, et elle risque parfois de leur donner des notions fausses. Lorsque M. G. écrit: «[Alfred de Musset] n'a pas ... la profondeur et l'élévation du premier [Lamartine], ni la variété et la puissance du second [V. Hugo]. Il n'a jamais su se détacher de lui-même», je me demande ce qu'un élève qui n'a lu ni Lamartine ni V. Hugo ni Musset peut y comprendre. Il croira sans doute que Lamartine est un profond philosophe qui a rénové la philosophie spiritualiste, ce qui est faux, car ses idées philosophiques ne sont en général que des lieux communs, mais exprimés d'une certaine manière, et correspondant à un état d'esprit particulier du public à un moment déterminé, ce qui explique le succès de Lamartine. Il peut être tenté de croire aussi que V. Hugo est seulement un homme d'une grande richesse verbale, une sorte de bavard de génie, parce qu'il n'aura pas de lectures suffisantes pour se rendre compte du rapport si délicat, si difficile à discerner, mais si important, entre le mot et l'idée dans le fonctionnement de l'imagination de V. Hugo. Quant à la dernière phrase, il n'en tirera aucune conclusion, et cela vaudra beaucoup mieux. Laissons donc tout cela à M. Doumic.

Mais M. G. aurait pu écrire une petite introduction, non sur l'œuvre de Musset en général, mais sur Carmosine. Et la chose lui était facile, puisqu'il trouvait les éléments de cette étude dans

Digitized by Google

le livre de Lafoscade: *Le théâtre d'Alfred de Musset,* qu'il a lu attentivement. Il aurait pu nous dire notamment d'où Musset a tiré son sujet, et j'aurais aimé pour ma part qu'il publiât, après Lafoscade, cet extrait du conte de Boccace (Xème journée, Nouvelle VII) qui est la source de Musset. Ce n'eût pas été un excès de pédantisme. Car la confrontation de l'œuvre de Musset avec le récit du conteur italien me semble pleine d'enseignements. D'abord M. G. aurait mieux vu lui-même le risque que l'on court à vouloir expliquer tous les sentiments des personnages de Musset par les sentiments de l'amour courtois. Il aurait mieux vu que le personnage de Ser Vespasiano est complètement de l'invention de notre poète. C'est un personnage qui vient du théâtre ancien et du théâtre espagnol, et que l'on trouve plus souvent dans le théâtre de Scarron ou dans les farces de Jodelet que dans la poésie des troubadours. Aussi, lorsque Vespasiano s'écrie "Voilà un rôti qui a une terrible mine" M. G. n'aurait pas cru devoir invoquer, pour expliquer cette exclamation, la *Disciplina clericalis* pour nous montrer les efforts qui furent faits au XIIe siècle pour apprendre aux occidentaux à se tenir à table aussi bien que les Arabes (p. 186).

M. G. devait aussi nous montrer comment Musset a modifié de deux manières le dénouement du conteur italien. D'abord, chez Boccace, le roi, informé par Minuccio de l'amour de la jeune fille, se rend chez elle, et, accompagné de Maître Bernard, va la voir dans sa chambre et lui prend la main en la suppliant de consentir à vivre "La jeune fille se sentant toucher aux mains de celuy qu'elle aimoit sur toutes choses (combien qu'elle eust quelque honte) si sentoit elle autant de plaisir au cœur, comme si elle eust été en Paradis, et respondit le mieux qu'elle peust." (Laf. p. 405) Voilà un petit tableau "galant" qu'un conteur du XVIIIe siècle n'eût pas omis. Pour preuve, lorsqu'on publia à Paris en 1757 une édition du Décaméron avec des gravures des meilleurs artistes de l'époque, Gravelot, qui illustra cette nouvelle, ne choisit qu'une scène, et c'est précisément celle-là. C'était il est vrai à la plus belle époque de Mme de Pompadour. Musset au contraire modifie le rôle du roi, qui ne peut se charger de consoler toutes ses sujettes, si belles qu'elles puissent être, ou si grande que soit sa bonté, car il deviendrait vite "suspect ou ridicule". (Laf.) Par contre Musset développe le rôle de la reine. Elle entend en effet la confidence de Minuccio en même temps que le roi, et c'est elle qui vient d'abord trouver Carmosine. Alors dans cette scène entre la reine et Carmosine, qui est la plus belle de l'œuvre et qui est toute de l'invention de Musset, sans rien de *troubadour,* notre auteur peut exposer la théorie romantique de l'amour—la sienne sans doute, mais aussi celle de G. Sand: [il faut] "céder à cette franche impulsion de l'âme vers ce qui est beau, noble et généreux, car on devient meilleur avec un tel amour". Le roi pouvait-il faire la même déclaration, sans outrecuidance? Il pouvait

Digitized by Google

tout au plus, comme chez Boccace, offrir un mari à Carmosine, et ici encore Musset apporte une correction à son modèle: il crée le personnage de Perdrillo pour éviter le malaise que nous éprouverions à voir cette sympathique Carmosine mariée à un inconnu, même s'il lui vient de la main du roi. M. G. croit-il que cette leçon de goût, donnée d'après des faits précis, eût été inutile?

Je ne suis pas toujours d'accord avec M. G. sur l'interprétation du texte et je me permets de lui soumettre quelques objections.

Page 171. Texte, p. 2. — *Il ne faut jurer de rien* est un proverbe, au même titre que *Il faut qu'une porte soit ouverte ou fermée.*

P. 175 T. p. 8 On ne dit pas dans la langue courante *agir à la barbe de qn.* mais *faire qe. chose à la barbe de qn.*

— P. 175 T. p. 9. — Le mot *Madame,* dans la réplique de Maître Bernard, n'est pas employé comme une marque de respect, mais ironiquement, surtout entre les deux appellations de *Dame Pâque* qui précèdent et qui suivent. Cette substitution du mot *Madame,* soit à un nom, soit à un prénom, soit à tout autre terme familier, est une marque d'ironie. Musset lui-même a employé ce procédé ailleurs *(Stances à Ninon*-Poésies Nouvelles).

Si je vous le disais, qu'une douce folie
A fait de moi votre ombre et m'attache à vos pas:
Un petit air de doute et de mélancolie,
Vous le savez, *Ninon,* vous rend bien plus jolie;
Peut-être diriez-vous que vous n'y croyez pas.

Si je vous le disais, que j'emporte dans l'âme
Jusques aux moindres mots de vos propos du soir:
Un regard offensé, vous le savez, *Madame,*
Change deux yeux d'azur en deux éclairs de flamme:
Vous me défendriez peut-être de vous voir.

P. 175 T. p. 10. — Si *s* est muet dans *sens commun, sens dessus dessous* (qui devrait s'écrire sans doute *c'en dessus dessous),* il ne l'est pas dans *bon sens.*

P. 177 T. p. 12. — *Allons ... vous me rendriez fou.* Pour expliquer ce conditionnel M. G. croit que l'on peut sous-entendre, à la suite et à cause de *Allons,* une proposition suppositive. Cela ne me semble pas nécessaire. Nous pourrions avoir ici un simple indicatif à la place du conditionnel. Le conditionnel ne fait qu'atténuer le sens du verbe à cause de la valeur du mot *fou,* mais on pourrait l'atténuer d'une autre manière en employant l'indicatif: *Allons ... vous me rendez fou, ma parole.*

P. 177 T. p. 13. *N'est-ce pas sur cette promesse que je suis parti?* M. G. donne à la préposition *sur* le sens temporel: *à la suite de,* tandis qu'il doit avoir ici le sens causal: c'est *à cause de* cette promesse qu'il est parti travailler. Cf. les expres-

Digitized by Google

sions où *sur* a le sens causal: *il est sorti sur mon ordre, il a été nommé sur ma proposition.*

P. 179 T. p. 17. — *à toujours* est archaïque, *à longues heures* ne s'emploie pas dans la langue courante, mais plutôt *à longueur de journée.*

P. 180 T. p. 19 ... *que je la voie passer.* M. G. interprète: Laissez-moi ... *pour que je* ... A mon avis ce subjonctif est indépendant de *laissez-moi* et doit être interprété comme un optatif: Laissez-moi la voir ... laissez-moi un seul moment ... *si seulement je pouvais la voir, rien que la voir passer.*

P. 186 T. p. 30. — *Ma reine toute belle.* Dans cette expression il y a fusion de deux expressions différentes: *ma reine,* et *ma belle* (ou *ma toute belle).* Chacune des deux expressions prise à part étant déjà du langage exagéré de la préciosité, la fusion de ces deux expressions en une seule est destinée à produire un effet comique. C'est en effet le grotesque Vespasiano qui parle.

P. 190 T. p. 32. — Je ne puis croire que l'infinitif *trouver* avec le sens de l'impératif soit le vrai texte de l'auteur. Cet infinitif ne s'emploie en effet que dans des formules générales, mathématiques (formules de problèmes), scolaires: *Expliquer cette pensée de Pascal,* culinaires: *mettre dans une casserole* ... ou dans des prescriptions d'ordre public: *Ralentir!* (Brunot, *La pensée et la langue* p. 562—3), toutes formules qui sont nettement impératives, ou qui impliquent que, si le conseil donné est suivi, la conséquence attendue suivra nécessairement. Dans notre texte il s'agit au contraire d'exprimer l'idée *qu'il est impossible de trouver.* Corrigerons-nous donc *trouver* en *trouvez* comme le font certaines éditions (La Renaissance du livre, mais elle n'a, cela va sans dire, aucune autorité)? Mauvaise correction car pour exprimer cette idée, l'auteur aurait dit: *Trouvez, si vous pouvez,* ou *Vous pouvez chercher,* ou à la rigueur *Cherchez* (s. e. *mais vous ne trouverez pas),* tandis qu'il est impossible de rien sous-entendre après *trouvez).* Force nous est donc d'expliquer le mot *trouver* à l'infinitif, sans le sens impératif. Mais l'infinitif peut servir à exprimer une action irréelle, soit un refus *Faire cela! ah non,* soit un rêve irréalisable *Partir pour les pays lointains!* Ce second exemple est très voisin du nôtre. On attendrait cependant après le mot *sourire* un correctif qui rendrait la pensée plus claire, mais remarquons qu'après le mot *sourire* l'auteur est obligé de limiter la portée de ce mot, car il y a sourire et sourire: *quand c'est une belle fille qui sourit,* et ensuite il est trop tard pour marquer l'impossibilité de *trouver.*

P. 107 T. p. 43. — *le tout,* à la suite d'une énumération n'est pas inhabituel, au contraire.

P. 201 T. p. 49. — La construction impersonnelle avec *se souvenir* n'est pas plus familière que la construction personnelle dans la langue moderne, au contraire. La construction imperson-

Digitized by Google

nelle dans la conversation est considérée comme un peu re cherchée, voire même prétentieuse.

P. 206 T. p. 72. — *l'indifférente ... Amour.* Ce ne sont pas seulement les troubadours qui s'expriment de cette manière, mais tous les poètes français qui ont parlé de l'amour, depuis Marot jusqu'au romantisme.

P. 207 T. p. 73. Dans l'avant-dernier vers de la ballade, il est bien évident, contrairement à l'avis de M. G., que *pays* doit être compté pour deux syllables et *ienne* de *souvienne* pour une. La césure qui est fixe aurait dû l'en avertir. Pourquoi M. G. ne nous donne-t-il pas le texte de la ballade, telle que Musset la trouvait dans la traduction du Décaméron? (Ed. Le Maçon, Rouen, 1603, in—12).

P. 209 T. p. 83 *chaperonné.* Perillo n'est pas chaperonné par son amour, mais il est vraiment chaperonné, puisqu'il vient de s'engager dans l'armée du roi Pierre. Il est, d'ailleurs, si peu fait pour être soldat, qu'à peine engagé dans l'armée il revient vers Carmosine.

Il y aurait encore dans cette édition, bien d'autres détails sur lesquels on pourrait discuter, notamment sur le sens et la valeur des conditionnels. Il serait souhaitable que, pour la deuxième édition, M. G. revoie son commentaire avec grand soin. Le texte qu'il a choisi est si intéressant que je désire qu'il ait à faire le plus vite possible cette révision nécessaire.

Virgile Pinot.

INSÄNDA BÖCKER.

Biggane, Cecil, John Masefield, a study. Heffer & Sons, Cambridge, 1924. 2/6 net.

de Glehn, L. C. and Chouville, L., De l'action à la rédaction par la parole. Heffer & Sons, Cambridge, 1924. 2/6.

Ahlberg, P., Svensk-internationell ordbok, häftet 2. Mondo, Stockholm. Pris 1 krona.

Widegren, P., Manuel de conversation de voyage. Imprimeries des postes, Stockholm, 1923.

INSÄNDA TIDSKRIFTER.

Modern Language Notes, Vol. XXXIX (1924) 1—2.

Vor Ungdom, 1924, Januar—Marts.

Digitized by Google

Preliminary Prospectus of the English Key to SAMTLIGA REALSKOLESTILAR

[Fourth Edition, V.T. 1907—V.T. 1923: 82 Texts]

Scope. This book — the third in the projected series of eight "English Helps to the Study of Samtliga Realskolestilar" — is now ready for the press, and is expected to be published shortly after Easter. It deals with all the junior texts to date, whether originally set for English (33 ordinary texts and 12 special texts) or for either of the other languages — German (33 texts) and French (4 texts). The present part contains translations only, with abundant alternatives, while the detailed notes, similar to but more comprehensive than those familiar to readers of *Moderna Språk*, which were contemplated when the first edition of the texts themselves was published in 1915, are being held over for the present, partly because their preparation would still further delay the publication of the book, and partly because it is desirable to have some idea of the probable demand before the necessary time and money are expended on their completion and printing. But as full materials have been collected and many sets of notes have been completely worked out, it is anticipated that the book could be produced during the coming summer in time for the autumn term, *if adequate support were offered either by definite orders for the present book or by provisional orders for the Notes.*

Features of the Key. This English key aims at being as comprehensive and clearly arranged as possible. The chief translation, which is meant to be the closest idiomatic rendering, with some claims to be regarded as "normal", is printed in prominent type (as in the author's key to Dr. Rodhe's ***Engelska Hemstilar I)***, while the alternative renderings are as far as possible arranged in order of likelihood; and expressions which deviate from "normal", are indicated by such signs as > ("less good"), *A* ("archaic"), *F* ("colloquial"), *Am* ("American"), *Sc* ("Scottish") and so on. The reference system is that of the parent texts (each *sentence* being numbered in the margin); but a chronological list of the texts makes the book quite easy of reference for those who use other reprints of these texts. When a text has been previously handled in *Moderna Språk*, the translations there given have always been consulted, with the kind consent of the editors of and contributors to that periodical. But as the author's translations there were necessarily produced in great haste, it has often been found advisable to subject them to drastic revision.

Digitized by Google

It is neither probable nor desirable, however, that the author's individual judgement should always be approved either by his English colleagues, who approach the matter from an *English* standpoint, or by his *Swedish* colleagues, who may feel compelled to judge a pupil's translation by its conformity with the rules of the small grammars and dictionaries to which alone their pupils have access, and which cannot possibly find space for the innumerable nuances existing in what Strindberg once called "det kitsliga språket".

Connection with other ***"English Helps to the Study of Samtliga Realskolestilar".*** This key, which contains all the allowable translations that have come before the author, is conceived as being supplementary to the two books already issued — viz. "A Farce of Errors", which contains all the faulty translations of the first fifty texts (to V. T. 1917) that have been collected by the author, and "English Notes and Queries on Sixty-six Junior Texts" (to V. T. 1920), which is intended to help the teacher to prevent his pupils, and the private student to prevent himself, from making the more serious mistakes recorded in the "Farce of Errors". It is hoped before long to bring these two books down to the same date as the Key.

Probably few teachers have much difficulty in turning out a correct translation of these texts, or at any rate one which appears to be in full conformity with the Grammar; but many may often experience some difficulty in deciding whether to pass or reject the innumerable renderings which stand on the borderline. It is hoped that the present key, in conjunction with the companion books, may provide effective help, though not pontifical guidance, in this task of discrimination.

Terms. Publishers commonly say that, owing to limited demand and slow sale, "keys do not pay"; and the terms which they feel themselves able to offer to the compilers are not usually such as can be regarded as an adequate return for the labour involved. The commercial price of the present book, if offered for /a probably limited/ sale in the open market, would be between 3 kr. and 4 kr.: with the restrictions on sale now contemplated, the price has been fixed at about twice that amount, or Kr. ***6. 50.*** But in order to recover the costs of production as quickly as possible (and so reduce the serious items of risk and interest on capital), it is offered to early applicants (to 30 June 1924) at ***5 kr.*** post-free.

These terms are designed to be a fair compromise between the various offers previously made. In the original prospectus of 1915 a key to the *forty* texts then existing (containing both translations and notes) was tentatively offered at "not more than 5 kr." (or 1 kr. a sheet of 16 pages); and five years later, when the costs of production were at their highest, a similar provisional offer of a key without notes (to *sixty* texts) was made at "not

Digitized by Google

more than Kr. 7.50". Many teachers sent in their names in answer to these offers; but as some of them may have since then ceased to be interested in the teaching of English, it is requested that a new application be made by the original subscribers (as well as others) on the annexed form. It may perhaps be permissible to point out that, as the book is both quantitatively and qualitatively better than it would have been in 1915, and as the costs of production are still much higher than they were then, this is substantially a considerable reduction on former offers.

Restrictions. As this key is meant *exclusively for teachers,* the distribution will be retained in the hands of the author, who conceives that he will be regarded as acting in the interests of the consumer if he asks the latter to help him to keep the book out of the hands of pupils of school-age by submitting to a number of uncomfortable semi-police restrictions. The formal evidence provided by the witness of some person whose signature may be unknown (as in the receipts given for a money order etc) does not give sufficient real security against abuse; and accordingly the author would be much obliged if teachers would help both themselves and him by taking the trouble to get the signature of the headmaster or headmistress, if possible with the further authentication of the school stamp or the like. Each copy will be definitely issued to a certain person, named in the book, on the definite understanding that he or she *will take due care that the book shall not fall into the hands of persons other than those for whom it is intended.*

Prospective publications. Teachers who send in the annexed Application Form are requested to indicate (e. g. by underlining or crossing out, in the appended list, and without in any way pledging themselves) which, if any, of the following contemplated further publications in this Series would be *likely* to interest them:

(1) Phonetic transcription of the main translation in the *English Key to Samtliga Realskolestilar* (Part I).

(2) *Notes on Samtliga Realskolestilar* (i. e. Key, Part II).

(3) *English Key* (without notes) *to Samtliga Studentstilar* (Third edition, V. T. 1907—V. T. 1923: 172 texts).

(4) *German Key to Samtliga Realskolestilar* [by E. A. MEYER].

(5) *French Key to Samtliga Realskolestilar* [by P. MÉALY]

A favourable response to the present offer would considerably accelerate the production of the book or books in the above list which appeared to be in active request.

Specimen pages of the Key, with Order Forms etc. will be sent on application to —

C. S. Fearenside, Vinkelgatan 3, Stockholm [Riks. 70166].

Digitized by Google

English Key to Samtliga Realskolestilar

(Fourth Edition, V.T. 1907—V.T. 1923: 82 texts)

Application Form

(C. S. FEARENSIDE, Vinkelgatan 3, Stockholm)

The undersigned, teacher at . . . . . hereby requests that a copy of the above book, when ready, should be sent, C. O. D. in a closed envelope, to the appended address, on the understanding —

(a) that due care shall be taken on both sides to prevent the book from falling into the hands of young persons of school age;

(b) that the undersigned shall be entitled, but not pledged, to receive direct from the author a single copy of each of the other publications in the series entitled "English Helps to the Study of Samtliga Realskolestilar" on special subscription terms (i. e. at 25 % less than the published price).

In accordance with the above, the undersigned agrees to pay on receipt for the following book or books: *either*

English Key to Samtliga Realskolestilar		
Part I (translations only) to 30 June 1924	Kr.	5: 00
Afterwards	,,	6: 50
or		
Current ed. of ***Samtl. Abiturientstilar*** (bound)	Kr.	4: 00
English Key to Samtliga Realskolestilar	,,	5: 00
Actual Mistranslations of *S. R.* (to V.T. 1917)	,,	7: 50
Notes and Queries on *S. R.* (to V.T. 1920)	,,	4: 50
[Interleaved copy of ***Samtl. Abit.*** *1 kr. extra]*	Kr.	21: 00
Less 25 % (only on direct application)	,,	5: 25
Net amount to be paid on delivery	Kr.	15: 75

Name and Title .....

Address .....

Please strike out words not required.

Authentication. The undersigned,

Headmaster, Headmistress at —	Professor, Docent, Lector at —
.....	.....
.....	.....

hereby testifies that the above applicant is qualified as a teacher (university student, training-college student) of English to receive a copy of the *English Key to Samtliga Realskolestilar (Part I)*.

Stamp or Seal

Signed .....

Title .....

Date .....

Digitized by Google

UNIVERSITY COLLEGE HALL, EALING.

To THE WARDEN,
UNIVERSITY COLLEGE HALL, EALING, LONDON, W. 5.

I hereby apply for Residence during the Vacation Course { August 4th to 16th, / August 5th to 18th, } 1924.

I enclose { Cheque / Money Order } for the Residence Registration Fee of £1 0s. 0d.

Name.....
(Surname first)

Address.....

LB

Digitized by Google

SUMMER VACATION COURSE IN SPOKEN ENGLISH, 1924.

Applicants are particularly requested to give detailed answers to the following questions.

The classification of students into small groups for the practical work will depend upon the information supplied in answer to these questions.

1. Are you a beginner in English or have you attained some fluency in the use of the spoken language ?.....

Digitized by Google

MODERNA SPRÅK

SVENSK TIDSKRIFT FÖR UNDERVISNING I DE TRE HUVUDSPRÅKEN
TYSKA, ENGELSKA, FRANSKA

UTGIVEN AV

HERMAN SÖDERBERGH och N. OTTO HEINERTZ.

ÅRG. XVIII 4 MALMÖ April 1924

STUDENTEXAMEN V. T. 1924.

Första skrivningsdagen.

Uppgifter för uppsats på *engelska* eller *franska* för *real*-gymnasiet.

1. Olof Rudbeck.
2. En småstad.
3. Självstyrelse i skolan.

Engelskt översättningsprov för realgymnasiet.

Den 15 september 1852 dog hertigen av Wellington. Hans slut var stilla och fridfullt. Han var en mycket gammal man, och hans död hade länge varit väntad. Och dock väckte hans bortgång allmän och djup rörelse i hela landet. Ingen annan har i vår tid intagit en sådan ställning i England, som han hade gjort under mer än en generation. Hans lysande bragder hörde till en längesedan förfluten tid. Han var knappast någon statsman; han förstod sig föga på politiken, och han intresserade sig ännu mindre för den. Men det förtroende folket hade haft för honom var obegränsat. Det föll aldrig någon engelsman in att förmoda, att han i något, som han företog sig, eller i något råd, som han gav, kunde vara ledd av andra bevekelsegrunder än omsorgen om statens väl. Det var för denna hans aldrig svikande trohet mot sitt land, som engelska nationen beundrade och vördade honom. Han hade icke något älskvärt sätt; han var tvärtom kall och sträv i sitt uppträdande, och dock älskade folket honom. Intet ansikte var mera välkänt för folket i London än hertigens. Allas blickar följde den höga gestalten, när han red i Hyde Park eller nedför Whitehall.

Digitized by Google

Franskt översättningsprov för realgymnasiet.

En ingenjör hade hela sitt liv drömt om att han skulle lyckas framställa guld ur havsvattnet. Då hans hustru sade till honom: "Jag tycker, att du nu borde ha gjort tillräckligt med uppoffringar", svarade han: "Nej, den, som finner denna hemlighet, blir den rikaste i världen, och det är jag, som skall finna den." Åren gingo, och han arbetade alltjämt på sin uppfinning. Men han drabbades av en svår sjukdom, och då han låg på sitt yttersta, betraktade han sin nya apparat, som han just hade fått färdig, och tänkte för sig själv: "Så snart jag blir frisk, skall jag bevisa, att jag ej var en fantastisk drömmare." Plötsligen trängde en solstråle in genom gardinen och kom dammkornen att dansa inför den döendes ögon. Då han ej längre var i stånd att förstå, varifrån detta skimrande stoft kom, fick han den föreställningen, att han lyckats i sina försök, och ropade till sin hustru: "Se, guld, guld, och mera, än vad jag lovat dig, ett helt hav av guld!" Och sträckande sina armar mot den flod av stoftkorn, som dansade på solstrålarna, dog han hänryckt.

On the 15th of Sept.[1] (the 15th Sept., 15 Sept., Sept. the fifteenth, Sept. the 15th, the fifteenth of Sept., Sept. 15) 1852 died the Duke[2] of Wellington (The Duke of W. died on &c)[3]. His end[4] was quiet (still, silent)[5] and peaceful. He was a very old (aged)[6] man, and his death had long been expected[7] (had been expected /for/ a long time)[8]. And yet[9] his decease aroused (roused, called forth, awakened) general[10] and profound (deep) emotion (feeling)[11] throughout (over, in) the whole (all the)[12] country (land)[13]. Noone (Nobody) else has in our day (in our days, in our /own/ time, of recent times) taken (held, had, filled, assumed) such a position in England as he had /done/ during[14] (for) more than a[15] generation, His brilliant (splendid, magnificent, illustrious) exploits[16] (achievements) belonged to a time long passed[17] (past). He was hardly (scarcely) a[18] statesman, he understood politics but little[19], and he took still[20] less interest (interested himself still less) in them. Yet the confidence (trust, faith) the people (nation) had (placed, reposed) in him was unbounded (boundless, unlimited, limitless). It never occurred to (struck) any (an) Englishman to imagine (presume, assume, think, suppose) that, in anything /that/ he undertook or in any /piece of/ advice /that/ he gave, he might (could) be led (guided, governed, influenced) by any other motives (reasons) than (but) solicitude (care, anxiety, heed) for the welfare (weal, good) of the state (State). It was for (on account of, because of) this never-failing[21] fidelity (faithfulness) of his to[22] (towards) his country that the English nation admired and revered (reverenced, venerated, respected, honoured) him. He had not an (had no) amiable manner (amiable manners),

Digitized by Google

on the contrary he was (he was on the contrary) cold and harsh (stern, gruff, rough) in his behaviour (conduct, demeanour, deportment), and yet the people loved him. No face was better-known (more well-known) to the people of[23] London than that of the duke (Duke) (than the duke's). Everybody's (Everyone's) eyes (gaze, glances) (The eyes &c of everybody &c) followed the tall[24] figure (his tall person) when he rode[25] in Hyde Park or down Whitehall[26].

[In conformity with the practice which I have always observed in making these translations, I have not tried to include every possible (though often highly improbable) variant that can be unearthed. I have limited myself to variants which — after consultation of the dictionary — I think it likely a candidate might venture to employ.]

1. In all these cases »September» might be set out in full. — 2. The capital D is necessary with the full title. — 3. If »died» is placed last in the sentence, it seems to me to acquire too much stress. But it may be a question of taste. — 4. Not »finish». Not »close» alone (but possibly »the close of his life»). — 5. »quiet» is certainly best, but I do not see how young candidates are to feel the difference between these words. — 6. Not »ancient», which would give a humorous touch. — 7. Better not »awaited» or »waited for», which might suggest it was more or less welcome. — 8. Less good, »had for a long time been . . . . . ». — 9. Not »however», which would not give the right idea of contrast. — 10. Not »common» which is rather »icke sällsynt». — 11. Not »agitation, stir, commotion», which all imply a degree of excitement.— 12. Referring more specifically to the inhabitants; emphasising this. »The whole of the . . . .» less likely, but not wrong. — 13. A trifle poetical or exalted. — 14. »in» is of course out of the question. — 15. »one» would not be absolutely wrong. but unlikely. — 16. »feat» would seem to imply something too personal (a feat of strength, of memory). — 17. A relative clause is not out of the question. — 18. Not »any». — 19. I do not see how to avoid the »but», except by unduly emphasising in »Little did he . . . .». The turn »He little understood p.» means »He was far from understanding p.», though candidates could hardly be expected to feel this. — 20. Not »yet». — 21. Unless a candidate knows this »never-failing» the sentence is difficult on account of the »*hans*». If a relative clause is used, it is easy to make a mistake in the position of »of his». — 22. Not »against». — 23. I would not entirely condemn »in». — 24. Not »grand, great». Obviously stature is meant. — 25. As far as good English is concerned, »was riding» cannot be excluded, though it is certain the Swedish means »rode». — 26. »Hyde Park» without article is given in some grammars, but how is a foreigner to judge about the article with »Whitehall» unless he happens to *know*?

S. J. Charleston.

THE DEATH OF THE IRON DUKE.[1]

The Duke of Wellington died on /the/ 15th of September (on the 15/th/ Sept., on Sept. /the/ 15/th/) 1852 (>On 15 Sept. 1852 etc. the Duke of Wellington died)[2]. His (The) end was quiet (calm, tranquil) and peaceful. He was a very old (aged)

Digitized by Google

man, and his death had long (for a long time) been expected (had been expected for a long time). And yet (still) [Nevertheless, However,] his decease aroused (evoked, called forth) general (universal, widespread, >common)[4] and deep (profound) feeling (emotion) throughout (all over) the (in the whole) country (throughout the land). No other man [No one (Nobody) else][5] in our time (times, day, days) has (has in our time etc.) occupied (taken, held, had) such a position (place) in England as he had done (had) for (during) more than a (>one) generation. His brilliant (splendid) achievements (exploits) [shining deeds] belonged to a period (time) that had long gone by (passed away) [to a long (far) distant past]. He was hardly (scarcely) a statesman[6]: he knew little and cared less about politics [he had little knowledge (understanding, comprehension) of politics], and he took (showed) still (yet) less interest in them[7]. But the confidence (faith, trust, reliance) /that (which)/ the people had had (placed, reposed) in[8] him was boundless (unbounded). It never occurred[9] to any Englishman (came into any Englishman's head, crossed any Englishman's mind) to suspect [No Englishman ever dreamed (thought) of suspecting] that in anything that he undertook (took in hand), or in any counsel (advice, piece of advice) /that/ he gave, he could be guided (led, influenced, moved) by any other considerations (motives, reasons) [by any considerations etc. other] than care (concern) for[10] the public weal [for the welfare (good, well-being) of the State (country, commonwealth)]. It was for this never-failing (-faltering) loyalty (faithfulness, fidelity) of his (>this his never-failing loyalty etc.) to his country that the English (British) nation admired and honoured (revered, reverenced, respected) him [held him in such great (deep, high) admiration and regard (honour etc.)]. He had no sort of charm of manner (a by no means amiable manner) [His demeanour (bearing) was by no means amiable (charming)]: on the contrary, he was (he was, on the contrary,) cold (frigid) and brusque (stiff) in his demeanour (bearing), and yet (still) /the/ people loved him. No face was better (more well) known to the people of (in) London than the Duke's (that of the Duke). All eyes [The gaze (looks, glances) of everybody] followed the tall figure when (as) he rode (was riding) in the Park (in Hyde Park) or down Whitehall[11].

Notes and Comments.

1. There are probably scores of acceptable translations which have not occurred to me and so do not appear above. This text seems to be fairly simple and straightforward, as well as interesting in itself. The language and grammar should be well within the range of candidates with no special gift for language, while those who are so gifted are privided with ample opportunities to reveal their sense of style, which is naturally of far greater cultural importance than mere

Digitized by Google

mechanical or grammatical correctness. The short sentences would prove especially attractive to those who have read anything by Macaulay or his numerous imitators. Moreover, it deals with a national hero who has something more than a merely parochial fame; and it provides a useful introduction to one of the comparatively few official commemorative poems which have been generally regarded as successful, namely Tennyson's easily accessible *Ode on the Death of the Duke of Wellington*. — 2. In the first sentence the Swedish word-order (except for the inversion of subject and predicate) would be natural enough in a diary or in an extract from a longer work; but if this text be regarded as an independent piece of prose, the subject, rather than the date, would go at the beginning. In such continuous prose the date itself would naturally be more fully written than in the heading to a letter, and the preposition before it is all but essential. In modern English the use of a small initial for such titles as "Duke" seems to be becoming more frequent than it was in my young days, and cannot fairly be counted as "wrong". — 3. It seems to me that *expected* is far more appropriate here than its ordinary equivalents: *waited* will not do at all; while *awaited* and *waited for* almost imply hope or impatience. Perhaps one might substitute *anticipated*, though probably that might be held objectionable by many purists. — 4. As *allmän* is not here opposed to *private*, the rendering *public* is out of place. Not *the whole England*. — 5. *None* in modern English is perhaps more often treated as a plural than as a singular. — 6. *Hardly he was any statesman* appears to be a popular rendering; but it could scarcely bear the meaning intended here, as *hardly* evidently goes with *statesman* rather than with *he*. It will scarcely do to substitute *politician* for *statesman*, as there is the same difference between those two words in English as between the corresponding terms in Swedish. As he took part, sometimes a leading part, in politics (and also in foreign policy), he was certainly a politician during a part of his life; and this fact has been already illustrated in a previous studentstil (SER. VT. 20). The difference between the two terms in English has been prettily expressed by a cynic who said: "A statesman is a politician who is dead." — 7. The reflexive form *interested himself* is not appropriate here, as we are not concerned with any attempt on his part to make the topic interesting to himself. After that expression, however, the preposition *for* is usual, whereas after the normal expressions here, given above, the preposition is *in* or possibly *by*, but not *of* or *for*. — 8. The preposition after *confidence* etc. is *in*, not *for* or *to*; after *reliance on* is more usual. — 9. The renderings *Never it occurred* and *I never went iuto an Englishman* may safely be rejected. — 10. In this sense *care* should be followed by *for*, not *of*—which latter construction is used when *care* is employed in the sense of *taking charge of* rather than thinking a great deal about a thing. In this long sentence it is extremely unlikely thet the subject *he* would be separated from its verb by such a long interval as in the Swedish; if the Swedish order were followed, it would distinctly imply a very heavy emphasis on *he* (in marked contrast to other people), which would, of course, be quite appropriate here. — 11. *Whitehall*, though written as *one* word, is pronounced as *two* (with level stress).

C. S. Fearenside.

The Duke of Wellington died on September 3/rd/, 1852 His end was calm (tranquil) and peaceful (serene). He was a very old man, and his death had long been expected (had been expected for a long time). And yet his demise (death)[1] awakened (called forth) deep and universal[2] emotion throughout the country. No one else has in our time held (occupied) such a

Digitized by Google

position in England as he had done for more than a generation. His brilliant achievements (exploits) belonged to a bygone age (time) (to an age long passed). He was scarcely (hardly) a statesman; he knew little about (of) politics (statecraft), and /he/ was still less interested in it.[3] But the confidence the people had in him was boundless (unbounded). It never occurred to an[4] Englishman to presume (suppose) that in anything he undertook, or in any advice that he gave, he could be actuated (led) by other motives than solicitude (concern) for the good (well-being, welfare) of the State. It was for this,[5] his never failing loyalty (fidelity) to his country, that the English nation admired and venerated him. He had not a pleasant manner (amiable manners); indeed (on the contrary), he was cold and stern in his demeanour (bearing, conduct); and yet the people loved him. No face was more familiar (better known) to the people of London (to Londoners) than the Duke's. Everyone's (Everybody's) eyes followed the tall figure as (when) he rode in Hyde Park (in the Park) or down (along) Whitehall.

Notes.

1) *Decease* is now used chiefly in a legal or commercial style. — 2) This order of the adjectives is much to be preferred on account of the rhythm. There is less objection, however, to keeping the Swedish order if the adjectives are rendered by *universal* and *profound*, though even here the logical tendency would be to reverse them. *General* for »allman» strikes me as a very insipid word in the context. — 3) Or, referring to »politics», *them*, though the word is rarely construed nowadays as plural. — 4) *Any* would do, were it not for the immediately following *anyth ng* and *any*. — 5) The omission of the comma would leave an archaic construction. *G. E. Fuhrken.*

On Sep. 15, 1852 died the Duke of Wellington. His end was quiet and peaceful. He was a very old man, and his death had long been expected (been expected for a long time); yet (and yet, nevertheless, still,[1] but, however[2]) his passing[3] (decease[4]) awoke (roused, aroused) general and deep emotion throughout the (over, through the whole) country. No one else in our time (day) has occupied such a position in England as he did for more than a generation. His brilliant achievements belonged to a (the) distant past (a time long since past). He was hardly (scarcely) a statesman; he had little idea of politics and still (even) less interest in them (he interested himself still less in them). But the confidence (faith, trust) the pople had had in him was unbounded (unlimited, immeasurable). It never occurred to any Englishman to presume (suppose) that in anything he undertook or in any advice he gave he could[5] be guided (led) by any motive but (by motives other than, by other motives than) care for the good of the state[6]. It was for this never-failing loyalty of his towards (to) his country that the English nation admired and revered him. His manner[7] was not attrac-

Digitized by Google

tive; on the contrary he was cold and rough in his behaviour; and yet the people loved him. No face was better known to the people of London than the Duke's (that of the Duke). All eyes followed his tall figure when he rode in Hyde Park or down Whitehall.

1. Colloquial. — 2. *However* should not be preceded by *and* or *but*. — 3. In this sense a »literary» word. — 4. Not used in colloquial English and barely permissible anywhere, except in legal documents and newspapers. — 5. Because the sense is negative. — 6 I do not believe any Englishman would write *the state's good*. — 7 A more general word than manners, which means »good or bad behaviour in society».

L. J. Potts.

Thème.

Un ingénieur avait toute sa vie rêvé qu'il réussirait (nourri l'espoir de réussir) à extraire de l'or de l'eau de la mer. Comme sa femme un jour lui disait (Quand sa femme un jour lui dit, Un jour que sa femme lui dit): "Je trouve (Il me semble) que tu dois (devrais) maintenant avoir fait assez de sacrifices", il répondit (Quand sa femme lui disait[1]. . . . . il répondait): "Non! celui qui trouvera (découvrira) le (ce) secret deviendra l'homme le plus riche du monde, et c'est moi qui le trouverai (découvrirai)." Les années passaient et il travaillait toujours à son invention. Mais il tomba gravement malade (fut frappé d'une grave maladie) et comme il était au plus bas (au plus mal, à la dernière extrêmité), il regardait (contemplait) son nouvel appareil, qu'il (le nouvel appareil qu'il) venait d'achever (de terminer, mettre au point) et pensait en lui-même: "Dès que je serai (Aussitôt) guéri (rétabli), je prouverai que je n'étais pas un rêveur (esprit chimérique, songe-creux)." Tout à coup un rayon de soleil se glissa (filtra, pénétra) à travers le rideau et les grains de poussière se mirent (la poussière se mit) à danser (voltiger) devant les yeux du moribond (mourant). Comme il n'était (N'étant) plus en état de comprendre d'où venait cette poussière brillante (dorée, scintillante), il se figura (s'imagina, crut) qu'il avait réussi dans ses essais (expériences) (que ses essais avaient été couronnés de succès) et il cria à sa femme: "Vois! de l'or, de l'or et plus que je ne t'en avais promis, toute une mer d'or!" Et tendant les bras vers ce fleuve (flot) de poussières qui dansaient dans les rayons de soleil (voltigeant au soleil), il mourut dans l'enchantement (le ravissement).

Nota.

[1]) D'après le contexte, il semble bien que ce soit l'imparfait d'habitude qui convienne, les essais de l'ingénieur devant évidemment faire le sujet constant les conversations entre lui et sa femme. Mais l'autre sens, rendu par le passé simple, — observation faite une fois — est également admissible. Quest est le sens exact de la phrase suédoise? Plusieurs personnes suédoises consultées ont exprimé des avis differents.

P. Méaly.

Digitized by Google

Thème français.

Un ingénieur avait rêvé toute sa vie qu'il pourrait arriver à extraire de l'or de l'eau de /la/ mer. Lorsque sa femme lui disait: "Je pense que maintenant tu as fait assez (qu'en voilà assez maintenant,) (que tu dois en avoir ton compte,) de sacrifices (que ce devrait en être fini maintenant avec les s.) (F Tu n'en as pas encore fini maintenant avec les s.?)", il répondait: "Non, celui qui trouvera ce secret deviendra /l'homme/ le plus riche du (qui soit au) monde, et c'est moi qui le trouverai /, ce secret/ (et cet homme-là ce sera moi)." Les années passaient et il travaillait (Les années passèrent: il travaillait) toujours à son invention. Mais il tomba gravement malade (fut pris d'une grave maladie), et comme il était à toute extrémité (il était déjà entre la vie et la mort) il aperçut (jeta les yeux sur) son nouvel appareil qu'il venait précisément de terminer (auquel il venait de mettre la dernière main), et il pensa en lui-même (à part lui): "Aussitôt /que je serai/ rétabli, je montrerai que je n'étais pas un rêveur chimérique (r. perdu dans les nuages) (un songe-creux)." Tout à coup un rayon de soleil pénétra dans la chambre (pièce) à travers le rideau, et des grains de poussière se mirent à danser devant les yeux du moribond (mourant). /Comme il était/ désormais hors d'état (Comme il n'était plus en état) de comprendre d'où venait cette poudre étincelante, il s'imagina qu'il avait réussi dans ses tentatives (r. ses expériences) et il cria à sa femme: "Regarde (Vois), de l'or, de l'or, et même plus que je ne t'en ai promis, toute une mer (une véritable mer) d'or!" Alors tendant les bras vers le nuage de grains de poussière qui dansaient (tourbillonnaient) dans les rayons du (de) soleil, il mourut dans l'extase (le sourire aux lèvres) (un sourire d'extase aux lèvres).

Virgile Pinot.

Pendant (Durant) toute sa vie, un ingénieur avait rêvé (caressé le rêve) de réussir (qu'il réussirait, parviendrait) à tirer (faire sortir, produire) de l'or de l'eau de la mer. Lorsque (Quand) sa femme lui disait: "Il me semble (Je trouve) que, maintenant, (qu'à présent) tu as fait assez (suffisamment) de sacrifices", il répondait: "Non, non, celui qui découvrira (approfondira) ce secret (pénétrera ce mystère) sera (deviendra) l'homme le plus riche du (au) monde et c'est moi qui le trouverai." Les années se passèrent (se passaient, s'écoulaient) (s'écoulèrent) et il travaillait toujours à (continuait de s'occuper de) son invention (la découverte). Mais il fut atteint d'une sévère maladie [il tomba sérieusement (gravement) malade] et comme il était à toute (la dernière) extrémité (près de sa fin), il regardait (regarda, considérait) le nouvel appareil qu'il venait justement de terminer en se disant (pensant): "Aussitôt que je serai guéri (sur pied, debout), je prouverai (donnerai la preuve) que

Digitized by Google

je n'étais pas un rêveur fantasque." Tout à coup (Subitement) un rayon de soleil pénétra (se fit jour) à travers (traversa) les rideaux et fit danser les grains de poussière (et les grains de p. se mirent à sautiller) sous (devant) les yeux du mourant. Comme il n'était plus en état (à même, capable) de comprendre (saisir, se rendre compte) d'où venait cette poussière étincelante (scintillante, qui miroitait), il s'imagina (eut l'illusion d', crut, presuma) avoir réussi dans ses expériences (entreprises, tentatives, essais) et il cria à sa femme: "Vois-tu, (Regarde,) de l'or, et plus (bien davantage) que je ne t'ai (t'en ai) promis, tout un océan (une mer) d'or." Et, étendant les bras vers la trainée (le fleuve) de grains de poussière (d'atomes) qui dansaient (sautaient) dans les rayons de soleil, il mourut (expira, rendit le dernier soupir), transporté d'exaltation (extasié, dans le ravissement).

M. Ranesson.

Andra skrivningsdagen.

Uppgifter för uppsats på *tyska* eller *franska* för *real*-gymnasiet samt på *tyska* eller *engelska* eller *franska* för *latin*-gymnasiet.

1. Sagan om hästen av Olov von Dalin.
2. Sveriges flagga.
3. Smugglare.

Tyskt översättningsprov för real- och latingymnasiet.

Weimar är en gammal stad vid Ilm, en liten flod, som slingrar sig fram genom täckta dalgångar i Thüringens skogar och till slut faller ut i Saale vid Jena. Staden är vackert belägen på omkring åttahundra fots höjd över havet. Vid första anblicken gör den snarare intryck av att vara en by än en huvudstad. Den är stilla och enkel. Dess arkitektur är ålderdomlig utan att vara så pittoresk som många andra tyska städers. Husen ha höga, branta tak, men inga egendomliga gavlar. På Goethes tid var stadens utseende i mycket annorlunda än nu. Stadsmurarna stodo då ännu kvar, och inom dem lågo stadens omkring sjuhundra hus. Stadsportarna bevakades noga, och ingen fick komma igenom dem utan att skriva sitt namn i skiltvaktens bok. Under gudstjänsten spände man kedjor över de gatar, som ledde till kyrkan, för att förhindra all trafik — ett bruk, som åtminstone vid förra århundradets mitt ännu delvis iakttogs: kedjan

Digitized by Google

spändes, men folk steg lugnt över den. Nattetid var det osäkert på gatorna, ty om också faran för stråtrövare icke var stor, kunde man alltid riskera att bryta benen i någon av de många groparna i gatorna. Gatubelysning fanns nämligen ännu icke.

Engelskt översättningsprov för latingymnasiet.

Vår landsman Sven Hedin berättar i en av sina böcker följande lilla historia från sina resor.

Då jag första gången kom till Lucknow, en stad i Indien, åtföljdes jag av en av mina tjänare, en kosack från östra Sibirien. Han hade aldrig i livet sett en elefant, knappast ens hört talas om någon, och hans förvåning var gränslös, då vi på en gata mötte en hel rad av dessa stora gråbruna djur?" Häpen frågade han mig: "Herre, är detta riktiga levande djur?" — "Ja, du ser ju, att de gå och lydigt följa sina förare." — "Jag trodde verkligen, att det var ett slags lokomotiv, som sattes i rörelse av en maskin, som he hade i magen." — "Nej bevars, det är elefanter, som en gång levat vilda i skogarna. Pass på nu, skall du få se, hur de äta." Därmed köpte jag en knippa sockerrör och räckte ett rör åt den närmaste elefanten. Han tog det sakta och försiktigt, skalade bort förtorkade blad och grenar med snabeln och åt upp det övriga. "Ja, jag ser, att det är riktiga djur", sade kosacken tankfullt, "det var det märkvärdigaste jag sett i hela mitt liv."

Franskt översättningsprov för real- och latingymnasiet.

De vilda folkens språk kunna lika litet som de äldsta kända språken lära oss något om talets uppkomst. Vildarna tala ofta språk, som äro lika invecklade som de svåraste bland de civiliserade folkens språk; ibland tala de sådana, vilka i fråga om enkelhet kunna tävla med våra enklaste språk. I båda fallen äro dessa språk resultat av förändringar, vilkas utgångspunkt är oss okänd. Om det finnes en olikhet mellan de civiliserade folkens språk och vildarnas, beror denna på den olika föreställningsvärld, som i de båda fallen kommer till uttryck. Vildarnas språk kunna giva nyttiga upplysningar om förhållandet mellan talet och tanken, men icke om det mänskliga talets ursprungliga form. Lika fåfängt skulle det vara att försöka få upplysning härom av barnens språk. Barnen visa oss endast, hur ett redan existerande språk inläres; de giva oss ingen idé om vad talet kan hava varit vid början av sin utveckling.

Weimar ist eine alte Stadt an der Ilm, einem kleinen Flusse, der (einem Flüsschen, das) sich durch liebliche (anmutige, hübsche) Täler in den Wäldern Thüringens hinschlängelt (dahinschlängelt, hindurchschlängelt, hinwindet, dahinwindet)[1] und schliesslich bei Jena in die Saale mündet (sich in die Saale

Digitized by Google

ergiesst). Die Stadt ist schön gelegen (hat eine schöne Lage) in etwa (ungefähr) achthundert Fuss Höhe (in einer Höhe von etwa achth. Fuss) über dem Meere/sspiegel/ (ü. d. M.). Beim ersten Anblick (Auf den ersten Blick /hin/) macht sie (erhält man von ihr) eher den[3] Eindruck eines Dorfes als einer Hauptstadt[3]. Sie ist still und einfach. Ihre Bauart (Architektur) ist altertümlich, ohne so malerisch (pittoresk) zu sein (ohne dass sie aber so malerisch wäre) wie die vieler anderen[4] deutschen Städte. Die Häuser haben hohe, steile (abschüssige, steil abfallende) Dächer, aber (jedoch) keine eigenartigen (eigentümlichen) Giebel. Zu Goethes Zeit (Zur Zeit Goethes) war das Aussehen der Stadt in vielen Hinsichten (Beziehungen) anders (ein anderes) als jetzt. Die Stadtmauern standen damals (da)[5] noch [waren damals noch da (noch vorhanden)][6], und innerhalb derselben lagen die etwa siebenhundert Häuser der Stadt. Die Stadttore wurden sorgsam (sorgfältig, genau) bewacht, und niemand (keiner) kam hindurch (kam durch sie hindurch, durfte sie passieren, durfte durch sie hindurchkommen, wurde /durch sie/ hindurchgelassen, wurde durchgelassen, wurde durch sie eingelassen, erhielt Einlass), ohne seinen Namen in das Buch der Schildwache (des Wachtpostens) zu schreiben (einzuschreiben, einzutragen) [ohne sich in das Buch d. S. einzuschreiben (einzuzeichnen)]. Während[7] des Gottesdienstes (der Kirche) spannte man Ketten über die Strassen, die zur Kirche führten (nach der Kirche hinführten), um allen (jeden) Verkehr zu verhindern — ein Brauch, der (eine Sitte, die) wenigstens um die Mitte des vorigen[8] (vergangenen, verflossenen) Jahrhunderts noch teilweise (zum Teil) beobachtet wurde: die Kette wurde gespannt, die Leute aber (aber die Leute) stiegen [die Leute stiegen aber (jedoch)] (man stieg aber) ruhig /über sie/ hinüber. Des Nachts (Zur Nachtzeit, Nachts) war es unsicher auf[9] den Strassen (auf den Str. unsicher), denn wenn auch (wenngleich, obwohl, wiewohl) die Gefahr eines Überfalles durch Strassenräuber [die Gefahr, von Strassenräubern überfallen (angefallen) zu werden] [die Gefahr, Strassenräubern in die Hände zu fallen (zu begegnen)][10] nicht gross war, /so/ konnte man /doch/ stets (immer) Gefahr laufen (riskieren)[11], sich in einer der vielen Gruben in den Strassen die Beine zu brechen. /Eine/ Strassenbeleuchtung gab es nämlich /damals/ noch nicht (war nämlich damals noch nich vorhanden).

Anmerkungen.

1. Unmöglich: *hervor* (fram ur något); zur Not möglich dagegen: *sich vorwärtsschlängelt.* — 2. Der Artikel unerlässlich. — 3. Wohl nicht ganz unmöglich, aber jedenfalls ungebräuchlich: *den Eindruck, ein Dorf. . . zu sein.* — 4. Auch: *anderer.* — 5. Unmöglich: *dann.* — 6. Auerbachs Wb. bietet weder unter *stå kvar* noch unter *kvarstå* einen Ausdruck, der hier brauchbar wäre: *stehen bleiben, bestehen bleiben, fortbestehen, zurückgeblieben sein* — alles unmöglich; auch die unter *kvar* gegebenen Ausdrücke: *stehen geblieben sein, übrig geblieben sein, noch*

Digitized by Google

übrig sein hier unanwendbar. — 7. Die früher gebräuchlichen Ausdrücke: *unter dem Gottesdienste, unter der Kirche* jetzt wohl schon veraltend. — 8. Unmöglich natürlich: *früheren*. — 9. *Auf den Strassen* — weil in Gegensatz stehend zu *in den Häusern*. — 10. Auch hier versagt das Auerbachsche Wb.; bei *fara för något* wird das Gefahrdrohende zumeist genitivisch angefügt: fara an för ett krig, för smitta *die Gefahr eines Krieges, einer Ansteckung*, oder auch wird ein Kompositum gebildet: *Kriegsgefahr, Ansteckungsgefahr; Strassenräuberge ahr* wäre auch hier nicht geradezu unmöglich, aber jedenfalls schwerfällig. — 11. Da in dem *Gefahr laufen* schon der Begriff des *Geschehenkönnens* steckt, wäre hier wohl besser zu sagen: *lief man stets Gefahr, riskierte man stets*.

Ernst A. Meyer.

Weimar ist eine Stadt an der Ilm, einem kleinen Flusse[1], der sich durch anmutige[2] Täler in den Wäldern Thüringens[3] dahinschlängelt[4],[5] und endlich[6] bei Jena in die Saale[7] mündet[8]. Die Stadt ist in einer Höhe von ungefähr achthundert Fuss über dem Meere schön gelegen. Beim[9] ersten Anblick macht sie eher[10] den Eindruck eines Dorfes als /den/ einer Hauptstadt Sie ist still und einfach. Ihre Architektur ist altertümlich, ohne so pittoresk zu sein wie die vieler anderen deutschen Städte.[11] Die Häuser haben hohe, steile[12] Dächer, aber keine eigentümlichen Giebel Zu Goethes Zeit[13] war das Aussehen der Stadt in vielem anders als jetzt. Die Stadtmauern standen damals noch,[14] und innerhalb derselben lagen die etwa siebenhundert Häuser der Stadt. Die Stadttore wurden sorgfältig bewacht, und niemand durfte durch sie /hinein/kommen, ohne seinen Namen in das Buch der Schildwache zu schreiben.[15] Während des Gottesdienstes spannte man Ketten über die Strassen, die nach der Kirche[16] führten, um jeden[17] Verkehr zu verhindern — ein Brauch, der wenigstens in der Mitte des vorigen Jahrhunderts noch teilweise[18] beobachtet wurde: die Kette wurde gespannt, aber die Leute stiegen ruhig darüber. Nachts[19] war es unsicher auf den Strassen, denn wenn auch die Gefahr vor Strassenräubern[20] nicht gross war, /so/ konnte man doch[21] befürchten,[22] in einem der vielen Löcher auf den Strassen die Beine zu brechen. Strassenbeleuchtung gab es nämlich noch nicht.

1. Oder *einem Flüsschen*, oder auch *einem kleinen Flüsschen, das . . . .* — 2. Oder *lieblich;* auch *hübsch* — 3. Auch *in Thüringens Wäldern.* — 4. Nur so! Falsch wäre *vor- hervor- = aus etwas heraus-*; ebenso falsch *vorwärts-*, Gegensatz: *rückwärts, zurück* oder *auf der Stelle;* auch nicht *einher-*, in dem eine gewisse Ziellosigkeit der Bewegung liegt. — 5. Auch *sich winden.* — 6. Besser als *schliesslich.* — 7. So besser als *in die Saale bei Jena mündet; in die Saale münden* bildet zusammen das Prädikat und gehört zusammen. — 8. Auch *einmünden; sich ergiessen* zu kraftvoll für ein »Flüsschen». — 9. Nicht *auf!* Man sagt *beim ersten Anblick*, aber *auf den ersten Blick* (= es bedurfte nur eines Blickes). — 10. Auch *viel mehr.* — 11. Um der Übereinstimmung mit den schwedischen Sc ulgrammatiken willen habe ich im Text die schwachen Formen angewandt. Ich möchte aber nachdrücklich betonen, dass sowohl *vieler anderer deutschen Städte* als auch ganz besonders *vieler anderer deutscher Städte* durchaus nicht als fehler-

Digitized by Google

haft zu bezeichnen sind. Gerade im vorliegenden Falle würde ich vielleicht persönlich die starken Formen vorziehen.*) 12. Nicht *jäh*. — 13. Oder *zur (zu der) Zeit Goethes*, auch *zu Goethes Zeiten*. — 14. Am besten nur *standen* in der prägnanten Bedeutung »*sta den aufrecht*», »*waren erhalten*»; also ohne »*da*». — 15. So als wörtliche Übersetzung des Schwedischen. Im Deutschen (vielleicht auch im Schwedischen?) würde man richtiger sagen »*ohne seinen Namen . . . . geschrieben zu haben*». Vergl. *Niemand darf an dem General vorübergehen, ohne zu grüssen:* der Gruss dauert während des Vorübergehens fort. Setzen wir im obigen Falle »*niemand durfte hi durchkommen, ohne zu schreiben*», so wird während des Durchkommens geschrieben, was doch nicht gemeint ist. Erst wird geschrieben, und dann kommt man durch. — 16. Auch *zur Kirche. Nach der Kirche:* nur Richtung; *zur Kirche:* Richtung und Zweck oder auch nur Richtung. — 17. Auch *allen*. — 18. Nicht *teilweise noch*. Ausgedrückt soll werden: *Der Brauch wird noch beobachtet aber nur teilweise* (siehe die Forts. des Satzes!), nicht aber: *Der Brauch wird hier und da noch beobachtet*, was durch die Stellung *teilweise noch* nahe gelegt werden würde. — 19. Auch *in der Nacht* oder *zur Nachtzeit*. — 20. *Die Gefahr vor Strassen räubern:* so wörtlich nach dem schwedischen Text. Jedenfalls ist im Deutschen die Verbindung »*Gefahr vor* + Person» schlecht, wenn nicht unmöglich; der Ausdruck verlangt die Ergänzung »+ Vorgang» oder dergl. Also z. B. *die Gefahr von Strassenräubern überfallen zu werden* oder *die Gefahr eines Überfalls durch Strassenräuber* — 21. Das Deutsche verlangt dringend das »*doch*» nach dem »*wenn auch*». — 22. Besser als *riskieren*. Gut ist auch *Gefahr laufen;* hier nur wegen des vorhergehenden »*Gefahr*» vermieden. — 23. Oder *Gruben*. — 24. Auch *in*; ebenso gut der Genitiv.

E. Th. Walter.

Weimar ist eine alte Stadt an der Ilm, einem kleinen Flusse, der (einem Flüsschen, das) sich in[1] anmutigen (lieblichen)[2] Tälern (Talgründen, Talschluchten) durch[1] die Wälder Thüringens /da/hin schlängelt (windet)[3] und schliesslich (zuletzt) bei Jena in die Saale[4] mündet[5]. Die Stadt ist schön gelegen (hat eine schöne Lage), ungefähr 800 Fuss über dem Meere[6] (in einer Höhe von u. 800 F. ü. d. M.; in u. 800 F. Höhe ü. d. M.). Beim ersten Anblick macht sie eher den[7] Eindruck eines[8] Dorfes als den[9] einer Hauptstadt. Sie ist still und einfach. Ihre Architektur ist altertümlich, ohne so malerisch (pittoresk) zu sein wie die[9] vieler anderer deutscher[10] Städte. Die Häuser haben hohe, steile Dächer, aber keine eigenartigen (eigentümlichen) Giebel. Zu Goethes Zeit (Zur Zeit Goethes) war das Aussehen der Stadt in vielem [in vieler Beziehung (Hinsicht)] anders (ein anderes) als jetzt (heute)[11]. Die Stadtmauern standen da/mals/ noch[12] (Da/mals/ st. n. d. St.), und innerhalb[13] derselben[14] lagen die ungefähr 700 Häuser der Stadt. Die Stadttore[15] wurden (waren) sorgfältig (sorgsam, peinlich, *event.* genau) bewacht, und niemand[16] durfte sie passieren[17], ohne seinen Namen in das Buch der Schildwache[18] zu schreiben [in das (dem) B. d. S. einzuschreiben]. Während[19] des Gottesdienstes spannte man Ketten über die Strassen (Gassen)[20], die zur (nach der) Kirche führten[21], um jeden (allen) Verkehr zu /ver/hindern — ein Brauch, der mindestens

*) Das jetzt hier zu begründen, fehlt mir augenblicklich die Zeit!

Digitized by Google

noch um die Mitte (in der M.) des[22] vorigen Jahrhunderts teilweise beobachtet (/ein/gehalten) wurde: die Kette wurde gespannt, aber die[23] Leute stiegen ruhig darüber (über sie)[23]. Nachts [Des Nachts, Zur Nachtzeit) war es unsicher auf[25] den Strassen (in den Gassen), denn wenn auch von Strassenräubern keine grosse Gefahr drohte (man.. nicht viel zu fürchten hatte),[26] so konnte[27] man /doch/ stets riskieren, sich[28] in einem der vielen Löcher (einer d. v. Gruben) in den (der) Gassen die Beine zu brechen. Strassenbeleuchtung gab es nämlich noch keine (nicht).

Kommentar.

1. So stilistisch einem unbefangenen Deutsch wohl gemässer; in der, natürlich *richtigen*, wörtlichen Übersetzung stösst sich das Bewegungsadverbiale *durch Täler* mit dem Adverbiale der Ruhe *in den Wäldern*, attributive Auffassung (*Täler der W. Th.*) liegt ferner; ev. Umstellung: *in Th. W. durch a. T.* — 2. *nett* von artifiziellen Produkten ausgehend, (noch) nicht von Gegenden; *niedlich* (Vorstellung der Kleinheit) unmöglich; *hübsch*, obwohl ursprünglich gesellschaftlicher Ausdruck, schon bei Naturgegenständen möglich, wenn auch etwas banaler. — 3. *windet* schwerere Bewegung als *s h ängelt; ringelt* nur von Tieren oder von Bewegung am Orte (bei Locken u. dgl.). — 4. Umstellung nötig, sonst ergibt sich attributive Auffassung des zweiten Ausdruckes. Siehe unter 1): zuerst Adverbiale der Ruhe, dann der Bewegung. — 5. *sich ergiesst* möglich, ein wenig pathetischer. — 6. Zerlegung des Satzes durch das Komma vermeidet die für das Deutsche schleppende Häufung zweier Adverbiale zu *gelegen*. — 7. Art. notwendig. — 8. Nicht *zu sein*. — 9. Im ersten Falle Auslassung von *der* möglich, weil *den Eindruck machen* eine einheitliche Phrase ist = *aussehen;* nicht im zweiten. — 10. Starke Flexion jetzt allein üblich gegen den teilweise abweichenden Gebrauch des 18. Jhdts (Paul. D. Gr. III, S. 102) und gegen Hjorth, S. 41, A. 2, wo eine andere Auffassung (durch die Ausnahmen) nahe gelegt wird; *einiger bunter Blumen, trotz folgender wichtiger Gründe* ist heute das Übliche. — 11. *Nun* als relative Zeitangabe, auf etwas früheres sich beziehend, nicht am Platze. — 12 *übrig sein, stehen (zurück) geblieben sein* erwecken alle die Vorstellung des Restes von einem früher vorhandenen Ganzen, etwa nach Brand, Abreise (bei *zurückbleiben*); also hier unangebracht wo es sich nur um das—nicht mehr erwartete—Vorhandensein eines Gegenstandes handelt; *fortbestehen* über eine bestimmte Zeit hinaus, unrichtig; *dastehen* schwerfällig, nicht unmöglich. — 13. *In* bei Standpunkt *ausserhalb* der Stadt für *innerhalb* möglich; hier, wo man sich im Innern der Stadt denkt, wü de *in* auf das Innere der Mauern selbst gehen. Dativ bei *innerhalb* jetzt nur, wo Genitiv nicht erkenntlich und wohl nur bei Zeitangaben. — 14 Schwed. *dem* ist hier als Personalpronomen aufzufassen, wie eine Umformung des Satzes zeigt: »D. St. st. d. n., und von ihnen hatte man eine schöne Fernsicht« oder» und sie waren mit einigen Türmen geschmückt». Dafür könnte in den ebengenannten Beispielen *denselben*, bezw. *dieselben* eintreten; der Sinn schliesst *die* aus, *diese* wirkt schwerfällig. Im Genitiv, von *innerh lb* abhängig, ist demnach *deren* ausgeschlossen; *ihrer* wirkt hier etwas ungewöhnlich (wegen der Seltenheit der Verbindung mit *innerhalb*, vgl. dagegen *statt ihrer*). — 15. Nicht *Pforten*, was kleinere, engere, mitunter heimliche Zugänge, oft in übertragenem, dichterischem Sieme bezeichnet. — 16. Auch *keiner*, was mir ein wenig alltäglicher erscheint — 17 Auch *durch sie /hin/durchkommen;* weniger gut einfaches *durch sie kommen*, weil damit die Vollendung des Durchganges nicht hervorgehoben wird. — 18. *Schildwacht* altertümlicher, mehr=Handlung des Wachestehens. —

Digitized by Google

19. *Unter* nur in altertümelnden Wendungen rein zeitlich. — 20. *Strasse* ursprünglich = gepflasterte (Land)strasse, *Gasse* ursprünglich = Durchgang in der Stadt; werden heute nur landschaftlich unterschieden. — 21. Nicht *leiten*, das »Führer sein, Weg weisen» bedeutet und feierlicher ist als (hier) *führen* (=hinbringen). — 22. Artikel notwendig. — 23. Das Personalpronomen nach Präposition zur Bezeichnung einer Sache ist keineswegs immer durch ein Pronominaladverb zu ersetzen (mit Ausnahme von *es*); ebensowenig das Relativpronomen im gleichen Fall. Hjorths Regel S. 149 und die vom Interrogativum irrtümlich meist auch auf das Relativum übertragene S. 57, 7 führen zu einer übertriebenen Verwendung der Pronominaladverbia im schwedischen Deutsch. — 24. *es* notwendig. — 25. *auf* und *in* können wechseln (s. 20). — 26. Engerer Anschluss an den Text kaum möglich; denn *die Gefahr der Strassenräuber* oder *von Strassenräubern* müsste man formell eigentlich eher als »die ihnen (etwa von der Polizei) drohende Gefahr» auffassen, und *die Gefahr vor Strassenräubern* bleibt recht hart Verbindungen wie *Gefahren der Grosstadt, des Meeres* u. dgl. können nicht herangezogen werden, sie sind wohl eigentlich gen. possessivi. — 27. Nur *Indikativ*. — 28. *sich* kann ev. fehlen.

Alfred Wolf.

In one of his books[1] our compatriot (fellow-countryman), Sven Hedin, tells[2] (relates, narrates) the[3] following little story (anecdote) from his travels[4] (journeys).

When I first (for the first time)[5] came to [arrived at (in), reached] Lucknow, a town (city) in India, I was accompanied[6] by one of my servants (attendants), a Cossack from[7] Eastern (the east of) Siberia. He had never in his[8] life seen an elephant, scarcely (hardly) even heard[9] of one[10], and his astonishment (surprise, amazement) was unbounded[11] (boundless) when we met in[12] a street (in a street we met) a whole string (line, row, file) of these great[13] (large, big) grayish[14] (greyish) brown animals. In astonishment[15] (amazement) he asked me, "Master[16] (Sir, Lord), are[17] these real (really) living (live) animals (beasts, brutes)[18]?"—"Yes, don't you see (for you see; you see, don't you) /that/ they walk[19] (are walking) and obediently follow (following) their keeper (trainer, driver, mahout[20])?"—"I really (truly) thought (imagined) /that/ they were (it was[21]) a sort (kind) of locomotive that (, which) was set in motion[22] by an engine /that (which)/ they had in their stomach/s/ (the stomach)[23]".—"Good gracious (Lord) (Dear me) no, they are elephants, which[24] /have/ once lived wild in the woods (forest/s/). Watch (Look, Pay attention) now, you will (shall)[25] see how they eat". With this (With these words, Upon this) I bought (purchased) a bundle (bunch)[26] of sugar-cane/s/ and held out (handed, stretched out) a (one) cane to the nearest elephant. He (It) took it gently (quietly, slowly) and carefully (cautiously, warily) peeled (stripped) off dried (-up) leaves and branches[27] with his (its) trunk, and ate up the rest (remainder). "Yes, I see /that/ they are real animals", said the Cossack (the C. said) thoughtfully. "That is[28] the most remarkable (extraordinary, curious) thing[29] I have seen in (during) the whole of my (my whole[30], all my) life."

Digitized by Google

Notes.

1) The Swedish word-order is not entirely impossible however. — 2) Not *states* or *says*. — 3) Article quite necessary. — 4) Of course not *voyages*. — 5) This phrase would come better after *Lu·know*, but cannot owing to the apposition. — 6) Not *followed*. — 7) I do not think *of* should be entirely condemned, but it is not good. — 8) Of course not *the*. — 9) *talas* not to be translated. — 10) Not *some* or *any*, which would imply a plural. — 11) Not *unlimited* or *limitless*. — 12) Not *on*. — 13) *great* is certainly better, as there is a certain amount of feeling implied. It is not a question of mere physical size (e. g. *amazingly great*). — 14) I would not even reject entirely *gray-brown*. — 15 In such cases as this English does not readily employ a simple adjective or participle. — 16) I am unaware of what is the mode of address of a Cossack. — 17) Not *these ones*, of course. — 18) Which word is used here depends on the state of mind of the Cossack. — 19) The simple form means, »elephants in general walk». The progressive form means, »these particular specimens are walking». — 20) The native word. — 21) i. e. »The phenomenon». — 22) I cannot find a phrase in which *movement* would be used. — 23) Speaking generally in regard to the elephant. 24) I do not think *that* without comma would be good, but I should not like to take the responsibility of condemning it entirely. — 25) *will* pure future; *shall* a promise. — 26) I do not know how sugar-cane is sold in Lucknow. — 27) But I do know that sugar-cane does not have *branches* in the ordinary sense of the word. — 28) Of course not *was*, which is a pure Swedishism. — 29) The insertion of an appropriate substantive is necessary here. — 30) But of course not *whole my*. *S. J. Charleston.*

A GREAT TRAVELLER IN A GREAT CITY.

Our countryman (fellow-countryman, compatriot) Sven Hedin tells (narrates, relates) the following little story (anecdote) from (about) his travels (journeys, wanderings) in one of his books (works) [in one of his books tells (tells in one of his books) the following little story ..... travels].

The first time (On the first occasion) I was in (visited, reached, got to, arrived at) [went (came) to] Lucknow, a town (city) in (of) India (Hindostan, Hindustan), I was accompanied by one of my menservants (servants), a Cossack from the east of (from eastern, from East) Siberia. He had never in his life seen an elephant (a *hathi*), scarcely (hardly) so much as (even) heard of one (even heard one spoken of); and his astonishment (amazement, surprise) was boundless (unbounded, unlimited) [and boundless was his astonishment etc.] when we met a whole file (string, line, row, procession) of these (those) greyish (grayish, grey, gray)-brown animals (beasts) in (on Am) a street. He asked in amazement (amazedly) [Amazed (Astonished, Astounded, Quite taken aback) he asked me]: "Sir (Master A, Lord A, Huzur, Hossoor Or), are these (they) real (genuine) [really, veritably, really and truly] living animals!" — — "Yes, of course (Why, yes; Why, certainly), don't you see (Surely you /can/ see) [you /can/ see, I suppose (I imagine, can't you)] that they /can/ walk and obediently follow (they are walking

Digitized by Google

and obediently following) their drivers (leaders, mahauts, mohowts) [follow (are following) their drivers etc. obediently)."— "I really thought that it was some (a) kind (sort) [a sort of a kind] of railway-engine (engine, locomotive, Puffing Billy F) [they were railway-engines etc.] (a railway-engine of sorts F), which was (were) set in motion by a machine (some contrivance, some contraption F) that it had in its belly (stomach, inside) [that they had in their bellies etc.]" —— "Dear me (Good Heavens), no (Not at all); they are elephants, who (which) once (at one time) lived (>have once lived) wild in the forest (woods, woods and forests, jungle). Keep your eyes open (Pay attention) and you shall (will) [Look and] see how they eat." With this (these words) [So saying] I bought (>purchased) a bundle (bunch) of sugar-canes and held out a cane to the nearest elephant. He took it slowly and carefully (cautiously), stripped (peeled) off the withered (dried-up) leaves and branches with his trunk and eat (ate) up (devoured) the rest (the remainder, what was left). "Yes, I see, they are real (genuine) animals," said the Cossack thoughtfully (meditatively, contemplatively): it is the strangest [most remarkable (noteworthy, memorable, notable)] thing /that/ I have (I've) seen in all (in the course of) my life (in my whole life)."

Notes and Comments.

1. *Literature.* This text has at least one happy point of resemblance to the Monday text: namely that it forms a convenient »stepping-stone to higher things» in the way of literature. In the first place there are two well-known poems dealing with the siege that has probably made Lucknow more famous than its mere size has These are J. G. Whittier's »Pipes of Lucknow» and Tennyson's »Defence of Lucknow». In the second place may be mentioned Mr. Kipling's numerous stories about the Elephants, »The Lord of all Beasts». — 2. *Vocabulary.* I have seen no translations of this text and so cannot deal with »actual mistranslations». Following what I conceive to be the spirit of the original, I have indulged but little in what the authors of the »King's English» call »airs and graces». The chief exception lies in the insertion as alternatives of one or two expressions of the kind which English writers on the East are apt to use, and which candidates who have read a little Kipling in English may have noticed and remembered (such as *hathi* and *hussoor*). The same holds good of such Biblical expressions as *master* and *lord* which English writers on the East sometimes use to give an Oriental tone to their narrative, and perhaps also of the insertion of the plain-speaking »bellies». — 3. *Mahaut.* If the elephant's *förare* were sitting on the back or neck of the animal he would naturally be called »driver». If he were walking, he might be called a »leader» (cf. »bear-leader»). In this case the use of the Indian term would perhaps seem less affected than in the case of the other Indian terms introduced. *Hathi,* for instance, though familiar enough on the printed page, appears to be usually mispronounced by people who sing the well-known ballad of Kipling in which the word occurs and whose popularity is shown by the fact that it has been set to music by several composers.

C. S. Fearenside.

Digitized by Google

A Gothenburg Version.

In one of his books our countryman Sven Hedin tells (narrates, relates) the following anecdote (little story) from his travels.

The first time I went (came) to Lucknow, a city in India, I was accompanied by one of my servants, a Cossack from Eastern Siberia. He had never seen an elephant in /all/ his life, had hardly even heard of one, and his astonishment (surprise) was boundless when in a street we met a long string of these big (huge) grayish brown animals. In /his/ amazement he asked me, "Are those real live animals, sir?" "Yes, don't you see that they can walk, and obediently follow their drivers?" "I really thought they were a kind of locomotive that was worked (started) by an engine they had in their insides." "Oh, dear no, they are elephants that once ran wild (lived in a wild state) in the forests. Now watch (keep your eyes open), and you will (you'll) see how they feed." With that (Saying this) I bought a bundle of sugar-canes, and held out one of the canes to the nearest elephant. He took it gently and carefully, plucked off the dried (withered) leaves and twigs with his trunk, and ate the rest. "Yes, I see they are real animals," said the Cossack thoughtfully, "it's (that's) the most wonderful (extraordinary) thing I ever saw in /all/ my life."

G. E. Fuhrken.

Thème.

Les langues (idiomes) des peuples sauvages ne peuvent pas plus que les plus anciennes langues connues rien nous apprendre sur l'origine du langage. Les sauvages parlent souvent des langues /qui sont/ aussi compliquées que les plus difficiles de celles que parlent (qu'emploient) les peuples civilisés; et parfois celles qu'ils parlent (ils parlent des langues qui) peuvent pour (sous le rapport de) la simplicité rivaliser avec nos idiomes les plus simples. Dans les deux cas, ces langues sont le résultat de modifications dont le point de départ nous est inconnu. Si les langues des peuples civilisés et /celles/ des sauvages diffèrent (S'il y a une différence entre les langues . . .), cela tient à [/pro/vient de) la différence[1] /même/ /du monde/ des idées qui trouvent leur expression (idées à exprimer) dans les deux cas. Les langues des sauvages peuvent nous donner des renseignements utiles (nous renseigner utilement) sur le rapport entre la parole et la pensée, mais /non/ pas sur la forme primitive (originelle) du langage humain. Ce (Il) serait tout aussi vain de demander des indications sur ce sujet (là-dessus) à la langue des enfants. Les enfants nous montrent seulement comment

Digitized by Google

s'apprend une langue déjà formée (existante); ils ne nous donnent aucune idée sur (de) ce que le langage peut avoir été au début de son évolution.

Note.

[1]) La traduction littérale de l'expression suédoise (»den olika föreställningsvärld» *le monde d'idées différent*) ne rendrait pas l'idée avec la logique qu'exige la langue française.

P. Méaly.

Thème français.

Les langues des (parlées par les) peuples sauvages, de même que les plus anciennes langues connues, ne nous apprennent rien (pas plus que. . . . ne peuvent nous donner d'indications) sur l'origine du langage. Les sauvages parlent parfois des langues qui sont aussi complexes (compliquées) que les plus difficiles des langues parlées par les peuples civilisés; mais quelquefois /aussi/ la langue dont ils se servent peut rivaliser, au point de vue de la simplicité, avec les plus simples de nos langues. Dans les deux cas, ces langues sont le résultat de modifications (transformations) dont le point de départ nous est inconnu. S'il y a une différence entre les langues des peuples civilisés et celles des sauvages, cela tient à la diversité des représentations (au différent monde d'images) qui dans chaque cas arrivent à s'exprimer (que le langage, dans chacun de ces deux cas, exprime différemment) (dont les différents langages sont l'expression). Les langues des sauvages peuvent nous donner des indications (renseignements) utiles sur le rapport entre le langage et la pensée (les rapports du langage avec la pensée), mais non sur la forme originelle (primitive) du langage humain. Il ne serait pas moins vain de (On ne perdrait pas moins sa peine à) chercher des éclaircissements là-dessus dans la langue des enfants. Les enfants nous montrent seulement comment on apprend une langue existant déjà antérieurement (précédemment). Ils ne nous donnent aucune idée de ce que le langage peut avoir été au début (premier stade) de son développement (évolution).

Virgile Pinot.

Digitized by Google

Nya Tryckeri A.-B. Progress, Sthlm 1924

Digitized by Google

MODERNA SPRÅK

SVENSK TIDSKRIFT FÖR UNDERVISNING I DE TRE HUVUDSPRÅKEN
TYSKA, ENGELSKA, FRANSKA

UTGIVEN AV

HERMAN SÖDERBERGH och N. OTTO HEINERTZ.

ARG. XVIII 5 MALMÖ Maj 1924

REALSKOLEXAMEN V. T. 1924.

Tyskt översättningsprov.

Konung Fredrik den store reste en gång genom Pommern, så enkelt klädd och i ett så enkelt åkdon, att ingen kunde ana, att det var kungen. På en smal väg mötte han en elegant kaross, vars ägare ropade till honom: »Kör ur vägen för mig! Jag är den rike greve Hahn från Mecklenburg.» — »Och jag är bara fattige Fritz från Berlin», svarade kungen och vek åt sidan. Efter att ha kommit tillbaka till Berlin lät kungen sina ämbetsmän noga taga reda på hur många gods greve Hahn ägde. Då visade det sig, att han hade precis hundra. Men för kungen hade han ej uppgivit så många, ty den, som hade hundra gods och därutöver, måste underhålla ett helt regemente soldater. Kungen skickade nu ett regemente till honom och lät hälsa honom, att fattige Fritz från Berlin önskade, att den rike greve Hahn ett år skulle förpläga regementet.

Tyskt reproduktionsprov.

Före uppläsningen lämnas lärjungarna följande upplysningar: *Gauss,* personnamn; *Rechenkünstler* = räknekonstnär.

Der berühmte Mathematiker Gauss soll von sich selbst gesagt haben, dass er früher rechnen als sprechen gelernt habe. Aus seiner Jugend wird eine Anekdote erzählt, die für seine mathematische Begabung bezeichnend ist. Seinen ersten Unterricht erhielt er in einer Dorfschule, doch zeichnete er sich während der ersten Schuljahre hier nicht besonders aus. Der Lehrer stellte einmal den Schülern die Aufgabe, die Summe der ganzen Zahlen von 1 bis 60 zu berechnen. Wer mit der Aufgabe fertig war, sollte seine Schiefertafel auf das Katheder legen. Es war aber kaum eine halbe Minute vergangen, als

Digitized by Google

der kleine Gauss mit strahlendem Gesicht herangelaufen kam und die Schiefertafel auf das Katheder legte. Der alte Lehrer sah ihn spöttisch an und nahm sich vor, am Ende der Stunde dem Jungen eine tüchtige Strafpredigt wegen seiner Naseweisheit zu halten, denn er war überzeugt, dass der kleine Kerl in so kurzer Zeit nicht die Aufgabe gelöst haben könnte. Als schliesslich auch der letzte Schüler seine Tafel abgegeben hatte, zog der Lehrer die unterste hervor, um das falsche Resultat vorzulesen. Er machte aber grosse Augen, als er auf der Rückseite nichts als die Zahl 1830 erblickte, die richtige Summe der Zahlen von 1 bis 60. Auf des Lehrers Frage, wie er diese Zahl gefunden habe, antwortete der kleine Rechenkünstler, dass das doch eine leichte Aufgabe gewesen sei. Bei den Zahlen 1 bis 60 sei die erste und die letzte Zahl ja zusammengenommen 61, die zweite und die vorletzte zusammen ebensoviel und so weiter, die Summe aller Zahlen müsse also 30 mal 61 sein, und das habe er leicht im Kopf ausrechnen können.

König Friedrich der Grosse reiste einmal (einstmals, einst) durch Pommern, so einfach (schlicht, anspruchslos) gekleidet[1] (in so schlichter Kleidung) und in einem so einfachen (schlichten) Fuhrwerk (Wagen, Gefährt)[2], dass niemand (keiner)[3] /es/ ahnen (vermuten) [niemand auf den Gedanken (die Vermutung) kommen, niemandem der Gedanke (die Vermutung) kommen] konnte, dass es der König war (sei, wäre).[4] Auf einem schmalen Wege begegnete[5] er einer eleganten (begegnete ihm eine elegante) Karosse, deren Besitzer (Eigentümer)[6] ihm zurief: "Fahren Sie mir aus dem Wege! Ich bin der reiche Graf Hahn aus Mecklenburg." "Und ich bin nur (bloss) der[7] arme Fritz aus Berlin", antwortete (erwiderte, entgegnete, versetzte) der König und wich aus. Als (Nachdem) er nach Berlin zurückgekehrt (zurückgekommen) war (Nach B. zurückgekehrt), liess der König /durch/ seine Beamten genau[8] feststellen[9], wie viele (wieviel) Güter Graf Hahn besass (besässe). Da[10] zeigte[11] es sich (stellte es sich heraus), dass er genau (gerade) hundert hatte. Dem König[12] aber (jedoch) hatte er nicht so viel/e/ angegeben, denn wer (derjenige, der) hundert Güter und darüber (mehr) hatte (besass), musste ein ganzes Regiment Soldaten unterhalten. Der König schickte (sandte)[13] nun ein Regiment zu ihm und liess ihm sagen (bestellen) (liess ihn grüssen /und sagen/), der arme Fritz aus Berlin wünsche[14], dass der reiche Graf Hahn ein Jahr /lang (hindurch)/ das Regiment verpflegen solle (sollte) (verpflegte).

Anmerkungen.

1. *Angezogen* nicht recht in den Stil dieser Erzählung passend. — 2. *Gefährt* mehr gewählt, *Gespann* (Auerbach) hier nicht am Platze (*mit*, nicht *in* einem Gespann). — 3. *Keiner* mehr umgangssprachlich. — 4. Der Indikativ hier meinem Gefühl nach das Beste: es *war* ja wirk-

Digitized by Google

lich der Köng; *sei* dem *wäre* vorzuziehen. — 5. Weniger gut: *traf.* — 6. Besser wäre wohl hier die freie Übersetzung: *Insasse.* — 7. Der Artikel unentbehrlich. — 8. *Sorgfältig* verträgt sich nicht mit dem Begriff des Feststellens. — 9. Nicht: *sich darüber unterrichten, danach forschen, sich danach umsehen* (Auerbach); *sich danach erkundigen* ginge schliesslich an, auch zur Not (*in den Büchern*) *nachsehen.* — 10. Nicht: *dann; als* die Sache untersucht wurde, *da* zeigte es sich usw. — 11. *Erwies* etwas sehr gewählt. — 12. Unmöglich: *für den K.*, möglich dagegen: *dem K. gegenüber.* — 13. *Sendete* im süddeutschen Sprachgebiet auch schriftsprachlich vorkommend. — 14. Nicht: *wünschte,* da hier eine deutliche Konjunktivform erforderlich ist. — Unmöglich: *liess ihn grüssen, dass der* usw.

Ernst A. Meyer.

König Friedrich der Grosse reiste[1] einmal durch Pommern[2]. so einfach[3] gekleidet und in einem so[3a] einfachen Fuhrwerk[4], dass niemand[5] ahnen[6] konnte[7], dass es[8] der König war[9]. Auf einem schmalen[10] Wege begegnete[11] er einer eleganten Karosse, deren Besitzer ihm zurief[12]: "Fahr mir[13] aus dem Wege[14]! Ich bin der reiche Graf Hahn aus[15] Mecklenburg". „Und ich bin nur der[15a] arme Fritz aus Berlin", antwortete der König und wich aus[16]. Als[17] der König[17a] nach Berlin zurückgekommen war, liess er seine Beamten genau ermitteln[18], wie viele[19] Güter der[20] Graf Hahn besass[21]. Da zeigte[22] es[23] sich, dass er gerade[24] 100 hatte. Dem[25] König hatte er aber nicht so viele angegeben[26], denn wer[27] hundert Güter oder darüber hatte, musste ein ganzes Regiment Soldaten[28] unterhalten[28a]. Nun[29] schickte der König ein Regiment zu ihm[30] und liess ihm sagen[31], der arme Fritz aus Berlin wünsche[32 33], dass der reiche Graf Hahn das Regiment ein Jahr[34] verpflegen solle[35].

Anmerkungen.

1. Auch *fuhr.* — 2. *Durchreiste* nicht gerade unrichtig, aber weniger angebracht, da es das Durchmessen des ganzen Landes andeuten würde. — 3. Auch *schlicht.* — 3a. Dies die einfache korrekte Übersetzung. Aber auch die Wendungen *in einem solch einfachen Fuhrwerk, in solch einem einfachen Fahrwerk* und in *einem solchen einfachen Fuhrwerk* wird man trotz im Grunde vorhandener Bedeutungsnüancen dem ausgleichenden Sprachgebrauch entsprechend gelten lassen müssen. — 4. Auch *Gefährt,* ein ziemlich farbloser, gewählterer Ausdruck. *Fahrwerk* bezeichnet heute ein weniger elegantes Gefährt und ist darum hier gerade am Platze. — 5. Auch *keiner.* — 6. Auch gegen *dass niemand e s ahnen konnte* lässt sich nichts einwenden, wenn auch die Hervorhebung nicht eben motiviert ist. — 7. Der Konjunktiv *könnte* wäre falsch; sinngemäss wäre jedoch auch *hätte können.* — 8. Ein *er* statt *es* verschöbe den Sinn genau so wie wenn im Schwedischen *han* für *det* einträte; Sinnwidrigkeit entstünde aber kaum. — 9. Oder *wäre,* je nach der Auffassung. Setzt man *dass es der König war,* so ist der Sinn »er war der König, und diese Tatsache konnte niemand ahnen»; haben wir *dass es der König wäre,* so wird das »König sein» nicht als Tatsache hingestellt, sondern nur als Inhalt des »Ahnens». — 10. Auch *eng* ist denkbar. — 11. Auch *kam ihm eine elegante Karosse entgegen* oder *begegnete ihm eine elegante Karosse.* Hier, wo es sich nur um das Zusammentreffen handelt, kommen alle drei Ausdrücke auf dasselbe heraus. — 12. Nicht *zu ihm rief!* Die Wendung *zu einem rufen* für *einem zurufen* ist veraltet. Bei Luther

Digitized by Google

aber finden wir noch »einer rief zum andern und sprach: heilig ist der Herr». — Auch »*einem rufen*», wobei der Dativ das Wesen bezeichnet, dem das Erschallenlassen des Rufes gilt, veraltet immer mehr. — 13. Ein *für mich* ist natürlich ganz falsch. Das könnte nur bedeuten »*statt meiner*». Nur beiläufig sei bemerkt, dass sich mit besonders nüancierter Bedeutung gelegentlich sagen lässt »*er weicht vor mir aus*», »*er geht vor mir aus dem Wege*» (aber niemals *für*). — 14. Nicht uneben wäre hier auch die rauhere Befehlsform »*aus dem Wege gefahren!*» — 15. Nicht *von!* Das würde hier unbedingt zu der Annahme führen, der Adel solle bezeichnet werden. Hier handelt es sich nur um Herkunft. — 15 a. Der bestimmte Artikel ist natürlich unbedingt erforderlich! — 16. Richtig auch *fuhr zur Seite, fuhr beiseite.* — 17. Oder *nachdem;* ich wählte *als*, um das zweimalige *nach* (*Nachdem — nach Berlin*) zu vermeiden. — 17 a. Es ist besser, «*der König*» in den zuerst stehenden Satz zu stellen und dann durch *er* zu ersetzen, als umgekehrt. Eigentlich genügt überhaupt ein *er*, da *der König* ja im vorhergehenden Satz *antwortete der König* bereits als Subjekt vorkommt. — 18. Oder *nachforschen*, auch *sich erkundigen* oder *in Erfahrung bringen* gehen an. — 19. Wenn man auch sonst die flexionslose Form auch im Plural für *viele* gelten zu lassen hätte, dürfte doch hier die flektierte vorzuziehen sein, da man nicht nur eine Menge an sich, sondern eine gezählte Menge ausdrücken will und hierfür die Form *viele* als ausdrucksvoller empfunden wird. — 20. »*der*», nämlich der bestimmte, hier bereits genannte *Graf Hahn!* — 21. Oder *besässe;* vgl. unter 9! — 22. Oder *ergab es sich.* — 23. Das *es* ist nicht nötig. — 24. Nicht *präzis*, sondern *gerade* oder *genau*. Das deutsche *präzise* bedeutet so viel wie »noggrann, omsorgsfull» oder »punktlig»; z. B. *eine präzise gearbeitete Uhr, ein präziser Mensch.* — 25. Nicht *für* den König! — 26. Nicht *auf gegeben!* — 27. Natürlich ist auch *der, welcher* richtig. — 28. Nicht *ein Regiment von Soldaten.* Die Heeresgruppe heisst militärtechnisch *Regiment;* ein *Regiment Soldaten* ist eine solche Heeresgruppe. Ein *ganzes Regiment von Soldaten* würde bedeuten »so viele Soldaten, dass sie gewissermassen ein Regiment ausmachen.» Ich kann sagen: *ein ganzes Regiment von Störchen*, um bildlich ihre geordnete Menge vergleichend zu bezeichnen, aber von einem »*Regiment Störche*» kann man nicht sprechen, es sei denn scherzend. — 28 a. Besser als *erhalten.* — 29. Besser als *jetzt. Nun* giebt nicht nur wie *jetzt* eine rein zeitliche Bestimmung, sondern deutet zugleich ein Hervorgehen aus vorangegangenen Umständen etc. an. — 30. Ja nicht *an ihn!* Ein Paket, einen Brief etc., alles, was durch die Post geht und mit Adresse versehen wird, schickt man *an* jemand; sonst heisst es *zu.* Oder man setzt den blossen Dativ. Auch hier ist dieser gut verwendbar. — 31. Man kann im Deutschen nicht sagen: *er liess ihn grüssen, dass er wünsche.* Unmöglich! — Nur folgende Wendungen mit "*grüssen*" sind möglich: *ich lasse ihn grüssen und* (scilicet "*ihm sagen*") *ich würde kommen,* oder auch *ich lasse ihn grüssen, ich würde kommen.* Vgl. "*Einen schönen Gruss von meinem Vater und Sie möchten uns doch bald besuchen!*" — 32. Abhängigkeit ohne *dass,* um zwei Sätze mit *dass* zu vermeiden. — 33. Besser als *wünschte*, da in dieser Form der Konjunktiv nicht erkennbar wäre. — 34. Oder *ein Jahr lang*, auch *während eines Jahres* oder *ein Jahr hindurch*, aber nicht *unter.* Letztere Präposition bezeichnet zeitlich heute fast nur die Dauer während eines Geschehens oder Tuns, z. B. *unter dem Essen, unter Tränen, unterm Singen* etc. — 35. Oder einfach *verpflege.* Die Umschreibuug mit Hilfsverben wird nur dann nötig, wenn die Modalität im regierenden Verbum noch nicht ausgedrückt ist, was aber hier bei "*wünschen*" der Fall ist. Drei Hilfsverben sind auseinanderzuhalten: *mögen, sollen, werden.* Soll ein Befehl ausgedrückt werden, steht *sollen*, handelt es sich um eine Bitte, *mögen* (*möchte*), und zur Bezeichnung der reinen Zukunft dient einzig und allein *werden.*

E. Th. Walter.

Digitized by Google

König Friedrich der Grosse[1] reiste einmal durch Pommern, so einfach gekleidet und in einem so einfachen (in so einfachem) Wagen[2], dass niemand (keiner) ahnen konnte, dass es der König sei[3]. Auf einem schmalen[4] Wege[5] (einer schm. Strasse) kam ihm eine elegante Karosse entgegen (begegnete er einer e. K.), deren Herr (Besitzer) ihm zurief: „Fahr (Weich) mir aus dem Wege! Ich bin der reiche Graf Hahn aus[6] Mecklenburg". — „Und ich bin nur der[7] arme Fritz aus[6] Berlin", antwortete der König und wich aus (fuhr zur Seite). Als (Nachdem) der König nach Berlin zurückgekehrt (-gekommen) war, liess er seine Beamten genau feststellen[8] (ermitteln, genaue Erkundigungen einziehen), wie viele Güter der Graf Hahn habe[8]. Da zeigte es sich (ergab sich), dass er genau (gerade) hundert hatte[9]. Aber /vor/ den Behörden[10] hatte er nicht so viele einbekannt (angegeben, bekannt gegeben, namhaft gemacht), denn wer (derjenige, der; denn der, der) hundert Güter und darüber (und mehr) hatte, musste ein ganzes Regiment Soldaten unterhalten (erhalten). Der König schickte nun[11] ein Regiment zu ihm und liess /ihn grüssen und/ ihm sagen[12] (ausrichten), der arme Fritz aus Berlin wünsche[13], dass der reiche Graf Hahn ein Jahr /lang/ das Regiment verpflege[14].

Anmerkungen.

1. Artikel *(der König F. d. G.)* möglich, *der König* wird dann nicht als zum Namen gehörig gefühlt. — 2. Auch *Fuhrwerk*, die allgemeine Bezeichnung, heute aber vor allem *Lastfuhrwerk* bezeichnend; *Gespann*, eigentlich die Zugtiere bezeichnend, in Prosa nicht so gewöhnlich. — 3. Indikativische Auffassung auch möglich, dann *war;* der bes. in norddeutscher Sprache übliche conj. impf. *wäre* ist hier, wo conj. präs. deutlich als conj. erkennbar, eigentlich gegen die strenge Regel und sollte dem Ausdrucke irrealer Verhältnisse vorbehalten bleiben, die sonst keine besondere Bezeichnung haben. — 4. *Schmal* = geringe Ausdehnung in der Ebene (z. B. *schmalspurig*), *eng* = geringe Ausdehnung auch im Raume, in höherem Niveau (z. B. *Engpass*). — 5. *Weg*, die allgemeine Bezeichnung, wird heute durch die Konkurrenz des spezielleren *Strasse* im topographischen Sinne schon vielfach auf *Feldweg*, *Fussweg* eingeschränkt. — 6. Im ersten Falle könnte *von* die Auffassung als Adelsprädikat nahelegen, im zweiten ist *von* möglich: *Fritz von Berlin*, vgl. »Gustel von Blasewitz». — 7. Art. nötig. — 8 *Liess er durch seine B. f.* wäre in der modernen Prosa fast üblicher. — 9. Hier, bei Feststellung einer Tatsache, ist Indikativ das Sprachgemässere; Konj. nicht ausgeschlossen, klingt gekünstelt. — 10. So wohl üblicher als die natürlich auch mögliche wörtliche Übersetzung *dem Könige*; vgl. *gå till kungs* und überhaupt die weitere Anwendung des Wortes *kung* in der schwedischen Rechtsprache. — 11. Nicht *jetzt*, das ohne Bezug auf Vorausgegangenes die Handlung in die Gegenwart setzt. — 12. Unmöglich *ihn grüssen, dass.* — 13. Wegen des unschönen doppelten *dass* im ersten Satz lieber verkürzter Konjunktivsatz; conj. präs. richtiger als conj. impf., siehe 3. — 14. Auch *verpflegen möchte*, klingt jedoch zu bescheiden; *v. solle* nicht gerade unrichtig, aber unüblich.

Alfred Wolf.

Digitized by Google

Engelskt översättningsprov.

Det finns få sånger, som allmänt anses så rent engelska som »*Home, Sweet Home*», och likväl äro orden skrivna av en amerikan, och melodin är lånad från en siciliansk folkvisa. I London sjöngs den odödliga sången första gången den 8:de maj 1823 i en opera, som var skriven av en amerikansk dramatiker, Payne. Denne berättar, att han en gång i Italien fick höra en ljuv röst sjunga dessa toner, som oemotståndligt fängslade honom. Den sjungande var en ung bondflicka, som bar en med blommor fylld korg på huvudet. Han blev så betagen i melodin, att han omedelbart upptecknade den.

Engelskt översättningsprov

för engelska försökslinjen vid högre reallåroverket i Göteborg.

William Caxton, Englands förste boktryckare, föddes i Kent omkring 1422. Vid sexton års ålder lämnade han skolan och kom i lära hos en rik klädeshandlare i London. Här stannade han dock ej länge; några år senare finna vi honom i Brügge (*Bruges*), där han snart grundade egen affär och blev en rik och betydande man. I Brügge — eller möjligen i Köln (*Cologne*) — synes han ha lärt sig den nyuppfunna boktryckarkonsten; i varje fall var det i den förra staden, som han tryckte sin första bok, en samling sagor om trojanska kriget, som han översatt från franskan. År 1476 återvände Caxton till London och uppsatte där i ett hus nära Westminster Abbey den första tryckpressen i England. Det är lätt att förstå, att detta väckte ett oerhört uppseende. I många år sysslade han oförtrutet ej blott med att trycka böcker utan även med att översätta och utgiva framstående författares skrifter.

Engelskt reproduktionsprov.

Före uppläsningen lämnas lärjungarna följande upplysningar: *dealer* = säljare; *resident* = invånare.

An elephant-dealer in India one day took one of his animals to a town to sell it. On reaching the market-place, he took up his position and waited for people to come. He had not been standing there very long before a man arrived, a European, who showed a great deal of interest in the elephant, walking round and round it.

Presently there came up a well-known resident in the district. He began asking about the price of the elephant and made it evident that he would like to buy the animal. The dealer now went up to the European and whispered to him: "Don't say anything and I'll give you a present."

Digitized by Google

The European remained silent and the elephant was duly bought. When the buyer, however, had gone away, the dealer handed to the astonished European one tenth of the money he had just received and remarked: "Now you can speak. Tell me, please, how you discovered that fault on the elephant's leg. I thought I had hidden it so carefully."

"Fault on the elephant's leg?" was the reply; "I know nothing about that. Never having seen an elephant before, I was very much interested in looking at it all over and finding out what sort of a beast it was."

There are (exist) /but/ few songs (/But/ Few songs exist) that (which) are generally (usually) considered (reckoned, thought /to be/, regarded as, held to be) so purely (entirely, absolutely, thoroughly) English as "Home, Sweet Home", and yet (nevertheless, notwithstanding) the words were (are) written by an American, and the tune (melody, air) is[1] (was) borrowed from a Sicilian folk-song (national air). In London the immortal (deathless, undying)[2] song was sung (produced, given) /for/[3] the first time on the 8th of May (the eighth of May, May 8th) /in/[4] 1823 in (at) an opera /which (that)[5] was/ written (composed) by an American dramatist, Payne. He[6] (The latter) relates (tells, says, states) that once in Italy he heard (chanced to hear, happened to hear) a sweet (pleasant, delightful, dulcet) voice singing[7] those (these) notes (strains), which irresistibly captivated (fascinated, charmed) him. The singer (songstress, person singing) was a young peasant (country) girl, who was carrying (carried)[8] on her head[9] a basket filled with (full of) flowers. He was (became)[10] so charmed with (enamoured of) the melody (tune, air) that he immediately set (wrote, put, noted, jotted) it down.

1. To me it seems that »were» is preferable in the first case, and »is» in the second. Probably because the writing of the words was a single act in the past, while we feel that the melody is still a national air in its native country. — 2. The variants are not very likely, but still possible. — 3. It is just possible to leave out this word. — 4. This word is better omitted. — 5. No comma before the relative. — 6. »This one» would of course be a grave error. — 7. The progressive form is really quite necessary. — 8. The progressive form is not imperative, as the action expressed by the verb itself is progressive. — 9. »On her head» could come last in the sentence. — 10. »Became» would rather imply that the process of becoming charmed was somewhat slow — which is unlikely.

S. J. Charleston.

Digitized by Google

"THE SONG THAT REACHED MY HEART."[1]

There[2] are /but/ few (not many) songs (ditties) that (which) are generally (usually, commonly, in general) regarded (looked upon)[3] as /being/ (considered /to be/) so purely (wholly, unmixedly) English as "Home, Sweet Home" *(Home, Sweet Home)*; and yet (and nevertheless) [:nevertheless] the words were (>are)[4] written by an American, and the tune (air, melody) was (is) borrowed ("conveyed, the wise it call") from a Sicilian ballad (folk-song, popular ditty). In London the (this) deathless (immortal, undying, ever-living)[5] song was first sung (sung for the first time) [This immortal etc. song was first sung in London] on 8/th/ May (on May 8/th/) [on the eight (8th) of May][6] 1823 in an opera /which (that) was (had been) written/ by an American dramatist (playwright, play-writer)[7] named [of (by) the name of][8] Payne. He (The latter, Payne) tells us (tells, says, >narrates, >relates) that one day (once) in Italy he (he once in Italy) heard a lovely (sweet, melodious, tuneful, delicious) voice singing (sing)[9] these notes[10], which captivated him irresistibly (irresistibly captivated him, simply took him by storm). The singer (songstress, songster) was a young peasant (country) girl (rustic maid)[11], /who was/ carrying (who carried, who bore, who bare *A*) a basket full of (filled with) flowers (blossoms) [a flower-filled (flowery) basket] on her head (carrying etc. on her head a basket full of flowers etc.). He was (became)[12] so taken (fascinated, ravished) by [charmed (delighted) with] (derived so much pleasure from) the air (tune, melody) that he wrote (noted, jotted) it down at once (immediately) [that he immidiately (at once) wrote (noted, jotted) it down].[13]

Notes and Comments.

1. My title is taken from one of the numerous songs embodying the refrain of *Home, Sweet Home* — the only part of the words which, I think, is generally known by English people — which was popular at the seaside in the nineties. The statement in the text that this supposedly typical English song is not ‹English› in either words (certainly) or music (probably) may perhaps be usefully supplemented by one or two further statements. Our text mentions the known author of the words, who, so far as I know, is a person of very little importance; but is does not mention the composer of the opera in which the song was introduced, who may possibly have composed the song itself. The musician was Henry Rowley Bishop (1786—1855) who ‹was for a long time perhaps the most prominent composer in England› and who was the first English musician practically, who received the honour of knighthood (1842). A short account of him is contained in what is probably the best short popular and scientific account of English music, namely ‹A History of Music in England› by Ernest Walker, a new edition of which has just been published by the Oxford University Press. För Swedish teachers the words are readily accessible in Grove-Lidman, *Engelsk Läsebok*, and in Herdin-Fearenside, *The English Intermediate Reader* (with music). — 2. The appended notes are hurriedly compiled upon the basis of a few hurriedly written transla-

Digitized by Google

tions, some made by young and some by advanced pupils. — 3. The translation *generally are regarded* would seem to unduly stress the word *generally*, while the placing of *generally* after the verb would make it seem rather an afterthought. — 4. It seems to me that the past form *were written* is more likely than the apparently present form *are written;* but I have tried the latter on several English people without shocking them. — 5. To call the song «eternal» would convey an air of disparagement: to my mind at least, it would suggest either that the song seemed unconscionably long (whereas it is quite short) or that is was sung far too frequently. The epithet would almost strike one as being a bowdlerized version of «infernal». — 6. The date may properly be written more fully in a continuous text as here, than in a letter-heading; but the forms *8. May* and *8:th May* are not current in English. — 7. Though *-er* is added to certain Greek words to make them more English, e. g. *photographer*, it is not added to such words ending in *-ic:* hence not *dramaticer.* — 8 The words added between *dramatist* and the name would all suggest that Payne was a more or less unknown person, as indeed he was. — 9. If we use the participial form after *hear*, we imply that the girl was singing before he became conscious of it, while the infinitive form suggests that he was listening before she began to sing and possibly till she had finished singing. Obviously either meaning is possible here. — 10. To call the voice *nice* seems rather to damn it with faint praise, while the translation *tones* would, I conceive, suggest the musical quality of the notes produced by the voice — their purity, pitch, timbre etc. — 11. To call the singer *a farm girl* would distinctly imply that she was a farm hand, or a worker on the land employed by a farmer. — 12. As usual *became* would suggest that the operation took some time, while the simple *was* merely states the fact. The translation *grew so fond of the melody* would emphasize still further the slowness of the conversion of the hearer from indifference to enthusiasm. — 13. If he wrote it *up*, he would either raise his hand to a higher level to write, as on a blackboard, or else invent an elaborate setting for the melody, or possibly, in modern English, pen puffs of the ditty.

C. S. Fearenside.

A Gothenburg Version.

There are few songs that are commonly (universally, generally) regarded (looked upon) as /being/ so purely English as „*Home, Sweet Home*", and yet the words were written by an American, and the melody (air, tune) was borrowed from a Sicilian folk-song (a popular Sicilian ballad). The immortal song was sung in London for the first time on the 8th of May, 1823, in an opera /that was/ written by an American dramatist, Payne. He (The composer) relates that in Italy he once heard a sweet voice sing[1] this tune (strain, these tones), which irresistibly captivated (fascinated) him. The singer was a young peasant (country) girl (lass) /who was/ carrying (bearing) on her head a basket filled with (full of) flowers. He was so charmed by the melody that he at once (immediately) wrote (took, scored) it down.

[1]) *Sing*, not *singing*, because it refers to a completed action and its result, and not to an action going on and not completed. I may perhaps be pardoned the liberty of calling attention to the rule formulated in Rebbe-Fuhrken, »Engelska Stilövningar», Part II, piece 7, which has just been issued from the press.

G. E. Fuhrken.

Digitized by Google

A GREAT MAKER OF ENGLISH.[1]

William Caxton, England's first printer (the first English printer, the first printer in England), was born in Kent about (somewhere about) 1422. At the age of sixteen (16) [When sixteen (16) years of age (old)] (At sixteen) he left school and was apprenticed to (became the apprentice of) a rich mercer (cloth merchant, dealer in cloth, clothier, drapier *A*, draper)[2] in (of) London. Here, however, he did not stay (stop *F*, bide *A*, tarry *A*) long (for a long time) [But he did not stay there long (long there)]: some (some few, a few) years later (afterwards, >after) we find him in Bruges, where he soon set up in business /on his own account/ (started a business of his own) and became a rich (wealthy, well-to-do) and important (prominent) man. In (At) Bruges—or possibly in (at) Cologne—he seems (appears) to have learnt (taught himself, acquired) the newly discovered (invented) art of printing: in any case (>anyhow *F*) it was in the former city (town) that he printed (set up) his first book, a collection (recoeuil) of stories (histories *A*, legends, sagas, myths) of (about) the Trojan War, which he /had/[3] translated from the French (from French). In /the year/ 1476 Caxton returned [went (came) back] to London and there set up (established, erected, installed) in a house (building) near Westminster Abbey the first printing-press in England. It is easy (not difficult) to understand (comprehend, realize) that this /fact (undertaking, enterprise)/ aroused (attracted, awaked) an immense amount of interest (attention). For (During) many years he was indefatigably busy not merely (only) /in (with)/ printing books but also translating and publishing the writings (works) of eminent [prominent, outstanding, important) authors (writers).

Notes and Comments.

1. I have not the time to write, and probably the editors have not the space to print, any elaborate notes on this text, which resembles most of the other »English experimental» texts in being exceptionally interesting and valuable in both matter and language.

2. Suffice it to say that *mercer* appears to be the correct term, as it occurs in all the reference books I have had time to consult; possibly the other more modern and familiar terms given as alternatives may not be correct in the complicated trade organization of medieval London. Two at least of these cloth guilds or companies have survived and founded celebrated schools which still bear their names: the Mercers School and the Merchant Taylors School; but it is not probable that many people who are familiar with the names of the schools could distinguish between the spheres of work of the two companies.

3. *had translated* is more correct, but it is also ambiguous, as it might quite well mean »caused to be translated». Almost any English book on English history or literature contains an account of Caxton, one of the most readable and accessible that I remember being in J. R. Green's *Short History of the English People* — best read in the copiusly illustrated edition.

C. S. Fearenside.

Digitized by Google

A Gothenburg Version.

William Caxton, the first English printer, was born in Kent about 1422. At the age of 16 he left school and was apprenticed to a rich mercer (draper) in London. He did not stay here long, however; a few years later we find him at Bruges, where he soon started (set up) a business of his own and became a rich (wealthy) and influential (important) man. At Bruges — or possibly at Cologne — he seems to have learnt the newly invented art of printing; in any case it was in the former town that he printed his first book, a collection of tales (stories) about the Trojan War, which he had translated from the French. In 1476 Caxton returned to London, where (and there), in a house near Westminster Abbey, he set up the first printing press in England. It will be easily (readily) understood (It is easy to understand) that (As will be easily understood,) this produced an enormous (unparalleled) sensation. For many years he was indefatigably busy, not only with printing (the printing of) books, but with translating and publishing the writings (works) of prominent (eminent) authors.

G. E. Fuhrken.

URSPRUNGET TILL »*HOME, SWEET HOME*».

Utarbetaren av innevarande termins engelska realskolestil har tillställt red. följande med anhållan om publicering:

Då den allmänna åsikten torde vara, att Bishop, som komponerat musiken till den av Payne skrivna opera Clari, vari »Home, Sweet Home» ingår, är den verkliga kompositören även till denna sång, och att Bishop's angivande av melodien såsom siciliansk endast vore en mystifikation, vill jag härmed upplysa om att källan till mina uppgifter i denna realskolestil är en utredning angående sångens ursprung i den illustrerade veckotidskriften The Graphic, May 5, *1923* med anledning av sångens hundraårsjubileum: "*The Centenary of »Home, Sweet Home» by The Chevalier Grattan Flood, Mus. D.* The Chevalier Grattan Flood, Mus. D., here deals with the origin of the song and its composition." Dr Flood påvisar, huvudsakligen med vittnesbörd ur Payne's korrespondens, att melodiens italienska ursprung får anses ställt utom allt tvivel.

Digitized by Google

LITTERATUR.

KARL LUICK, *Deutsche Lautlehre* mit besonderer Berücksichtigung der Sprechweise Wiens und der österreichischen Alpenländer. Zweite, verbesserte Auflage. Leipzig und Wien, Deuticke, 1923. XIV + 104 Seiten.

Wenn der Unterfertigte hiemit Luicks „Deutsche Lautlehre" den schwedischen Neuphilologen wärmstens empfiehlt, obgleich das Buch in erster Linie für die Lehrer und anderen Gebildeten des jetzigen Österreich geschrieben ist, so bedarf dieses Vorgehen der Begründung. Bestimmend waren für ihn erstens grundsätzliche Erwägungen, denn L. zeigt in vorbildlicher Weise, wie in der Heimat Phonetik und Orthoëpie der Muttersprache zu betreiben ist, zweitens aber auch die Überzeugung, dass gerade der schwedische Leser viele wertvolle Beobachtungen über deutsche Aussprache und Anleitungen zu einer richtigen Artikulation des Deutschen aus dem Buche schöpfen kann.

Die Einleitung[1]) bietet kurze Erörterungen über das Verhältnis von Schriftsprache und Mundart, über Phonetik und Orthoëpie, Lautung und Schreibung usw. Es folgt als erstes Hauptstück eine allgemeine Phonetik. Hier wird zunächst das Wesen der Lautbildung klar erläutert, dann werden die Sprachlaute einzeln der Betrachtung unterworfen, worauf in der „Kombinationslehre" die Artikulationen in ihrem Zusammenhang ins Auge gefasst werden. In dem ganzen beschreibenden Teil des Buches wird der schwedische Leser stets eine Darstellung der mustergültigen Sprechweise, daneben aber auch immer einen Hinweis auf die tatsächlichen Verhältnisse in Österreich vorfinden, eine Gegenüberstellung, die namentlich für Schweden, die in Österreich gereist und mit Österreichern zusammengetroffen sind, von Interesse sein dürfte. Da jedoch die vorbildliche Sprechweise stets in den Vordergrund gerückt und klar beschrieben ist, werden auch andere Schweden bei der Lektüre nicht zu kurz kommen.

Das zweite Hauptstück des Buches ist der deutschen Orthoëpie gewidmet. Hier wird zunächst die Frage erörtert, welches das beste Deutsch sei. Die Schrift allein vermag es nicht zu vermitteln. „Ebensowenig ist es richtig, dass in gewissen Landschaften das beste Deutsch gesprochen werde, dass also etwa die norddeutsche Aussprache ohne weiteres besser wäre als die süddeutsch-österreichische . . . Das eine ist allerdings richtig, dass in Norddeutschland . . . Sonderzüge geringer sind und diejenigen Sprecher, die sie überwinden, im allgemeinen zahlreicher sein dürften als im Süden" (S. 59 f.).

[1]) § 11, Zeile 9 lies *in* statt *im;* § 13, Zeile 4 lies *Ruhe* statt *Reihe.* Nur diese beiden Druckfehler sind dem Unterzeichneten in dem klar und nett gedruckten Buche aufgefallen.

Digitized by Google

Ein Muster für die Aussprache ist aber seit den Zeiten Goethes in der Sprache der Bühne vorhanden. Vollkommene Einheit besteht jedoch auch da bloss in der Theorie. Allein „was unseren Schauspielern als bestes oder schönstes Deutsch vorschwebt, ist im Norden wie im Süden im grossen und ganzen dasselbe" (S. 61). Wollte jedoch ein Deutscher die Regeln der Bühnensprache einfach auf seine Sprechweise übertragen, so würde diese affektiert erscheinen, er würde lächerlich wirken. Dadurch ist ihm also eine Grenze gesetzt. Er darf seine Art zu sprechen der Bühnensprache nur bis zu einem gewissen Grade nähern, nicht diese einfach übernehmen. „Überall ist von der ortsüblichen gebildeten Umgangssprache aus zum abstrakten Bühnendeutsch eine Linie zu ziehen und auf ihr so weit vorzudringen, als es, ohne affektiert zu werden, möglich ist. Weiter aber dürfen wir nicht gehen und, die Bühnensprache stets vor Augen behaltend, sie doch nicht selbst erreichen wollen" (S. 63). L. legt dann dar, wie diese Aufgabe in Österreich in jedem besonderen Falle zu lösen sei. Er stellt die in Wien und den österreichischen Alpenländern herrschende und die von der Bühnensprache geforderte Artikulation stets einander gegenüber und erörtert jedesmal, wie weit man in dem betreffenden Falle der Bühnensprache zu folgen habe. Dabei fallen mitunter Streiflichter auch auf andere deutsche Dialektgebiete.

Es sei nun auf einige von den Stellen des Buches hingewiesen, die gerade für den schwedischen Leser von Wert sind. Da gibt es lehrreiche Ausführungen über den deutschen Akzent, über den Einfluss der Tonhöhe auf den Sinn, über die Verschiedenheit dieser Tonhöhen-Verhältnisse in verschiedenen Teilen des deutschen Sprachgebietes, über Quantität im Deutschen. Ein Südschwede, dem etwa die Erzeugung des Zungenspitzen-*r* Schwierigkeiten bereitet, findet im § 40 Hilfsmittel zu dessen Erlernung angegeben; sollten jedoch die Übungen auch nichts fruchten, so gibt ihm der § 149 Anweisungen dafür, wie er sein Zäpfchen-*r* artikulieren muss, um wenigstens nicht unliebsam aufzufallen. — Die Schweden erfahren auch, dass sie besser deutsch sprechen, wenn sie das *g* stets als Verschlusslaut artikulieren, nicht, wie dies die in Schweden verbreiteten Schulgrammatiken — wenigstens für gewisse Stellungen — lehren (Calwagen-Nordgren, 15. Aufl., S. 9 f.; Hjorth, 10. Aufl., § 20; Korlén, 1. Aufl., § 21; Låftman, 1. Aufl., § 3; Winell, 4. Aufl., S. 6 f.), als Reibelaut. Diese Ansicht hat übrigens, wie es scheint, in der letzten Zeit in Schweden schon an Boden gewonnen. Nicht uninteressant dürfte für Schweden auch die Tatsache sein, dass in österreichischen Mundarten ähnlich wie im Mittel- und Nordschwedischen *s* nach *r* zu š geworden ist und dann umgekehrt manche Tiroler, wenn sie sich der Hochsprache bedienen, auch dort *s* einsetzen, wo das Bühnen-

Digitized by Google

deutsch die breite Aussprache (š) verlangt, zum Beispiel gerade in dem Worte *Beispiel* oder in *Vorstellung*, so dass dann scheinbar dieselbe dialektische Eigentümlichkeit in Innsbruck zu finden ist wie an der Wasserkante oder in Hannover.

Widersprechen muss der Referent nur einer — in der Anmerkung zu § 95 getanen — Äusserung Luicks. Wenn dort auch mit Recht hervorgehoben wird, dass der Begriff 'Wort' nicht der Phonetik angehöre, so darf man ihn deswegen doch wohl nicht in die Logik verweisen. Er fällt vielmehr in die Formenlehre, wie dies auch Noreen überzeugend dargetan hat.

An einer anderen Stelle (§ 86 ff.) berührt L. ein Problem, das nach der Meinung des Ref. noch der Lösung harrt. Die Silbe ist für L. ein empirisch gegebener Begriff. Sie ist „eine Folge von Lauten, innerhalb welcher die Schallstärke ohne Bruch zunächst steigt und dann abnimmt" (S. 44). Dann meint er: „Das für die Silbe charakteristische Auf- und Absteigen der Schallstärke wird am einfachsten erreicht, wenn die Einzellaute nach Massgabe ihrer natürlichen Schallfülle geordnet sind . . . Als eine Silbe empfinden wir daher *Land*, auch *Lands*, auch *Glanz* (= *glants*), ja sogar *Pflanz'* (= *pflants*) . . ." (S. 44). Man könnte hier einwenden, *s* sei schallstärker als *t*; aber L. hebt im folgenden hervor, dass geringe Unterschiede der Schallfülle durch entsprechende Abstufungen des Atemdruckes ausgeglichen werden. Auf S. 46 sagt er jedoch: „Aus dem Wesen der Silbe folgt, dass ihre Begrenzung verschiedener Art sein kann. Gewöhnlich wird sie durch Tiefpunkte des Atemdruckes gebildet und dann spricht man von Druckgrenzen. Aber sie kann auch bloss dadurch zuwege gebracht worden, dass die Stimme durch Laute von geringerer Schallfülle . . . hindurchgeht; dann entstehen Schallgrenzen, und eine derartige Atemverteilung nennt man durchlaufende Exspiration. Sie findet sich in der norddeutschen Aussprache von Wörtern wie *schaffen, fassen, Lippe, hatte, alle, können* u. dgl. Hier nimmt der Atemdruck vom Gipfel der ersten Silbe ohne Unterbrechung bis zum Schluss des Wortes ab und bloss die geringere Schallstärke der Mittellaute ruft den Eindruck der Zweiteiligkeit hervor. Diese Artikulation fasst die beiden Silben energisch zusammen und gewöhnlich geht damit ein Herabdrücken der zweiten Hand in Hand" (S. 46). Bei der Lektüre dieser Stellen kam nun dem Ref. der Gedanke, dass dann im Munde des Norddeutschen Phoneme wie *Glanz, Pflanz', Platz* hinsichtlich der Silbenzahl mit *schaffen, fassen, Lippe, hatte, alle, können* gleich zu werten seien. Man betrachte noch etwa Phonem-Paare wie *Latz - Latte, Platz - Platte, Klaps - Klappe, Marx - Marke, Harz - harte, ex - Ecke, Lips - Lippe* u. dergl. Wir finden da überall streng genommen zwei Schallsilben, aber eine Drucksilbe. Auf die gefühlsmässige Abgrenzung ist wohl nicht zu grosses Gewicht zu legen, denn Schrift und Schulbildung beeinflusst einen,

Digitized by Google

Vorhandensein oder Fehlen von Vokalzeichen im Schriftbild kann bei der Bestimmung der Silbenzahl den Ausschlag geben. Es ist dabei auch nicht die Hauptsache zu entscheiden, ob man all diese Phoneme als einsilbig oder zweisilbig bezeichnen soll. Die Hauptfrage ist vielmehr, ob sie hinsichtlich der Silbenzahl gleichwertig sind oder nicht. Da wäre wohl ein Punkt, wo die Experimentalphonetik einzugreifen hätte. Der Unterzeichnete will die Angelegenheit jedenfalls im Auge behalten.

Hans W. Pollak.

Aus deutschen Klassikern, mit Kommentar von *E. J. Reinius*. Stockholm, Norstedt & Söner, VI+174 sid. Pris häft. kr. 3,50, i mjukt klotb. kr. 3,90.

Egentligen är den titel Reinius ger denna sin skolupplaga missvisande. I alla fall fattar han begreppet klassiker tämligen vidsträckt, när han däri kan inbegripa även Bismarck, som åtminstone för mig står som urtypen för *das moderne Preussentum*. Reinius' bok innehåller dessutom ett så modernt stycke tyska som ett utdrag ur Scherers bekanta Geschichte der deutschen Literatur.

För övrigt håller innehållet, vad titeln lovar. Det ger oss utdrag ur klassicismens stora namn: Lessing, Herder, Goethe, Schiller, Fichte, Schopenhauer, och det ger oss obestridligen mycket läsvärt. På sina ställen rena, klart skimrande pärlor. Jag tänker framför allt på Lessings Gedanken och Goethes Sprüche, vilka i sin sanna allmängiltighet äro rena visdomsord. Av de andra bidragen sätter jag även Lessings och Goethes främst. Ju mer bekant man blir med Lessing, dess mera lär man sig uppskatta hans enkelhet och blygsamhet, som döljer så mycket sant och träffande. Och Goethe är alltid Goethe. Men för återstoden saknar jag förståelse. Vad jag däremot förstår, är de tyska stilisternas veklagan över tyskans tungroddhet och deras jämmer över att franskan skall ha en så ofantligt klarare och enklare satsbyggnad än tyskan. Jag kan inte njuta av ett aldrig så djupsinnigt verk, om jag måste stava och stappla mig fram till förståelse av meningen. Och ställen, där jag måst göra detta, finns det i denna publikation många, många — jag erkänner det utan blygsel. Reinius skriver så vackert i sitt förord om att "ta sikte på de tillräckligt begåvade och verkligt intresserade lärjungarnas behov, även om dessa tyvärr inte skulle utgöra flertalet„. Ja, det gör jag också och har alltid gjort det, men jag kan inte ta sikte på de rena undantagsfallen bland begåvningarna — och det måste den lärare göra, som tar upp dylika texter. Jag vet för övrigt knappt, hur den lärare skall vara beskaffad, som skall kunna undervisa med resultat efter denna bok.

Digitized by Google

Vad själva kommentaren beträffar, så bestyrker den den uppfattning jag redan förut haft av Reinius som den borne textutgivaren. Jag ber att få betyga min aktning. Skada bara, att han denna gång icke kunnat ägna sig åt ett tacksammare material — jag talar naturligtvis från min ståndpunkt. Här och var skulle man kanske kunna göra smärre invändningar, men det skulle blott vara *eine Krittelei.* Ett par saker ha möjligen litet vidare räckvidd och påpekas här. I anm. till sid. 3,37 förklaras "*Wohlhabenheit* statt *Wohlhabendheit* wohl durch Einfluss von dem älteren *Wohlhaben*". En form *Wohlhabendheit* har mig veterligen aldrig funnits, utan det förefintliga ordet måste (liksom *Abwesenheit, Unwissenheit*) förklaras ur infinitiven (se f. ö. Wilmanns, Deutsche Gramm. II, s. 389). — I anm. till sid. 9,38 *(Über den gutherzigen Einfall, den Deutschen ein Nationaltheater zu verschaffen, da wir Deutsche noch keine Nation sind!)* yttras: "*Über den Einfall* ist wohl elliptisch; *sollte man lachen* od. dgl. wäre dann zu ergänzen". Ja, det är här självfallet fråga om en ellips, och det är naturligtvis möjligt, ja sannolikt, att den uppstått på det sätt, som Reinius påpekar. Men vida viktigare eller åtminstone lika viktigt hade varit att framhålla, att den är av en rätt vanlig typ (med eller utan ett *o* eller *ach*), t. ex. *o, über den Dummkopf!* = 'ett sådant dumhuvud!' *ach, über die Jugend!* = 'en sådan ungdom!' Här betyder följaktligen *über den gutherzigen Einfall!* 'ett sådant godhjärtat infall!' Se nu Wellander, Studien zum Bedeutungswandel im Deutschen II, 133.

N. Otto Heinertz.

BERICHTIGUNG zum 1. Heft.

S. 28 unter *XXV. Z.* 2 soll es richtig heissen:
geb. Rüdesheim, den grössten Teil der Jugend verbracht in Höchst...
Hans W. Pollak.

Nya Tryckeri A.-B. Progress, Stockholm 1924

Digitized by Google

MODERNA SPRÅK

SVENSK TIDSKRIFT FÖR UNDERVISNING I DE TRE HUVUDSPRÅKEN
TYSKA, ENGELSKA. FRANSKA

UTGIVEN AV

HERMAN SÖDERBERGH OCH N. OTTO HEINERTZ.

ÅRG. XVIII. 6—7 * MALMÖ * September 1924

NYARE HANDBÖCKER FÖR ANGLISTER.

Under det filologmöte, som i mars hölls i Göteborg, diskuterades även frågan om ordnandet av litteraturtillgång för läroverkens lärare, och därvid framkom ett flertal värdefulla förslag, refererade i Tidning för Sveriges Läroverk 3/5 1924. I betraktande av det livliga intresse för saken, som visades av de närvarande, och den energi, varmed särskilt mötets initiativtagare, prof. B. Karlgren, gått till verket, kan man ta för avgjort, att den dag inte är alltför långt avlägsen, då landsortens läroverkslärare ej längre skola vara såsom nu praktiskt taget avstängda från möjlighet att, som det heter, »följa med sin vetenskap». Att så i beklagligt stor utsträckning är förhållandet, beror som känt är på två omständigheter: det är ofta mera en tillfällighet om den som sitter i låt oss säga Umeå eller Oskarshamn får veta vad som publiceras, och även om han det vet, så har han inte råd att lägga sig till med annat än det allra nödvändigaste. Det sista gäller förvisso även den som har sin varelse i Stockholm eller Uppsala, men där neutraliseras ju åtminstone den privata boknöden av tillgången till utomordentliga bibliotek, en förmån som väl endast den fullt uppskattar, som varit ute i förskingringen, eller som sett med vilken andakt terminströtta skolmän varje sommar återvända till Carolinas magnifika läsesal för att under några veckor frossa över de tusen tidskrifterna och de tusen sinom tusen bokskatterna. I regel är det väl sysslandet med något vetenskapligt arbete, som förmår dessa trägna forskare att söka sig till de stora bibliotekens förråd av nödvändig speciallitteratur, och det ämne skall vara mycket begränsat, för vars behandling ej mera speciallitteratur erfordras än att den enskilde själv kan förskaffa sig den. Men även om dessa vetenskapsidkare här lämnas ur räkningen, om

Digitized by Google

man endast tar i betraktande litteratur av handbokskaraktär, behövlig icke blott för specialisten inom ett visst gebit, utan för alla intresserade fackmän, gäller i ej ringa mån vad som nyss sagts angående svårigheterna att komplettera sitt bokförråd och sitt vetande. Dock tror jag att med hänsyn till handböckerna den ekonomiska synpunkten, hur bister den än må vara, ej är den viktigaste, utan fastmer den andra omständigheten: bristen på litteraturuppgifter.

Åtskilliga lärare hålla naturligtvis en eller flera utländska facktidskrifter — och dessa lärare ha de följande notiserna ingenting nytt att ge — men sannolikt finns det ej så få skolor, där ingen av språkmännen har regelbunden tillgång till någon av de anglistiska tidskrifterna, och i så fall är det ju ytterst förklarligt om man kommer en smula efter i sin vetenskap. Vare detta sagt utan övermod av den som ännu sitter några stenkast från Carolina. Min avsikt är här ingalunda att på något sätt vilja föregripa de rationella åtgärder, som planeras från Göteborg, åtgärder som äro inriktade på att systematiskt tillgodose läroverkens och deras lärares behov av vetenskaplig speciallitteratur, utan endast att lämna en summarisk förteckning på sådana nyare arbeten inom anglistiken, som varje ambitiös engelsklärare kan tänkas ha intresse av att känna till. Om det skulle befinnas, att de allra flesta redan stå på bokhyllan, »nötta till skönhet», så är detta mig självfallet uteslutande kärt att höra. Jag tar emellertid gärna risken att synas ge mig ut i ogjort väder, i förhoppning att kunna ge var och en åtminstone något, fortfarande med reservation för den ovan nämnda kategorien av lärare. Den borde f. ö. vara stor, och är det kanske också: den viktigaste av de anglistiska recensionstidskrifterna, *Beiblatt zur Anglia,* kostar innevarande år, trots prisstegringen på tyska tryckalster, dock ej mera än Kr. 14: 20 (12 nummer årligen). *Anglia* själv kostar 20: 90 (4 nummer), och det kan knappast förnekas, att dess innehåll ofta är onödigt hårdsmält. Den som anser sig ha råd att offra 19: 80 på *Englische Studien* (endast 3 nummer, men digra), får däremot utmärkt valuta i form av både uppsatser och recensioner, och för läroverksbiblioteken bör väl denna tidskrift i främsta rummet komma i åtanke, på de håll där bibliotekskassorna överhuvud äro i stånd att tillmötesgå dylika anspråk. Engelska och amerikanska tidskrifter är väl inte värt att tänka på.

Att Moderna Språk ej i större utsträckning kan uppta anmälningar av annat än skolbokslitteratur säger sig självt; tid efter annan har den dock, utom recensioner av enskilda arbeten, publicerat förteckningar på nyare utländsk litteratur, så exempelvis av Fearenside i band 8, 11, 13, av Fielden i band 14, 15, varjämte må erinras om artiklar av Staaff och Thorn i band 17. Föreliggande lista är sålunda blott ett anspråkslöst försök att fortsätta på en redan inslagen väg. Urvalet är som nämnts begränsat till arbe-

Digitized by Google

ten av handbokskaraktär (med något undantag); för speciallitteratur hänvisas till de nedan citerade bibliografiska översiktsarbetena.[1])

I fråga om ordböcker är det särskilt en av nyare datum, som förtjänar uppmärksammas av alla engelsklärare: *Cassell's New English Dictionary,* edited by E. A. Baker (London 1919, 7/6). Den är av samma typ som den gamla välkända *Concise Oxford Dictionary,* vilken tydligen tjänat till mönster. Baker har tagit fasta på förtjänsterna hos den äldre ordboken — enligt vad dennas utgivare lära anse, ej alldeles utan illojalitet — men dessutom har han givetvis sökt nå utöver föregångaren, något som bl. a. kommer till synes i form av tre appendices, bland vilka är att märka en särdeles utförlig lista över förkortningar, jämte ett supplement, omfattande "words coined, introduced, or brought into popular use during the Great War". Uttalsbeteckningen är visserligen alltför grov för våra krav, men detta spelar ju ingen roll, när man har Jones' och Afzelius' uttalsordböcker.

Av Poutsmas brett anlagda verk, *A Grammar of late Modern English,* har så vitt jag vet ingen ny del utkommit sedan 1916, men till detta ansluter sig som fortsättning hans arbeten: *Mood and Tense of the English Verb* (Groningen, P. Noordhoff, 1922, 229 s., Fl. 6: 50) och *The Infinitive, the Gerund and the Participles of the English Verb* (Groningen 1923, V + 240 s., Fl. 5: 50). — Lika litet som Poutsma behöver Kruisinga någon presentation; hans förträffliga *A Handbook of Present-Day English* har alltsedan sitt första framträdande hört till anglistens nödvändigaste hjälpmedel. Den har nu kommit i 3:e upplagan: del I: *English Sounds* (Utrecht, Kemink & Zoon, 1919, XII + 256 s., Fl. 5: 90), del II: *English Accidence and Syntax* (Utrecht 1922, XXXI + 912 s., Fl. 19: 50). Det är ju framför allt den andra delen, som för läraren gör tjänst såsom "Ergänzungsgrammatik", och det är glädjande att författaren velat underkasta den en genomgripande omarbetning, synd bara att denna utvidgning lett till en så kraftig höjning av priset, c:a 40 kr. i svenskt mynt, vilket är drygt även för entusiasten. Läroverksbiblioteket!

Av mera teoretiskt än praktiskt värde är M. Deutschbeins *System der neuenglischen Syntax* (Cöthen, Otto Schulze, 1917, XIII + 315 s., c:a 8 kr.), en bok som varit föremål för åtskillig berättigad kritik, särskilt av norrmannen Western (Beiblatt 1918, 161 ff., 345 ff.). Åtminstone en i modern tysk psykologi ej vidare hemmastadd läsare kan nog ej undgå att finna Deutschbeins arbete alltför filosofiskt och doktrinärt, men det oaktat är det av stort intresse för den som verkligen vill inträngа i syntaktiska problem. För var och en som sysslar med författarskap inom

1) För att underlätta lärarnas bokinköp ämnar A.-B. Lundequistska Bokhandeln i Uppsala inom kort till läroverken utsända provkollektioner av utländsk facklitteratur inom olika vetenskapsgrenar.

Digitized by Google

syntaxens område är det oumbärligt på grund av den mycket utförliga bibliografien.

Ett gebit där länge brist rått på användbara, bekväma handböcker är som bekant stilistiken. Sedan några år har man ju emellertid att tillgå Zachrissons välkända bok om *Engelska stilarter* (Stockholm 1919; rec. av Kärre, Ped. Tidskrift 1920, 193 ff.). Denna kompletteras på ett lyckligt sätt av den nyligen av Ph. Aronstein utgivna *Englische Stilistik* (Leipzig, B. G. Teubner, 1924, VIII + 194 s., Kr. 5: 60). Aronstein ägnar mindre uppmärksamhet åt de olika stilarterna; han vill i stället visa vad som för engelskan är det karakteristiska i motsättning till andra språk, särskilt tyskan, en jämförelse som för oss är av speciellt intresse på grund av de många likheterna mellan tyska och svenska. Vad han ger är kanske ej särdeles nytt eller alltför uppseendeväckande, men i gengäld är själva presentationen av materialet mycket instruktiv och belysande. Framför allt i bokens senare partier finner man en hel del små fina iakttagelser att ta vara på, däribland ej så litet som kan vara till omedelbart gagn för undervisningen, även om man på åtskilliga punkter har invändningar att göra.

Av stort värde för läraren är även ett av F. Roeder utgivet häfte: *Englischer Kulturunterricht,* Leitgedanken für seine Gestaltung. Vorträge, gehalten auf der Göttinger Tagung der Lehrer und Lehrerinnen des Englischen an Höheren und Mittelschulen vom 2. — 4. Juli 1923 (Leipzig, B. G. Teubner, 1924, IV + 76 s. Kr. 2: 40).

Den första moderna framställningen av amerikanskt uttal ger G. Ph. Krapp, *The Pronunciation of Standard English in America* (New York, Oxford University Press, 1919, XV + 235 s., 8/6). Utom en detaljerad analys av språkljuden och uppgifter om deras lokala förekomst innehåller boken ett flertal texter i fonetisk transkription. — Åt den amerikanska engelskan har f. ö. under senare tid ägnats ett ganska ingående studium. Det viktigaste arbetet på detta område är utan tvivel H. L. Mencken, *The American Language* (New York, Alfred A. Knopf, 1919, 3:e utvidgade uppl. 1923, XVII + 492 s., c:a 25 kr.). Titeln är betecknande: Mencken, som ej är filolog av facket utan tar på sitt ämne med en medryckande respektlöshet, vill göra gällande, att engelskan i Amerika numera bör betraktas som ett självständigt språk, ett påstående som man nog får uppta med en viss skepsis. Mencken drar dock fram ett överväldigande material för att bevisa sin tes, och att den i hans hemland väckt anklang kan man förstå därav, att år 1923 i kongressen framförts en motion om att termen "the American language" skulle fastslås såsom officiell benämning; motionens vidare öden i kongressen äro mig f. n obekanta. Hur som helst är Menckens arbete en sannskyldig guldgruva för kännedomen om engelskan i U. S. A.

Inom den nyare språkhistoriska litteraturen intas heders-

Digitized by Google

rummet av Luicks välbekanta *Historische Grammatik der englischen Sprache,* varav hittills 6 häften utkommit (Leipzig, C. H. Tauchnitz, 1914—21, 548 s., Kr. 13: 75). Däri behandlas vokalismen till slutet av den medelengelska perioden. Det är att hoppas att författaren snart skall bli i tillfälle att fortsätta utgivandet av detta betydelsefulla verk, vilket en gång fullbordat kommer att utgöra den yppersta grundval för vidare forskning. Till följd av sin bredd är Luicks grammatik emellertid väsentligen en handbok för specialisten; någon klar överblick ger den knappast, och för nybörjaren kan den icke rekommenderas. Den är ju heller ingen nyhet, och att jag här erinrar om den beror närmast därpå, att en fransman, R. Huchon, professor vid Sorbonne, i fjol publicerat första delen av en *Histoire de la Langue Anglaise* (Tome I: Des origines à la conquête normande, 450—1066; Paris, Armand Colin, 1923, XIII + 327 s., 20 fr.). Denna ger en fyllig, men ej överlastad, framställning av det äldsta språkskedet, varvid, till skillnad från vad fallet är i de eljest gängse handböckerna, även syntaktiska och stilistiska frågor ägnas tillbörlig uppmärksamhet. — Över fornengelsk ljud- och formlära har man ju sedan länge goda sammanfattande arbeten (Sievers, Bülbring, Wright, Luick), men för medelengelskan har man ända tills helt nyligen endast haft att tillgå Morsbachs grammatiktorso och ten Brinks *Chaucers Sprache und Verskunst* (3:e bearbetade uppl. utg. av Eckhardt, Leipzig, C. H. Tauchnitz, 1920, XII + 243 s., c:a 4 kr.). Detta är så mycket mer att beklaga som medelengelskan under det senaste decenniet stått i forskningens mittpunkt. Nya betydelsefulla resultat ha vunnits, icke minst i fråga om den senare medelengelskan, rikssprákets uppkomst och begynnandet av den nyengelska ljudutvecklingen, men alla dessa resultat äro ännu så länge spridda i specialavhandlingar och tidskrifter, och deras samlande och kritiska bearbetande i en syntetisk medelengelsk grammatik utgör, liksom f. ö. även ett uttömmande medelengelskt lexikon, ett av forskningens angelägnaste desiderata. I den mån Luicks stora verk framskrider får man ju där en bekväm sammanställning av detaljforskningen (att den ej är okritiskt registrerad, därför borgar Luicks namn), men detta kan dock icke ersätta den ännu oskrivna specialgrammatiken. Emellertid ha vi nu i Wright, *An Elementary Middle English Grammar* (Oxford University Press 1923, XII + 214 s., 7/-) åtminstone fått en lärobok, som visserligen ej gör anspråk på att vara annat än vad titeln anger, men som dock med fördel kan användas av den i medelengelska obevandrade för att sätta sig in i elementerna därav. — Ehuru ej alldeles nya må i detta sammanhang även nämnas ett par medelengelska läseböcker: *Mittelenglische Sprach- und Literaturproben,* herausg. von A. Brandl und O. Zippel (Berlin, Weidmann, 1917, VIII + 423 s., c:a 8 kr.; rec. av Sundén, Svensk Humanistisk Tidskrift 1917, 194 ff.) och M. Kaluza, *Chaucer-Handbuch für Studierende* (Leipzig, B. Tauchnitz, 1919, 248 s., c:a 4 kr.; rec. av Ekwall,

Digitized by Google

Beiblatt 1920, 50 ff.). Den bästa Chaucereditionen torde vara *Geoffrey Chaucer's Canterbury Tales,* herausg. von John Koch (Heidelberg, Winter, 1915, 475 s., c:a 6 kr.). — Huvuddragen av nyengelskans historia inhämtas bekvämast hos E. Ekwall, *Historische neuenglische Laut- und Formenlehre* (Sammlung Göschen 735, 2. verbesserte Aufl., 1922, 150 s., Kr. 1: 20). Av största värde för kännedomen om denna epok är H. C. Wylds livfullt skrivna arbete *A History of Modern Colloquial English* (London, Fisher Unwin, 1920, 2:a uppl. 1921, 432 s., 25/-). Särskilt betydelsefull är den utredning Wyld där lämnar rörande olika varianter av Standard English, men även den mångsidiga, detaljrika framställningen av det bildade talspråkets utvecklingshistoria alltifrån medelengelsk tid är av synnerligt intresse för varje anglist.

Den som från sina licentiatstudier tilläventyrs bevarat en viss klockarkärlek till Beowulf kan hämta mycken förnyad visdom om den gamla dikten ur: R. W. Chambers, *Beowulf. An Introduction to the Study of the Poem with a Discussion of the Stories of Offa and Finn* (Cambridge University Press 1921, XII + 417 s., 30/-). Detta är icke en edition[1]), utan en handbok som på ett beundransvärt sätt ger en överblick över de resultat, vartill Beowulfforskningen kommit; särskilt beaktas de sagohistoriska problemen.

Att ur floden av övriga litteraturhistoriska arbeten utvälja de speciellt viktiga är en uppgift som jag avstår från att söka lösa; jag nöjer mig med att mera på måfå ange tre fyra titlar.

I samband med Shakespearejubiléet utgav Oxford University Press (1917) ett ståtligt sammelverk: *Shakespeare's England. An Account of the Life and Manners of his Age* (2 vol., XXIV + 546, XI + 610 s., 42/-). I trettio kapitel skildras här den ifrågavarande tidens England ur de mest skiftande synpunkter, varför vi i detta arbete äga ett bestående minnesmärke över den andliga och materiella kultur, ur vilken Shakespeares konst växte fram.[2])

Den viktorianska tiden, som redan funnit så många skildrare, behandlas ånyo av O. Elton i hans mästerliga arbete *A Survey of English Literature 1830—1880* (London, Edward Arnold, 1920, 2 vol., XVI + 434, XI + 432 s., 32/-[3]). — Än större intresse för Moderna Språks läsare ha kanske ett par böcker om den moderna litteraturen: H. Williams, *Modern English Writers:* Being a Study of Imaginative Literature 1890—1914 (London, Sidgwick &

---

1) En utmärkt ny edition är: *Beowulf and the Fight at Finnsburg* edited, with Introduction, Bibliography, Notes, Glossary and Appendices by F. Klaeber. Boston, D. C. Heath & C:o., 1922, CLXIV + 412 s., Kr. 16.

2) Erinras må om Kellners *Shakespeare-Wörterbuch* (rec. av Ekwall, Mod. Språk 17, 86 ff. Kr. 5: 50). — En sensationell detalj ur den nyaste Shakespeareforskningen är diskussionen kring Mundays drama Sir Thomas More. Manuskriptet till detta innehåller tre sidor, som av experter förklarats skrivna av Shakespeare själv (Beiblatt 1924, 97 ff.).

3) 1920 utkom även ett nytryck av samme författares 9 år tidigare publicerade *A Survey of English Literature 1780—1830* (2 vol., 32/-).

Digitized by Google

Jackson, 1918, New Impression, XXIX + 504 s., 16/-; rec. av Liljegren, Engl. Studien 1921, 430 ff.) och A. Chevalley, *Le Roman Anglais de Notre Temps* (London, Humphrey Milford, 1921, XII + 256 s., 8/6). Chevalley upptar även den generation av romanförfattare, som följt på Galsworthy, Wells, Bennett, och det behöver inte sägas att han ej inskränker sig till att ge en livlös katalog. Att studera engelsk romankonst genom franska glasögon är ett nöje som ingen bör neka sig.

Den stagnation, som drabbade forskningen under kriget, har nu efterträtts av ökad intensitet. Inom anglistiken har man ett bevis härpå bl. a. i både i England och Tyskland startade publikationer av bibliografisk natur, företag som förtjäna uppmärksamhet och understöd även från svenska anglister. I denna tidskrift (17, 3) har Fielden redan omnämnt den 1918 bildade Modern Humanities Research Association och den för detta samfund av Anna Paues utgivna bibliografien: *Bibliography of English Language and Literature.* Tre årgångar ha hittills utkommit: 1920 (Cambridge, Bowes & Bowes, 3/-), 1921 (4/6), 1922 (6/-). Ehuru mycket nyttig för forskaren, utgör denna bibliografi med sina nakna titellistor just ingen närande spis, och om anglistikens utveckling ger den endast en kvantitativ föreställning, allt eftersom volymen sväller ut från år till år. Mera givande är då den av The English Association publicerade serien *The Year's Work in English Studies,* varav likaledes utgivits tre volymer: 1919—1920 (utg. av Sir Sidney Lee, Oxford University Press, 1921, 7/6), 1920—1921 (utg. 1922, 7/6), 1922 (utg. 1923, 7/6). Här ges av ett flertal vetenskapsmän en systematisk översikt över den viktigare produktionen inom såväl engelsk lingvistik som engelsk litteraturhistoria, varvid även tidskrifterna beaktas. I främsta rummet refereras naturligt nog engelska och amerikanska författare, men även arbeten från andra länder noteras; särskilt bör kanske anmärkas, att företaget på intet sätt avser att konkurrera ut eller tiga ihjäl tyskarna, som ju sedan länge intagit en ledande ställning inom den rena anglistiken. Att litteraturhistorien fått brorslotten förklaras ju av huvudutgivarens person, men för detta har man endast att vara tacksam, eftersom det för en språkman är så mycket svårare att något så när följa med inom detta gebit än inom hans egentliga område. Vad som förefaller mig värdefullast med denna förträffliga serie är att den verkligen lämnar en upplysning om innehållet i den nyutkomna vetenskapliga litteraturen och ej inskränker sig till att leverera detaljkritik utan egentligt intresse för den som ej har tillgång till vederbörande arbete. Just av denna anledning bör The Year's Work, som dessutom fås för ett mycket rimligt pris, vara särdeles välkommet för den som, ehuru avstängd från bibliotek, vill skaffa sig en överblick över de nya landvinningarna inom English Studies.

Samma varma rekommendation förtjänar J. Hoops, *Englische*

Digitized by Google

Sprachkunde (Stuttgart-Gotha, F. A. Perthes A.-G., 1923, 126 s., c:a 3 kr.). Detta arbete ingår som n:r 9 i serien *Wissenschaftliche Forschungsberichte,* herausg. von K. Hönn, en serie som avser att i koncentrerad form lämna en översikt över vetenskapens utveckling inom olika områden, särskilt under krigsåren[1]). Hoops' bok omspänner tiden 1914—1920 och bildar därför kronologiskt en lämplig utgångspunkt för studiet av vare sig senare recensionstidskrifter eller den nyss nämnda engelska serien. För anglisten är den kanske det allra viktigaste av de arbeten jag ansett mig böra ta med i förteckningen här; knappast i något annat får man en så konkret bild av den engelska språkvetenskapens ståndpunkt anno 1920[2]). Dock bör nämnas, att ett liknande för kort tid sedan publicerats av W. Horn, som i en festskrift för W. Streitberg skrivit en längre artikel om *Die englische Sprachwissenschaft.* Horns översikt anknyter till de engelska kapitlen i R. Bethges kända *Ergebnisse und Fortschritte der germanistischen Wissenschaft im letzten Vierteljahrhundert,* utgivet 1902, och följaktligen har Horn ej möjlighet att såsom Hoops ingå i detaljerat referat av ens de mest betydelsefulla arbetena, utan nödgas begränsa sig till att mera skelettartat skissera upp de allmänna utvecklingslinjerna, också det f. ö. mycket välkommet. Den i noterna meddelade, utförliga bibliografien vittnar om att urvalet gjorts av en skicklig hand. Överblicken över vad som gjorts har, liksom hos Hoops, lett författaren till att på alla punkter fråga sig och generöst meddela läsaren vad som återstår att göra, en synpunkt som han tydligen med speciell kärlek haft i tankarna. Den anglist, som möjligen trott att allt redan är genomforskat, bör studera Horn, och han skall finna att stora områden ännu ligga så gott som obrutna. Preciserade förslag till ämnen för doktorsavhandlingar ger Horn knappast, men tacksamma gebit har han gott om, även om det inte är de allra bekvämaste som återstå.

Den festskrift, i vilken Horns avhandling ingår[3]), kunde förtjäna sitt eget kapitel, låt vara att endast Horns bidrag omedelbart berör anglistiken. Men ingen anglist är väl så likgiltig för andra grenar av filologien, att han ej lystrar inför festskriftens titel: *Stand und Aufgaben der Sprachwissenschaft* (Heidelberg, Winter, 1924, XIX + 683 s., Kr. 24: 50[4]). Redan härav inser man,

---

1) Titlarna på motsvarande översikter för tyska och romanska språk i denna serie lyda: K. Vossler, *Französische Philologie,* och G. Baesecke, *Deutsche Philologie.*

2) Litteraturhistorien är avsedd att behandlas i en annan volym.

3) Om man kan få den separat är mig obekant.

4) Boken innehåller, utom en bibliografi över Streitbergs produktion, följande artiklar: H. F. J. Junker, Die indogermanische und die allgemeine Sprachwissenschaft; E. Sievers, Ziele und Wege der Schallanalyse; F. Karg, Sprachwissenschaft und Schallanalyse; W. Porzig, Aufgaben der indogermanischen Syntax; A. Walde, *O*-farbige Reduktionsvokale im Indogermanischen; G. Ipsen, Der Alte Orient und die Indogermanen; H. Reichelt, Indisch; F. Sommer, Zum vedischen Sandhi; H. Reichelt, Iranisch; H. L. Zeller, Armenisch; J. Friedrich,

Digitized by Google

att det ej är fråga om en vanlig festskrift, sammansatt av en mängd disparata artiklar, utan det berömda förlaget har denna gång skapat ett verk, som är icke blott en vacker hyllning åt en högt förtjänt man, utan tillika ett bestående monument både över tysk vetenskap och över en glansfull epok inom filologien, som av allt att döma så småningom kommer att avlösas av nyare riktningar. Den solida grunden har lagts av generationer av urlärda, snillrika vetenskaps män, och det är ingen fara, att de unga bildstormarna skola visa alltför bolsjevikiska tendenser att rasera den, men det skadar nog inte om en och annan försöker ge sig ur de en gång upplagda, »säkra» spåren. Den naturliga människan ruskar misstroget på huvudet åt kubisternas utsvävningar, och så gör anhängaren av Leipziger Indogermanisch åt Sievers' mässingsfonetik, ganska ursäktligt förresten. Framtidens filologi blir nog varken Brugmanns eller Sievers'; den blir väl — för att använda ett hädiskt och intetsägande citat ur en revyvisa — »något mitt emellan». Jag sade nyss, att den Streitbergska festskriften är ett monument över en gången epok; ja, i den meningen, att den syntetiskt samlar decenniers forskning, men den sträcker sig också framåt mot de nya uppgifterna, de nya metoderna och de nya, ännu osådda skördarna på språkvetenskapens omätligt vida fält. Filologen, liksom humanisten i allmänhet, känner sig nog stundom modstulen vid åsynen av huru pass lätt naturvetaren vinner förståelse hos andra än Fachgenossen, och lite var ha vi väl ibland frågat oss, om det s. k. ordroteriet är annat än ett fåfängligt tidsfördriv, men en bok sådan som den Winterska volymen kan göra mycket för att befästa vår tro på språkvetenskapens existensberättigande, och det är för den skull jag dristat mig till att så här extra ordinem antyda dess tillvaro.

Mats Redin.

ENGELSKA REPRODUKTIONSÖVNINGAR.

I någon av de äldre årgångarna av »Moderna Språk» har jag haft tillfälle att diskutera den då ännu outredda frågan om lämpligaste sättet att anordna reproduktionsövningar och att med åtskilliga exempel belysa den av mig förordade metoden (se 1907: 59, 80, 102; 1908: 25, 94, 103, 105). I stort sett står jag ännu på samma ståndpunkt som då. En betydande svårighet består alltjämt: anskaffandet av för dessa övningar fullt lämpade

---

Die bisherigen Ergebnisse der hethitischen Sprachforschung; A. Walter, Griechisch; J. B. Hofmann, Altitalische Dialekte; C. Karstien, Altgermanische Dialekte; J. Weisweiler, Bedeutungsgeschichte, Linguistik und Philologie. Geschichte des ahd. Wortes *euua;* V. Michels, Deutsch; W. Horn, Die englische Sprachwissenschaft; I. Iordan, Der heutige Stand der romanischen Sprachwissenschaft; F. Specht, Baltische Sprachen; K. H. Meyer, Slavisch.

Digitized by Google

texter. Ej så få i utlandet utgivna läseböcker innehålla anekdoter och små berättelser, som vid första påseendet kanske tyckas passande nog. Men då man närmare granskar dem, finner man blott alltför ofta, att de äro avfattade på ett språk, som gör dem mindre lämpliga för det ifrågavarande ändamålet. Den svenske läraren måste i regel rätt grundligt omarbeta den främmande texten. Men detta är ett ganska tidsödande arbete, och jag föreställer mig därför, att mången lärare ej ogärna skulle se, att M. Spr. tid efter annan innehölle någon kortare tysk eller engelsk text, som lämpar sig för reproduktionsövning. I preparationen av en »reproduktionsövning» måste emellertid alltid enligt mitt förmenande ingå tal- och hörövningar såsom viktiga moment. Varianter böra meddelas i rätt stor utsträckning. Sin nytta kan det ha att emellanåt ge själva texten i två eller tre olika versioner. Därigenom blir uppgiften för lärjungarna ej så lätt en ren minnessak. Det gäller att välja mellan olika uttryckssätt, vilka ej alla passa lika bra i ett visst sammanhang. Vad själva varianterna beträffar, är det klart, att de i ganska stor utsträckning ej kunna eller ens böra vara rena synonymer. Varje lärare, som på allvar försökt sig på talövningar, skall säkert instämma med mig däruti, att det ej duger att begränsa uttrycksmöjligheterna till vissa med varandra fullt liktydiga ord. Detta skulle ge talövningen en plågsam prägel av stelhet. Lärjungen måste ha frihet att återge den upplästa eller berättade texten på det sätt, som mest tilltalar honom. Men man måste ge honom tillräckligt språkligt material att röra sig med. Härvid kunde kanske kommentarierna till våra skoltexter något mera, än vanligen är fallet, träda hjälpande emellan. Jag har själv sedan flera år tillbaka, om också i ganska blygsam grad, sökt underlätta talövningarna i våra skolor genom att i kommentaren meddela en och annan variant till de i själva texten förekommande uttrycken. Något frikostigare har jag varit med varianterna i en av mig nyligen utgiven skoltext "Der Wilddieb", vilken på grund av sitt innehåll särskilt torde lämpa sig som underlag för talövningar. Någon slags fullständighet kan man i alla fall aldrig tänka på. Boken skulle då svälla ut till oerhörda dimensioner. Min metod har emellertid mött gensaga av en känd kritiker i sista decemberhäftet av M. Spr. Jag måste dock erkänna, att jag därigenom ej blivit rubbad i min övertygelse. Men om jag också i följande små textprov tillämpar metoden med varianter, är jag fullt villig att erkänna, att det finns många vägar, som leda till målet. Vad jag åsyftar, är i första rummet att hjälpa sådana lärare, som emellanåt skulle vilja använda reproduktionsövningar men ej ha tid att själva utarbeta passande texter. Om tidskriftens Redaktion känner sig tilltalad av mitt förslag, skall jag framdeles söka ge texter av växlande innehåll. Även den historiska och geografiska stilen bör komma till sin rätt, men till en början vill jag hålla mig till anekdoten såsom varande den form, som oftast förekommer i realskolexamen.

Digitized by Google

I.

A. The Kind-hearted Parishioner.

Once /upon a time/[1] a clergyman, in the course of a sermon on Christian doctrine[2], told his parishioners to be careful[3] not to believe[4] everything that had been written on the right way of understanding[5] certain passages in the Bible. "I /must/ frankly[6] admit[7]," he exclaimed, "that the commentators in general[8] don't agree[9] with me". A farmer in the parish, who had been listening very attentively[10] to[11] the sermon, appeared[12] next[13] morning in the parson's[14] study[15], bringing with him[16] a heavy sack which he asked the Vicar[17] to accept[18]. When the latter[19] opened[20] the sack /,/ he found to his astonishment[21] that it contained[22] a quantity[23] of kidney potatoes. But the farmer, on seeing the puzzled[24] look[25] on his[26] face, hastened[27] to explain /to him/ the nature of the[28] gift:[29] — "I heard you say, Vicar, in yesterday's sermon[30] that *common taters* didn't agree with you. So I thought I'd better bring you a sack of my best kidneys*). Potatoes, as anyone[31] knows very well[32] who has spent[33] some[34] time in the country[35] parts[36] of Egland[37], are often vulgarly[38] pronounced *taters* there.

1. What was the clergyman preaching on?
2. What did he tell his parishioners to be careful about?
3. Can you tell me who disagreed with him?
4. In what respect did they disagree?
5. In what words did he tell his congregation**) about their disagreement[39]? But mind you give me the very words he used.
6. Who /was it that/ paid special attention to what the clergyman said[40]?
7. What did the farmer make up his mind[41] to do?
8. Did he carry out his intention[42]?
9. Where did he make his[43] appearance /on/ the following morning?
10. What did he bring with him?
11. What did the clergyman[44] do when he saw this[45] large[46] sack?
12. What did he find in the sack?
13. How did he feel[47] when he saw[48] the kidney potatoes?
14. What did the farmer say when he saw[49] that the Vicar was[50] rather puzzled?
15. How could the farmer make such a ridiculous[51] mistake?
16. How do country people often pronounce the word *potatoes?*

---

*) *Kidneys* or *kidney potatoes* are an oval kind of potatoes, so called because their form is not unlike that of a kidney (because in form they somewhat resemble kidneys).

**) Notice that the word *audience* is never used of the hearers of a clergyman (the people listening to a sermon), but only in the case of a play, a concert, a meeting, etc.

Digitized by Google

17. What's the difference between ordinary potatoes and kidney potatoes?

18. Why are these potatoes called kidneys?

19. Do you now understand why I wanted you to give me the clergyman's words exactly as he pronounced them?

1) On one (a certain) occasion — 2) the dogmas (tenets) of Christianity — 3) to take care, to mind; warned his p. — 4) credit, give credence to, put their faith (trust) in, rely upon, place reliance in, accept without reserve; to be on their guard against believing — 5) on the correct (orthodox) interpretation (reading) of — 6) freely, candidly — 7) own, confess; I admit frankly — 8) as a rule; most /of the/ (the majority of) commentators — 9) disagree — 10) with deep (close) attention — 11) who had been all ears during — 12) made his appearance, turned up — 13) /on/ the following — 14) clergyman's — 15) in the Vicarage (Rectory); in the /vicarage (rectory)/ study — 16) carrying; laden (loaded, burdened) with — 17) the Rector; him — 18) of which he asked the Vicar's acceptance — 19) he; the reverend gentleman; the learned /gentle/man — 20) unfastened, untied, undid — 21) amazement, surprise — 22) held — 23) lot F — 24) bewildered, perplexed — 25) expression — 26) the latter's; the parson's, the clergyman's — 27) made haste — 28) his — 29) present — 30) in your sermon yesterday — 31) anybody, everybody — 32) is well aware — 33) passed — 34) any — 35) rural — 36) districts — 37) in the English countryside — 38) ignorantly; in ignorance — 39) how they differed /in opinion/; how they disagreed — 40) had been saying — 41) decide — 42) plan, idea — 43) put in an — 44) Vicar, Rector — 45) the — 46) big — 47) What were his feelings; What did he feel like F — 48) on seeing; at the sight of — 49) noticed — 50) felt — 51) an absurd.

B. Commentators who did not agree with the Country Parson.

While the Vicar[1] of a country parish was preaching one Sunday[2] to his little flock, he found it necessary[3] to explain[4] to them the meaning[5] of a certain passage which they were likely to[6] misunderstand. As a matter of fact, this passage had been explained differently[7] by /learned/ theologians. But the Vicar[8] felt sure[9] that his own explanation was[10] the only right[11] one[12]. He therefore[13] spoke[14] as follows[15]: — "You may be sure[16] that my way of explaining this passage is correct, /al/though I must tell you that commentators in general[17] don't agree with me." On hearing[18] these words an old farmer, who had paid the strictest[19] attention to the sermon, determined[20] to do the parson a good turn. /On/ the following day he called at the Vicarage[21] and asked to see the Vicar[22]. He was shown[23] into his study[24] with a heavy sack /which[25]/ he had brought with him and which he insisted on taking into the study.[26] When the Vicar saw the big sack he asked the farmer what it contained[27]. "Kidneys", answered[28] the farmer in a cheerful voice[29]. "Kidneys?" repeated the Vicar with a puzzled expression on his countenance.[30] "Well", said the farmer, "didn't you tell us yesterday that *common taters* didn't agree with you? That's why I've brought you this sack of

Digitized by Google

kidneys[31], which I hope you'll find[32] more digestable[33]". The Vicar could not help[34] smiling[35] when he understood[36] that the farmer had mistaken the learned word *commentators,* which he did not understand[37], for the familiar[38] words *common taters,* /which was/ his vulgar[39] pronunciation of *common potatoes.*

1. What was the Vicar doing?
2. What did the preacher think he must[40] do?
3. Why did he think he ought to explain the passage to his parishioners?
4. Was this clergyman the first who /had/ tried[41] to bring out[42] the meaning of the passage in question[43]?
5. What did he think of[44] the explanation[45] given by other theologians?
6. Did he entertain any doubt[46] about[47] the correctness of his own interpretation?
7. What did he tell his congregation?
8. Was there anyone among his hearers[48] who paid particular[49] attention[50] to the Vicar's words?
9. What did the old farmer resolve to do when he heard that the commentators usually disagreed with the preacher?
10. Was he long /in/ carrying out[51] his plan?
11. What did he say he wanted when he called at the parsonage[52]?
12. What did he bring[53] with him?
13. Where did he meet[54] the Vicar?
14. Why didn't he[55] leave his sack in the hall or in the kitchen?
15. Did the Vicar understand at once[56] why the farmer had brought the sack?
16. Did he understand it when he saw what it contained?
17. How did the farmer bring /it/ home[57] to the Vicar that his intention[58] was only to give[59] his parson some relief?
18. Why did the farmer think /that/ the Vicar would like his present[60]?
19. What do you think the Vicar said or did when at last he grasped the situation[61]?
20. How could the farmer misunderstand the word *commentators* in such an absurd[62] way?

1) Rector, vicar, rector*) — 2) one Sunday preaching — 3) found himself obliged — 4) expound — 5) sense — 6) they might easily — 7) in different ways — 8) clergyman — 9) had (made, felt) no doubt — 10) of his own explanation being — 11) correct, orthodox — 12) was alone the right /one/ — 13) accordingly — 14) delivered himself — 15) in the following way — 16) certain; you may rest assured (take it for granted) — 17) generally — 18) When he heard — 19) deepest, closest — 20) resolved — 21) Rectory, Parsonage, parsonage — 22) Rector, parson — 23) ushered — 24) library — 25) that — 26) which

*) 'Vicar' and 'Rector' may be taken here as synonyms, but 'Vicar' should be given first, as commoner than 'Rector'.

Digitized by Google

he refused to part with (to leave in the hall) — 27) what was in it — 28) replied, returned — 29) in cheerful tones (accents); in a cheerful tone — 30) rather puzzled; in perplexity (bewilderment); at a loss; with a puzzled (bewildered, perplexed) look; with a look of perplexity (bewilderment) — 31) kidney potatoes — 32) I hope will prove (will be) — 33) easier to digest — 34) refrain from — 35) could not restrain a smile (keep his countenance; keep a straight face F) — 36) grasped; when it dawned upon him — 37) the meaning (sense) of which was quite unknown to him — 38) well-known — 39) rustic, uncouth, countrified, countryfied — 40) ought to; had better — 41) the first to try — 42) elicit — 43) the passage concerned — 44) What was his opinion (view) of; How did he regard; In what light did he view — 45) interpretation — 46) Did he feel any uncertainty — 47) as to — 48) his listeners; his auditors *); those present — 49) /e/special — 50) heed — 51) Did he take (Did it take him) long to carry out (execute) — 52) vicarage — 53) had he brought — 54) find, see — 55) did he not — 56) directly — 57) make it plain (clear) — 58) all he meant — 59) afford, bring — 60) gift — 61) when the matter at last became clear to (dawned /up/on) him; when at last he saw how the matter (how things) stood (lay) — 62) a funny, a laughable, a ridiculous, a curious.

C. "Commentators" disagreeing with the Parson.

A clergyman[1], in the course of a controversional sermon, found it necessary[2] to express his disagreement, on some points of doctrine[3], with those who had published /various/ explanations of the passage under consideration[4]. He accordingly spoke as follows[5]: — "Commentators, for the most part, don't[6] agree with me". A farmer in the parish, who had listened intently[7] to the sermon[8], appeared /the/ next[9] morning in the clergyman's study, bringing with him a sack of enormous[10] dimensions[11], which he asked[12] the clergyman to accept, telling him at the same time that he had heard him say[13] /,/ in his sermon /,/ that *common taters* did not agree with him, and so he had brought him a sack of his best *kidneys*.

Question. Why is it not[14] possible to substitute for the words "commentators don't agree with me" such phrases as "commentators are against[15] my view"[16], "commentators differ from me", "c. are at variance[17] with me"?

1) Parson — 2) advisable; found (had) occasion — 3) doctrinal points — 4) under discussion, in question — 5) made use of the following (these) words — 6) do not — 7) with intentness, with close attention — 8) discourse — 9) /on/ the following — 10) vast, prodigious — 11) of unwieldy size — 12) begged — 13) mention — 14) isn't it — 15) opposed to; not in favour of — 16) interpretation — 17) in conflict.

II.

A. How to get Fat.

A certain gentleman was very[1] vexed[2] that[3] he remained[4] so lean[5], in spite of[6] all his[7] efforts to grow[8] more plump[9]. But one day he came across[10] an advertisement in one of the local

*) *Audience* of a meeting, concert, or theatre: but not of a church service.

Digitized by Google

papers which ran[11] as follows[12]: — "How to get fat; a never-failing[13] method revealed[14] on receipt of /a/ postal[15] order for one shilling." He at once sent[16] his shilling to the advertiser, but /he/ wished he had kept it when all the information[17] he received[18] in answer[19] was[20]: — "Buy it at the butcher's."

1. What was the matter with the gentleman?
2. Didn't he do anything /in order/ to get plumper[21]?
3. Did his efforts prove of any use[22] to him[23]?
4. What did he happen[24] to read one day?
5. Where did he find[25] the[26] advertisement?
6. Do you remember the exact wording[27] of the advertisement[28]?
7. What did one have[29] to do before getting[30] the prescription[31] in question[32]?
8. Did the gentleman close eagerly with[33] the offer?
9. Where did he send the money /that was/ required[34]?
10. What did he wish when he got[35] the answer?
11. Why did he wish he hadn't sent the money?
12. Give me the answer literally.[36]
13. Now, look here, boys, I'm not quite sure[37] /that/ all of you have[38] seen[39] the joke. Can you tell me, George, where the fun comes in? — I see, you can't. That's what I thought[40]. Very well, then I'll ask you another question[41]. What does[42] the word *fat* mean to anyone[43] who reads the advertisement without trying[44] to think[45] if it may be taken[46] in more than one[47] sense[48]?
14. Well then, I'll put it like this[49]: is *fat* an adjective or a noun as /it is/ used[50] in the advertisement?
15. Of course, it's an adjective; and it means well-fed or plump. But it may also be taken as a noun, and then[51] it means the fat part/s/ of anything[52]. Thus, for instance, if you are asked at table by your mother if you want /some/ more meat /,/ you may answer, "/If you/ please, /mother,/[53] but most of it[54] fat." You will understand now, all of you, that the gentleman who read the advertisement took[55] the word *fat* to be an adjective, and hoped to learn[56] a method by which he might[57] get plump or present a well-fed appearance, but[58] the advertiser took, or rather pretended to take, the word in the sense of a noun. In this[59] case the advertisement meant that if you want to buy some fat you had better go to the butcher/'/s /for it/[60].

1) much; very much — 2) annoyed — 3) because — 4) was in great annoyance (vexation) at remaining — 5) thin — 6) notwithstanding — 7) his constant, his unremitting — 8) get, become — 9) fat, stout; fatter, stouter; to put on flesh (weight) — 10) he came upon; his eye caught — 11) read — 12) was couched in the following terms; the following advertisement in a local paper — 13) unfailing, infallible — 14) disclosed; imparted; made known — 15) money — 16) despatched — 17) advice — 18) got — 19) reply, return — 20) when he received the answer and read (which read thus) — 21) fatter — 22) good — 23) Were his efforts crowned with success — 24) What was it he happened — 25) come across — 26) this — 27) words, terms — 28) exactly how the a-

Digitized by Google

ran — 29) What was (had) one — 30) obtaining — 31) recipe — 32) promised /in the advertisement/ — 33) jump at — 34) demanded; the money for it — 35) had, received — 36) word for word — 37) certain — 38) you have all — 39) understood, grasped — 40) I thought so (as much) — 41) put another question to you — 42) must — 43) everyone — 44) taking the trouble — 45) reflect — 46) understood — 47) in a double — 48) if it's ambiguous — 49) in this way — 50) employed — 51) in this case — 52) something — 53) Yes, please — 54) mostly — 55) understood — 56) discover, be taught — 57) could — 58) whereas — 59) the latter — 60) apply for it at the butcher's.

B. An Ambiguous Advertisement.

One day an advertisement appeared[1] in one of the local papers[2] of a small[3] country town. /The wording of/ the advertisement was as follows[4]: — "Anyone who sends[5] a shilling will learn[6] an infallible[7] method[8] of getting stout[9]". The advertiser proclaimed[10] himself /to be/ a doctor[11], but his name was[12] scarcely[13] known[14] in those[15] parts[16]. Now in this /very/ town lived a gentleman /who was/ suffering from excessive leanness.[17] He had tried[18] everything he could[19] to put[20] a little[21] flesh on his bones, but all in vain[22]. You can[23] easily imagine[24] his delight[25] when he read[26] the advertisement. He lost no time[27] in sending[28] his shilling to the address /given[29]/ in the paper, but /he/ very much[30] regretted doing[31] so when he got[32] an answer telling him to go to the butcher/'s/ if he wanted to get fat.

1. What advertisement appeared one day in a local paper in a small town?
2. What did the advertisement contain?
3. How much was this valuable information[33] to cost?
4. How was the advertiser to be paid?
5. What did the advertiser profess[34] to teach suffering humanity[35]?
6. What was the profession[36] of the advertiser[37]?
7. Do you think he was actually[38] a[39] doctor?
8. Was there anyone in the town who had heard the doctor's name before?
9. Who /was it that/ took special notice of[40] the advertisement?
10. Why did the advertisement appeal to him more than to[41] anybody[42] else?
11. Had he done nothing until[43] now /in order/ to get rid[44] of[45] his leanness?
12. Had his efforts proved[46] successful[47]?
13. What were his feelings[48] when he read[49] the advertisement?
14. Did he avail himself of[50] this opportunity of cure[51]?
15. What had he /got/ to do before he could learn[52] the infallible treatment[53]?

Digitized by Google

16. What was the effect /on him/ of the answer received by return of post?
17. What did he regret /doing/[54]?
18. Did he /really/ understand[55] that he had been cheated[56]?
19. What did the answer tell[57] him to do[58]?
20. Could he not have /had/ the doctor prosecuted for fraud[59]?
21. How could the doctor maintain[60] that he had said[61] nothing in the advertisement that was not absolutely true[62]?

1) was to be seen; might have been seen; was inserted — 2) rags F — 3) a little, a petty, an obscure — 4) The adv. ran thus — 5) forwards; A. sending — 6) be informed of, be told — 7) a sure /and certain/ — 8) means, way; In one of the l. p. of a small c. t. there appeared one day an adv. promising to reveal (disclose; make known) to anyone who sent a money order for one sh. a sure and certain way — 9) fat — 10) declared — 11) physician — 12); his name was, however, — 13) hardly; very little — 14) /quite/ unfamiliar — 15) these — 16) in that (this) part of the country — 17) a. g. abnormally (quite unusually) lean (emaciated); a. g. who looked a living skeleton, a. g. who was a mere bag of bones, a. g. who was nothing but skin and bone — 18) done — 19) e. in his power — 20) get — 21) put some — 22) but to no purpose, but it was no good (was futile), but all his efforts were futile, but all his efforts had /hitherto (up to now)/ proved (been) fruitless (without result) (been /in/ vain; been made in vain) — 23) may — 24) fancy — 25) joy, satisfaction — 26) on reading — 27) did not lose a moment — 28) despatching — 29) mentioned — 30) very greatly — 31) having done — 32) received — 33) knowledge — 34) pretend — 35) In what way did the adv. pretend to relieve the sufferings of mankind — 36) professional status — 37) the advertiser's profession — 38) really — 39) a bona fide (bou'nə fai'di) — 40) paid particular attention (heed) to — 41) make more (a greater) appeal to him than to; attract him more than; prove more attractive to him than to — 42) anyone — 43) till — 44) rid himself — 45) to cure — 46) turned out — 47) Had his e. been (proved) (Were his e.) of any avail to him — 48) How did he feel; What did he feel like F — 49) on (after) reading — 50) profit by — 51) of learning how to obtain satisfactory results; of learning a new treatment which (that) would infallibly (indubitably) bring about (effect, secure) satisfactory results — 52) find out; get to know; /in order/ to learn — 53) method — 54) Why did he regret having sent the shilling — 55) see quite clearly — 56) taken in; made a fool of; fooled — 57) teach — 58) What was the method of the renowned (famous, celebrated) doctor — 59) not prosecute the d. for the trick he had played — 60) make out; plead; urge in his defence — 61) printed — 62) nothing but the absolute truth.

Emil Rodhe.

OM FORMEN FÖR DE SKRIFTLIGA ÖVERSÄTTNINGS-PROVEN I STUDENTEXAMEN.

Med ett intresse liknande det, varmed en gammal uttjänt kavallerihäst lystrar till en ur fjärran klingande trumpetstöt, finner jag av en uppsats i tidningen Uppsala för den 2:a juli, att Överstyrelsen på tal om en ifrågasatt språkligt-historisk linje vid Samskolan i Uppsala förordar, för franskans vidkommande, »ett försök med ett något annorlunda anordnat översättningsprov från svenska till franska än det nu övliga, nämligen översättning utan ordbok,

Digitized by Google

men med en i översättningsprovet meddelad förteckning på ord och uttryck, som kunde förutsättas vara lärjungarna mindre bekanta. Givetvis borde själva texten för dylik översättning ock vara av något enklare struktur än de nu vanliga översättningsproven ...»

Detta mitt intresse är förklarligt nog, då jag redan så tidigt som år 1889 i Pedagogisk Tidskrift förfäktat just dessa samma ideer. Det är därför också naturligt, att det gläder mig, att de nu sent omsider arbetat sig fram också inom andra hjärnor. Lektorerna Palm och Lindberg ha nyligen i Moderna Språk uttalat samma åsikter, och jag kan endast på det livligaste instämma med dem. Lektor Lindberg anser det vara tacknämligt, om i saken intresserade kolleger ville diskutera ämnet; ehuru jag numera ej längre kan ha nöjet kalla mig deras kollega, torde dock även en f. d. kollegas uttalande ha sitt intresse, då han vittnar, att hans trettiofemåriga verksamhet som bedömare av studentproven endast stärkt honom i hans i denna fråga upprepade gånger uttryckta åsikter. Lektor L's motivering är kortfattad men tillräcklig; utförligare har undertecknad diskuterat saken i Ped. Tidskr. i årgångarna 1889, 1890 och 1913, dit jag tar mig friheten hänvisa de i frågan intresserade.

Jag har där också upptagit frågan om en normerande ordlista. Lektor L. anser det vara ganska vanskligt att uppgöra en sådan, som upptoge andra ord än substantiv. Att uppgiften icke är lätt medgives, men att den är outförbar tror jag icke. Framlidne lektor Gullberg och undertecknad ha gjort ett försök i vårt arbete »Franska ord och fraser»; det där med fetstil tryckta ordförrådet förefaller mig vara ungefär vad man lämpligen borde kunna förutsätta som för examinanden bekant.

Vad beträffar den svenska texten skulle jag vilja gripa tillfället att ge uttryck åt ett önskemål, som under de senare åren av min lärareverksamhet så gott som varje termin framställt sig för mitt sinne, då jag tog kännedom om den för översättning till franska avsedda texten. Visserligen böra inga »grammatiska finurligheter» eller s. k. fällor förekomma, men å andra sidan bör dock texten vara sådan, att den ger tillfälle för lärjungen att visa, att han inlärt det viktigaste av syntaxens olika partier. Ofta nog ha de givna texterna varit mycket fattiga på sådana tillfällen, men däremot rätt rika på en icke alltid så lätt fraseologi. En liknande anmärkning i fråga om de engelska översättningstexterna framställes av lektor Lindberg.

Varför brevstil och den historiska anekdoten skulle vara bannlysta, som lektor Palm önskar, kan jag icke inse: i vår »praktiska» tid bör ju särskilt den förra icke vara för lärjungen alldeles främmande, och brevstilen ger också största möjligheten för lärjungen att ådagalägga, huru pass han behärskar såväl formlära som syntax.

Sollefteå i juli. *E. Edström.*

Digitized by Google

OM ORDFÖLJDEN I ENGELSKA SÄGESATSER[1] — I VÅRA SPRÅKLÄROR OCH I LITTERATUREN.

Använda arbeten. I. Grammatiska: Afzelius, Eng. gramm., 6:e u., 1917 (= A.). Calwagen, Eng. språkl., 7:e u., 1905 (= Ca.) Calwagen-Lindqvist, Kortfattad eng. språkl., 7:e u., 1920. (= C.-L.). Elfstrand, Eng. gramm., 7:e u., 1922 (= E.). Hammarberg-Zetterström, Eng. gramm., 7:e u., 1923 (= H.-Z.). Mathesius, Eng. skolgramm., 9:e u., 1905 (= Ma). Åhlström, English Grammar, 5:e u., 1916 (= Å.). Krüger, Syntax der engl. Sprache, 1915 (= Kr.). Poutsma, A Grammar of late modern English. Part. I, 1904 (= Pou.). — Herrig, Archiv für das Studium der neueren Sprachen u. Litteraturen Bd. 107, 108. 1901, 02. (= Herrig). II. Engelsk skönlitteratur: Mackenzie, C. = Carnival (Secker, 1912), G. = Guy and Pauline (1915), M. = Sylvia and Michael (1919), P. = Poor Relations (1919), R. = Rich Relatives (1921), S. = Sinister Street (1913—14), Sc. = Sylvia Scarlett (1918), V. = The Vanity Girl (1920). — *Emancip.*, Gissing, The Emancipated (Bullen, 1901 — new edition); *Husband,* Pain, Eliza's Husband (Grip, 1910); *Lovers,* Swinnerton, The three Lovers (Tauchn., 1923); *Nobody,* Goldring, Nobody knows (Tauchn., 1923); *Property,* Galsworthy, The Man of Property (The Forsyte Saga, Heinem., 1922); *Sonia,* Mc Kenna, Sonia (Methuen, 1917); *Wedding,* Williamson, The Wedding Day (Tauchn., 1919). — *Dominion,* Mary Johnston, The Old Dominion (Archib. Const. a. Co., 1899); *Eleanor,* Mrs. H. Ward, Eleanor, vol. I (Tauchn., 1900); *Generation,* W. Besant, The Fourth Generation (Chatto a. Windus, 1900); *Quisanté,* Hope, Quisanté (T., 1900).

Beteckningar (som även förklaras första gången de förekomma i texten):

c	= ordföljdstypen	'he said'
d	= »	'said he'
a^1	= »	'Jenny said'
b^1	= »	'said J.'
a^4	= »	'J. said + to + obj.'
b^4	= »	'said J. + to + obj.'
a^5	= »	'J. went on'
b^5	= »	'went on J.'

"In *eingeschobenen Sätzen* steht das Subjekt voran, wenn es ein *persönliches Fürwort, nach,* wenn es ein *Substantiv* ist. Auch das *Substantiv* steht jedoch *voran,* wenn der Satz ein

[1]) Med 'sägesatser' menas i det följande endast sådana satser, som innehålla ett anföringsverb och *stå inuti el. efter en direkt anföring.* — Det av H.-Z. bildade, förträffliga 'sägesatser' skulle naturl. kunna tänkas omfatta även sådana, vilka förek., såsom Pou. uttrycker sig, "standing with statements that are *not meant as quotations*" (Pou. I, s. 259; jfr Kr. V, § 3508.).

Digitized by Google

Accusativ-Objekt oder eine *zusammengesetzte Zeit* oder ein *zusammengesetztes Verb* enthält." [1]) — Så formulerar H. Conrad den huvudregel, som han kommit till som resultat av sina undersökningar i denna ordföljdsfråga. Om man efter "eingeschob." tillägger: 'und angeschalteten' och efter "Subst.": 'oder ein unbestimmtes Fürwort' samt ändrar "Accus.-Obj." till 'nicht -präpositionales Objekt', så kan man enligt min mening icke ha något att invända mot denna huvudregel. Även om vissa avvikelser stundom — i ett fall t. o. m. ofta — förekomma, så *kan* den alltid tillämpas, ty den framställer på ett korrekt sätt det *vanligaste, modern normalprosa* tillhörande språkbruket. Ingen av våra skolgrammatikor torde i fråga om hithörande regler kunna sägas fullt hålla måttet. Med erkännande av deras förtjänster på många områden kan man knappast neka till att ett visst verklighets- eller snarare litteratur- främmande drag vidlåder dem på en del andra, t. ex. ordföljdsgebitet och speciellt på den lilla men viktiga del därav, som berör sägesatserna. Man undrar nästan ibland, om våra grammatici aldrig läsa moderna eng. romaner. En fem, tio sådana hade varit nog att visa dem, att 'said he' är relativt sällsynt i nuengelskan och ingalunda får jämställas med 'he said', och att 'thought he', 'cried he', 'answered he' etc. äro verkliga kuriositeter. — Följande översikt visar de olika språklärornas framställning av saken. A.: »Är subjektet ett personligt pronomen, kan den [i. e. ordf.] vara både rak och omvänd, t. ex. "No", said she (she said)." A. har dessutom ett ex. med rak ordf.: *she replied.* H.-Z. har samma regel (i en not) och ex.: *said he [he said].* — E.: »Personliga pronomen sättas dock ofta före verbet.» Två ex.: *said he; he asked.* — Ca. (i en anm.): »så [i. e. rak ordf.] även ofta, då subj. är ett pronomen, t. ex. — — she cried.» — Före anm. ex.: *answered he (he answered).* — C.-L.: ex.: *said he (he said).* — Ma. har varken regel el. ex. i fr. om pers. pron. — Ä har två ex.: *said he (he said); answered he (he answered).*[2]) — Samma böcker kunde också ha sagt dem, att även om typen 'Charles asked' inte är så vanlig som 'asked Charles', den i alla fall uppträder så pass ofta, att den väl kunnat förtjäna en om ock blygsam plats bland exemplen i deras språkläror. Nu lyser den i alla genom sin frånvaro [3]). Genom skönlitteraturen (även den äldre, i detta fall) skulle de likaledes snart kommit underfund med att det ingalunda vore bock att skriva 'said the master to the unhappy lad' (jfr H.-Z.) eller 'said my uncle to the little boy' (jfr Afz.).

Även för facklitteraturen tycks intresset ibland ha varit skäligen

[1]) Herrig, bd. 108, s. 86.
[2]) Jfr. s. 6.
[3]) Dess existens antydes dock av Ca., Ma., E. och H.-Z. genom ett »vanligen» i huvudregeln (i sägesatser är ordf. »vanligen» omvänd, om etc.) och ännu mer genom C.-L.s »ofta» (»Ordföljden blir omvänd: 1) ofta i anföringssatsen, då den står — — —.»).

Digitized by Google

svalt. För 22 år sedan utkom Conrads väckande uppsats. Två år senare gav Poutsma i första delen av sin Grammar en i det hela förträfflig framställning av ordf. i sägesatser, i allt väsentligt byggd på C.'s undersökning. Bland våra grammatici ha även de, som sänt ut sista upplagan av sina språkläror så nyligen som resp. 1917, 22 och 23 och således haft rundlig tid att sätta sig in i frågan, tydligen underlåtit att begagna sig av den utmärkta hjälpen.

Emellertid är det inte nog med att lita på andras hjälp. Liksom man kan ha rätt att ställa stora krav på en grammatikförfattare i fråga om självständig forskning, så bör man själv inte kritiklöst anamma allt, vad hans lärobok bjuder en. Då jag för några år sedan hade anledning att studera C. Mackenzies språk, frapperades jag av de många fallen av diskrepans mellan skolgrammatikens regler och hans språkbruk, särskilt beträffande ordföljden och speciellt sägesatserna. Jag gjorde då i fem av hans romaner bl. a. en systematisk undersökning av dessa satser efter delvis samma metod som Conrad, varvid befanns, att även dennes — och Poutsmas — regler ofta ej passade in. Sedermera har jag på liknande sätt granskat hans tre närmast följande böcker jämte några andra författares arbeten — men nu endast fört statistik över huvudtyperna. Ur denna undersökning skall jag be att få framlägga några siffror och börjar då med Mackenzie. Vad nu först typerna 'he said' (= *c)* och 'said he' (= *d)* beträffar, så är hos denne förf. *c* så gott som ensam representerad. På c. 3740 sidor[1]) förekommer *d* 2 gånger: S. 756 *said she lightly* och S. 780 *said he in a tone of such conventional praise* — — —. Typerna 'Jenny said' (= a^1) och 'said J.' (= b^1) förekomma i de fem första böckerna på följande sätt: C: a^1: 180, b^1: 583; S: a^1: 754, b^1: 1305; G: a^1: 190, b^1: 349; Sc: a^1: 502, b^1: 254; M: a^1: 286, b^1: 88. Såsom av siffrorna framgår, är förhållandet mellan a^1 och b^1 väsentligen olika i de fem romanerna. Detta framträder bäst, om procent-talen anges. C: a^1: 23, 6 %, b^1: 76, 4 %; S: a^1: 36, 6 %, b^1: 63, 4 %; G: a^1: 35, 3 %, b^1: 64, 7 %; Sc: a^1: 66, 4 %, b^1: 33, 6 %; M: a^1: 76, 5 %, b^1: 23, 5 %. Således går a^1, som intar en ganska blygsam plats i den äldsta boken, rätt mycket framåt i S., faller obetydligt tillbaka i G., hinner dubbelt så långt som b^1 i Sc och ökar ytterligare betydligt avståndet mellan dem i den yngsta, så att proportionerna i C och M bli nästan alldeles omvända. — Av detta utvecklingsförlopp hos typen a^1 skulle man nästan våga dra den slutsatsen, att förf. avsiktligt lagt om sin stil i denna ordföljdsdetalj, och man kunde därför ha väntat sig finna en ytterligare, successiv höjning av procenten för denna typ i de tre följande romanerna. Så är dock ingalunda fallet. I P. är ställningen sådan: a^1: 240, b^1: 144; i V: a^1: 167, b^1 260; i R: a^1: 134, b^1: 164. Det förefaller således, som om b^1 inte behövde vara rädd att förlora sin plats hos Mackenzie.

[1]) Då har jag även medtagit P., V. och R.

Digitized by Google

Vad de övriga typerna beträffar, intressera oss mest a^4 ('J. said + to + obj.'), b^4 ('said J. + to + obj.')[1]), a^5 ('J. went on') och b^5 (went on J.'). Typerna a^4 och b^4 förekomma på följande sätt: C: a^4: 4, b^4: 7; S: a^4: 13, b^4: 21; G: a^4: 1, b^4: 4; Sc: a^4: 12, b^4: 6; M: a^4: 4, b^4: 2. Ex. på b^4: S. 298 *said M. to Ch.;* S. 559 *said St. later in the afternoon to M.;* S. 568: *said L. seriously to M. just before the first night.* — Såsom synes, har Mack. ingen motvilja mot b^4. Alla sv. gramm. — utom E. — säga, att ordf. blir *rak,* om verbet har *objekt.* H.-Z. ha endast ett ex. med dativobj. föregånget av 'to' (citerat s. 2).[1]) Förf. reservera sig visserligen i ett »märk» mot regelns allmängiltighet genom att sätta »i regel» i parentes. Men denna stjälper mer än den hjälper, ty om någon skriver t. ex. 'asked me the boy', skulle han ju kunna skylla på parentesen: där står »i regel»; det är således inte absolut *nödvändigt* att använda rak ordf., om »anföringsverbet har objekt.» — E. skriver »ackusativobjekt», vilket dock inte täcker ett sådant fall som *Mr. S. tells us* (Ca.), där 'us' är dativobj. utan prep. — Pou. (I, s. 258) har »non-prepositional object», vilket ju är det enda fullt korrekta. Däremot lämnar han en uppgift, som förefaller bra besynnerlig. Enligt honom skulle nämligen *omv.* ordf. kunna förekomma tillsammans med ett dylikt objekt, fastän inversionen då är "rare". Förf. består inte något belägg utan antyder endast, att i st. för "my father assured him" skulle — fastän "rarely" — kunna stå 'assured him my father'. Jag har aldrig sett eller hört talas om sådana fall — utom förstås någon gång i skrivböcker. Kanske det också är där, som Pou. anträffat dem? — Kr., som är mycket tolerant i fråga om inversion (jfr § 3504), är i detta fall alldeles omedgörlig (se § 3507).

Typen b^5 är Mack. däremot ej vidare svag för, vilket framgår av följande översikt. C: a^5: 16, b^5: 6; S: a^5: 85, b^5: 2; G: a^5: 20, b^5: 0; Sc: a^5: 30, b^5: 0; M: a^5: 13, b^5: 1. Således sammanlagt 164 a^5: men endast 9 b^5. — Sv. gramm. synas anse 'went on J.' som den vanliga ordf. Endast A. och E. ge ex. Den senare har även ett ex. med pers. pron. *(she went on)* men glömmer att nämna, varför rak ordf. här är nödvändig. (Detta framhålles däremot i »An English Grammar»). — Pou. anser b^5 sällsynt (:"rarely: *put in my father"),* vilket enligt min mening är alldeles för mycket sagt, även om a^5 är vanligare.

Även hos andra moderna förf. träffar man ofta på typen a^1 men *d* endast någon gång. Så t. ex. förekommer i *Sonia,* som är en 'jag-roman', 'says I' 1 gång (annars alltid 'I said') och 'says he' 2 ggr (annars alltid 'he said' el. 'he says'). Av a^1 finnas däremot 122 fall (av b^1 117). I *Husband* — också 'jag-roman' — finns intet enda 'said I' el. 'says I' och ej heller 'said he (she)', 'says he (she)'. Däremot är a^1 svagt representerad: 1 gång *(Eliza said,* s. 62) (gentemot 43 b^1). I *Wedding* ställer sig saken så:

[1]) Hit höra också varianter med 'of', vilka jag dock ej anträffat hos Mack. — E. har ett ex. på b^4: *inquired the man of his wife.*

Digitized by Google

d: 0; a^1: 197, b^1: 132. I *Nobody: d:* 0; a^1: 70, b^1: 119. I *Emancip. d*: 0; a^1: 95, b^1: 275. I *Lovers* uppträder *d* 1 gång ("said she"), a^1 27 och b^1 348. I *Property* anträffas *d* 2 ggr ("said he"), a^1 4 och b^1 130.

Till jämförelse vill jag nu även meddela de siffror beträffande *d*, a^1 och b^1,[1]) som Conrad kommit till efter granskning av de fyra romaner, med ledning av vilka han formulerat sin huvudregel. *Generation:* d: 0; a^1: 13, b^1: 76; *Eleanor*: d: 1 ("said he"); a^1: 2, b^1: 43; *Dominion:* d: 0[2]); a^1: 7, b^1: 234; *Quisanté: d*: 16 (13 "said he", 3 "said she") — gent emot 251 *c;* a^1: 27, b^1: 168. — Om således typ. *c* o. *d* enligt C.'s och min statistik i det hela visa stor överensstämmelse, kan man knappast säga detsamma om a^1 och b^1. Min undersökning visar oförtydbart, att även om b^1 är *vanligare*, a^1 dock är så pass vanlig, att den kan anses som en viktig variant till den förra. Jag kan därför ej fullt gå med på C.'s (i Herrig, b. 108, s. 86 uttalade) åsikt: "Danach hat sich im Englischen des 19. Jahrhunderts in diesen Sätzen das französische Betonungsprincip durchgerungen, nach welchem das meistbetonte Wort an das Ende einer Wendung oder eines Satzes tritt. Die persönl. Fürwörter sind weniger betont als das Verbum des Sagens, zu dem sie gehören; also treten sie voran. Dagegen sind die mit ihrem Namen oder anderen Substantiven bezeichneten Personen wichtiger als die mit ihnen verbundenen Verba des Sagens und treten deshalb hinter sie." — Denna betoningsprincip kan äga sin tillämplighet i fråga om pers. pronomen men ej i samma grad beträffande substantiv. Att *a*-typen är mera livskraftig än *d*-typen, medger Conr. men synes anse, att detta beror på att den har en särskild uppgift att fylla: "Will der Schreiber aber auf die *Art* der Äusserung besonders Gewicht legen, so kann er das Verbum des Sagens auch der substantivischen Bezeichnung des Redenden nachstellen" (ib. s. 87). I de av Conr. undersökta böckerna förek. a^1 "vorzugsweise bei gewichtigeren Verben des Sagens: stammered, corrected, commanded. whispered, returned, remembered, murmured, suggested u. a.; sehr selten bei said" (Herrig, b. 107, s. 335). I de av mig granskade anträffas a^1 naturligtvis också ofta vid sådana verb, som — för att citera Pou. — "express more than a mere saying", men detta beror, enligt mitt förmenande, inte på att förf. vilja betona "die *Art* des Sagens" utan rätt och slätt på att de önska få omväxling i ordföljden — vid dessa så väl som vid de rena yttrandeverben (say, ask, answer etc.). — Ex. ur Mack.: S. 515 *the left-hand neighbour continued;* ib. *continued the left-hand neighbour.* S. 349 *Alan countered*; S. 714 *countered Alan.* S. 140 *Michael gasped;* S. 333 *gasped Michael.* S. 392 *smiled the other;* S. 413 *Mrs Ross smiled.* M. 265

[1]) Jag använder härvid mina egna beteckningar för ordf. typerna.
[2]) Det arkaist. 'quoth he' — som alltid har denna ordställn. — förek. 1 g.

Digitized by Google

said Sylvia; ib. *Sylvia said.* S. 342 *Michael said;* ib. *said the priest.* S. 342 *Mr. Viner asked;* ib. *asked Mr. Viner.* — Conr. utpekar särskilt 'said' såsom mycket sällsynt i rak ordf. Det är inte alls min erfarenhet. Hos Mack. förekommer det gång på gång; i *Wedding,* en bok på 300 ss., 36 ggr.; i *Lovers,* där a^1 spelar en så pass underordnad roll (: a^1: 27, b^1: 348), 8 ggr.

Troligt är, att *a*-typen har sina hängivnaste anhängare hos de yngre och yngsta författarna, och möjligt är, att orsaken till detta är att söka i den förbluffande mångfald av sägeverb, de använda. Att en författare, vilken — som Mackenzie — begagnar över 180 olika anföringsverb, vill söka genom omväxling i deras placering undvika en tröttande upprepning av ideligen samma ordföljdstyp, är rätt antagligt. Men varför — kan man då med skäl fråga — bereder han ej läsaren samma omväxling i fråga om personliga pronomen genom att även använda *d*-typen? Förmodligen därför att denna blivit så ohjälpligt föråldrad, att det bär honom emot att skänka den någon vidare uppmuntran. Detta tycker jag de sv. gr. förf. inte heller borde göra. I varje fall borde de i sin regel kraftigt framhålla, att 'say', praktiskt sett, är det enda verb, som i modern normalprosa emellanåt förekommer i *d*-typ. Ingen av dem gör detta, ty fastän endast två ge exempel på *d*-typ med annat verb än 'say', är det ingen som ens antyder, att sådana kombinationer som 'replied he', 'exclaimed he', 'shouted he' etc. inte precis äro vardagsmat.

Arne von Koch.

NÅGOT OM TIDSVÄRDET HOS IMPERFEKT KONJUNKTIV I TYSKAN.

I den svenska texten till tyska översättningsprovet i realskolexamen v. t. 1924 förekom följande mening: »Konung Fredrik den store reste en gång genom Pommern, så enkelt klädd och i ett så enkelt åkdon, att ingen kunde ana, att det var kungen.» Texten är fullt klar och oklanderlig, och jag framlägger den här till skärskådande endast av den anledningen, att ordet »kunde» i första bisatsen lämpligen kan tjäna till utgångspunkt vid dryftandet av en tysk tempusfråga.

Man har på olika håll tolkat detta »kunde» icke blott — helt naturligt — såsom imperfekt indikativ utan även såsom imperfekt konjunktiv, innebärande något konditionalt eller potentialt, och man har varit böjd för att anse översättningen *könnte* försvarlig. Textens »att ingen kunde ana» låter sig väl ersättas med »att ingen skulle kunna ana», har man ansett och även framhållit, att imperfekt konjunktiv i bisatser ofta angiver förfluten tid.

För mig ter sig frågan om tidsvärdet hos imperfekt konjunktiv av tyska verb sålunda.

Digitized by Google

I.

Närvarande tid.

Imperfekt konjunktiv betecknar närvarande tid överallt, där verbet i närstående eller styrande sats angiver närvarande tid. Detsamma är förhållandet i alla ensamstående satser, som sakna anslutning till något verb i grannskapet.

Ich komme mit Ihnen, Sie könnten sich doch fürchten in dem geisterhaften Mondlicht (Rittland: Frühlingsgewitter 157).

Er behauptet immer, es wäre nicht Original und... (Kretzer: Berliner Skizzen 26).

Die Menschen sind nicht immer, was sie sein könnten (Curme 239).

Er ist so reich, dass er sorgenfrei in Berlin leben könnte.

Ich könnte noch manches sagen, wenn ich wollte (Curme 238).

Könnte ich mir diese einmal ansehen? (Kron-Hungerland: D. u. d. D. 17).

II.

Förfluten tid.

I fem fall betecknar imperfekt konjunktiv samtidighet med ett i närstående eller styrande sats befintligt imperfekt indikativ och angiver i följd därav förfluten tid. För att imperfekt konjunktiv skall kunna beteckna förfluten tid måste alltså två villkor samtidigt vara uppfyllda: det måste finnas en granne, som står i imperfekt indikativ, och den sats, i vilken imperfekt konjunktiv uppträder, måste vara av en viss beskaffenhet. De fall eller kategorier av satser, i vilka imp. konj. under förutsättning av ett närstående imp. ind. angiver förfluten tid, äro följande:

1. Indirekt anföring, vare sig den uppträder med eller utan anföringsord. Stundom är den indirekta anföringen formellt märkbar endast i en relativ bisats eller dyl. De sista exemplen här torde särskilt beaktas och eventuellt jämföras med vår tematext.

Und dann behauptete sie noch einmal, das wäre die Sonnenuhr ... (Sudermann: Frau Sorge 38).

Den konditionala satsfogningen i avdelning I *(Ich könnte...)* kan återgivas med indirekt anföring på följande sätt. Samma *könnte* och *wollte,* som i avdeln. I betecknade närvarande tid, beteckna här förfluten tid:

Er behauptete, er könnte noch manches sagen, wenn er wollte.

Flera exempel med indirekt anföring:

Und Friedel sagte, dass er heute nicht daheimbleiben könnte (Rittland: Frühlingsgewitter 179).

Und er gab ihr das Versprechen, sich künftig zurückzuhalten,

Digitized by Google

soweit er sich zurückhalten könnte, ohne Anita zu verletzen. (Ib. 140).

... die junge Frau, die den neuen Mieter empfing, erklärte sich bereit, alle Wünsche, die er noch haben könnte, zu erfüllen. (Ib. 160).

Sie sehnte sich nach einer verständnisvollen Freundin, der sie alles sagen könnte, was ihr oft so schwer auf dem Herzen lag. (Ib. 249).

... aber Frau Kessler hielt es für ihre Pflicht, alles von dem Kinde fernzuhalten, was etwa die Pläne der Familie durchkreuzen könnte (Ib. 139).

2. En konditional eller potential konjunktiv, förekommande i »ställföreträdande framställning» (le style indirect libre), t. ex. *könnte* i nedanstående belägg.

Der Hofkammerrat sass an seinem Schreibtisch, scheinbar in die Akten versenkt. Aber er arbeitete nicht. Er überlegte, ob es nicht möglich wäre, zum Grossherzog zu gelangen. Der alte Kessler stand in Gunst bei dem hohen Herrn. Vielleicht könnte er ihn warnen, ihm die Augen öffnen, bevor seine Ratgeber noch grösseres Unheil anrichteten? Ob er es wagte? Ob er um eine Audienz bitten liess? (Ib. 197).

3. Villkorliga jämförelsebisatser, inledda med *als ob* eller *als wenn.*

... kam es ihm vor, als ob der Abend im Prellerschen Hause etwas längst Vergangenes wäre. (Ib. 169).

... das Keimen und Werden erfüllte sie mit einer Wonne, als ob es ein Vorgang in ihrem eigenen Körper wäre. (Ib. 87).

... so sicher trugen ihn seine stämmigen Beine, als ob er auf breiten Sohlen über festen Erdboden schritte. (Ib. 109).

4. Bisatser inledda med *als dass* efter föregående *zu* i huvudsatsen.

Der Anblick war zu ergreifend, als dass ich ihn mit Worten schildern könnte. (Curme 235).

5. Avsiktsbisatser.

Sie hob den Schirm zur Seite, damit auch er unter ihm gehen könnte. (Rittland: Frühlingsgewitter 115).

Er schlug den Kragen seines Hemdes weit zurück, damit die Nachtluft ihm die heisse Brust kühlen könnte. (Ib. 133).

I andra fall än dessa fem kan imperfekt konjunktiv icke beteckna förfluten tid. Det heter alltså:

Der Haufe lag betrunken in den Häusern. Man hätte sie alle insgesamt totschlagen können (Herzog: Kameraden 279) — icke: *könnte totschlagen.*

Von Herrn Dombrowski war nichts zu hören, seinetwegen hätte sie schlafen können. (Viebig: Töchter der Hekuba 241) — icke: *könnte schlafen.*

Er war so reich, dass er sorgenfrei in Berlin hätte leben können — icke: *leben könnte.*

Digitized by Google

III.

Tillkommande tid.

Såsom Curme 230 påpekar, kan ett imperfekt konjunktiv syfta på framtiden, vilket oftast framgår av sammanhanget.

Wenn ich so einen Mann haben sollte, der sich immer Gefahren aussetzte, ich stürbe im ersten Jahr. (Goethe: Götz I, 3).

Du könntest gern morgen zu uns kommen. (Auerbach: Sv.—t. ordb. 666).

Eftersom vår bisats »att ingen kunde ana» icke tillhör någon av de i avdelning II moment 1—5 ovan angivna kategorierna, kan *könnte* här icke beteckna samtidighet med *reiste,* d. v. s. förfluten tid. Därför är *könnte* omöjligt på detta ställe.

»Kunde» i den svenska texten kan icke vara konjunktiv och kan icke omskrivas med »skulle kunna», därför att ett imperfekt konjunktiv i denna sats icke kan beteckna förfluten tid. Sammanhanget kräver en verbform angivande förfluten tid, alltså kan »kunde» endast vara indikativ. Om textens författare hade avsett en konditional innebörd, hade han måst skriva »kunde hava anat» eller »hade kunnat ana» eller till och med »skulle ha kunnat ana».

Måhända bör det tilläggas, att ovanstående framställning icke får uppfattas såsom ett yrkande på sträng markering av felet *könnte* i realskolprovet.

Borås i juni 1924. ***Emil Låftman.***

ETT GENMÄLE ELLER *CARMOSINE* ÄN EN GÅNG.

Jfr. M. S. mars 1924 ss. 112 ff.

> Man sagt: "Eitles Eigenlob stinket". Das mag sein; was aber fremder und ungerechter Tadel für einen Geruch habe, dafür hat das Publikum keine Nase. *Goethe.*

Universitetslektor Pinots anmälan av min *Carmosine*-edition är av den beskaffenheten, att jag nödgas bedja om att få taga tidskriftens utrymme i anspråk för nedanstående.

Den litteraturhistoriska orienteringen, som inleder editionen, har jag i företalet angivit som till större delen ett avtryck efter Doumic *(Histoire de la Littér. Française,* dix-huitième éd.). Doumics framställning syntes mig, och synes mig ännu, ha mycket stora förtjänster: kort, översiktlig, varje sats antingen enkelt berättande eller klart och konkret karakteriserande, oväldig. Den ger på ett förträffligt sätt ett allmänt intryck av Mussets författarpersonlighet. Det är verkligen allt, man kan begära, när det gäller presentera en författare på ett par sidor, och är tillräckligt

Digitized by Google

för den, vars nästa steg för rakt in i ett av författarens egna verk. Endast om dylika översikter äro intetsägande eller äro ägnade att ge en oriktig föreställning om diktaren, kan man med skäl anmärka på deras förekomst. Anmälaren tycks anse, att de nödvändigtvis måste vara det förra: han talar om "les formules générales, et *nécessairement*[1]) vagues" — ogillar dem således över huvud taget. Anmälaren anser vidare, att särskilt Doumics Musset-framställning lätt leder till en skev uppfattning. Och han vill styrka det berättigade i båda sina invändningar genom följande citat: "[Alfred de Musset] n'a pas .... la profondeur et l'élévation du premier [Lamartine], ni la variété et la puissance verbale du second [V. Hugo]. Il n'a jamais su se détacher de lui-même."

Man hör genast, att det här är fråga om en sammanfattning, orden äro i själva verket den lilla inledningens så gott som allra sista (s. 4). Det är till en början substantivet "profondeur", använt med hänsyn till Lamartine, och den till ett par epitet inskränkta karakteristiken av Hugo, som väckt anmälarens missnöje. Han drager nästan groteska konsekvenser för de ifrågavarande skaldernas räkning, om några elever skulle tillåtas (!) läsa, vad Doumic skriver om dem. Jag kan nu inte medge, att ordet "profondeur" är oberättigat ifråga om Lamartine. Vad är romantiken om icke *djup*, där 1700-talet varit *yta?* Vår rikedom är till stor del dess efterlämnade bo. Men ordet skulle kunna missförstås. Därför har jag i min kommentar till namnet Lamartine (på s. 2 redan!) undanröjt sådan fara, och min karakteristik av filosofen Lamartine och anmälarens äro på pricken lika. I noten före den nyss åsyftade har jag även kommenterat namnet Hugo. Doumic tillskriver skalden "puissance verbale" i citatet ovan, förut även "variété d'inspiration". Naturligtvis äro båda uttrycken otillräckliga för att karakterisera Hugo fullständigt, men sådant värv låg ju icke i Doumics avsikt. Ingen lärare i franska, tror jag, låter förövrigt Hugos namn passera utan att dröja vid honom och då även vid de olika meningarne om honom. Ty de finnas ju verkligen och inte bland de minst litteraturbevandrade, som i en hastig vändning vore hågade att kalla honom just en genial pratmakare — tänk bara på hans Shakespeare! — likaväl som de finnas och i samma eminenta kretsar som de föregående, vilka betrakta honom som den sista uppenbarelsen av den gudomliga visheten på jorden. Vad jag i kommentaren sagt om Hugo, tror jag ingen enda bestrider, och torde vara tillräckligt att bevara svenska läsare för klandervärda villomeningar av ena eller andra slaget.

Nej, ingen fara för de ungdomar, som läsa den korta inledningen till min bok! Släpp dem lugnt på den, den är friskt bete med idel giftfria örter — och alla smaka de något! Ty låt oss se, hur det är med den sista av anmälaren citerade satsen. Den ger det allmänna intrycket, att egen personlig upplevelse

[1]) Kursiveringen är undertecknads.

Digitized by Google

varit förhärskande vid tillkomsten av Mussets verk. Livet var honom en dryck, som han drack för sin egen sällhets skull. Men lika litet som någon annan undgick han bottensatsen. Den leda dräggen har dyngat jordmånen för så månget härligt diktverk — men inte hos Musset. Inför livets fulhet betäckte han sina ögon med händerna. Historikerns kalla hänförelse kände han intet av, och det var som ett skadskjutet ädelvillebråd han gick ur tiden. Hjärtat och fantasien voro hans poetiska organ; huvudet och fantasien äro det hos många andra stora skalder. Och mången har först det ena slaget organ och sedan det andra. T. ex. G. Keller. Doumics åsyftade ord säga *utan* negationen något för Keller mycket karakteristiskt; företeelsen är nämligen särskilt utpräglad hos honom. Ensam om den är han icke. Den är väl hos de flesta regel. Men Doumics sats, såsom den står, utsäger just, att Musset hörde till undantagen, och Mussets genialitet var stark nog att göra undantaget påfallande. Jag förstår alltså icke, varför ungdom icke skulle kunna få något ur den sats, som anmälaren tadlar. En annan sak är, om den dock icke är alltför strängt formulerad. Mycket i Mussets verk vederlägger den i vad den har av alltför kategoriskt, hela *Carmosine* bl. a., och till det kommer jag tillbaka i annat sammanhang.[1])

Ty jag vill hålla mig till den ordning av de olika frågorna, som min anmälare valt. I nästa moment önskar han, att jag hade angivit källan för *Carmosine*, ävensom att jag hade studerat denna källa, jämfört den med Mussets skapelse och denna till godo ur jämförelsen dragit vissa lärdomar. Det är mig oförklarligt, hur det kunnat undgå anmälaren, att jag i kommentaren *har* angivit källan, att jag noga studerat den, gjort jämförelser och dragit just de lärdomar därur, som utgöra anmälarens stoff hela vägen fram till där han börjar underkasta enskildheterna sin kritik. Jag hänvisar till s. 172, stycket under rubriken "Carmosine", och till s. 208, sista noten akt II. Och har jag icke på det sista stället givit en "leçon de goût", något som M. Pinot i slutet av denna delen av sin framställning så varmt efterlyser? Vad skall man säga om en anmälare, som bygger den dryga hälften av ett klandrande omnämnande på en rad uppdiktade uraktlåtenheter? Det är sant, jag har inte avtryckt Boccaccios berättelse, lika litet som jag avtryckt den längre fram i recensionen önskade originaldikten till lustspelets *Va dire, Amour.* Anmälaren anar icke, i vilken grad dessa hans krav äro mig sympatiska, men lika litet, vilket anathema från en annan anmälare jag skulle utsatt mig för, om jag följt min böjelse. Att trycka av Boccaccios berättelse ingick verkligen i den ursprungliga planen, men jag bestämde mig slutligen för att på annat vis låta vinsten av att studera källan till *Carmosine* komma lärjungarne till godo.

[1]) Jag vill betona, att detta medgivande långt ifrån rättfärdigar M. Pinots yttrande om satsen i fråga.

Digitized by Google

Om M. Pinot på alla dessa punkter i min edition innerligen saknar, vad som påtagligen finns där, så finner han däremot i ett fall, vad som saknas. Jag har aldrig framställt trubadurpoesien som någon slags hemvist för Ser Vespasiano. Men Ser Vespasiano är en 1200-talsriddare — en parodi på riddare är också en riddare! — och som sådan andas och lever han i en luft av trubadurpoesi och *amour courtois,* av fina seder och tölpighet. Anmälaren tror i sammanhang härmed, att jag i allmänhet överskattat betydelsen av de ridderliga idealen och av "les sentiments de l'amour courtois" för *Carmosine.* Jag tror, att anmälaren kommit till den uppfattningen genom att för mycket ansluta sig till Lafoscade. Säkert är, att Lafoscade, vars Musset-analys har mer av metod än av intelligens och dock i många avseenden är intressant och förtjänstfull, blir torr och intetsägande inför *Carmosine,* vilket säkerligen beror på att han bland sina synpunkter försummat upptaga *le genre troubadour,* så livaktig under restaurationstiden.

Hur i Frankrike kärleken till den gamla poesien vaknade, är en historia för sig. Vördiga abbéers hängivna arbeten alltsedan 1700-talets början; allt större uppslutning kring deras tanke och kärlek: medeltidsdikten; *le genre troubadour* nästan en litterär huvudfaktor de sista åren av *ancien régime;* densamma behärskande smaken under konsulatet och kejsardömet, sättande spår i emigrantlitteraturen och firande nya triumfer under restaurationen — naturligtvis gick rörelsen icke genom alla dessa stadier utan att ömsa skinn. Trubadurgenren var under förrevolutionens tid "galant", sedan blev den "sensible", och sist tog romantiken hand om den och ingöt i den sin vällustiga melankoli inför förstörelsens och förgängelsens makter. De, som hålla på att det i våra skolor är nog med en "formell" texttolkning — uttrycket är inte mitt, och ju mer jag tänker på det, ju mindre anar jag, vad därmed menas — skulle tydligen ogillat, om allt detta angående *le genre troubadour* antytts någonstans i min kommentar. Men jag är ej säker på att de haft rätt i att så göra. Ty fastän jag inte glömmer sådana produkter som Hugos *Raymond à Emma* och Vignys *La Neige* och *Le Cor,* så vore jag frestad att anse *Carmosine* som den skönaste frukten av hela riktningen i fråga. M. Pinot har givit mig tillfälle att här vidröra denna sak, och det tackar jag honom för, men för visso skulle jag föredragit, om det fått ske under annan form än en gensaga. Att Gravelot utvalt scenen hos Boccaccio, där kungen besöker apotekarflickan i hennes rum, och av den gjort "un petit tableau 'galant'", visar utan tvivel, att såsom jag ovan sagt, trubadurgenren före revolutionen var "galant"; men att Musset ändrat händelseförloppet på denna punkt, såsom han gjort, visar icke, att han lämnat genren ifråga bakom sig eller stått helt oberörd av den. Han grep den blott i ett annat stadium av dess utveckling, i det sensibla stadiet. Det kan tyckas litet efterblivet, ty romantiken

Digitized by Google

hade redan blåst in en ny anda, en fasornas anda, i hela medeltidssvärmeriet. Musset lät emellertid aldrig tämja sig, i den romantiska djurkretsen förblev han "the cat that walked by himself", och han, den förste att se den britiske Ariel, där romantikerna blott upptäckt en genialisk Caliban, vände sig bort från det gruvliga för dess brist på behagfullhet, liksom han vänt sig bort från det galanta för dess brist på naivitet.

Men jag är kanske på väg att missförstås. Icke någon smakriktning alls bestämde i första hand Mussets produktion. Hans ursprunglighet var icke mindre än Hugos och Vignys. Båda dessa offrade i början av sin bana åt trubadurgenren. Om Musset kan man knappast säga ens det. Att han dock skapade *Carmosine*, som jag kallat trubadurgenrens skönaste frukt, berodde på ett lyckligt sammanträffande av yttre förutsättningar och inre böjelse. Det stoff, som en övergående smakriktning lade honom nära, hade han säkerligen lika mycket funnit av sig själv. Djupast sett var trubadurgenren, som Baldensperger säger, uttryck för «le regret d'un passé de naïveté gracieuse ou émouvante». Nu har väl ingen känt denna saknad starkare än Musset. Styrkan i upplevelsen härav försatte honom i ett slag himmelshögt över alla smakens moderiktningar och därmed följande karrikeringar, och det evigt mänskliga i en gången tids kultur låg avslöjat för hans skaldeöga. Så förmår han att göra en verkligt objektiv bild — och därför förtjänar påståendet, att Musset aldrig kunde frigöra sig från sig själv i sin diktning en reservation — men samtidigt skänker honom beskaffenheten av hans subjektiva inriktning förmågan att inifrån forma stoffet till en utomordentlig nyansrikedom. I vilken grad han träffar det känslotillstånd, som senare vetenskapliga undersökningar fastslagit såsom utmärkande trubadurpoesien, är ägnat att väcka den livligaste beundran. Överallt, där jag i min bok karakteriserar ett yttrande som typiskt för trubadurpoesien, har jag klara och tydliga belägg därför i den vetenskapliga litteraturen. Det är t. ex. ingalunda riktigt, vad min anmälare säger om scenen mellan Carmosine och drottningen, nämligen att det är en scen »sans rien de troubadour».

Återstå nu anmärkningarne mot enskilda uttryck. De äro i de flesta stycken underliga. Därigenom har anmälaren skänkt sitt arbete en enhetlighet, som under alla omständigheter är prisvärd och för övrigt icke var mans sak, icke ens varje recensents sak. Jag går som förut i ordning och kommer att med tystnad förbigå endast tre små obetydligheter.

Anmälaren säger först: »*Il ne faut jurer de rien* est un proverbe, au même titre que *Il faut qu'une porte soit ouverte ou fermée*». Det första stycket kallas i Mussetupplagor för »comédie», är tre akter långt och upptar åtta handlande personer. Det senare kallas sammastädes »proverbe», är en akt långt och upptar två handlande personer. Det senare är, så nära det kan vara, en »levande rebus i komedistil», såsom jag i den åsyftade noten

Digitized by Google

(s. 171) karakteriserat proverben; det är intet annat än »un badinage de génie», för att tala med M. A. Séché. Det förra har visserligen den ordspråksmässiga titeln och sensmoralen. Men skulle den omständigheten räcka till för att karakterisera det som »egentligt proverbe», då måste man ju så kalla så många lustspel av Shakespeare, ja t. o. m. för exempel Kellers »Kleider machen Leute», som är en novell. Man skall aldrig tvista om ord, men den skillnad, som jag i noten framhållit, finns verkligen.

Noten till ordet »madame», s. 175 (texts. 9), har anmälaren missuppfattat. Naturligtvis menade jag, att den skiftning i sätt och röst, som noten talar om, innebar kraftig ironi. Jag hade ursprungligen skrivit ordet »Vilken?» (syftande på »skiftning») efter satsen, som nu avslutar noten, men tyckte saken var för påtaglig för att göra ens så mycket nödvändigt. Skall man då verkligen behöva säga allt!?

Plattner har om *sens* följande: Schluss-*s* laut, doch stumm in *bon sens* etc. Vilket dock ej anföres som grund för mig att framhärda i detta fall.

Allons! ... Vous me rendriez fou! (texts. 12, not s. 177). Anmälaren är ej nöjd med min tolkning av denna konditionalform. En kort betraktelse skall föra oss till sakens kärna. Om en dramatisk författare uraktlåter att ge tillfredsställande skäl för aktörernas avgång från och inträde på scenen, så begår han »un défaut intolérable». Så kallar Voltaire Corneilles uraktlåtenhet att i *Le Cid* motivera gåendet och kommandet på den punkt av handlingen, där första uppträdet slutar och andra vidtager. Corneille var i god tro, han pekade på Senecas exempel. Men Voltaire har fått rätt, om det också inte numera är sant, då han säger: »Ce grand défaut était commun à toute l'Europe, et les Français seuls s'en sont corrigés.» Att Musset icke låtit komma sig till last det av Voltaire tadlade felet är självklart, så mycket mer just i *Carmosine,* som han skrev med ständig tanke på att få det spelat. Intet av det, som föregår den nyss ur *Carmosine* anförda frasen, anger, varför det äkta paret, som dittills uppträtt, nu avgår. Men denna fras själv, som är det första uppträdets allra sista, gör det. Den betyder: »Om jag skulle stanna här och fortsätta detta käbbel, så skulle jag bli tokig!» Och i och med att den talande går sin väg, är det, som om han tillagt: »Därför går jag nu». M. Pinot vill visserligen hava det annorlunda. Enligt honom är textens *rendriez* en mildrande konditionalis med presensbetydelse och hela satsen liktydig med *Allons ... vous me rendez fou, ma parole.* Hade första uppträdet slutat med dessa ord eller likbetydande, så hade man haft anledning att med Voltaire förtretad utropa: »Pourquoi les acteurs précédents s'en vont-ils?» Observera, att anmälarens fras skulle kunna inskjutas ungefär varsomhelst i dialogen, blott affekttillståndet motsvarade den, vilket är fallet på flera ställen. — M. Pinot antyder i slutet av sin anmälan, att min karakterisering av

Digitized by Google

flera konditionaler kunde diskuteras. Om han under uttrycket «pourrait discuter» avser *sådant* bemötande av min uppfattning som i nu behandlade fall, så vill jag ha uttryckt den önskan, att han måtte hava preciserat och icke stannat vid en allmän antydan. Jag har i allt karakteriserat femton konditionalformer, och jag måste trots M. Pinots dunkla ord, vilkas bakgrund är murken, vidhålla min i kommentaren givna uppfattning om var och en av dem.

Framhärdar gör jag också ifråga om betydelsen av *sur* i: *N'est-ce pas sur cette promesse que je suis parti?* (texts. 13, not s. 177). Allt är ordnat och klart för resan, innan löftet avgivits, vilket sker i avresans ögonblick. Han fick löftet liksom med sig på vägen. Skulle det icke vara den naturliga tolkningen? Plattner har många exempel på liknande betydelse av *sur*.

På texts. 19 (not *que* s. 180) sätter jag ingalunda *que* i beroende av *laisser,* som anmälaren säger, utan av *cacherai,* i det *que*-satsen uttrycker Perillos avsikt med att vilja stå bakom draperiet.

Anmälarens förklaring av *trouver* (texts. 32, not s. 190) underskriver jag som den största vinsten av hans arbete. Ett grönt strå i all sanden! Tack för det!

Mina uppgifter om *le tout* och opersonligt *se souvenir* stamma från Plattner. Det opersonliga *se souvenir* har Musset lagt i munnen på Minuccio. Detta kunde tala för Plattners uppfattning. Men å andra sidan använder Minuccio konstruktionen ifråga i samtal med Ser Vespasiano, och det kan icke nekas, att han då ironiskt faller i en jargong, på vilken M. Pinots karakteristik av konstruktionen passar in: »un peu recherchée, voire même prétentieuse».

Anmälarens kommentar till min not rörande orden "l'indifférente et cruelle beauté a rencontré, pour son malheur, celui qui devait venger l'Amour" (texts. 72, not s. 206) är väl ämnad som en invändning men vittnar blott om hans slarviga texttolkning. Visst ha franska skalder före Musset skildrat den stolta, som får sona sin avoghet mot kärleken! Och varför blott franska? Ingen har skildrat den stolta så klassiskt, som schweizaren Jeremias Gotthelf gjort det i *Elsi, die seltsame Magd.* Så inte behövde Musset hämta det där hos trubadurerna, det är sant. Men vad Musset behövde i detta fall, har verkligen blott ett andrahandsintresse. Det är det, som M. Pinot inte förstår. Han förstår således inte tvenne saker: att det i första hand här rör sig om någon annan än Musset; och att i andra hand den omständigheten, att de flesta diktare sjunga om den stolta, som avvisar kärlekens böner, just som en gång trubadurerna sjöngo, i all sin påtaglighet dock har ett visst intresse. Låt oss sätta in det anförda textutdraget i sitt sammanhang. Då Minuccio inför de kungliga skall berätta Carmosines historia, avslöjar han icke till en början, vems ärende han går. Verkligheten omkläder han

Digitized by Google

med diktens slöjor, han ger den till hälften skenet av att vara ett av de vanliga äventyren, upprunna i hans egen eller någon hans likes påhittiga hjärna. Och då han fäller de citerade orden, känner han det, som om en gammal älskad refräng ginge över hans läppar, hans åhörare känna likadant, och vi, som läsa det nu, tjusas oemotståndligt av detta sätt att framlägga en allvarlig sak för den, som har avgörandet i sin hand. Ty vad ligger däri? En visshet om en god utgång. Vi ha intrycket, att konungen, där han står lyssnande till Carmosines lidanden, tolkade av Minuccio och liknande dem i så månget diktverk, har något av dens allmakt och allvishet, i vars fantasi tanken att låta människor lida först dök upp ur ett outgrundligt djup. Alltså icke att *Musset* talar om kärleken på angivet vis, är det här framför allt fråga om, utan att *Minuccio* gör det. Hela scenen får därav sin förtrollande äkta lustspelsstämning. Vad beträffar, att den stolta sköna är en så vanlig företeelse hos diktare, ansåg jag det inte ens av nöden att påpeka det. Jag utgick från att varje elev kände till det förhållandet och med hjälp av min not genast sade sig, att således detta vanliga motiv i nyare tid har sin uppränning just i trubadurpoesien och är konventionellt, utan att likväl därför lämna obeaktat, vilka starka rötter det på samma gång har i det ständigt sig förnyande livet självt. Denna lärdom ansåg jag som sagt omedelbart given men därför icke utan intresse.

Att *pays* i balladens näst sista vers bör räknas tvåstavigt, är jag fullt övertygad om. Ändelsen *-ienne* i *souvienne* blir då enstavig och kommer att rimma med den nödvändigtvis tvåstaviga ändelsen i *Sicilienne*. Men det är knappast ett missförhållande, fastän det förmådde mig att ändra min ursprungliga uppfattning, att *pays* var tvåstavigt.

Slutligen *chaperonné,* texts. 83, not s. 209. Satsen lyder: "A peine avait-il essayé son casque que l'oiseau chaperonné est revenu au nid". Jägaren bar den med hätta bländade falken på axeln. Denne lät mången gång lusten att, innan tid var, flyga på bytet förleda sig till att glömma hättan över ögonen (och kedjan kring foten) och lyfta vingarne. Men han fick snart klart för sig, att bojorna ännu icke lossats, och återvände till sin plats. Perillo har tagit värvning, tror sig vilja hasta mot fienden, talar om att störta sig i krigsvimlet — men innerst inne binder honom hans kärlek, och han återvänder till sin plats vid flickans sida än en gång. Angående anmälarens förklaring av sammanhanget i fråga kan man endast spörja: är den *verkligen* menad att tagas på allvar?

* *
*

»Mancher klopft mit dem Hammer an der Wand herum und glaubt, er treffe jedesmal den Nagel auf den Kopf.» Ursäkta detta nya Goethe-citat, men det hjälper mig att bevara språklig maner-

Digitized by Google

lighet. Jag behöver den hjälpen nu, ty jag befinner mig, där anmälaren summerar sina intryck av mitt arbete, som ingalunda kommit till "between sleep and wake". Han har trott sig ha att räkna med många höga siffror. Av sådana blir lätt ett stort tal. Men av idel nollor blir aldrig annat än noll. Och *det* är, på en mycket liten bråkdel när, det sanna resultatet av M. Pinots kritikerverksamhet denna gång. Bråkdelen har han räddat åt sig på idel irrelevanta ting. Slutligen ett ord till honom själv. Om ett barn leker med ett vapen, så skyndar jag till och gör det vänliga föreställningar om den olycka, som kan bli följden. Om en vuxen handskas vårdslöst med ett vapen, så förtjänar han sträng tillrättavisning. Nå, om en soldat gör det? Ni säger: sådana soldater finns det inte! — Kanske ändå.

Lund, den 16 aug. 1924. ***Hilmer Gillqvist.***

YTTERLIGARE TILL CARMOSINE.

Till ovanstående genmäle anser jag mig förpliktad att lägga några ord. Då lektor Pinot sände red. av M. S. sin recension av *Carmosine,* var det min avsikt att själv anmäla boken i fråga. Jag avstod därifrån, i synnerhet som jag fann mig kunna instämma i lektor P:s mycket hovsamt uttalade råd till utgivaren att för en eventuell andra upplaga underkasta kommentaren en noggrann revision. Jag har emellertid ansett mig böra ge plats åt utgivarens genmäle, då detta till en stor del rör sig på ett litteraturhistoriskt plan, som jag inte tillräckligt behärskar för att genom ett avvisande våga fälla något domslut. Adjunkten Gillqvists såväl litteraturhistoriska utflykter som litterära utredningar äro dessutom alltid av ett betydande intresse, liksom det för övrigt är mig ett nöje att vitsorda många fina anmärkningar i detta avseende i kommentaren till Carmosine. Att oavsett i genmälet berörda ting kommentaren likväl innehåller åtskilligt angripbart, det är för visso inte svårt att uppvisa. Jag skall av egna anteckningar här inskränka mig till *fyra* detaljer.

1. Vad menar utg. på s. 172 med följande anmärkning under *Écouter:* »fransk vers är stavelseräknande, *syllabique,* ty de franska vokalernas kvantitetsolikheter äro ej utpräglade nog för att tillåta versmått som i latinet, ej heller äro skillnaderna i stavelsernas tryckstyrka så stora, att versmått som i de germanska språken bli möjliga»? Det synes mig nästan som om denna motivering av det romanska verssystemet icke klarlägger de rent fonetiska förutsättningarna för den behandlade metriskt-rytmiska frågan. För det första äro de tryckstarka franska vokalernas kvantitetsolikheter mycket utpräglade, såsom många experimentella detaljundersökningar visa. Härpå kan jag nu icke närmare ingå, endast för egen del intyga, att jag själv företagit många mätningar,

Digitized by Google

som bestyrka mitt påstående; jmfr i *vårdat* nordfranskt uttal kvantiteten hos en kort vokal med kvantiteten hos nasalvokal frfr hörbar konsonant eller vokalerna frfr z, ʒ och r. En annan sak är, att i de moderna språken (de germanska såväl som de romanska) det enskilda ordets kvantitetsförhållanden under satsaccentens inflytande modifieras och att sålunda dessa språk, eftersom de bygga sina verssystem på *satsens* fonetiska betingelser, svårligen skulle kunna upprätthålla ett verssystem av samma på den enskilda stavelsens oföränderliga kvantitet byggande typ som antikens. — För det andra grundar sig ju, som bekant och redan här nämnt, det antika »versmåttet» icke på *vokal*kvantitet utan på *stavelse*kvantitet. — För det tredje är skillnaden i de franska stavelsernas tryckstyrka *mer* än tillräcklig, för att därpå skulle kunna grundas fullgod germansk rytm. En klockas jämna tickande — märk väl, jag talar icke om en haltande gång — låter lika lätt tolka sig som ett jambiskt *tick täck* och som ett trokaiskt *täck tick;* ja, med god vilja kan man utlyssna både daktyler och anapester, etc. *Wulffs* analyser av fransk vers uppvisa ju otvetydigt, att ett mycket högt procenttal presterar lödig germansk rytm. Därmed är icke sagt, att man kan gå ändå därhän att rent av ifrågasätta *befintligheten* av en principiell skillnad mellan fransk (romansk) metrik och germansk. Att det stavelseräknande systemet emellertid icke kan härledas ur de grunder Carmosines utgivare anför, bör väl bl. a. även av Wulffs undersökningar vara uppenbart. — 2) sid. 189: Här förväxlar utg. Ben Jonson och Samuel Johnson! — 3) Sid. 206. Anmärkningen till *ceux-là* måtte bero på en lapsus; i varje fall är *ceux-là* alldeles regelrätt demonstrativ-pronomen här. — 4) Sid. 207. Vad som här säges om *le* är icke på sin plats, då det följande *que je vivrais* etc. närmast beror av *dis-lui,* medan *tâche qu'il le croie* är parentetiskt. *Le* föregriper alltså innehållet i den följande satsen, alldeles som om den redan vore utsagd. Dylika fall äro ju vanliga i många språk. — Det finns andra oriktiga uppgifter, åtskilliga dunkla eller olämpligt uttryckta, och flera diskutabla. Men jag upprepar, att utgivaren lämnar en avsevärd mängd av mycket värdefulla analyser, liksom jag inte kan finna annat än att utgivarens förtjänst härutinnan också framhävts av lektor Pinot. Just på grund av adjunkten Gillqvists i ett väsentligt hänseende så sällsynta förtjänst, synes det mig, att det finns fullt fog för ett krav på en i andra hänseenden reviderad kommentar till nästa gång. Den irriterade tonen i genmälet torde därför näppeligen kunna anses motiverad.

Djursholm den 24 sept. 1924. ***Herman Söderbergh.***

Digitized by Google

LITTERATUR.

A. Bokelund, Tyska stilar, serien A I och II, B I och II, C I. Stockholm, Fritze. Pris resp. 65, 65, 50, 50 och 65 öre.

A. Bokelund, Nyckel till Tyska stilar, serien A I och II, B I och II, C I. Stockholm, Fritze. Pris resp. 2: 25, 2: 25, 2: 50, 2: 50, 2: 50.

Emil Rodhe, Tyska översättningsövningar i anslutning till Zwei Novellen av J. Stinde. Lund, Gleerupska univ.-bokhandeln. Pris 60 öre.

Hans Pollak, Nyckel till Tyska översättningsövningar i anslutning till Zwei Novellen. Under medverkan av Emil Rodhe. Lund, Gleerupska univ.-bokhandeln. Pris 4: —.

Vi börja snart här i vårt land få ett ansenligt antal »nycklar» till våra tyska stilsamlingar. Och de äro kanske en viktig förutsättning för att dylika bokhandelsmässigt skola bära sig. De samlingar, som ej kunna erbjuda sina köpare fördelen av en nyckel med möjligast uttömmande översättningsvarianter, äro nog ohjälpligt handikapade. Det är ju tyvärr så, att det för det stora flertalet fordras en ganska lång tids utrikesvistelse i förening med vidsträckt litteraturläsning, innan man får en inre känsla av den rätta valören av ett ord, ett uttryck eller en fras. Och även för den, som känner sig relativt säker i ett främmande språk — fullt säker blir man väl aldrig — kan det komma tillfällen av tvekan och osäkerhet, då man gärna tar sin tillflykt till auktoriteter. Och har man då ej möjlighet att muntligen avhandla saken med någon inföding, vilket under alla omständigheter är det mest givande (försåvida denne inföding är någorlunda bildad), kan en nyckel i nödfall gå an. Jag säger med flit »i nödfall», ty hur många nycklar finns det väl, som lämna ett fullt klart uttalande i den fråga, man just står tvekande inför! Risken är, att det för den tveksamma blir en slutledning ex silentio: av frånvaron av ett uttryck i nyckeln drager den mindre kunnige säkerligen alltför ofta den slutsatsen, att ifrågavarande uttryck är felaktigt, och resultatet blir, att han stryker det i lärjungarnas skripta. Jag hörde en gång en historia om ett av våra korrespondensinstitut, där man alltid utan åtskillnad ändrade alla *da* »eftersom» till *weil,* därför att den nyckel, som tjänstgörande rättare (eller var det möjligen rätterska, eftersom dylika institutioner gärna arbeta med den billigare kvinnliga arbetskraften) hade till schablon, likaledes utan åtskillnad blott upptog det senare ordet. Om historien skulle vara sann, få vi hoppas, att det är ett av de extrema fallen inom vår språkundervisning, men jag är övertygad om att i översättningsskripta mycket strukits och strykes, som är fullgott språk. Och det lär väl knappast vara att hoppas på att någon ändring härutinnan skall inträda. Man får bara hoppas, att det, som skrives dit istället, ej är sämre.

Digitized by Google

Hur bör då en nyckel vara beskaffad för att fylla berättigade anspråk? Svaret på den frågan kan utfalla olika allt efter den användning nyckeln får. Vi få nämligen icke bortse från det faktum, att studerandena vid universiteten ej sällan tillgripa nycklar för att med dessas tillhjälp jämsides med grammatik- och litteraturstudier och med universitetslektorernas av nödvändighet mera sporadiska stilundervisning förkovra sig för det stilprov, som ingår i examen. För dem är det då av vikt att i nyckeln finna ej blott ett återgivande av de närmaste motsvarigheterna till den svenska texten utan även synonyma ord och uttryck, som blott gränsa till eller rent av ligga vid sidan om den senare. För rena skolnycklar äro väl dylika utvikningar av mindre betydelse; de bidraga däremot till att onödigt utöka utrymmet med ty åtföljande fördyring. — Ett krav, som däremot gäller för alla nycklar, är att angivandet av olika stilarter noga iakttages. I denna punkt äro de flesta av utlänningar utarbetade nycklar ganska tillfredsställande (självfallet avser jag härvid som även i det följande blott tyska nycklar; om de övriga saknar jag möjlighet att yttra mig). — Svårare blir det beträffande ett annat anspråk man måste ställa på en god nyckel: tydligt angivande i varje fall av vad som icke duger. Här felas det mycket. Och det är i själva verket nästan orimligt att här ens tillnärmelsevis kräva fullkomlighet. Därtill fordras, att utlänningen lärt sig så behärska vårt språk, att han fått en känsla av de möjligheter till felöversättningar det kan ge upphov till. Det blir tyvärr alltför ofta rena barnsligheter, som bjudas (t. ex. berörande skillnaden mellan *als* och *wenn, sollte* och *würde* även i självklara fall). Skall en nyckel härvidlag någorlunda träffa det rätta i den rätta måttan, kan det ej tänkas på annat sätt än att den främmande översättaren vid sin sida har en skolad och erfaren inhemsk medarbetare. Och även då har det sina svårigheter, om denne ej kan gå efter aktuella skripta.

När jag nu går till en klassificering av förefintliga nycklar till tyska översättningsövningar, får jag först säga ifrån, att jag ej själv kan betrakta mitt omdöme som fullt uttömmande, eftersom jag ej känner till alla publicerade nycklar. Med undantag av Johannsons nedannämnda arbete, som för övrigt ej faller direkt inom denna bokkategori, har jag nämligen aldrig köpt några dylika. Jag får alltså inskränka mitt omdöme till sådana, som tillställts mig från respektive bokförlag i anmälningssyfte. Men även en kort jämförelse mellan dem, som stå mig till buds, kan möjligen vara av intresse.

Främst ställer jag utan tvekan Arwid Johannson, Tyska stilövningar med ledning av svenska texter (1898) och E. A. Meyers Nycklar till Tyska hemstilar av Emil Rodhe I—II. Det förstnämnda arbetet innehåller dels svenska texter, som av utgivaren förelagts tyskfilologer vid Uppsala universitet till översättning, dels tysk översättning med utförlig kommentar. Det är ett förträffligt arbete, som väl är oundgängligen nödvändigt för varje tysklärare. Men

Digitized by Google

så har det även tillkommit under för resultatet synnerligen gynnsamma omständigheter, eftersom utgivaren haft aktuella skripta att gå efter vid utarbetandet av översättning och kommentar. Han har följaktligen i den senare kunnat taga upp till behandling fel, som verkligen begåtts av de svenska översättarna och har ej behövt aus der Tiefe des Bewusstseins mer eller mindre på måfå söka fram, vad han kunde förmoda vålla svårigheter eller misstag. — Vid Meyers nycklar har likaledes mångårig erfarenhet, dels från universitet, dels från handelshögskola, av de svårigheter, som tyskan kan erbjuda oss svenskar, givit till resultat ett enligt undertecknads mening förstklassigt arbete. Även väl förfarna och kunniga lärare i tyska ha åtskilligt att lära av d:r Meyers vidsynta och innehållsrika kommentar. — Ett synnerligen gott nyckelarbete, som torde få sättas närmast efter de nu nämnda bland de mig bekanta nycklarna, är d:r Hungerlands numera i två delar föreliggande Deutsche Stilübungen efter Carl Collins Tyska översättningsövningar. Även här har säkerligen en mångårig vistelse inom Sverige, förbunden med vidsträckt undervisning av studenter och därav följande erfarenhet av felmöjligheter, lett till det goda resultatet. Översättaren skattar dock i vida högre grad än E. A. Meyer åt tendensen att medtaga även självklara saker i kommentaren (t. ex. det naiva påpekandet i 2:dra samlingen st. 89 av skillnaden mellan *als* och *wenn)*.

Den sista tiden har bragt oss ytterligare ett par samlingar tyska översättningsövningar med åtföljande nycklar, nämligen de ovan förtecknade. Först några ord om de svenska texterna, på vilka de bygga. Dessa äro av tämligen skilda slag. Bokelunds små häften erbjuda den vanliga typen av smärre berättelser och sagor ävensom ett och annat brev, Rodhes samling är däremot uteslutande byggd på Stindes välbekanta, av honom för skolbruk utgivna novell Tante Juliane (i samlingen Zwei Novellen). Vi få här till livs hela händelseförloppet i novellen, men i koncentrerad form. Att den poetiska fläkt, som ligger över Stindes verk, i denna version, där huvudsaken blir det rena händelseförloppet, förflyktigats, var väl något, som svårligen kunde undvikas. Det är för övrigt ett fel, som väl alltid måste följa med den, efter vad jag vet, av åtskilliga lärare hyllade principen att ur den av eleverna lästa texten hämta material till stilar: antingen blir det hela alltför likt urtexten, eller också riskerar man att få ett torrt referat av ett längre eller kortare händelsemoment. För de lärare, som använda denna metod, kommer emellertid Rodhes arbete säkerligen att bli välkommet. Svenskan däri är, som man kunde vänta, genomgående god. Jag har blott noterat ett egendomligt *men* i stycket n:r 2: »Greven var den förnämste herrn i hela trakten. *Men* pojkarna i byn voro mycket rädda för honom». Det stötte mig även att i det första stycket finna två *ville* så nära varandra: »Men hon *ville* ha sin stuga för sig själv, därför att hon *ville* leva ensam med sina minnen». Nog hade ett »där hon kunde leva

Digitized by Google

ensam» varit bättre. Ett par småsaker, som inte beröra språket utan innehållet, må kanske även påpekas. Jag tror inte, att urnan i st. 2 stod framför gravstenen utan på denna. — I st. 13 heter det, att Karl tog på sig sin våta rock och sina skor. I själva verket hade han ju tagit av sig dessa plagg, innan han kastade sig i vattnet, varför de ingalunda voro våta.

Bokelunds texthäften erbjuda olika svårighetsgrad: lättast äro de med A I och II betecknade, vilka även äro försedda med talrika glosor och uttryck till tjänst för eleverna, något svårare äro B I och II, medan häftet C I (ett andra häfte är väl avsett att utkomma även i denna serie) erbjuder texter för det högre stadiet. De äro samt och synnerligen goda med på det hela taget tillfredsställande svenska; en del germanismer i serien A (t. ex.: — frågade, om man i Tyskland även då brukade betala en läkare, när patienten ej blev botad) äro kanske avsiktliga, men borde även där ha undvikits.

Lika vitt skilda, som de båda samlingarna äro med avseende på sitt innehåll, äro de resp. nycklarna till dem. Adjunkt Bokelund har själv utarbetat sina med hjälp av en kollega, varjämte enligt förordet infödda tyska språkmän i tvivelaktiga fall rådfrågats. Resultatet har blivit, att man egentligen blott får de direkta motsvarigheterna till det svenska uttryckssättet. Vad jag skulle vilja kalla litterära omskrivningar av den föreliggande texten höra praktiskt taget till undantagen. Nycklarna äro följaktligen avsedda enbart till stilrättande lärares tjänst — och det förringar för mig ingalunda deras värde. En förtjänst är det rikliga påpekandet av uttryck, som icke få användas eller som äro mindre goda. På det hela taget göra nycklarna ett vederhäftigt och tillförlitligt intryck och vittna gott om den tyskkännedom, som på sina håll finnes här i landet. Att de sedan ingalunda äro felfria, är en sak för sig. Det skulle vara lätt att utöka antalet varianter här och var, och förargliga felaktigheter ha även på ett par ställen insmugit sig: i A 12 ges sålunda som variant *(Da) es ... keine Fahrgelegenheit da war,* och i A 24 upptages omvänd ordföljd efter *oder* i förbindelsen *entweder — oder.* Det är möjligt, att ett noggrannare studium, än jag vid mina stickprov kunnat ägna nycklarna, skulle öka antalet dylika onöjaktigheter, men många skulle de säkerligen ej bliva. Till slut vill jag blott påpeka en sak rörande C 4, ett stycke, som jag särskilt kommit att sysselsätta mig med, därigenom att jag givit det till översättning i en klass. I stilen ifråga förekommer ordet *slaktare,* i nyckeln återgivet med *Schlächter* och *Metzger.* Först och främst saknar jag här ordet *Fleischer,* som i Eberhard-Lyons synonymordbok förklaras vara det vanligaste skriftspråksordet och som även sättes främst av Auerbach. Visserligen anser Kretschmer (Wortgeographie s. 413) med en viss tvekan ("wohl") denna ära tillkomma *Schlächter,* men å andra sidan förklarar han (s. 416), att det finnes en tendens att numera föredraga *Fleischer.* Nå, detta är ju bisaker. Men förhållandet kom-

Digitized by Google

pliceras i detta fall därigenom, att scenen är förlagd till Wien och att personen ifråga själv uppträder och talar om sig med orden: »Som simpel slaktare tror jag mig ej kunna etc.». Nu kan han som wienare ej ha använt något av ovanstående ord, utan i hans mun har det hetat *Fleischhacker* eller möjligen *Fleischhauer* (se Kretschmer a. a.), och dessa ord borde väl ha upptagits i den direkta anföringen under påpekande av förhållandet. Men dylika ordgeografiska påpekanden anses kanske också av många som bisaker.

Av ett helt annat slag är D:r Pollaks nyckel till Rodhes på Tante Juliane byggande översättningsövningar. Den tillhör vad jag skulle vilja kalla den litterära typen av nycklar, d. v. s. den lämnar ej blott den direkta översättningen utan omskriver även här och var tanken med mera vid sidan liggande uttryck. Arbetet gör på det hela taget ett vederhäftigt och solitt intryck. De bifogade anmärkningarna äro goda och nyttiga. Dock torde nyckeln knappast kunna anses komma upp till den nivå, som Meyers och Hungerlands ovannämnda arbeten intaga, delvis nog beroende på att Pollak ej i samma grad behärskar svenskan. Se ex. härpå nedan.

Självfallet skulle det även här vara en lätt sak att ytterligare utöka varianterna. Särskilt har det vid stickprov, som jag tagit, förvånat mig, att åtskilliga ord och uttryck, som Stinde själv använt i sin text och vilka alltså torde få anses bekanta för de barn, som event. skulle göra bekantskap med översättningsövningarna, ej medtagits. Här några få exempel: *Grauen* (synonym till *Furcht* 2,14), *graulich (unheimlich* 3,9), *entziffern (deuten* 3,14), *das Grabmal erreichen (zum G. gelangen* 3,22), *die Richtung verlieren (sich verirren* 3,25) etc. I ett fall *(morden* 7,2) förklarar Pollak det av Stinde använda uttrycket för mindre gott och upptar i första rummet *ermorden;* en utredning hade nog i sådana fall varit på sin plats.

De fem första styckena har jag underkastat en närmare granskning och skall här framföra de anmärkningar, jag har att göra mot vad som bjudes. Jag bortser alltså från vad som skulle kunna tilläggas i synonymväg.

S. 1,12. Är det naturligt för en person, som läst en förlovningsannons i en tidning och just lagt denna ifrån sig, att säga: *Aber mir fällt jetzt der Name nicht ein*? Även de andra översättningarna av svenskans »Men jag kommer inte ihåg namnet» av typen *ich habe jetzt vergessen* etc., tillfredsställa mig icke. Jag skulle avgjort väntat ett *schon* i st. f. *jetzt* i den ifrågavarande situationen.

S. 1,23. Man kämpar ju med rätta i såväl svenskan som tyskan mot uttryck av typerna *rökt laxhandlare* resp. *koffeinfreie Kaffeegesellschaft*. Men det finns vissa gränsfall. Ett sådant är det här förekommande *en rik grevedotter: eine reiche Grafentochter*. Jag får emellertid bekänna, att först Pollaks variant härtill *(die*

Digitized by Google

reiche Tochter eines Grafen) riktade min uppmärksamhet på att *rik* visserligen grammatiskt hör till *dotter* men logiskt till *greve*.

S. 2,5. *Weil sie nur mit ihren Erinnerungen leben wollte* ger en annan nyans än svenskans *ensam med sina minnen*. Det riktiga *allein* ger P. inom klammer.

S. 4,24. Gossen och flickan träffades som bekant framför en grav i skogen, och den senare talade då om, »att det var hennes mor, som låg begraven här ute i skogen». Den tyska motsvarighet, jag skulle vänta i ett dylikt fall, vore antingen P:s variant *die Frau, die da im Walde begraben liege, sei ihre Mutter* eller också den, som han med epitetet "ungewöhnlich" förvisar till noterna: *es sei ihre Mutter, die* etc. Däremot gör hans första översättning: *und ihre Mutter liege da im Walde begraben* på mig snarast intryck av ett yttrande, fällt som ett nytt moment i samtalet utan sammanhang med den grav, framför vilken de stå. Det är ju som bekant något helt annat, när man i indirekt form återger ett yttrande, än när det första gången fälles. I det senare fallet kan man med en åtbörd eller med en särskild betoning ge relief åt vad man säger på ett vida mera betecknande sätt än i det förra. Trots tyskans avoghet mot emfatiska konstruktioner tyckes mig här sammanhanget fordra en dylik i och för åstadkommande av denna relief.

S. 5,3. »Hon kände väl gossens far». Här förklaras *wohl* såsom motsvarighet till »väl» för *weniger gut*. För mig är det vid detta verb i modern tyska fullständigt omöjligt att återgiva ett svenskt betonat »väl» med *wohl*. Se för övrigt Paul, Deutsches Wörterbuch under *wohl*.

S. 5,9. »Om han ville följa henne till slottet». Här förklaras *folgen* likaledes för *weniger gut*. För mig är det likaledes omöjligt med den innebörd, som det svenska uttrycket har.

S. 6,6. »(De) lovade att förbli varandra trogna». *Lovade* återges här med *gelobten* eller *versprachen feierlich*, och särskilt med den sistnämnda översättningen har P. i det svenska ordet lagt in mer än vad som finnes däri. Sedan skall jag gärna medge, att det är en brist hos vårt språk, att det icke har tyskans dubbelmöjlighet: *geloben* och *versprechen*.

Stockholm i april 1924. ***N. Otto Heinertz.***

Heinrich v. Kleist, *Prinz Friedrich von Homburg*. Med anmärkningar av Edv. Strömberg. Stockholm, Bonniers förlag (Aus der neueren deutschen Literatur für Schulen und Selbstunterricht, XVII), 112 sid. Pris kr. 2: —.

Utgivaren av Kleists ovannämnda skådespel citerar i sitt förord ett superlativt uttalande om detsamma av Per Hallström och anser sig därmed lämna tillräcklig borgen för textens litterära värde. För den saken hade han väl näppeligen behövt ett dylikt uttalande. Det är ett allmänt erkänt faktum. Men det behövs för mig något mera än litterär värdefullhet, för att jag skall anse

Digitized by Google

en främmande text lämplig som skolbok, även om denna värdefullhet självfallet är den första förutsättningen.

När jag nu måste ställa mig avvisande mot lämpligheten av Kleists ifrågavarande skådespel som textbok i våra skolor, har jag två skäl. För det första behandlar det en episod, som utgör en av de nesligaste i vår egen historia, nämligen slaget vid Fehrbellin. Det är *en* sak att vid en genomgående läsning av ett verk kunna njuta av kompositionen, av karaktärsteckningen, av replikerna. Då kan man bortse från pinsamma enskildheter. En annan, helt annan sak är det att i en klass läxvis, bit för bit få utportionerad åt sig sitt eget lands smälek. Det är som att ta en skedfull bitter medicin, som för att verka välgörande måste sväljas med ens, i små droppar med jämna mellanrum. Den gör varken glädje eller nytta.

Det andra skälet är språket. Jag får bekänna, att utg:s antagande, att boken skulle kunna läsas av lärjungar i första och andra ringen, väckte min förvåning. Ett arbete, där man blott med svårighet kan uppdriva fem rader i följd, som genomgående erbjuda normal tyska! Utg. har här och där i anm. vid särskilt svåra ställen fäst uppmärksamheten på några dylika anomalier. Fallen kunna mångdubblas, men jag vill här, för att visa vad jag avser, redan från första sidan avtrycka ett ställe, som icke fått ett särskilt påpekande (blott den fristående satsförkortningen omnämnes):

Die Chefs nun sämtlicher Schwadronen,
Zum Aufbruch aus der Stadt, dem Plan gemäss,
Glock zehn zu Nacht, gemessen instruiert,
Wirft er erschöpft, gleich einem Jagdhund lechzend,
Sich auf das Stroh, um für die Schlacht, die uns
Bevor beim Strahl des Morgens steht, ein wenig
Die Glieder, die erschöpften, auszuruhn.

Eduard Engel har tvivelsutan rätt, när han i sin Deutsche Stilkunst (s. 273) säger om Kleist: "der grosse deutsche Dichter hat den lateinischen Satzbau nie vergessen können". Det finnes t. o. m. en punkt, i vilken jag ej bestämt vill avgöra sammanhanget. Sid. 54,8 heter det:

Wie könnt' er doch vor diesen Tisch mich laden,
Von Richtern, herzlos, die den Eulen gleich,
Stets von der Kugel mir das Grablied singen.

I den gamla upplaga av Kleists Werke, som befinner sig i min ägo, står intet komma efter *laden*, och det förefaller mig, som om detta skulle ge bättre mening. I alla händelser hade stället fordrat en förklaring. — Det synes mig, som om även bristen på en dylik till sid. 53,10 och 82,22 skulle komma att vålla elever onödiga svårigheter.

I övrigt äro utgs: anmärkningar på det hela taget goda.

Digitized by Google

Annat var ju ej heller att vänta. En brist är, att de genomgående äro skrivna på svenska. Några enskildheter följa här.

Sid. 6,19, anm: *"Bedienten,* föråldr. för *Bediente".* Varför ej lika gärna tala om, att i forna tider substantiverade adjektiv visade svag böjning. En rest utgör bl. andra *ein Junge.*

Sid. 8,30 anm.: *"Ruf ihn bei Namen auf, (so fällt er nieder) = wenn man ihn bei Namen aufruft".* Även i svenskan är härvid imperativen det pregnantare uttryckssättet.

Sid. 11,37 anm.: *"Herr Graf, so hört doch!* Bruket att använda 3. pers. plur. som tilltalsform uppkom först vid slutet av 1600-talet.» Menar utg., att Kleist här skulle satt in ett *Sie,* om stycket spelat i en senare tid? Det torde dock ej vara honom obekant, att *Sie* är bannlyst ur dramat och det högre skådespelet. Lessings Minna tillhör den borgerliga komedien, utgör alltså intet undantag härifrån.

Sid. 52,20 ff.:

Und auf des Herrn ausdrücklichen Befehl
Ward deines, als des Siegers Namen
Erwähnung von der Kanzel her getan.

Den överraskande formen *Namen* torde vara den gamla genitivformen! Se Blatz I, s. 318.

Sid. 61,5. Komma saknas efter *sieh.*

Betonung borde ha angivits vid *die Ramin* 15,25, vokallängd vid *Kartätsche* 43,19. En påfallande betoning har *Durchlaucht* 28,29 och 29,37, jämfört med den regelrätta i 20,20.

Stockholm i maj 1924. ***N. Otto Heinertz.***

E. A. Adèrn: *Engelska reproduktionstexter för muntligt och skriftligt återgivande,* Stockholm 1922 (A. V. Carlsson). 38 sid., 1 krona.

Jag har sällan haft sådan nytta av någon stilsamling, som av föreliggande lilla häfte, vilket jag flitigt använt dels till reproduktioner och dels till stilövningar (en hel del av historierna lämpa sig förträffligt såsom lättare stilar) i R I och II. Angående bokens användbarhet redan i femte klass vill jag ej uttala mig, i sjätte klass passar den naturligtvis förträffligt. Härmed tillåter jag mig rätta en del smärre felaktigheter och tryckfel:

Sid. 10, rad 15, bör det väl heta: When, on Monday morning, he ...

Sid. 13, rad 2 bör vara: "Where *would* you go if you were a horse?"

Sid. 16, rad 1, bör vara *lighted;* rad 22, bör vara *occurred.*

Sid. 21, st. 34, bör väl helst vara *the Queen;* slottet, där drottningen uppehöll sig, heter *Balmoral* (bəl·mɔrəl.) Således bör väl punkten ändras till: *was staying at [the castle of] Balmoral.*

Sid. 22, st. 35. Vore ej *would* att föredraga i första punkten?

Digitized by Google

Jag har det bestämda intrycket, att det på god engelska måste heta: Mike, Jack and Dick were discussing what they *would* do if they had a million.

Sid. 24, st. 39. *Roosevelt.*

Sid. 28, rad 9 nedifrån: *prefer;* rad 4 nedifrån bör väl vara: *as usual.*

Sid. 29, st. 47: *inundation, Empress.*

Sid. 31, sista raden: *Mint?*

Sid. 33, rad 1, bör vara: *was standing;* rad 4. Kan *this one* användas på detta sätt? Jag betvivlar detta trots grammatikornas utsago. Jfr Charleston, Översättningsövningar till engelska, Nyckeln, s. 3: "This one, den här etc. användes icke om människor annat än undantagsvis (t. ex. möjligen om barn)."

Sid. 36, st. 58. Bör väl heta: An attempt *at* stealing the crown of England. Jfr. Ling-Fearenside: Engelskt konstruktionslexikon (under *Attempt).*

Sid. 37, rad 15: bör vara: *at* the palace door.

Detta är endast en del av de smärre oegentligheter, som kunde framhållas. Styckena äro av ett trevligt och omväxlande innehåll, särdeles väl lämpade för reproduktioner. Det sista stycket kunde emellertid i en ny upplaga saklöst uteslutas.

Borås, sept. 1924. ***Carl Collin.***

INSÄNDA BÖCKER.

Behaghel, Deutsche Syntax I—II, Heidelberg, Carl Winter.

Heisig-Collin, Läsebok i tysk handstil, Stockholm, Bonniers. Pris 1: 75.

Franzén, Wilhelmina, Tyska skrivövningar, Stockholm, Seelig & Co. Pris 1: 80.

Franzén, Wilhelmina, Nyckel till Tyska skrivövningar, Stockholm, Seelig & Co. Pris 5: —.

Rodhe-Fuhrken, Engelska feriestilar II. Pris med nyckel 1: 50.

Jespersen, Engelske Lydskriftstykker, 3:je udg. København, Gyldendals.

Hoffmann, Auf nie erstiegenem Gipfel, hgg. von Rodhe-Ljunggren, 2. Aufl. Lund, Gleerupska univ.-bokh. Pris 1: 20.

Rosegger, Der Höllbart, hgg. v. Collin-Hungerland, 2. Aufl. Lund, Lindstedt. Pris 2: —

Frösell, Övningar till tyska formläran. Stockholm, Bergvall. Pris 0: 90.

Digitized by Google

Nyrop-Bratli, Moderne Spanske Forfattere, 1. Hæfte. København, Gyldendals.

Strömberg, Grammatisk övningsbok i det tyska affärsspråket. I. Formlära. Stockholm, Bonnier. Pris 2: —.

Fritzes Parlör-Lexika, *Svenskt-Franskt,* av d:r **A. Wallström,** 6:e uppl. bearbetad av *Virgile Pinot* och *A. Chr. Thorn,* Stockholm 1924. Inb. kr. 4.

Collin, Carl S. R., Engelska översättningsövningar, Norstedt, Stockholm 1924. Pris med glosförteckning 2: 75. — »Nyckel» till dito. Pris 3: 50.

Reinius, J., Engelsk läsebok för kl. 6 och ring I. Bergvall, Stockholm 1924. Pris 2: 25.

Rebbe, Carl, The Rajah's Diamond by *R. L. Stevenson,* Norstedt, Stockholm 1924. Pris 2: 25.

Ripman och Rodhe, Italiensk nybörjarbok, Norstedt, Stockholm 1924. Pris 5: 25.

Noël-Armfield, G., General Phonetics, 3rd Edition, Heffer, Cambridge 1924. Price 5/-net.

Palmer, Harold, E., Memorandum on Problems of English Teaching, Tokyo 1924.

Croce, Benedetto, Shaftesbury in Italy, Publ. of the Mod. Hum. Research Association no. 7. Bowes, Cambridge 1924.

INSÄNDA TIDSKRIFTER.

Germanisch-romanische Monatsschrift, 1924.

Leuvensche Bijdragen, 1924.

Neuphilologische Mitteilungen, 1924.

Pedagogisk tidskrift, 1924.

Tidning för Sveriges läroverk, 1924.

Modern Language Notes, Vol. XXXIX (1924) 3—6.

Mondo, Yaro XIII, 1—8.

Vor Ungdom, 1924 April—Juni.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

MODERNA SPRÅK

SVENSK TIDSKRIFT FÖR UNDERVISNING I DE TRE HUVUDSPRÅKEN TYSKA, ENGELSKA, FRANSKA

UTGIVEN AV

HERMAN SÖDERBERGH och N. OTTO HEINERTZ.

ÅRG. XVIII. 8 * STOCKHOLM * November 1924

STUDENTEXAMEN H. T. 1924.

Första skrivningsdagen.

Uppgifter för uppsats på *engelska* eller *franska* för *real*-gymnasiet.

1. Garibaldi.
2. I Dalarna.
3. Våra skogsträd och deras ungefärliga utbredning.

Engelskt översättningsprov för realgymnasiet.

År 1775 blev Washington, som redan under kriget mellan England och Frankrike utmärkt sig genom militära gåvor och personlig tapperhet, vald till överbefälhavare över den amerikanska armén. I början av juli samma år infann han sig i det amerikanska lägret utanför Boston. Några dagar förut hade det blodiga slaget vid Bunkershill utkämpats. Engelsmännen hade visserligen med stor manspillan fördrivit fienderna från den höjd, där de uppfört sina förskansningar, men amerikanerna hade också visat, att deras oövade skaror kunde hålla stånd mot Englands övade soldater. I själva verket jublade de som över en seger. Det dröjde emellertid icke länge, förrän Washington fann, att han hade att kämpa mot nästan oövervinneliga svårigheter. Han skulle skapa stridsdugliga härar av illa väpnade och illa disciplinerade soldater. Han skulle meddela sina officerare bättre insikt i deras yrke och en starkare känsla för deras plikt. Han skulle sätta en gräns

Digitized by Google

för avundsjukan och självviskheten. Han skulle giva kongressens medlemmar en riktigare föreställning om ett krigs kostnader. Få hava haft en uppgift sådan som han, och att framgången till slut krönte hans verk, bär vittne om det utomordentliga i hans personlighet.

Franskt översättningsprov för realgymnasiet.

Sedan 1870 är Frankrike republik. I spetsen för regeringen står en president, som är chef för den verkställande makten. Han väljes för sju år av de två kamrarna, förenade till kongress, och han styr med de ministrar han väljer. Den lagstiftande makten utövas av de båda kamrarna, senaten och deputeradekammaren. Senaten bestod 1920 av 300 medlemmar, men har nu ökats med 14 medlemmar, representerande de områden, som i sista kriget erövrats från Tyskland. Senatorerna väljas för nio år, och en tredjedel av senaten förnyas vart tredje år. Deputeradekammaren har närmare 600 medlemmar, men enligt folkräkningen av 1921 kommer den framdeles att endast räkna 530 medlemmar. Varje senator och varje deputerad har ett arvode av 15 000 francs jämte ett månatligt anslag och dessutom andra, indirekta förmåner.

I förhållande till varandra hava båda kamrarna lika stor myndighet, med det undantag att finansärendena (*le budget*) måste avgöras av deputeradekammaren, innan de föreläggas senaten. Å andra sidan kan presidenten ej upplösa deputeradekammaren utan senatens samtycke, vilket gör det nästan omöjligt för honom att utöva denna makt.

In[1] the year[2] 1775 Washington, who had already[3] distinguished himself (gained distinction) during[4] (in) the war between England and France by (for) his[5] military gifts and personal bravery (valour, gallantry) was[6] chosen[7] (selected) /to be[8]/ commander-in-chief[9] of[10] the American army. At (In) the beginning of July /in/ the same year (/In/ The same year at the beginning of July) he arrived at (in) [reached, appeared at (in), joined, made his appearance at (in), presented himself at] the American camp outside[11] Boston. A few (Some) days before /that/ (previously) had been fought the bloody battle of (at) Bunker (Bunker's) Hill.[12] It is true /that/ (Certainly[13]) the English[14] had with heavy (great,[15] severe) loss[16] (losses) /of men, of life/ driven the enemy from the height (hill) where they had thrown up (built, erected, made) their entrenchments (fortifications), but the Americans also[17] had shown that their untrained (unpractised, raw) levies[18] (bands, troops) could stand [hold their own (ground), maintain themselves] against (keep at bay) the trained (practised, experienced) soldiers of England.[19] As a matter (In point) of fact they rejoiced (jubilated, exulted) as over a victory (as though they had won the victory).

Digitized by Google

It was [20] not long, however, before [21] Washington found (discovered, learnt) that he had to fight (contend) against almost [22] insuperable [23] difficulties. He must [24] (had to) create effective (capable, fighting) armies /out [25]/ of badly armed and ill-disciplined (badly disciplined) soldiers. He must (had to) give (impart to, instil into) his officers (imbue his o. with) a better insight into [26] their profession [27] and a stronger (keener) feeling for (appreciation of) their duty. He must (had to) set a limit (limits, bounds) to their envy (enviousness, jealousy, jealousness) and selfishness. He must (had to) give the members of Congress [28] a clearer (better, more correct, juster) idea (conception) of the cost (expense, costs, expenses) of a war. [29]

Few /men/ have had a task such as he /had [30]/ [such a task as he /had/ (as his)], and /the fact [31]/ that success [32] finally (at last, eventually) crowned his efforts (work) [and the final crowning of his efforts (work) with success] bears witness (testifies) to his extraordinary [33] personality (the extraordinary sides of his personality).

Notes.

As a test of a Swede's knowledge of English this piece is excellent, but all the time I was translating it I was rejoicing inwardly that I was not one of the examinees. Similarly I felt glad that it would not be my duty to examine the pupils' attempts and set the "betyg".

As usual I have tried to consider the piece from such an examiner's point of view and, as a rule, only included such words and phrases as might be expected from a schoolboy who had access to a dictionary.

1. Preposition necessary. — 2. I should not call it a mistake to insert "of" after "year" here. — 3. This seems to be the best place for "already". It would of course be a mistake — though hardly a very grave one — to write "already during . . . . .". — 4. Not "under". — 5. I regard the pronoun as necessary. — 6. "Became" is impossible. — 7. Not "elected", which implies voting. — 8. Quite immaterial whether these words appear. — 9. This word may be preceded by the definite article but not by the indefinite. — 10. Hardly "over". — 11. Hardly "outside of". Certainly not "without". — 12. Strictly speaking the genitive form is incorrect. The name cannot be written in one word — but a schoolboy can hardly know this. With regard to the word-order of the whole sentence, I much prefer what I have written, but I would not correct the order, *adverbial — subject — verb*, or *subject — verb — adverbial*. — 13. I consider this the only proper place for this word. — 14. Of course not "Englishmen". — 15. Of course not "large" or "big". — 16. Preferably "loss (losses)" alone. — 17. To my ear the only place for "also", but very difficult for a schoolboy. — 18. The usual word, but hardly a translation. Not "droves", "herds", "hordes" &c. — 19. "England's . . . . . soldiers" might pass perhaps. — 20. "last" is impossible when "before" follows. — 21. "until" is not possible, but I do not know how a schoolboy is to know this. — 22. Not "nearly". — 23. "insurmontable" seems to me to refer rather to physical obstacles. — 24. The most difficult point in the whole piece. I choose "must" to imply a kind of understood *Oratio obliqua* after "found". Such renderings as "should", "would", "was to"

Digitized by Google

&c are out of the question. I should not entirely reject "would have to", although I do not think it renders the Swedish. It suggests a conditional or a reported "I shall have to". — 25. This word can scarcely be omitted. — 26. Not "in". — 27. Soldiers sometimes refer to their profession as a "trade" but more or less facetiously. — 28. The definite article here might just be defended as implying the body of men then sitting. — 29. Not the s-genitive. — 30. Much better not to leave out this word. — 31. These words can hardly be omitted. — 32. Of course no definite article. — 33. The Swedish construction cannot be retained; the adjective cannot stand alone.

S. J. Charleston.

WASHINGTON AND THE HOPE OF WAR.
A STOCKHOLM VERSION.[1]

In /the year/ 1775 Washington, who had already[2] during the war between Great Britain (England) and France (already had during ..... France) distinguished himself by[3] [become (made himself) distinguished for] military ability (skill, talents, genius) [his military gifts (ability, abilities, skill *etc.*)] and personal bravery (valour, gallantry, courage) [had already distinguished himself ..... bravery during the war ..... France], was chosen[4] /as/ (appointed, nominated, elected) commander-in-chief (generalissimo) of (>over) the American (Continental) Army (army). Early in[5] [At (In) the beginning (commencement) of] July /in (of)/ (the July of) the same year he arrived[6] (made his appearance, presented himself) in the American camp (leaguer) outside (without A) Boston. The sanguinary (bloody) battle of[7] Bunker Hill (Bunker's Hill) had been fought some (a few) days (a day or two) before[8] [Some (A few) days (A day or two) before that (previously) the bloody *etc.* ..... had been fought (/there/ had been fought the ..... Bunker Hill)]. The British (English)[9] had indeed (, it is true,) driven (pushed, forced) the enemy with heavy losses (great loss of life) from the height (hill, eminence)[10] where (whereon, on which) they had entrenched themselves [thrown up their entrenchments (earthworks)] (dug themselves in **Mod.**); but the Americans on their side (for their part) had shown (had also shown, had shown also) that their raw (untrained) bands (troops, crowds, rabble) could (were able to) hold their own (make a stand) [maintain (keep, hold) their ground] (make good) against the trained soldiers of Britain (England). Indeed [In point (As a matter) of fact] they exulted (rejoiced) [They exulted (rejoiced) indeed] as over (as if they had won) a victory (as if they had triumphed). It was not long [No long time elapsed (passed, passed by)], however, before Washington found (found out, discovered, realized) that he had well-nigh (almost, nearly) insuperable (invincible) difficulties (obstacles) to fight (battle, contend, struggle) against (with) [wrestle (cope) with].[11] He had (>He was)[11] to create (bring into being) good fighting (efficient, effective)

Digitized by Google

armies out of (from, of) ill (badly)-armed (equipped) and ill(badly)--disciplined (-trained, -drilled) soldiers. He had (> was) to impart (communicate) to his officers a better (deeper, higher, fuller) knowledge of [instill (infuse) into (inculcate in) his officers a better (deeper, fuller) insight into] their profession (work, business, calling) and a stronger sense of duty [feeling for their duty (duties, obligations)]. He had (> was) to keep within bounds (due limits) [set some bounds (limits) to] jealousy (envy) and self-seeking (selfishness, egotism, egoism). He had (> was) to give (impart to, implant in, impress on) members of Congress (/the/ members of /the/ congress) a juster (more correct) appreciation (conception, idea, notion) of the cost (expense, costs, expenses) of a war (of what a war costs) [of the outlay (expenditure) required (demanded) by a war]. Few (Not many) /persons (people, men)/ [There are few (not many) /persons (people, men)/ who] have had such a task (mission) as his [have had a task (mission) such as he had /to fulfil/ (such as fell to his lot)]; and the fact that in the end (at last, at length) success (that success in the end *etc.*) crowned [and the success that (which) crowned] his work (efforts) [the fact that success crowned his work *etc.* at last *etc.*] proves (bears witness to) [gives evidence (is a proof) of] the extraordinary (uncommon, unusual) nature (qualities) of his personality (individuality, character).

Notes and Comments.

1. My title is taken, with apologies for the perversion, from the title Mr. H. G. Wells gave to his book on the Washington Conference. — Those who are interested in the text can easily soak themselves in the natural English vocabulary of the subject by turning up Washington W. in any encyclopaedia or book on British or American history. — The appended notes are taken from the translations made in an hour or less by an advanced class of some twenty students, working without the authorized use of any dictionary, whose translations appear to prove that the text is unusually difficult.

2. The word-order in the first three sentences is somewhat troublesome; but there seems to be so much stress on the *time* that the temporal adverbials can quite properly be placed first in each case. In the first sentence it seems scarcely an improvement to break it up (as my best pupils have done) into two separate sentences, as the relative sentence is clearly meant to explain the action recorded in the principal sentence, rather than merely describe Washington. The separation of "had" from its participle by a long adverbial phrase would not be universally approved (especially by those who have a horror of the split infinitive); but even those who accept that quite cheerfully would probably draw the line at separating "was" [*not* "got" or "became"] from its participle by the entire relative sentence, as is done in 20 % of my scripts.

3. As Washington's distinction was so immediately connected with his conduct in the Seven Years' War, "by" seems to me distinctly better than the more commonly used "through", which rather suggests indirect cau-

Digitized by Google

sation. One third of my scripts contain unfortunate perversions of the word "bravery": of the alternatives given in my version "valour" is placed first as being the word chosen for the short and pregnant inscription on the Victoria Cross, and "gallantry" is placed next as being used especially of soldiers (in both senses of the abstract term), while "courage" is placed last as covering negative and civilian kinds of the quality. Misunderstood warnings against the excessive use of the word "gifts" have resulted in the quaint turn "military presents".

4. "chosen" is the most general, and therefore the safest, word here, because it is equally appropriate whether Washington was "elected" by some fairly big body, like the Continental Congress, or "selected" or "appointed" by an executive committee. The addition of "to" after any of these participles would be extremely unlikely in modern English, if followed by such a title as "commander-in-chief" (which apparently is the proper term here), though such a construction is familiar enough in older phrases such as "took him to father and lord" in Old English history. On the other hand, "to" would be appropriate if followed by such terms as "the chief command" or "the commandership-in-chief". Such expressions as "superchief" or "supergeneral" would be more in place in a modern superamerican superpatriotic superfilm than in such a sober narrative.

5. In point of fact Washington's arrival at Cambridge took place on 2 July, and consequently the less popular "at" is slightly more appropriate than the more popular "in" — which might quite well cover the first third, or even the first half, of the month.

6. "came to" rather too insistently transports us to the camp of what was now officially styled "the American Continental Army" (or, by their opponents, "the rebels"). It would be premature to speak, with one of my pupils, of "the U. S. Army" before the Declaration of Independence.

7. The usual expressions are "battle *of*" but "fight *at*". To my mind "at" would be more appropriate if this small but famous battle had taken place at the foot of the hill, rather than on its upper slopes. The candidate will naturally follow the text in using the form "Bunkershill"; and of course it is quite conceivable that the compiler of the text had some perfectly good reason for chosing that form. So far as I know, however, the name universally known to English-speaking people is "Bunker's Hill" (which was the form which used to be current in English books) or "Bunker Hill" which modern English books appear to have taken over from American books — which, if I remember right, sometimes say that the proper name is "Breed's Hill".

8. Here, as elsewhere, the careful writer would probably avoid using "before" in a position where it might at first sight be understood as a preposition. The choice of "sanguinary" rather than the plain and natural word "bloody" is, of course, a piece of old-maidishness which would shock quite as many people as it gratified.

9. It is difficult to see any justification here for "the Englishmen" (which was used by nearly one half of my class), as the Government troops here clearly represented the state or nation that employed them, and are not naturally regarded as the mere handful of "Britishers", which in point of fact they actually were.

Digitized by Google

10. As the relative sentence after "heights" is obviously restrictive, the comma found in more than three-fourths of my scripts is — according to current practice — quite out of place.

POSTSCRIPT ON THE WASHINGTON TEXT.

I have no time to deal with the rest of this text on the same scale, but should like to add two notes on the concluding sentences.

11. Like the vast majority of my class, I first wrote "he had to fight against almost insuperable difficulties", but afterwards gave precedence to "had almost insuperable difficulties to fight against". I imagine that the latter more nearly represents the meaning of the Swedish. Nevertheless the first order, though it would most naturally mean that Washington's duty was to fight insuperable difficulties, might also mean that the difficulties that faced him were almost insuperable. — 12. In dealing with "skulle" in the next four sentences some of my class wavered between different renderings, but just half of them used "had to" in all cases. The remainder were almost equally divided between "should" and "would" and only one or two used "was to". I cannot see any justification for either "should" or "would" here, as there appears to be nothing in the text to justify the belief that these are implicitly dependent sentences, expressing either what Washington was instructed to do ("should") or what he intended to do ("would"). On the other hand I have admitted "was to" — which would perhaps be a more natural term to use than "should" if somebody's instructions were being reproduced — because it might possibly, here as often, represent some such meaning in a really principal sentence as "he was destined (fated) to" do these things. Here, as throughout the text, it would undoubtedly be interesting, and valuable for correcting teachers, to have access to the English or American text on which the Swedish version would appear to be based — possibly with some deliberate distortions in order to increase the difficulties of a text, which, in my opinion, makes extremely great demands on a comparatively unexperienced practioner in a foreign language.

C. S. Fearenside.

A GOTHENBURG VERSION.

In 1775 Washington, who had already distinguished himself in the war between England and France by his military talents (capacity, aptitude) and /his/ personal bravery (valour), was chosen to be commander-in-chief (generalissimo) of the American army (forces). In (At) the beginning of (Early in) July that (the same) year he appeared at the American camp outside Boston. A few (Some) days previously (before) had been fought the bloody battle of Bunker's Hill. The English, it is true (indeed), had with great loss of life (at enormous loss) driven the enemy from the hill (height) where they had entrenched themselves [had dug (cut) their intrenchments], but the Americans had also (for their part) shown

Digitized by Google

that their untrained troops (bands, levies) could hold their ground (own) against the trained soldiers of England. In reality (fact) they exulted as over a victory. It was not (It did not take) long, however, before Washington found that he had to fight against (contend with) almost insuperable difficulties. He had to create effective armies from (out of) badly armed and undisciplined soldiers. He had to give (afford) his officers a better insight into their profession and a stronger sense of duty. He had to put an end (a stop) to envy (jealousy) and selfishness. He had to give /the/ Members of Congress (Congress-men) a truer (juster) idea (conception) of the expenses of a war (campaign). Few have had such a task as his (he), and that success finally crowned his work bears witness to his extraordinary personality.

G. E. Fuhrken.

Thème.

Depuis 1870 la France est une république. A la tête du gouvernement est (il y a) un président qui est /le/ chef du pouvoir exécutif. Il est élu pour sept ans par les deux chambres, réunies en congrès (assemblée nationale), et il gouverne avec les ministres qu'il choisit. Le pouvoir législatif est exercé (s'exerce) par les (appartient aux) deux chambres, le sénat et la chambre des députés. Le sénat se composait en 1920 de 300 membres, mais il en compte maintenant 14 de plus,[1] représentant les territoires /qui ont été/ conquis sur l'Allemagne dans la dernière guerre. Les sénateurs sont élus pour neuf ans et renouvelables [le sénat se renouvelle (est renouvelé, renouvelable)] par tiers [et un tiers du sénat se renouvelle (est renouvelé, renouvelable)] tous les trois ans. La chambre des députés a près de 600 membres, mais d'après le recensement de 1921 elle n'en comptera à l'avenir que 530. Chaque sénateur et chaque député reçoivent une indemnité[2] annuelle de 15 000 francs ainsi qu'une indemnité mensuelle et jouissent en outre d'autres avantages indirects (Chaque sénateur et chaque député ont une indemnité annuelle de 15 000 francs ainsi qu'une indemnité mensuelle, sans compter (sans parler, et en outre) d'autres avantages indirects.

Par rapport l'une à l'autre (L'une par rapport à l'autre) les deux chambres ont des pouvoirs égaux, sauf (excepté) que le budget doit être arrêté (fixé, voté) par la chambre des députés avant d'être soumis (présenté) au sénat. D'autre part, le président ne peut dissoudre la chambre des députés sans le consentement (l'avis conforme) du sénat, ce qui lui rend presque impossible l'exercice de ce pouvoir [ce qui rend presque impossible pour lui (ce qui l'empêche presque complètement) d'exercer ce pouvoir].

Notes.

1) *il a été augmenté maintenant de 14 membres* ne serait pas impossible, quoique *le sénat a été augmenté* soit une expression négligée et peu à re-

Digitized by Google

commander. Quant à *il a été augmenté maintenant*, cet adverbe ne s'emploie qu'avec le présent, ou avec l'imparfait qui est une sorte de présent dans le passé. Cependant on peut employer *maintenant* avec un passé composé lorsque, comme ici, le résultat de l'action exprimée par le verbe est encore actuel; quand on dit *j'ai gagné maintenant 20 francs*, le sens est: j'ai maintenant 20 francs que j'ai gagnés. — 2) *l'indemnité des députés et des sénateurs*, *l'indemnité parlementaire* sont les termes en usage dans la comptabilité publique ou dans les ouvrages de droit administratif; on pourrait cependant employer et on emploie aussi dans la langue courante les mots de *traitement*, *rétribution* et *émoluments* en parlant des députés et des sénateurs, quoique le terme de *traitement* désigne surtout la rétribution des fonctionnaires.

P. Méaly.

Thème français.

Depuis 1870 la France est une république. A la tête du gouvernement il y a (se trouve, est placé) un président, qui est le chef du pouvoir exécutif. Il est élu (choisi) pour sept ans par les deux chambres, réunies en congrès, et il gouverne[1] avec /l'aide/ des ministres qu'il choisit.[2] Le pouvoir législatif est exercé par les deux chambres, /le/ sénat et /la/ chambre des députés. Le sénat comptait en 1920 (était composé en 1920 de) 300 membres, mais ce nombre est maintenant augmenté de 14 /membres/, représentant les régions (provinces) qui, dans (au cours de) la dernière guerre, ont été conquises sur l'Allemagne.[3] Les sénateurs sont élus pour neuf ans et un tiers du sénat est renouvelé (renouvelable, rééligible) tous les trois ans. La chambre des députés a près de 600 membres, mais d'après le recensement /de la population/ de 1921, elle ne comprendra plus dans l'avenir que 530 membres. Tous les sénateurs et tous les députés ont /droit à/ (touchent) une indemnité[4] de 15,000 francs et /à/ une allocation mensuelle, sans parler de quelques autres avantages.

Les deux chambres ont des pouvoirs égaux, mais les questions intéressant les finances[5] doivent être tranchées (résolues, votées) par la chambre des députés, avant d'être déposées au sénat. D'autre part le président /de la République/ ne peut dissoudre la chambre des députés sans l'assentiment du sénat, ce (condition) qui rend presque impossible pour lui l'exercice de ce droit.

Notes.

1) Je suis obligé de traduire le texte tel qu'il est, bien qu'il soit contraire à la réalité des faits. Le président de la république « règne, mais ne gouverne pas ». Le « gouvernement » est exercé par le président du conseil des ministres, responsable devant les chambres, et par le conseil des ministres. — 2) Autre erreur: le président de la république choisit le président du conseil, d'après les indications parlementaires, mais les

Digitized by Google

autres ministres sont choisis par le président du conseil. — 3) Je traduis sans commenter. — 4) Et non: *traitement*, car tout traitement donne des droits à une pension de retraite, ce qui n'est pas le cas ici. Ce que notre texte désigne par deux mots *arvode* et *anslag* se confond dans la réalité sous la désignation unique d'*indemnité parlementaire*. — 5) Et non *le budget*, car toute proposition de loi, donnant lieu à une ouverture de crédits, même en dehors du budget normal, doit être d'abord votée par la chambre des députés avant d'être déposée au sénat.

Virgile Pinot.

Depuis 1870 (l'année dix-huit cent soixante dix), la France est une République. A la tête du gouvernement est (il y a, se trouve) un président qui est le chef du pouvoir exécutif. Il est élu pour sept ans (pour une période de 7 années) par les deux Chambres, réunies en Congrès et il gouverne avec les ministres qu'il choisit. Le pouvoir législatif est administré par les deux Chambres (Assemblées), le Sénat et la Chambre des Députés. En 1920 (dix-neuf cent vingt), le Sénat consistait en (se composait de) 300 (trois cents) membres, mais a maintenant augmenté (s'est augmenté, s'est accru aujourd'hui) de 14 (quatorze) membres représentant les territoires (régions f.) qui, lors de (dans) la dernière guerre, ont été (furent) conquis sur (pris à) l'Allemagne. Les Sénateurs sont élus (nommés) pour 9 (neut) ans et un tiers du Sénat est renouvelé tous les trois ans (au bout de 3 ans). La Chambre des Députés a près de (à peu près, environ, approximativement) 600 (six cents) membres, mais, d'après le recensement de 1921 (dix-neuf cent vingt et un), elle ne comptera plus à l'avenir (désormais, dorénavant, par la suite) que 530 (cinq cent trente) membres. Chaque sénateur et chaque député a (reçoit, jouit d')une indemnité de (une allocation de, a des émoluments se montant à) 15,000 (quinze mille) francs, outre un subside mensuel (une allocation, subvention mensuelle) (un crédit) et quelques (certains) autres privilèges (prérogatives, f., faveurs, f., avantages) indirects.

Dans [Quant à, En ce qui concerne (touche)] leurs rapports réciproques, les deux Chambres ont un pouvoir égal (la même autorité), sauf que le (si ce n'est que le) budget (à l'exception du budget qui) doit être réglé par la Chambre des Députés avant d'être soumis (présenté) au Sénat. D'un autre côté (Mais) le Président ne peut (n'a pas le droit de) dissoudre la Chambre des Députés sans le consentement (adhésion, f., assentiment, acquiescement) du Sénat, ce qui lui rend presque impossible (ce qui le place dans une impossibilité presque absolue) d'exercer ce droit (pouvoir).

M. Ransson.

Digitized by Google

Andra skrivningsdagen.

Uppgifter för uppsats på *tyska* eller *franska* för *real*-gymnasiet samt på *tyska* eller *engelska* eller *franska* för *latin*-gymnasiet.

1. Preussen 1815—1871.
2. Innehållet i min svenska studentuppsats.
3. Gatulivet i en storstad.

Tyskt översättningsprov för real- och latingymnasiet.

Omkring år 1547 hade Lambert von Oer, för detta kommendant i Münster, råkat i tvist med en person vid namn Gotthard von Haren. När nu den förre en söndag ville fara till kyrkan, låg hans motståndare i bakhåll, överföll honom och kastade kring halsen på honom ett järnhalsband, som var förfärdigat i Nürnberg på så konstrikt sätt, att man utvändigt kunde märka varken lås eller fog. Lambert von Oer ägnade i början föga uppmärksamhet at saken; men då halsbandet invändigt var fullt av små taggar, blev han ängslig och visste ej, vart han skulle vända sig för att bli av med det. Slutligen gick han till en smed, som åtog sig att söka befria honom, dock blott medelst hammarslag på städet. Adelsmannen måste foga sig däri, smeden slog till, och vid tredje slaget flög halsbandet upp, och Lambert von Oer var befriad. Än i dag förvaras och visas i rådhuset i Münster detta märkvärdiga alster av nürnbergsk smideskonst (*Schmiedekunst*).

Engelskt översättningsprov för latingymnasiet.

När Samuel Butler, biskop i Lichfield, var vice pastor på landsbygden (*to hold a country curacy*), brukade ibland den berömde dr Parr, som bodde i närheten, rida över och äta middag hos honom. Vid ett sådant tillfälle överraskades ryttaren av ett stritt regn. Pastorn förde honom omedelbart till sängkammaren, där en brasa brann, försåg honom med kläder till ombyte och gick sedan in i rummet bredvid för att avsluta en predikan. Snart inträdde även doktorn, klädd i sin väns nattrock och tofflor, och satte sig vid eldstaden med en bok för att fördriva tiden, till dess middagen blev färdig. Efter några minuter lyfte dr Parr på huvudet och sade: »Gås till middag, Sam?» — »Jag vet verkligen inte, men jag hoppas det. Min hushållerska vet, att du tycker om gås.» — »Jag är säker på att det är gås», sade doktorn och smackade med läpparna. Men när han sedan kom in i sängkammaren för att ta på sig kläderna, som han lämnat nära brasan för att torka, fann han sin peruk ligga på kamingallret (*fender*) och ge ifrån sig den doft, som så angenämt retat hans luktnerver.

Digitized by Google

Franskt översättningsprov för real- och latingymnasiet.

Fredrik II av Preussen skulle hava önskat, att den franska litteraturen varit den enda i hans rike. Han satte alls icke något värde på den tyska litteraturen. Visserligen var denna ej heller särskilt märklig på hans tid, men såsom tysk furste borde han dock ha uppmuntrat den tyska kulturen i alla dess former. Fredrik strävade efter att göra Berlin likt Paris och trodde sig bland de franska flyktingarna kunna finna några tillräckligt framstående skriftställare för att skapa en fransk litteratur i Preussen. En dylik förhoppning måste nödvändigtvis bliva gäckad. Lika liten framgång hade Fredrik i sitt försök att reformera språket. Några år före sin död utgav han en liten skrift, vari han bland annat föreslog att tillfoga en vokal i slutet av varje verb för att mildra tyska språkets hårda klang. Denna till italienska utklädda tyska skulle hava gjort det löjligaste intryck, och ingen monark, icke ens i österlandet, skulle ha varit mäktig nog att så inverka på språket i sitt rike.

•

Um /das Jahr/ 1547 war Lambert von Oer, ehemaliger (vormals, früher)[1] Kommandant von (in) (Gouverneur von) Münster, mit einer Person namens (mit Namen) Gotthard von Haren in Streit (Zwist) geraten [hatte sich L. v. O. . . . . mit . . . entzweit (verfeindet)]. Als nun ersterer (der erstere) (ersterer nun) eines Sonntags (an einem Sonntag/e/)[2] zur (in die) Kirche fahren wollte, lag sein Gegner (Widersacher) im Hinterhalt (auf der Lauer) (lauerte sein Gegner ihm auf), überfiel ihn und warf ihm ein eisernes Halsband (einen eisernen Halsring) um den Hals, das (*bzw.* der) in Nürnberg so kunstvoll (kunstreich, künstlich) [in so kunstvoller (kunstreicher, künstlicher) Weise] [auf so kunstvolle (kunstreiche, künstliche) Weise] verfertigt (angefertigt, hergestellt) war, dass man auswendig (äusserlich, aussen, von aussen /her/, auf der Aussenseite) weder Schloss noch Fuge (weder ein Schloss noch eine Fuge) /be/merken (wahrnehmen, gewahr werden) konnte [dass man äusserlich weder von einem Schloss noch /von/ einer Fuge etwas /be/merken (wahrnehmen, gewahr werden, sehen) konnte] [dass äusserlich weder Schloss noch Fuge (weder ein Schl. noch eine F.) zu /be/merken (wahrzunehmen, zu sehen) (bemerkbar, wahrnehmbar, sichtbar) war]. Lambert von Oer schenkte (widmete) anfangs (anfänglich, zunächst, im Anfang, zu Anfang) der Sache wenig (geringe) Aufmerksamkeit [schenkte . . . wenig (geringe) Beachtung] (beachtete anfangs wenig die Sache); da aber (jedoch, indessen) das Halsband (der Halsring) inwendig (innen, auf der Innenseite) voll/er/ kleiner Stacheln (Dorne[3]) [voll von kleinen Stacheln (Dornen)] (dicht mit kleinen Stacheln besetzt) war, wurde er ängstlich (bange) (geriet er in Angst, bekam er Angst) und [wurde ihm ängstlich (bange) zu Mut/, und er] (wurde ihm angst /und bange/, und er) wusste nicht,

Digitized by Google

an wen[4] er sich wenden sollte, um es (*bzw.* ihn) (das Ding) los zu werden (um sich davon zu befreien, um sich desselben zu entledigen). Schliesslich ging er zu einem Schmied, der es übernahm, den Versuch zu machen (der /es/ auch versuchen wollte) (der auch zu versuchen versprach) (der sich auch zu einem Versuch bereit erklärte), ihn /davon/ zu befreien[5] (der es /auch/ übernahm, ihn, wenn möglich, /davon/ zu befreien), jedoch (aber, doch) nur mittelst Hammerschläge/n/[6] auf dem Amboss. Der Edelmann musste sich darein fügen (finden) (sich das gefallen lassen) (darauf eingehen, der Schmied schlug zu, und beim dritten Schlage flog das Halsband auf, und Lambert von Oer war befreit. Noch heute (heutigentags) wird dieses merkwürdige (bemerkenswerte, eigenartige) Erzeugnis nürnbergischer Schmiedekunst im Rathaus zu (in) Münster aufbewahrt und gezeigt.

Anmerkungen.

1) Nicht: *Kommandant a. D.* (ausser Dienst); *a. D.* nur in Bezug auf moderne Verhältnisse üblich. — 2) Umgangssprachlich auch: *einen Sonntag.* — 3) Nicht mit schwacher Beugung: *Dornen;* schwache Beugung im Plural zeigt das Wort heute in der ursprünglichen Bedeutung: Pflanzendorn, sowie in bildlicher Bedeutung, wie: *einem Dornen auf den Weg streuen,* starke Beugung dagegen in technischem Sinne (wie hier). — 4) Nicht: *wohin,* das nur auf einen Ort hinweist. — 5) *der es übernahm, ihn zu befreien zu versuchen* natürlich wegen der Aufeinanderfolge zweier Infinitive mit *zu* stilistisch unerträglich. — 6) Der Dativ hier vorzuziehen, da der Genitiv *Hammerschläge* wegen seiner formellen Gleichheit mit dem Akkusativ bei dem Sprechenden und Hörenden eine unangenehme Empfindung erweckt; vgl. *binnen zweier Monate,* aber *binnen zwei Monaten.*

Ernst A. Meyer.

Ums Jahr[1] 1547 war Lambert von Oer, früherer Kommandant[2] in[3] Münster, mit einer Person[4] namens[5] Gotthard von Haren in Streit[6] geraten. Als er nun[7] eines Sonntags[8] zur[9] Kirche fahren wollte, lag sein Gegner[10] im Hinterhalt, überfiel ihn und warf ihm ein eisernes[11] Halsband um den Hals,[12] das in Nürnberg so konstvoll[13] angefertigt[14] worden war,[15] dass man auswendig[16] weder Schloss noch Fuge[17] merken konnte. Lambert von Oer schenkte[18] der Sache Anfangs wenig Aufmerksamkeit; da aber das Halsband inwendig[19] voller[20] kleiner Stacheln[21] war, wurde er ängstlich und wusste nicht, wohin er sich wenden sollte, um es los[22] zu werden. Endlich[23] ging er zu einem Schmied, der es übernehmen wollte,[24] ihn davon zu befreien (zu suchen),[25] doch nur auf[26] dem Ambos durch Hammerschläge. Der Edelmann musste sich darein[27] fügen, der Schmied schlug zu, und beim dritten Schlag flog das Halsband auf, und Lambert von Oer war befreit. Noch heute[28] wird im Rathaus zu[29] Münster dieses merkwürdige Erzeugnis Nürnberger Schmiedekunst verwahrt und gezeigt.

Digitized by Google

1) So am besten, aber auch *um das Jahr* oder *ungefähr im Jahre.* — 2) Oder *der frühere Kommandant;* auch *ehemaliger, der ehemalige* K.; nicht zurückzuweisen wäre auch *vormals Kommandant.* — 3) Auch *zu.* — 4) *Person* passt hier ganz gut sprachlich in die ältere Zeit in der die Geschichte sich abspielt. Sonst modern würde der Deutsche wohl "*Mann*", *Herr* oder dergl. anwenden. Beachte in herabsetzendem Sinne: *So ein Kerl!* (männlich) aber *so eine Person!* (nur weiblich). — 5) Auch *mit Namen,* doch ungelenker. — 6) Auch *Zwist.* — 7) Nicht *jetzt,* das rein zeitlich, nicht anknüpfend, folgernd ist. — 8) Auch *an einem Sonntag,* der Akkusativ der Zeit wirkt oft hart. — 9) *Zur Kirche* = zum Gottesdienst; das *zu* drückt immer am besten den Zweck aus — in solchen Fällen, wo der Raum für den Vorgang steht. Jedoch kann *in die Kirche fahren* in derselben Bedeutung stehen und selbst *nach der Kirche* braucht man nicht abzuweisen. — 10) Auch *Widersacher.* — 11) *Eisenhalsband* ganz ungebräuchlicher Ausdruck. — 12) *Warf ... um seinen Hals* drückt dieselbe Handlung ganz objektiv beschreibend aus, ohne jede innere Beziehung (dass L. etwas erleidet) zu L. aus. — 13) Auch *in so kuntsvoller Weise.* — 14) Auch *verfertigt, hergestellt.* — 15) Besser mit *worden,* als ohne, da die Handlung nicht das Resultat im Vordergrund stehen soll. — 16) Auch *von aussen.* — 17) Kurz u. gut ohne Artikel — gleichsam *ein* Ausdruck. Aber auch *weder ein Schloss noch eine Fuge.* — 18) Besser als *widmen,* das liebevolles Eingehen auf etwas in sich schliesst. Auch nicht *zuwenden,* das für eine *beginnende* Aufmerksamkeit passt — hier nicht der Sache entsprechend — 19) Auch *innen.* — 20) So besser als *voll von.* — 21) Oder *Dornen.* — 22) Kaum ein anderer Ausdruck angebracht; *los werden* wirkt hier nicht F = familiär; *davon befreit zu werden* ist natürlich auch richtig. — 23) Hier *schliesslich* ebenso gut. — 24) Auch *es auf sich nehmen wollte* lässt sich setzen. — 25) Das zweimalige *zu* mit dem Infinitiv est natürlich nicht schön. Nicht viel besser: *zu versuchen, ihn ... zu befreien.* Gutes Deutsch wäre *der den Versuch wagen wollte, ihn davon zu befreien.* — 26) *am Amboss* liesse sich vielleicht auch denken, wenn man sich die ganze Vorrichtung vorstellt an der der Schmied steht und nicht nur das Eisen, *auf das* der zu bearbeitende Gegenstand gelegt wird. — 27) Ja nicht *darin. Man fügt sich in eine (Ack.) Sache,* aber *man fügt sich dem Willen einer Person.* — 28) Auch *heutigen Tags.* — 29) Besser *zu,* schon um die Wiederholung des *in* zu vermeiden.

E. Th. Walter.

Um[1] das Jahr[2] 1547 war Lambert von Oer, ehemaliger (früherer)[3] Kommandant von[4] Münster, mit einem Manne[5], namens[6] Gotthard von Haren, in Zwist[7] geraten. Als nun jener (der erstere) eines Sonntags (an einem Sonntag)[8] zur Kirche (in die Kirche) fahren wollte, lag sein Widersacher (Gegner) im Hinterhalte[9], überfiel ihn und warf ihm ein Eisenhalsband (ein eisernes Halsband) um den Hals[10], das in Nürnberg auf eine so[11] kunstvolle (kunstreiche) Weise verfertigt[12] worden[13] war, dass man von aussen (auswendig) weder Schloss noch Fuge merken konnte. Lambert von Oer schenkte[14] der Sache anfangs (im Anfang, anfänglich) wenig[15] Aufmerksamkeit (Beachtung). Aber da (Da aber) das

Digitized by Google

Halsband an der Innenseite[16] voll (voller)[17] kleiner Stacheln (Spitzen)[18] (voll von kleinen Stacheln) war, bekam er Angst [wurde er ängstlich (besorgt)] und wusste nicht, wohin er sich wenden solle[19], um es los zu werden.[20]

Schliesslich (Endlich) ging er zu einem Schmied, der es auf sich nahm, ihn zu befreien (es übernahm, sich anheischig machte, ihn zu befreien)[21], jedoch (doch) nur durch[22] Hammerschläge auf den Amboss. Der Edelmann (Der Adlige) musste sich darein fügen (finden), der Schmied schlug zu und beim dritten Schlage sprang[23] das Halsband auf und Lambert von Oer war[24] befreit. Noch heute (heutzutage, heutigen Tags) wird dieses merkwürdige Erzeugnis (Werk)[25] /der/ Nürnberger[26] Schmiedekunst im Rathause zu[27] Münster verwahrt (aufbewahrt) und vorgezeigt (vorgewiesen).[28]

Kommentar.

1) *etwa im* nicht am Platze; *etwa* bezeichnet »eine Annahme, von der noch nicht feststeht, ob sie mit der Wirklichkeit übereinstimmt« (Paul, D. Wb.), so besonders für die Zukunft »ich komme etwa den 10. Mai« oder für die Vergangenheit, wenn die Zeitangabe als von subjektiver Schätzung abhängig empfunden wird; wogegen *um* eine objektive Zeitangabe bedeutet, die aber nicht durch einen *Zeitpunkt*, sondern durch einen längeren *Zeitraum* gegeben wird, innerhalb dessen die Wahl gelassen wird, »kurz vorher oder nachher« (Paul, D. Wb.); *ungefähr* stellt sich zu *etwa*. — 2) Auslassung von *das Jahr* für den höheren Stil nicht zu empfehlen, mehr in der Schul- oder Fachsprache üblich. — 3) Altertümelnd *vordem*, hier auch am Platze. — 4) *in* in moderner Sprache nicht mehr üblich. — 5) *Mensch* oder *Person* klingen hier unnötig herabsetzend. — 6) *mit Namen* wegen des vorhergehenden *mit* stilistisch weniger gut. — 7) *Streit* = meistens einmaliger (Wort)streit, nicht Entzweiung; *sich überwerfen* ein wenig zu banal, vgl. die Etymologie »sich mit einem über den Haufen stürzen« (Paul, Wb.). — 8) Der Akkus. als Bezeichnung eines Zeitpunktes, wofür sich historische Belege finden (Paul, D. Gr. IV, § 250, S. 374 f.) ist als fremdartig zu meiden. — 9) ev. auch *legte sich in den Hinterhalt ..., lag auf der Lauer; Hinterhalt* passt besser zur historischen Stimmung adeliger Fehden; bei *auflauern* muss Dativobjekt stehen. — 10) Geänderte Wortstellung notwendig; *warf um seinen Hals*, ohne *ihm* nicht falsch, aber ungewöhnlich. — 11) Die Regel, dass »*så*« mit einem Demonstrativ zu übersetzen sei, gilt natürlich nur für die Fälle, wo »*så*« in der Funktion eines Pronomens direkt zu einem *Substantiv* gehört »*på så sätt*« u. dgl. — 12) *herstellen* wird jetzt wohl mehr auf Massenfabrikation bezogen. — 13) Stünde im Texte nur »*i Nürnberg*« als Adverbiale zu »*förfärdigat*«, so könnte im Deutschen auch einfach stehen: *in N. verfertigt war*, weil dann nur das Resultat der Handlung betont werden könnte = *das aus Nürnberg stammte* o. dgl.; *auf kunstvolle Weise* hebt aber nicht das Resultat hervor, sondern versetzt uns in das Auslauern der Handlung selbst, daher Plusquamperfekt. — 14) Ev. auch *widmete*, das aber lieber in positivem Sinne, mit einer Handlung der Dauer als Objekt, *Fleiss, Mühe* gebraucht wird. — 15) »Attributives *wenig* im Sg. flexionslos, im Pl. flektiert« (Paul,

Digitized by Google

Wb; D. Gr. IV, 230, S. 298 f.) — 16) *inwendig* würde zu leicht als *im Innern* missverstanden werden, siehe N:r 17). — 17) So mit grösstmöglicher Annäherung an den Text; stilistisch korrekt würde man wohl sagen müssen *da das Halsband an der Innenseite lauter kleine Stacheln hatte* (*zeigte*) o. dgl.; *voller* oder *voll* wird allerdings, obwohl ursprünglich nur auf Körper bezogen (= *gefüllt*), auch von Flächen gesagt, vgl. *das Tuch ist voller Flecken;* in diesem Zusammenhange aber würde, besonders bei wörtlicher Übersetzung von »*invändigt*» = *inwendig* das Missverständnis kaum zu vermeiden sein, dass man sich *das Innere* des Halsbandes mit Stacheln angefüllt denkt; was im gegebenen Zusammenhange unmöglich oder doch unerklärt ist. — 18) *Dorn* nur als Handwerksterminus = metallene Spitze o. dgl.; im allgemeinen durchaus nur = pflanzliches Gebilde. Die bei Hoppe, Tysk-svensk ordbok, angegebene, allerdings auch als ungebräuchlich bezeichnete, Nebenform *Dörne* ist der heutigen Sprache durchaus fremd und zu vermeiden; das Regelmässige ist: sg. stark, pl. schwach (*Dornen*), [nur als Werkzeugsbezeichnung, pl. stark (*Dorne*)] auch *Dörner* ist veraltete oder dialektische Nebenform. — 19) auch *sollte*, das aber nicht der strengen Regel gemäss ist und den Modus unentschieden lässt. — 20) auch *um davon befreit zu werden; sich entledigen* meist nur mit Abstrakta oder Personen verbunden eines Auftrages, eines Gegners o. dgl. *vom Halse schaffen* hier deplaciert, — 21) Eine wörtliche Übersetzung des Schwedischen würde ich als umständlichen Pleonasmus empfinden, da die deutschen Ausdrücke nur die Übernahme eines Versuches, eine Aufgabe bedeuten, ohne die *Verpflichtung* zu einem Gelingen zu enthalten. — 22) *mittels(t) Hammerschläge* grammatikalisch nicht direkt falsch, aber doch ungewöhnlich, aus dem einfachen Grunde weil *Hammerschläge* trotz der Angaben der Grammatik kein Genitiv ist, sondern vom Sprachgefühl, so freistehend, nur als Nom. oder Akk. aufgefasst wird. Zur Charakterisierung als Genitiv bedarf es des Hinzutretens anderer Kennzeichen, z. B. eines Adjektivs *mittels einiger Hammerschläge* (Paul, Wb, S. 612, s. v. »von»). — 23) *flog auf* wird im Deutschen vielleicht stärker als Hyperbel empfunden, nur bei *Türen* gewöhnlich, wo der Vergleich näher liegt. — 24) Natürlich nicht *war befriet worden*, wodurch der Ton nicht auf das Endresultat der Handlung, sondern auf die Stadien ihres Vor sich Gehens gelegt würde (siehe N:o 15.) — 25) *Produkt* zu modern, geht auf organische Erzeugnisse. — 26) auch *nürnbergischer*, wenn auch nicht so gewöhnlich. — 27) das altertümelnde *zu* hier des Stilkolorites wegen und als Abwechslung gegen *im* am Platze. — 28) Nicht *gewiesen:* auch einfaches *gezeigt* entspricht nich recht der systematischen Führung bei einem Museumsbesuche. Die deutsche Wortstellung ist zu beachten. Die beiden Verba dürfen nicht getrennt werden, (etwa *auch h. w. d. m. E. N. S. verwahrt und im R. z. M. vorgezeigt*) weil das Adverbiale *im Rathause* sich dann nur auf das zweite Verbum bezieht

Alfred Wolf.

When Samuel Butler, Bishop[1] (bishop) of[2] Lichfield, held a country curacy, the celebrated (famous, renowned) Dr Parr, who lived (was living) in the neighbourhood (vicinity), used sometimes to (sometimes used to, would sometimes) ride over and dine [have[3] (take)

Digitized by Google

dinner] with him. On[4] one of these occasions (On one such ocacsion) the rider (horseman) was surprised (taken by surprise) by /a/ heavy rain. The curate immediately took (conducted, led) him to (into) his[5] bedroom, where a fire was burning (there was a fire /burning/), supplied (provided, furnished) him with a change of clothes (/some/ clothes to change into[6]) and then went into the next (adjoining, neighbouring) room to finish /off/ (complete) a sermon. Soon the doctor entered (came in) /too[7]/ dressed (clothed) in his friend's dressing-gown and slippers, and sat[8] /down/ (seated himself) by (at the) fire[9] /side/ with a book to pass (while away) the time until (till) /the[10]/ dinner was (should be) ready. After a few (some) minutes Dr Parr raised[11] his[12] head and said (saying): (,) "Goose for dinner, Sam?" — "I really do not (dont) know, but I hope so. My housekeeper knows /that/ you like goose". — "I am sure (certain) /that/ it is goose (there is a goose)", said the doctor, smacking[13] (and smacked) his lips. But when he afterwards [afterwards (later /on/) he] entered (went into) the bedroom to put on his clothes, which he had left near /to/ the fire to[14] dry, he found his wig lying[15] on the fender and giving off[16] (giving forth, sending forth, diffusing) the smell[17] (fragrance, odour) which so agreeably (pleasantly) tickled[18] (titillated, stimulated, provoked) his olfactory nerves (sense of smell).

1. I should not entirely condemn the use of the definite article here. 2. Not *in*. 3. *eat* may be heard in England, but it is very loose speech. 4. Of course not *at*. 5. *the* would imply that there was only one bedroom in Butler's abode. 6. The preposition is necessary. *For a change* would give quite a different meaning. 7. I should prefer to omit this word altogether. *also* might be used, but of course not *even*. 8. Not reflexive. 9. *Fireplace* might be accepted, though it might imply a cold fireplace. 10. I should leave out the article, but I cannot see how a schoolboy can possibly settle the point. 11. I should condemn *lifted*, but I would not condemn a schoolboy for using the word here. 12. Of course not the definite article. 13. *with* would give sense but is very unlikely. 14. Not *in order to*. 15. The *-ing*-form is necessary. 16. Very difficult point. 17. I much prefer this word. 18. Very difficult for a schoolboy to choose a word here.

S. J. Charleston.

THERE'S MANY A SLIP TWIXT THE CUP AND THE LIP.

A STOCKHOLM VERSION.

When (While) Samuel Butler, Bishop (bishop) of Lichfield, held (was still holding) a country curacy [was a country curate, was a curate in the country], the celebrated (well-known, famous) Doctor (Dr.) Parr, who lived (>was living, dwelled, dwelt, >was dwelling)

Digitized by Google

in the neighbourhood (not far off) [near (close, hard) by] (>in the vicinity), used /sometimes/ to (would sometimes) [was wont (accustomed) to] ride over and (to) dine [have (take) >eat dinner] (was in the habit of riding over and dining etc.) with him (at his house). On one such occasion (On one of these occasions) the horseman (rider, equestrian) was overtaken (surprised) by a heavy (sharp) downpour (shower) of rain [by pouring (heavy) rain]. The parson (clergyman, divine, curate, >pastor) at once (immediately) took (led, conducted, ushered) him to the bedroom (bedchamber, sleeping apartment), where a fire was burning (blazing), provided (furnished, supplied) him with a change of clothes (garments, raiment, apparel, things, togs F, duds F) [some clothes etc. to change into] and then went (retired) into (to) the next (adjoining, adjacent) room to (>in order to) finish (put the finishing touches to) [for the purpose of finishing etc.] a sermon (a discourse, an address). Soon (Very soon, Before long, Not long afterwards, Ere long A) the Doctor (doctor) too (also) came in (entered) clad (clothed, dressed, arrayed, habited) in his friend's dressing-gown and slippers, and sat down (sat him down A, seated himself, took a seat) by the fire (fireside, fireplace) with a book /in order/ to pass the time (while the time away, beguile the time) till (until) dinner was (should be) ready. After some (a few) minutes (a minute or two) [Some minutes etc. afterwards (>after)] Dr. Parr raised (lifted) his head and said (remarked, observed): "Goose for dinner, Sam?" — "I really don't (do not) [I do not (don't) really] know [Can't say, I'm sure], but I hope so. My housekeeper knows /that/ you like (are fond of, are partial to F, are keen on F) goose." — "I'm (I am) quite sure (certain) /that/ it's (it is) goose," said the doctor, smacking (>as he smacked) his lips. But afterwards (later /on/), when he (when later he) went [had gone (got) into] the bedroom to put on (don A) his clothes (put his clothes on), which [put on the clothes that (which)] he had left near the fire to dry, he found his wig (periwig, peruke) lying on the fender and giving off (emitting) the smell (odour, aroma, >scent, >perfume) which (that) had so agreeably (pleasantly, delightfully) tickled (titillated) his olfactory nerves (organs) [organs of smell].

No notes, by editorial request; but I cannot forbear appending a warning against confusing this Samuel Butler (1774—1839) with either of his greater namesakes of the seventeenth and nineteenth centuries. The date of the story makes the familiar expressions unsuitable.

C. S. Fearenside.

When Samuel Butler, Bishop of Lichfield, held a country curacy, the famous Dr Parr, who lived in the neighbourhood (close by), would sometimes ride over and dine with him. On one of these occasions (one such occasion) the rider was overtaken by (caught in) a heavy shower of rain. The clergyman (reverend gentleman)

Digitized by Google

at once took him to the (his) bedroom, where a fire was burning (lighted), provided him with a change of clothing (clothes), and then went into the next (adjoining) room to finish a sermon. Soon the doctor came in, dressed in his friend's dressing-gown and slippers, and sat down (seated himself) by the fireplace with a book to while away (pass, pass away) the time (beguile time) till dinner should be ready (served). After a few minutes Dr Parr raised his head, saying, "Goose for dinner, Sam?" "I really don't know, but I hope so. My housekeeper knows that you are fond of (you like) goose." "I'm sure it's goose", said the doctor, smacking his lips. But later (afterwards), when he went into the bedroom to put on his clothes (things), which he had left near the fire to dry, he found his wig lying in the fender and emitting the odour (scent, aroma) that had so agreeably tickled (stimulated, excited) his olfactory nerves (organs of smell).

G. E. Fuhrken.

Thème.

Frédéric II de Prusse aurait désiré que la littérature française eût été la seule dans son royaume. Il n'attachait absolument aucune valeur à (Il ne faisait absolument aucun cas de, Il n'appréciait nullement) la littérature allemande. Celle-ci n'était sans doute pas très (particulièrement) remarquable de son temps, mais comme souverain allemand il aurait dû pourtant (cependant) encourager la culture allemande sous toutes ses formes. Frédéric aspirait à faire de Berlin un Paris (faire ressembler Berlin à Paris) et croyait pouvoir trouver parmi les réfugiés (émigrés) français quelques écrivains assez éminents pour créer une littérature française en Prusse. Cette (Une telle) espérance devait forcément (ne pouvait qu') être déçue. Frédéric eut aussi peu de succès dans son essai de réforme de la langue (Les efforts de Frédéric pour réformer la langue échouèrent également). Quelques années avant sa mort, il publia un petit écrit où, entre autres choses, il proposait d'ajouter une voyelle à la fin de chaque verbe pour adoucir le rude son (la rudesse) de la langue allemande. Cet allemand habillé (accoutré) à l'italienne aurait fait l'impression la plus ridicule, et il n'y a pas un (de) monarque, même (fût-ce) en Orient, qui aurait (eût) été assez puissant pour (aurait eu le pouvoir d')exercer une telle action sur la langue de son royaume (pays).

P. Méaly.

Thème français.

Frédéric II /roi/ de Prusse aurait désiré que la littérature française fût la seule /littérature/ de son royaume. Il n'accordait (n'attribuait) aucune /espèce d'/importance à la littérature allemande. Assurément (Sans doute) elle n'avait rien de /particulière-

Digitized by Google

ment/ marquant à son époque, mais en /sa/ qualité de prince allemand il aurait dû encourager la culture allemande sous toutes ses formes. Frédéric s'efforça (s'efforçait) de faire de Berlin un Paris (de faire de B. le pendant de P.) et il crut /pouvoir/ trouver parmi les émigrés français (venus de France) des écrivains assez éminents pour créer (constituer) une littérature française en Prusse. Cet espoir (Un espoir de ce genre) était nécessairement destiné à l'insuccès (à échouer). Aussi maigres furent les succès de Frédéric dans ses tentatives pour réformer la langue (Fr. ne réussit pas davantage, lorsqu'il s'efforça de réformer la langue). Quelques années avant sa mort il publia un petit écrit (un opuscule) où il proposait notamment (entre autres choses) d'ajouter une voyelle à la fin de chaque verbe pour adoucir (atténuer) la rudesse (les sons trop durs) de la langue allemande. L'allemand habillé ainsi à l'italienne aurait fait (produit) l'impression la plus ridicule (une impression des plus ridicules) et aucun souverain, même un souverain oriental, n'aurait eu le pouvoir d' (un pouvoir assez grand pour) influer (agir) de cette manière sur la langue de son royaume.

Virgile Pinot.

Frédéric II (deux) de Prusse aurait (eût) désiré (souhaité) que la littérature française eût été la seule dans son royaume. Il n'appréciait (estimait) aucunement (en aucune façon, pas du tout, nullement) (Il n'attachait aucune valeur à, il ne faisait aucun cas de) la littérature allemande. Il est vrai que celle-ci (En effet, cette dernière) n'avait (n'offrait) rien de particulièrement (spécialement) remarquable (extraordinaire, saillant) (rien qui fût digne d'être remarqué) à son époque, mais comme (en qualité de) prince allemand, il eût pourtant dû encourager la culture (civilisation) allemande sous toutes ses formes. Frédéric s'efforçait de (visait à, cherchait à, tendait à) rendre Berlin semblable à Paris (faire ressembler B. à P.) et croyait (pensait, s'imaginait, supposait) trouver parmi les réfugiés (émigrés, exilés) français des écrivains (auteurs, hommes de lettres, littérateurs) assez (suffisamment) éminents (marquants) pour créer une littérature française en Prusse. Un espoir semblable devait naturellement (cela va sans dire) être frustré (déçu, réduit à néant, désappointé). Frédéric avait (eut) aussi peu de succès (bonheur, chance) dans son essai (sa tentative, son effort) pour (en vue de) réformer la langue. Quelques années avant sa mort, il publia (fit paraître, fit éditer) une petite brochure dans laquelle (un écrit par lequel) il proposa d'ajouter une voyelle à la fin (comme terminaison) de chaque verbe, afin d' (en vue d', pour) adoucir le son dur (la rude sonorité) de la langue allemande. Cet allemand déguisé à l'italienne (Cette langue allemande travestie en langue italienne) eût (aurait) fait (produit) l'impression la plus comique (drôle, singulière, cocasse) et aucun (nul) monarque (souverain, roi), pas même en orient, n'aurait été assez puissant (fort) pour exercer une semblable (telle) influence sur (influencer de la sorte) la langue de son pays (royaume).

M. Ransson.

Digitized by Google

REALSKOLEXAMEN H. T. 1924.

Tyskt översättningsprov.

Stockholm den 21 mars 1924.

Kære vän!

Med ledsnad finner jag av ditt senaste brev, att du inte känner dig riktigt kry. Man får väl ändå hoppas, att det inte är början till influensa eller någon annan allvarlig sjukdom. I varje fall maste du hålla dig inomhus och för övrigt vara så försiktig du kan. Jag kan inte komma till dig i dag; jag måste om en timme resa ut på landet i ett viktigt ärende. I morgon hoppas jag få en stund över, och då kommer jag säkert. För att inte tiden skall bliva dig för lång, skickar jag härmed en bok, som jag nyss läst. Jag är säker på att den kommer att intressera dig, i synnerhet som den rätt mycket påminner om en av din älsklingsförfattares, Heidenstams, mest omtyckta böcker.

Jag hoppas, att jag i morgon finner dig på bättringsvägen. Hjärtliga hälsningar så länge från vännen

Herman.

Tyskt reproduktionsprov.

Före uppläsningen uppskrivas på svarta tavlan personnamnen *Lessing* och *von Tauentzien* samt ordet *ausziehen* = avtaga, avdraga.

Lessing war während des siebenjährigen Krieges eine Zeitlang Sekretär des Generals v. Tauentzien. Eines Tages erhielt er früh am Morgen den Auftrag, ein wichtiges Schreiben des Generals persönlich einem anderen Heerführer zu überbringen. Während er sein Frühstück einnahm, brachte ihm sein Diener die Reitstiefel. Erstaunt bemerkte Lessing, dass die Stiefel noch so schmutzig waren, wie er sie am Abend vorher ausgezogen hatte. Er fragte den Diener, weshalb er die Stiefel nicht geputzt habe. »Ich meinte, das sei nicht nötig», antwortete dieser. »Die ganze Nacht hat es geregnet, und nach einer halben Stunde würden die Stiefel doch wieder so schmutzig sein, wie sie es jetzt sind.» Lessing sah ihn starr an, sagte dann aber, dass das im Grunde recht verständig gedacht sei, und befahl ihm, sofort die Pferde zu satteln. Er beendigte rasch sein Frühstück, und als der Diener ihm meldete, dass die Pferde vor der Tür ständen, stand er vom Tische auf und sagte: »Wir reiten sofort los.» Der Diener wandte ein, dass er noch nicht gefrühstückt habe. Lessing tat, als wäre er sehr erstaunt, und sagte: »Gefrühstückt? Das ist doch gar nicht nötig. Wenn du jetzt auch frühstücken wolltest, so würdest du nach ein paar Stunden doch wieder hungrig sein.» Und so musste sich denn der Reitknecht, ohne gegessen zu haben, mit seinem Herrn auf den Weg machen. Am nächsten Morgen aber vergass er nicht, trotz des regnerischen Wetters die Stiefel schön zu putzen.

Digitized by Google

Engelskt översättningsprov.

Charles Dickens föddes år 1812 av fattiga föräldrar. Hans barndom i dess allmänna drag (*outlines*) kan man studera i den av hans berättelser, som han själv skattade högst, David Copperfield. Det arbete, genom vilket han gjorde sig ett namn som författare, var Pickwick-klubbens efterlämnade papper (*The Posthumous Papers of the Pickwick Club*). Denna roman följdes sedan av en rad andra. Dickens var en mästare i att skildra det liv, som omgav honom, men hans snille visade sig ännu mera i hans fantasis skapelser, t. ex. sådana underbart intressanta personer som fru Micawber i den förstnämnda romanen och Sam Weller i den senare.

Engelskt reproduktionsprov.

Före uppläsningen lämnas lärjungarna följande upplysningar: *week-end* = tiden från fredag afton till och med måndag; *farm-labourer* = jordbruksarbetare; *the chimney smokes* = det röker in; *stick* = käpp; *confidence* = förtroende.

A well-known member of Parliament was spending the week-end as usual at his house in the country near London. On the Saturday evening he was just getting back home from a long walk, when he saw one of his farm-labourers sitting at the side of the road eating some bread and cheese. Knowing that the man lived close by, he went up to him and said: "Why, Henry, how is it you are not having your supper in your own cottage?" "Well, the fact is, Sir, that the chimney is smoking so badly, that I thought it would be best to come away." "Chimney smoking? That's very disagreeable. I had better go and have a look at it." Saying so, he went across to the cottage. Hardly had he got inside, however, when he heard an angry voice call out: "So you have come back, have you? Well, I have got my stick ready for you; so you know what to expect." Understanding from these words what it was that was wrong in the cottage, the gentleman went out again at once and, returning to the man at the side of the road, remarked: "Ah, Henry, I see I can do nothing to help you, but I can tell you in confidence that the chimney smokes in other people's houses too sometimes."

Engelskt översättningsprov för engelska försökslinjen vid högre reallärоverket i Göteborg.

Då Gregorius (*Gregory*) I blivit påve, sände han munken Augustinus (*Augustine*), åtföljd av andra, till England för att där predika evangelium. Missionärerna landstego på ön Thanet i Kent, vars härskare, Ethelbert, skall ha varit den mäktigaste konungen i Storbritannien söder om Humber. Från första början synes Ethelbert ha varit välvilligt stämd mot dem, vilket icke bör för-

Digitized by Google

våna, då han var gift med en frankisk prinsessa, som alltifrån barndomen varit kristen. Efter att ha hört dem förkunna ordet förklarade han dock, att han ej vore villig att omedelbart överge sina fäders tro; han ville emellertid låta dem bosätta sig i Canterbury och där predika för folket. Konungens tvekan varade ej länge: inom kort övergick han till (*embrace*) kristendomen. Augustinus blev den förste ärkebiskopen i Canterbury, och innan ytterligare hundra år förgått, var hela England kristet.

Engelskt reproduktionsprov för engelska försökslinjen vid högre reallärоverket i Göteborg.

In 1898, when the United States were at war with Spain, the colonel of one of the American regiments was one day told that a soldier wanted to see him. The Colonel gave orders that the man was to be sent into his tent.

On entering the tent the soldier saluted the officer and then spoke as follows:

"I must ask, Colonel, to be discharged from the Army. When I enlisted, I had been drinking and hardly knew what I was doing. But my wife, you see, writes to say that she is finding it hard to earn enough money to keep herself and the children from starving. So I am really obliged to make this petition to you."

The Colonel, recognizing the man as an Irishman who had shown himself a much better soldier than most recruits, replied:

"Well, look here, Mike — that's your name, isn't it? — you can have a week's holiday to go home and make things comfortable for your wife."

"No, Colonel, that will not do! I must ask to be set free altogether."

On hearing that, the Colonel looked at the man for a little while, and then, taking a letter out of his pocket, addressed him thus:

"What you say about your wife, Mike, seems strange to me for here I have a letter from a wife, in which she says that her husband wants to leave the Army, but she begs me to keep him, because he has been so much kinder and better to her since he became a soldier. Now what do you say to that?"

"Well, Colonel', said Mike, smiling all over his face, "all I can say is, if you will allow me to speak as a man to a man, that in this tent at the present moment there must be two of the biggest liars in the Army, for the fact is that I was never married and have got no wife at all."

Stockholm, /den (d.)/ 21. März 1924.

Lieber Freund!

Mit Bedauern [Zu meinem Bedauern (Leidwesen)] ersehe (erfahre) ich aus (lese ich in) (entnehme ich) Deinem letzten Brief (Es tut

Digitized by Google

mir leid, in Deinem l. Brief zu lesen), dass Du Dich nicht recht wohl fühlst [dass Du nicht recht wohl (*fam.* auf dem Damm, *fam.* auf dem Posten) bist]. Man darf aber doch wohl (Wir wollen aber doch) hoffen, dass es nicht der Anfang /zu/ (der Beginn) einer Influenza (Grippe) oder einer ander/e/n ernsten (ernstlichen)[1] Krankheit (es nicht eine beginnende I. oder andere ernste Kr.) ist (dass nicht eine I. oder eine andere ernste Kr. dahinter steckt). Jedenfalls (Auf jeden Fall) musst Du Dich zu Hause (zuhause) halten (musst Du zu Hause bleiben) [musst Du das Haus (Zimmer) hüten][2] und im übrigen[3] (auch sonst) so vorsichtig sein, wie Du nur[4] kannst (wie /nur/ möglich) (so vorsichtig wie /nur/ möglich sein). Ich kann nicht heute (heute nicht) zu Dir kommen; in[5] einer Stunde muss ich in einer wichtigen Angelegenheit (Sache) (in einem wichtigen Geschäft) [einer wichtigen Sache (Angelegenheit) wegen] aufs Land reisen (fahren).[6] Morgen /aber/ hoffe ich etwas Zeit zu erübrigen[7] (für eine Weile frei zu sein), und dann (da) komme ich sicher. Damit die Zeit Dir (Dir die Zeit) nicht /all/ zu lang wird[8] [Damit Du Dich nicht allzusehr (zu sehr) langweilst] (Damit Du es nicht allzu langweilig hast), schicke (*gewählter:* sende) ich /Dir hiermit ein Buch, das ich /so eben (neulich, kürzlich) gelesen habe. Ich bin /dessen/[9] sicher (bin /davon/ überzeugt), dass es Dich interessieren wird, zumal /da/ [um so mehr (umsomehr) als (da)] es recht sehr an eines der beliebtesten Bücher Deines Lieblingsdichters (Lieblingsschriftstellers)[10], Heidenstams, erinnert.

Ich hoffe, dass ich Dich morgen auf dem Besserungswege finde (hoffe Dich morgen auf dem B. zu finden) (Hoffentlich finde ich Dich morgen auf dem B.). Bis dahin (So lange, Inzwischen, Einstweilen) herzliche Grüsse (Herzliche Gr. bis dahin) von Deinem /Freund/ (Bis dahin herzliche Grüsse! Dein /Freund/) Hermann.

Anmerkungen.

1) Nicht: *ernsthaften.* — 2) Hier natürlich unmöglich: *ein Stubenhocker sein* (AUERB. Wb.), welcher Ausdruck eine dauernde Eigenschaft bezeichnet. — 3) Nicht so gut: *übrigens* (= för resten). — 4) Das *nur* hier nicht gut zu entbehren. — 5) Weniger gut: *nach.* — 6) Nicht recht üblich: *aufs Land hinausreisen;* völlig unmöglich: *ausreisen.* — 7) Auch: *etwas Zeit übrig* (fam. auch: *über*) zu haben. — 8) Nicht: *werden wird,* möglich dagegen: *werden soll.* — 9) *dessen* besser wegzulassen. — 10) Familiär scherzhaft auch: *Leib- und Magendichters.*

Ernst A. Meyer.

Stockholm, den 21. März[1] 1924.

Lieber Freund!

Mit Bedauern[2] ersehe ich aus[3] Deinem[4] letzten Briefe, dass Du Dich nicht recht[5] wohl[6] fühlst[7]. Doch darf man wohl hoffen[8], dass es nicht der Anfang zu[9] einer Influenza[10] oder irgend[11] einer andern[12]

Digitized by Google

ernsten[13] Krankheit ist[14]. Auf jeden Fall[15] musst Du Dich zu Hause halten[16] und im übrigen[17] so vorsichtig sein, wie[18] Du kannst[19]. Heute[20] kann ich nicht zu Dir kommen; ich muss in[21] einer Stunde in[22] einer wichtigen Angelegenheit[23] aufs Land[24] fahren[25]. Morgen hoffe ich jedoch einen Augenblick[26] übrig zu bekommen[27], und dann[28] komme ich sicher. Damit[29] Dir die Zeit nicht zu lang wird[30], schicke ich[31] hiermit ein Buch, das ich eben[32] gelesen habe. Ich bin sicher[33], dass es Dich interessieren wird, zumal[34] es recht viel[35] an die beliebtesten Bücher[36] eines Deiner Lieblingsschriftsteller[37], Heidenstams, erinnert.

Ich hoffe, dass[38] ich Dich morgen auf dem Wege der Besserung[39] finde. Bis dahin[40] herzliche Grüsse von Deinem[41] Freunde

Hermann[42].

1) Komma hinter *Stockholm!* Punkt hinter *21!* — Oder *Stockholm, 21/3 1924* oder *Stockholm, 21. 3. (auch III) 1924.* — 2) Nur *mit Bedauern*, in dieser Verbindung kein anderes Wort, auch nicht *mit Leidwesen*. Gut ist aber *zu meinem Leidwesen, zu meinem Bedauern. Sorge, Trauer, Traurigkeit* sind samt und sonders nicht am Platze. *Zu meinem Kummer* lässt sich sagen, ist aber hier zu stark. — 3) Oder *sehe ich aus . . .; finde ich aus* ist nicht gut, *finde ich von* unmöglich; *finde ich (sehe ich) in* ist richtig gedacht, aber so nicht üblich. — 4) NB! Grosser Anfangsbuchstabe! Unbedingt! — 5) Auch *ganz*, aber nicht *richtig*. — 6) Auch *gesund*, aber nicht *frisch*. Vgl. jedoch die gute Verbindung *frisch und munter*. — 7) Oder *wohl befindest*. Gut ist auch *dass Dir nicht ganz wohl (recht wohl) ist*. Das vorkommende *dass Du . . wohl bist* wird richtiger nicht nachgeahmt. — 8) Oder *Jedoch darf man*. Auch *Man darf wohl aber hoffen* oder *doch wohl*, aber nicht *wohl doch;* letzteres wäre = *wohl trotzdem*. — *Müssen* statt *dürfen* in dieser Verbindung mit *wohl* wäre falsch. Der Sinn würde dann sein »es bleibt einem nichts anderes übrig, als zu hoffen». — *Ich hoffe jedoch, dass . . .*, sowie *Hoffentlich ist . . .* ist wohl ungenau übersetzt, aber sprachlich richtig. — 9) *Zu* hier richtig und dem Gebrauch entsprechend; besser als *von*, auch besser als der Genetiv; beide Wendungen aber nicht falsch. — 10) Auch *Grippe*. — 11) *irgend* kann wegbleiben. — 12) Auch *sonst einer ernsten* statt *einer anderen e.* — 13) Auch *ernstlich. Eine ernstliche Krankheit* = eine Krankheit, die wirklich eine ist: *eine ernste Krankheit* = eine Krankheit, die bedenklich, schwer ist. In diesem Sinne auch *schwer. ernsthaft* ist unmöglich. — 14) Nicht *sei*. — 15) Oder *auf alle Fälle. Jedenfalls* ist zweideutig; kann als »antagligen» aufgefasst werden. In der gesprochenen Rede ergibt sich der Unterschied durch den Satzakzent. Hat *jedenfalls* den stärksten Akzent, so ist es = *auf jeden Fall;* liegt der Ton auf der Aussage, so ist *jedenfalls* = antagligen. — 16) So am besten; »*Das Haus hüten*» wird mehr in anderm Sinne gebraucht, z. B. Die Brüder gehen spazieren, er hütet das Haus: einfach = er geht nicht aus. — Aber hier wäre gut »*das Zimmer hüten*» = wegen Krankheit nicht ausgehen. — 17) Nur so! Alle andern Ausdrücke unrichtig, so auch *übrigens*, welches »för resten» bedeutet. — 18) Auch *als*, doch dürfte *wie* im Gebrauche überwiegen. — 19) Nicht gern *es kannst*. Gut ist die Hinzufügung von *nur: wie Du nur kannst.* — *Wie (nur) möglich* wäre ein guter Ersatz; *möglicherweise* (= möjligtvis) ist falsch. —

Digitized by Google

20) Die Stellung des »*Heute*» am Anfang des Satzes ist gut, um den Gegensatz zu *morgen* auszudrücken. — 21) Nicht *nach*. Vergl. schwed. »om en timme» und »efter en timme». — 22) Um das zweimalige *in* zu vermeiden, könnte man hier gut *wegen* statt *in* setzen. — 23) Besser, allgemeiner als *Geschäft*, wenn es sich nicht um einen Geschäftsmann handelt; auch *Sache*. — 24) Besser als *auf das Land;* auch *aufs Land hinaus*. — 25) Auch *reisen*. — 26) Auch *ein Stündchen;* nicht aber *eine Weile* in diesem Falle. Wohl aber sagt man gut *ich komme eine Weile (ein Weilchen) zu Dir*. — Nicht »kriegen». — Die Infinitivkonstruktion ist die beste, doch richtig auch *ich hoffe, dass ich ... werde* oder *ich hoffe, ich werde ...* — 28) Auch *da*. — 29) Mit einer kleinen, nicht üblen, pathetischen Nuance auch *auf dass*. — 30) *Werde* ist richtig, klingt aber literär; *werden wird* ist falsch. — 31) Ein *Dir* hinter *ich* würde der Deutsche kaum fehlen lassen. — 32) *Vor kurzem, vor kurzer Zeit* gute Ersatzausdrücke; *neulich* = nyligen! — 33) Auch *dessen sicher* richtig, doch unnötig ausdrucksvoll; *davon sicher* ist unmöglich! — 34) Auch *zumal da, besonders da*. — 35) *Recht viel* = *in recht vielem* ist wohl die beste Übersetzung; *sehr* auch nicht unrichtig. — 36) Ja nicht *geliebtesten* = mest älskad. — 37) Nicht *Lieblingsverfasser;* das Wort ist im Deutschen »naturgemäss» nicht vorhanden. — 38) Oder kürzer und besser *Dich ... zu finden*. — 39) *Weg der Besserung* gebräuchlicher als »*Besserungsweg*». — 40) Diese Stellung ist die bessere. — 41) Nur so; ohne *Dein* unmöglich. — 42) NB. die Schreibung! Im Deutschen zwei *n*!

E. Th. Walter.

Stockholm, am (den) 21. März 1924.[1]

Lieber Freund!

Mit Bedauern (Zu meinem Leidwesen) ersehe (erfahre, sehe[2]) ich aus[3] Deinem letzten Briefe, dass Du Dich nicht recht (ganz) wohl (gesund)[4] fühlst. Man darf aber wohl trotzdem (doch wohl)[5] hoffen dass dies (es)[6] nicht der Anfang einer Influenza oder einer anderen ernsten Krankheit ist. Auf jeden Fall (Jedenfalls, Auf alle Fälle) musst Du das Haus hüten (zu Hause bleiben, Dich zu Hause halten) und im übrigen (auch sonst) so vorsichtig sein wie Du /nur/ kannst (so vorsichtig wie möglich sein). Ich kann heute nicht zu Dir[7] kommen, ich muss in einer Stunde (i. e. St. muss ich) in einer wichtigen Angelegenheit (einem w. Geschäft)[8] aufs Land fahren (reisen[9]). Morgen hoffe ich einen Augenblick (etwas Zeit) übrig zu haben (zu erübrigen) und dann (da)[10] komme ich sicher. Damit Dir die Zeit nicht zu lang werde (wird),[11] schicke ich Dir hier mit ein Buch, das ich vor kurzem (kürzlich) gelesen habe.[12] Ich bin sicher (gewiss), dass es Dich interessieren wird, besonders da (weil) es recht (ziemlich) stark (sehr) an eines der beliebtesten Bücher Deines Lieblingsschriftstellers, Heidenstams,[13] erinnert. Ich hoffe, Dich morgen auf dem Wege der Besserung zu finden (dass ich D. a. d. W. d. B. finden werde).[14] Bis dahin (Inzwischen) herzliche Grüsse

von Deinem[15] Freunde
Hermann.

Digitized by Google

Anmerkungen.

1) Präposition und Artikel können auch fehlen. — 2) Nicht »finden». — 3) Nicht »von». — 4) Auch »frisch». — 5) »Aber» gern zur Verknüpfung gesetzt, wenn man nicht schreiben will »Trotzdem (Dennoch) darf man wohl hoffen». — 6) Je nach Betonung sowohl Auffassung als Demonstrativ- wie als Personalpronomen möglich. — 7) Die veränderte Wortstellung natürlich notwendig. — 8) Nicht »Besorgung», das nur von unwichtigeren Angelegenheiten (Einkäufen, Gängen u. dgl.) verwendet wird. — 9) »Reisen» im Deutschen eigentlich nur von Ortsveränderung gebraucht, mit der Aufgabe des gewöhnlichen Haushaltes verknüpft ist. — 10) Unterschied zwischen »dann» und »da» nicht sehr gross und nicht leicht zu fassen; »dann», das »auf eine angenommene, gedachte Zeit hinweist» (Paul, Wb.), würde bedeuten: »*wenn* ich Zeit habe, dann komme ich sicher». »Da» setzt eigentlich das Zeithaben mehr als gegeben voraus und bedeutet dann »unter solchen Umständen». — 11) Konjunktiv mehr der Schriftsprache, Indikativ mehr dem Alltag angehörig. — 12) Die Auslassung des Hilfsverbums (nach Analogie des Schwedischen), die vom 17. bis ins 19. Jahrhundert recht üblich war, ist heute doch nur im höheren Stile gebräuchlich. Vgl. Paul, D. Gr. IV, par. 529. — 13) Der Genitiv wird von der Grammatik gefordert, doch wird im heutigen Deutsch die Beziehung der Apposition bereits vielfach vernachlässigt. — 14) Die Infinitivkonstruktion bei gleichem Subjekt des Haupt- und Nebensatzes eigentlich das Gebräuchlichere. — 15) Possessivpronomen notwendig, Artikel allein unmöglich.

Alfred Wolf.

Charles Dickens was born in[1] /the year[2]/ 1812 of poor (needy, indigent) parents. In its general outlines[3] his childhood may (can) be studied[4] (His childhood may be studied in its &c) in the one (that) of (among) his stories (tales, narratives) which (that)[5] he himself[6] considered his best (rated highest, placed first, set the highest value on), David Copperfield. The work which (that) made his name [by (through) which he made /himself/ a name] as an[7] author was "The Posthumous Papers of the Pickwick Club". This[8] (That) novel was afterwards (later /on/) followed by a series (succession, string[9]) of others. Dickens was a master/hand/ at[10] describing (depicting) the life that (which) surrounded him, but his genius showed (revealed, betrayed) itself (appeared) still[11] more in the creations of his imagination[12], for example[13] (e. g.) such wonderfully interesting persons as Mrs Micawber in the first-mentioned (former) novel and Sam Weller in the last-mentioned /one/ (latter[14]).

1. Preposition necessary. — 2. No *of*. — 3 & 4. I prefer the passive, but I should hesitate to reject a construction with *we*, *one* or even *you*. With such a construction, however, the sentence should begin with *His childhood* ... — 5. Could not be used if *that* is used in the previous sentence. — 6. Might come at the end of the sentence. — 7. Cannot be omitted. — 8. Preferable. — 9. I do not care for this word. Such words

Digitized by Google

as *line*, *row* &c are of course impossible. — 10. Will undoubtedly prove a difficulty. — 11. I should not object to *yet*. — 12. I do not think such words as *fancy*, *fantasy* should be rejected from a schoolboy. — 13. Such an abbreviation as *f. ex.* is impossible. — 14. To be used if *former* is used above.

S. J. Charleston.

DICKENS AS A CREATOR OF CHARACTER.

A STOCKHOLM VERSION.

Charles Dickens was born in /the year/ 1812 of poor (impecunious) parents (of poor etc. parents in 1812). His childhood (infancy, youth) in its main (general) outlines (features) can (may, > is to) be studied [one (we, you) can (may) study] (can etc. be studied in its main outlines etc.) [One (We, You) can (may) study his childood in its main outlines (the main features of his childhood)] in the story (tale) [that one among his stories (tales)] which (that) he himself rated (valued, estimated) highest [esteemed (valued) most] (liked best) [considered /to be/ (regarded as, looked upon, as) his best] — namely (viz.), "David Copperfield" (*David Copperfield*). The work (book) through which he made (won) /for himself (acquired) a name (reputation) [won (gained) fame (reputation)] (which made his name) as an author (a writer) was "The Posthumous Papers of the Pickwick Club" (*The Posthumous Papers of the Pickwick Club*) /commonly known as "Pickwick" or "The Pickwick Papers"/. That (This) novel was afterwards followed (up) by a series [a long line (row, succession)] (a whole number) of other novels (others). Dickens was a master in (at) [dab F (top-sawyer F) at] describing (depicting, portraying) the life that (which) surrounded (lay around, encompassed L) him (/the life around him); but his genius (talent) showed (displayed, manifested, revealed, exhibited) itself (his gifts showed etc themselves) [his genius was (his gifts were) shown etc.] even (still, yet) more in his imaginative (> fantastic) creations [the creations, creatures, offspring, children) of his fancy (imagination) e. g. (as, for instance; as, for example,) such wonderfully (marvellously, amazingly) interesting (intriguing) persons (personages, characters) as Mrs Micawber in the first-mentioned novel (the novel first mentioned) and Sam Weller in the second one (Mrs Micawber in the former novel and Sam Weller in the latter).

Notes and Comments.

1. An index of the *subjects* in the Junior Certificate texts recently made for my key to *Samtliga Realskolestilar* shows that this is the second appearance there of Dickens, while the only other modern English writers thus honoured have been Stevenson and Conan Doyle: why not have some

Digitized by Google

fresh names? As regards *language.* I should be much obliged if somebody would explain to me the merit of this text as a language test for comparatively young pupils. I have not had the opportunity of seeing any actual scripts; but I have tried it on a small select class who translated the text into English as I dictated the Swedish. In this case most of my class fell into the traps laid — e. g. the translation of *av* in the first sentence, the *den* in the second sentence, the *författare* in the third sentence, the *sedan* in the fourth sentence, and perhaps *den senare* in the last sentence. It may perhaps be of interest to enumerate the difficulties presented under these conditions by the vocabulary; no proper translation of *barndom* appeared; and such ordinary words as *allmänna, roman, sedan, mästare* and *underbart* were either omitted or translated weakly or incorrectly. — 2. Charles was *borne by* his mother to his father but he was *born of* parents who are here described by an adjective whose normal lexicographical equivalent is *poor.* That is rather a variable term; but I should be greatly surprised to find it used by many competent English biographers of the novelist. The elder Dickens is generally considered to have stood as model to Mr. Micawber; and the inevitable adjective for Mr. Micawber is *impecunious.* But of course candidates for this examination could hardly be expected to trouble their heads about such distinctions. — 3. In the first sentence the Swedish word-order seems to be the most natural in English also. In the second sentence the most natural way to put the real subject of the sentence at the beginning, as in the Swedish, is to make it the grammatical subject by using a passive construction, instead of the active construction adopted in the Swedish and in the somewhat clumsy alternatives offered in the English version. — 4. All my scripts omitted the indefinite article before the word *author:* but it seems to me quite essential here, though it might quite well be omitted if we were considering Dickens under a series of different aspects — e. g. "as author, as actor, as reciter, and as reformer". — 5. *afterwards* seems to me much better here than *then*: if the latter be used, it must be placed before *followed* and not after, as in the latter case it would import consequence rather than mere sequence. — 6. I cannot imagine *row* or *line* being used in this sense, except possibly with the modification included in the English text; but one might quite well speak of *a row of novels* on a bookshelf. The word *series* is so frequently and loosely used in English that it can hardly be said to imply a planned and ordered succession. — 7. The reflexive form seems to be quite in place here, as it is much more vigorous and suggestive of the genius as an almost independent driving force than the tame and weak passive construction — to which I should feel inclined to prefer the somewhat archaic and literary use of *show* in a neuter sense. — 8. Not *the later* because, as the text itself implies, »Pickwick» was much earlier (1836—37) than »David Copperfield» (1848—49). One wonders why the full title of the earlier book should be given — especially as it was thought necessary to translate it — but not that of the later book. As a matter of fact, neither book is commonly referred to in ordinary English talk by the somewhat long-winded title which appealed to Dickens himself.

C. S. Fearenside.

Digitized by Google

THE MISSION OF SAINT AUGUSTINE [ɔ : gastin].

A STOCKHOLM VERSION.

When (After) Gregory I (the Great) had become (been made) [When Gregory the Great became (was made)] Pope, he sent (despatched, dispatched) the monk Augustine, accompanied by /some other monks (others) to England to preach (for the purpose of preaching) the Gospel (gospel) there (in that country). The missionaries landed (disembarked) on (>at) the Isle of Thanet in Kent, whose ruler (king, monarch) [the ruler (king, monarch) of which kingdom (country)], Ethelbert (Æthelberht), is said (stated) to have been the most powerful (the mightiest) king in Southumbria [in Great Britain south (to the south) of the /River/ Humber] (the Bretwalda of all the English). From the very first (beginning, outset, start F) Ethelbert seems (appears) to have been favourably (kindly, friendly, friendlily well) disposed towards them, /a thing/ which is no matter of (for) surprise [ought not to (should not) surprise us] as (seeing that, inasmuch as) he was married (wedded, espoused) to a Frankish princess/,/ who had been a Christian ever since her childhood (infancy, early days) [from her childhood (youth) up]. After hearing (having heard) [After he had heard] them expound [After listening (he had listened) to them expounding (their exposition of)] the Word (word), however, he declared (announced) that he was not willing (was unwilling) [that he would not (did not wish to)] give up (abandon, desert) the faith of his fathers (forefathers, forbears) [his fathers' (forefathers', forbears') belief (beliefs)] at once; but he was willig (wished) to (would) allow (permit, suffer) them to (let them) settle in (at) Canterbury and there preach (preach there) to the people (multitude). The king's hesitation (uncertainty) did not last (endure) very long: in (after, within) a short (brief) time he embraced [was converted (went over) to] Christianity [the Christian (Catholic) faith]. Augustine became the first Archbishop (archbishop) of Canterbury; and before another hundred years (century) had passed (elapsed), the whole of (all) England was (had become) Christian [had accepted (adopted, been converted to) Cristianity (the Christian religion)] (had been christianized).

The vocabulary required for this piece can readily be studied in any book on English history, which inevitably accords pretty full treatment to one of the most important episodes in the national history. The expression "all England" in the last sentence is rendered particulary appropriate here because the successor of this Saint Augustine still bears the formal title "Primate of All England". So too in an earlier sentence "faith of his fathers" would be a natural echo of a hymn which is almost equally popular in Roman Catholic and in Anglo-Catholic churches. It would be premature to use "French".

C. S. Fearenside.

Digitized by Google

When Gregory I (the First) had become (been made, been elected) pope, he sent the monk Augustine, accompanied by others (other monks), to England for him to preach the Gospel there. The missionaries landed on (in) the Isle of Thanet in Kent, the ruler of which, Æthelbert, is said to have been the mightiest (most powerful) king in /Great/ Britain south of the Humber. From the very beginning Æthelbert seems (appears) to have been favourably (well-)disposed towards them, which should not (ought not to) surprise us, since (as) he was married to (he had married) a Frankish (Franconian) princess who had been a Christian ever since her childhood. After hearing them preach the Gospel, however, he declared that he was not willing immediately to abandon (give up) the faith (belief, religion) of his fathers (ancestors, forefathers); however, he would (he would, however,) allow them to (let them) settle (take up their residence, establish themselves) in Canterbury, and there preach to the people. The King's hesitation did not last long: in a short time (before long, ere long) he embraced Christianity. Augustine became the first archbishop of Canterbury, and before another century (hundred years) had elapsed (passed), all England was Christian.

G. E. Fuhrken.

Litteratur.

Julius Heisig och Carl S. R. Collin, Läsebok i tysk handstil för realskolor och kommunala mellanskolor samt för självstudium. Bonnier, 1924. Pris 1: 75.

Till tjänst för den undervisning i tysk handstil, som är föreskriven för realskoleklassen, ha vi hittills i vårt land haft två handböcker: Auerbachs Läsebok i tysk handstil och Rodhe-Abshagen, Übungsbuch för deutsche Handschriften. Den förstnämnda av dessa ger exempel såväl på vad man med tämligen uttänjd innebörd skulle kunna kalla skönskrift som på mera driven (det vill i det här fallet ofta säga mycket svårläslig) handstil. Med hänsyn till sitt ändamål fyller den nog sin plats. Men jag minns från den tid, då den ännu var ensam i sitt slag här i vårt land, att dess innehåll ofta var alltför tråkigt. Det var antagligen som en reaktion mot det splittrade och heterogena materialet hos Auerbachs bok, som Rodhe och Abshagen utgåvo sin Übungsbuch. Innehållet utgöres här som bekant av en samling små Berlinskildringar av den kände Kladderadatschredaktören Trojan. Den är en i sitt slag utmärkt bok. På det hela taget innebär i densamma skriften en fortlöpande stegring av svårighetsgraden av de olika handstilarna — en fullt riktig princip.

Men båda dessa böcker ha ett gemensamt fel: de äro allt för långa, för att man med den korta tid, som man kan ägna detta studium i realskoleklassen, skulle kunna hinna igenom dem. Det lär väl bli högst 40, möjligen när det är som mest, 50 sidor, som med-

Digitized by Google

hinnas. Det är kanske i känslan härav, som Heisig och Collin givit ut sin nya bok. Den omfattar blott 42 sidor text, vartill komma 4 sidor anmärkningar (i stil med motsvarande i Rodhe-Abshagens arbete). Det torde alltså bli möjligt för en realskoleklass att genomgå boken fullständigt.

De olika handstilar, som äro representerade i den nya läseboken, stå på det hela taget på ett stadium, som ej allför påfallande skiljer sig från »skolskriften». De torde därför ej bereda realskoleeleverna några nämnvärda svårigheter — ett förhållande, som väl är avsett av utgivarna. Tyvärr låter det sig ej förnekas, att innehållet i stort sett är ganska torrt och tråkigt. Även om det står framför Auerbachs, utgör det ovillkorligen en tillbakagång från Rodhe-Abshagens bok.

Vad anmärkningarna beträffar, finnes föga att anmärka. Jag tillåter mig blott betvivla, att det ganska dunkla resonemanget i texten om uppkonst av den tyska handstilen ur äldre tiders mera präntade skrift blir nämnvärt klarare för eleverna genom blotta återgivandet av tyskans termer med »kapitälskrift», »uncialskrift», »minuskler» etc. Skall saken göras klar, torde skriftprov ur gamla handskrifter behövas, något som ju är synnerligen lätt att åstadkomma med tillhjälp av de utmärkta samlingar, som nu finnas tillgängliga. Detta vore något att tänka på för en kommande upplaga, ty därigenom skulle arbetet enligt min uppfattning vinna ansenligt i värde.

Till slut blott några ord om uttalet av namnet *Osnabrück*. Enligt anmärkningen till sidan 21 uttalas detta ord »med tonen på sista stavelsen». Detta uttal angives som bekant även av Viëtor i hans uttalsordbok och är följaktligen mönstergillt. Emellertid torde det ej vara utan sitt intresse, att Hempl (en tysk-amerikan) i en uppsats i Modern Language Notes 1896 med titeln *The Stress of German and English Compound Geographical Names* påstår, att detta uttal hör hemma i staden själv, medan folk från andra trakter av Tyskland lägga huvudtonen på den första stavelsen för att skilja orten från andra städer med samma slutstavelse. Här skulle alltså föreligga ett motsatt förhållande mot namnet *Stralsund*, som på ort och ställe har tonen på den första stavelsen, medan man eljest vanligen betonar den andra. Detta efter Hempl. Viëtor ansätter det förra uttalsättet som det viktiga, det senare som ofta förekommande, men felaktigt.

Som slutomdöme om Heisig-Collins bok skulle jag vilja säga, att för de lärare i realskoleklassen, som ej vilja förelägga sina elever några svårlästa handstilar och som dessutom vilja hinna avsluta den använda läseboken, kan den utan tvivel rekommenderas.

N. Otto Heinertz.

Stockholm 1924. P. A. Norstedt & Söner.

Digitized by Google

MODERNA SPRÅK

SVENSK TIDSKRIFT FÖR UNDERVISNING I DE TRE HUVUDSPRÅKEN
TYSKA, ENGELSKA, FRANSKA

UTGIVEN AV

HERMAN SÖDERBERGH OCH N. OTTO HEINERTZ.

ÅRG. XVIII. 9 * MALMÖ * December 1924

NÅGOT OM TIDSVÄRDET AV IMPERFEKT KONJUNKTIV I TYSKAN.

I M. S., sept. 1924, skriver Emil Låftman om tidsvärdet av imperf. konj. i tyskan. Han gör därvid gällande, att imperf. konj. i 5 fall betecknar samtidighet med förfluten tid och sålunda självt angiver förfluten tid.

4 av dessa fall äro gamla goda bekanta, näml.:

Fall. 1. Indirekt anföring (i begränsad betydelse).
Fall. 2. Potential el. konditional konjunktiv i "le style indirect libre."
Fall. 3. Avsiktsbisatser.
Fall. 4. Villkorliga jämförelsesatser, inledda med *als ob* el. *als wenn.*

I alla dessa 4 fall står imperf. konj. i satser, angivande innehållet i främmande yttranden eller tankar i vidsträckt betydelse (även innefattande avsikter, föreställningar, iakttagelser o. d.). Även vid *als ob*-satserna föreligger grundmeningen: *es scheint* el. *es schien, dass — man sollte meinen, dass* el. *man hätte meinen sollen, dass — man könnte sich vorstellen, dass* el. *man hätte sich vorstellen können, dass* ... el. dyl. [1])

Utom i fall 2., där även vid den främmande utsagans eller tankens återgivande i direkt form potential el. konditional imperf. konj. skulle föreligga, samt i fall 1. under samma betingelse växlar ju i dessa fall imperf. konj. med pres. konj.

[1]) Beröringen mellan *als ob*-satserna och *dass*-satser efter verb såsom *scheinen, einem vorkommen, sich vorstellen* har jag sett påpekad någonstädes men erinrar mig icke var.

Digitized by Google

Fall. 1: *Und dann behauptete sie noch einmal, das wäre* (el. *sei) die Sonnenuhr.*

Fall. 3: *Sie hob den Schirm zur Seite, damit auch er unter ihm gehen könnte* (el. *könne).*

Fall. 4: ... *kam es ihm vor, als ob der Abend etwas längst Vergangenes wäre* (el. *sei).*

I alla fyra fallen tillhör imperf. konj. den indirekta anföringen i vidsträckt betydelse. Om man, såsom Låftman, använder termen "indirekt anföring" i begränsad betydelse och dit endast räknar fall 1. eller om man använder samma term i vidsträckt betydelse och därunder inrangerar även fallen 2, 3, och 4, betyder intet i sak.

Om alltså de 4 ovan angivna fallen, i vilka imperf. konj. angiver förfluten tid, äro gamla välkända, obestridliga fakta, är däremot det 5-te fallet, i vilket imperf. konj. skulle ha samma tidsvärde, så mycket mer uppseendeväckande.

Detta fall 5 skulle utgöras av bisatser, inledda med *als dass* efter föregående *zu* i huvudsatsen.

Därmed skulle ha påvisats förekomsten av imperf. konj. angivande förfluten tid, utanför det indirekta talet i vidsträckt betydelse.

Det enda exempel, som anföres är: *Der Anblick war zu ergreifend, als dass ich ihn mit Worten schildern könnte* (Curme 235).

Men här uttrycker ju *könnte* uppenbarligen icke förfluten tid. Innebörden är: Jag kan icke (skulle icke kunna) skildra anblicken med ord, så gripande var den. *Als dass*-satsen uttrycker närvarande eller tillkommande tid, icke samtidighet med huvudsatsens förflutna tid.

Dylika *als dass*-satser ha ju betydelse av negativa konsekutivsatser: *der Anblick war so ergreifend, dass ich ihn nicht mit Worten schildern kann (könnte).*

Om meningen vore: "Anblicken var så gripande, att jag (då, när jag hade denna syn) icke kunde skildra den med ord", måste detta påstående, uttryckt genom en *als dass*-sats efter *zu,* heta: *Der Anblick war zu ergreifend, als dass ich ihn mit Worten hätte schildern können,* liksom det i svenskan i så fall skulle heta: "Anblicken var alltför gripande för att jag skulle ha kunnat skildra den med ord." Om man i svenskan sätter in skulle kunna, motsvarande tyskans *könnte,* syftar detta liksom *könnte* på närvarande eller tillkommande tid.

Realskoleskrivningens av Låftman diskuterade exempel: "Konung Fredrik var så enkelt klädd, att ingen kunde ana, att det var kungen", innehåller en negativ konsekutivsats, syftande på förfluten tid, åt vilken mycket väl kan givas formen av en *als dass*-sats efter *zu: König F. war zu einfach gekleidet, als dass irgend jemand hätte ahnen können, dass es der König war.* (Svenskan: ... för att någon skulle ha kunnat ana ...).

Jag citerar ur lätt tillgängliga källor tre exempel på *als*

Digitized by Google

dass-sats (efter *zu),* syftande på förfluten tid (uttryckande samtidighet med huvudsatsens präteritum), i vilka alla plusqvamperfectum konj. och icke imperfectum konj. användes.

Blatz, Neuhochdeutsche Schulgrammatik, 10. Aufl., Karlsruhe 1913, s. 189: *Ich war zu schüchtern, als dass ich den hochgestellten Herrn angesprochen hätte.*

Morén, Tyskt konstruktionslexikon, 2 uppl. 1905, under *zu: Ich war zu sehr in Not, als dass ich sein Anerbieten nicht hätte annehmen sollen. — Er sprach zu schnell, als dass ich ihm hätte folgen können.*

Till slut endast en liten formell anmärkning. Låftman skriver s. 177: "I fem fall betecknar imperfekt konjunktiv samtidighet med ett i närstående eller styrande sats befintligt imperfekt indikativ och angiver i följd därav förfluten tid. För att imperfekt konjunktiv skall kunna beteckna förfluten tid måste alltså två villkor samtidigt vara uppfyllda: det måste finnas en granne, som står i imperfekt indikativ, och den sats, i vilken imperfekt konjunktiv uppträder, måste vara av en viss beskaffenhet."

Imperfekt indikativ bör naturligtvis här utbytas mot tempus för förfluten tid (förutom att fem fall, såsom visats, bör ändras till fyra fall).

En sådan bisats som *das wäre die Sonnenuhr* i det första exempel, som anföres: *Und dann behauptete sie, das wäre die Sonnenuhr,* är ju även möjlig efter sådana huvudsatser som *sie hat behauptet — sie hatte behauptet — sie hätte fast behauptet.*

Hälsingborg, oktober 1924. ***E. Herdin.***

* *
*

Det hela torde vara en språkriktighetsfråga. Lektor Herdin har utan tvivel rätt, när han säger, att man vanligen finner pluskv. konj. i satser som: *Der Anblick war zu ergreifend, als dass ich ihn mit Worten hätte schildern können,* så snart man nämligen vill uttrycka samtidighet mellan huvudsatsens och bisatsens handling. Men undantagslös är denna regel icke. Ur ett nummer av Berliner Tageblatt från sommaren 1923 har jag noterat: *Er fand die Bedingungen zu übertrieben, als dass er sie annehmen könnte,* där väl uppenbarligen samtidighet i handling föreligger.

Språket är ingalunda så schematiskt, som man skulle tro och som man skulle vilja ha det. Det regelrätta brytes långt ifrån sällan av nya tankar, som ge ny riktning åt det språkliga uttryckssättet. När t. ex. Schnitzler skriver (Der Weg ins Freie sid. 132): *Die andern mussten lachen, dass Georg sie durch diese Worte, wie Heinrich bemerkte, im Namen der gesamten Christenheit über ihre Zukunft zu beruhigen so liebenswürdig wäre,* så föreligger här ett tydligt avbrott av satsens regelmässiga fortgång.

Digitized by Google

Av dess början skulle man ofelbart ha väntat sig *so liebenswürdig war.* Men det inskjutna *wie Heinrich bemerkte* ger tanken en ny riktning, och det hela utmynnar i en konjunktiv, föranledd av den efter detta inskott föresvävande indirekta anföringen. På samma sätt tänker jag mig det i ovanstående exempel förekommande *könnte:* det är ett återgivande av det verb, som föresvävar den skrivande i det ögonblick, då han konstaterar överdriften i anspråken. Såtillvida har lektor Herdin rätt, att denna (enligt grammatikens lagar irreguliära) imperf. konj. sammanhänger med »indirekt anföring i vidsträckt betydelse.»

N. Otto Heinertz.

MED ANLEDNING AV HÖSTENS EXAMENSSKRIPTA.

Till redaktionen av *Moderna Språk.*

Å. s. 207 f. har Herr Virgile Pinot till sin översättning av en av höstens franska studentstilar fogat några kritiska anmärkningar, som förvånat mig. Då det är jag, som föreslagit Skolöverstyrelsen texten till ifrågavarande stil, har jag ock skyldighet att försvara Styrelsen mot de obefogade anmärkningar, som gjorts mot den å dess ansvar utgivna texten.

1. Herr Pinot säger sig vara mot sin önskan tvungen att om Republikens president säga: *il gouverne,* vilket skulle strida mot realiteten; presidenten »règne, mais ne gouverne pas». Emellertid skriva Herr Méaly och Fru Ransson utan tvekan *il gouverne,* och så säga väl de flesta fransmän, och så lära sig barnen i skolan och studenterna vid universitetet. Jag har framför mig en mycket använd fransk lärobok i geografi: Schrader & Gallouédec, Cours complet de Géographie (4:de uppl.). Där står, s. 361, om Franska Republikens president: »le Président de la République ... est nommé pour sept ans par les deux Chambres réunies en Congrès et gouverne avec les ministres qu'il choisit.» Jf. den givna texten. Alltså kan en svensk skolgosse, och även Herr Pinot, utan samvetsbetänkligheter säga om Republikens president: *il gouverne.*

Däremot skulle jag icke vilja med Herr Pinot säga om honom: *il règne.* Jf. Franska Akademiens lexikon: »Régner. Régir, gouverner un État avec le titre de roi ... Il se dit, par extension, Des princes souverains.»

Det är sant, att det finns fransmän, som vilja hålla presidenten borta från *le gouvernement.* Därpå fick världen ett i historien berömt bevis 1895, då en dylik politisk uppfattning tvang Casimir-Périer att avgå. Men denna uppfattning har ej ännu fått uttryck i Frankrikes konstitution.

2. Herr Pinot fortfar: »Autre erreur, etc.» och förklarar såsom misstag uppgiften, att Republikens president skulle välja ministrarna.

Digitized by Google

Denna anmärkning är redan tillbakavisad genom det nyss anförda citatet ur Schrader & Gallouédec. Samma uttryck, som där användes, förekommer överallt i framställningar av Frankrikes konstitution. Se t. ex. Larousse (stora uppl. *Président),* eller den officiella Annuaire Général de la France för 1922, där såsom en särskild presidentens *attribution* naturligtvis står: »il choisit les ministres.» Det är rent av löjligt att anföra auktoriteter för en så solklar sak. Om i praktiken det tillgår så, att konseljpresidenten framlägger en lista på ministrar eller ministerkandidater, så kan ju ej det ändra författningens tydliga ord.

3. Vilken anmärkning Herr Pinot önskat göra under detta nummer, nämner han ej, och jag gissar det knappast.

4. Till Herr Pinots anmärkning, att *arvode* och *anslag* i förevarande fall »se confond sous la désignation unique d'indemnité parlementaire,» vill jag blott påpeka, att L'Annuaire Général har (s. 11) följande sats:» Les sénateurs touchent une indemnité de 15,000 fr. par an, plus une indemnité mensuelle spéciale de 1,000 fr.»

5. Den här gjorda anmärkningen förstår jag ej. Om studentkandidaten skriver *le budget,* såsom man tillrått honom, alltså t. ex. i överensstämmelse med Herr Méaly: »sauf que le budget doit être arrêté, etc.», så skriver han alldeles rätt. Om även andra finansärender behandlas först av deputeradekammaren, ändrar det ej riktigheten härav. För övrigt har *le budget* en mycket vidsträckt betydelse. Larousse: »sous le terme générique de budget, quand aucune autre désignation ne l'accompagne, il faut entendre le budget général de l'État ou l'ensemble des dépenses à faire pour les services dont l'État est chargé et des ressources qu'il doit se procurer pour y subvenir.»

Jag hade denna gång med flit valt att behandla ett ämne, som hänför sig till offentliga franska förhållanden. Den, som sysselsätter sig så ingående med franska språket, att han kan göra en översättning därtill av en vanlig svensk text, torde också intressera sig för Frankrikes konstitution och känna till de allmännaste dragen därav, och det bör för honom vara ett nöje att sätta sig in i formuleringen av denna konstitution. Detta har förmodligen också varit Skolöverstyrelsens mening, då den bland många förslag till texter valt det föreliggande.

De svenska uttrycken i denna text äro i allmänhet lätta att återgiva, utom möjligen »*finansärendena*», vars översättning därför givits översättarna till skänks. Ett annat uttryck, »*(senaten) har nu ökats,*» borde kanske hava ersatts med ett, som bättre lämpat sig för ordagrann översättning, t. ex. »*senatorernas antal har ökats*» (jf. Herr Méalys anm. 1) Emellertid kan man, såsom också framgår av Herr Méalys not, mycket väl godtaga en översättning: »il a été augmenté maintenant de 14 membres.» Då Bossuet har sagt: »Tarquin augmenta les sénateurs jusqu'au nombre de trois cents», kan en svensk skolgosse få skriva» le sénat a été augmenté.»

Digitized by Google

Att jag sammanställt texten ur franska uppslags- och läroböcker, är helt naturligt, och därför förvånade det mig, när dess innehåll utsattes för anmärkningar från franskt håll.

Besynnerligt sammanträffande: »En Rättare» har i sista häftet av Tidskrift för Sveriges läroverk råkat ut för alldeles samma misstag som Herr Pinot.

Göteborg november 1924. *Johan Vising*

Réponse à M. Johan Vising.

M. Johan Vising s'est ému du commentaire dont j'ai fait suivre la traduction du dernier thème de baccalauréat, et comme il a bien voulu, tout en déclarant de prime abord que mes observations ne sont pas fondées, apporter cependant ses justifications et ses preuves, je ne saurais manquer de rapporter les raisons de mon commentaire.

1. — J'ai dit en note que le Président de la République «règne mais ne gouverne pas». Il va de soi que je ne pouvais traduire le texte qui m'était soumis par le mot «règne», puisque telle ne semblait pas être l'intention du rédacteur du thème. Mais la liberté qui nous est laissée par *Moderna Språk* d'adjoindre à la traduction un commentaire, m'a permis de faire remarquer que le mot «gouverne» était contraire à la réalité.

La définition du mot «régner» que M. Vising emprunte au dictionnaire de l'Académie, loin de m'accabler, me donne raison. Ce sont en effet des pouvoirs souverains que le Président tient de la constitution, car les constituants de 1875 n'ont pas voulu faire une constitution républicaine, mais ils se sont préoccupés d'accorder au chef de l'état tous les pouvoirs souverains pour qu'il suffît de changer le mode de nomination de ce «souverain», le jour où la royauté ne serait plus défaillante, pour remplacer le fauteuil par un trône. Ces constituants, comme le disait l'un d'eux, le vicomte de Meaux, posèrent «les pierres d'attente de l'édifice monarchique». Pour cela ils accordèrent au Président tous les pouvoirs: droit de renvoyer la chambre des députés même pendant sa session ordinaire, droit de dissoudre la chambre (avec l'assentiment du sénat), droit d'initiative parlementaire, droit de refuser la promulgation des lois votées, droit de commander les armées de terre et de mer, droit de grâce, ce droit régalien, que les constituants avaient même enlevé à Louis XVI. Par les pouvoirs qu'il tient de la constitution, le Président est vraiment un prince souverain et parmi les plus puissants du monde. Il règne.

Mais ce pouvoir personnel que les constituants royalistes de 1875 avaient attribué au chef de l'état, dans l'attente du Comte de Chambord, s'est effrité peu à peu par suite d'une tradition républicaine qui s'est établie avec le temps. Les faits ont été plus forts que la lettre de la constitution. Le Président aujourd'hui n'oserait pas renvoyer les chambres au cours de leur session normale.

Digitized by Google

Il n'oserait pas dissoudre la chambre des députés, ce qui en d'autres pays n'est pas considéré comme un coup d'état. Il n'exerce pas son droit de veto. Il ne commande pas les armées. Comme le disait un ancien Président, M. Casimir Périer: «Parmi tous les pouvoirs qui lui semblent attribués, il n'en est qu'un que le Président de la République puisse exercer librement et personnellement, c'est la présidence des solennités nationales.»[1]) Le président est un prince souverain mais qui ne gouverne pas. Ce qu'un professeur qui enseigne le droit constitutionnel à l'Université de Paris exprime en ces deux formules saisissantes: «Il est chef de l'Etat mais il ne gouverne pas.»[2]) «Il chasse le lapin et ne gouverne pas.»[3]) Mes idées politiques personnelles n'ont rien à voir là-dedans.

M. Vising peut m'objecter qu'il s'est tenu au texte même de la constitution, sans se préoccuper du fait actuel, produit d'une lente évolution depuis 1875. Cependant la phrase «La France est une république depuis 1870» exprime un fait mais non une vérité constitutionnelle. Jamais en effet les constituants de 1875 n'ont déclaré que la forme du gouvernement serait républicaine, et ce n'est que d'une manière détournée, dans l'amendement Wallon déterminant le mode de nomination du Président de la République que fut introduit dans la constitution le mot de république.

2. — Etant donné cette contradiction entre la lettre de la constitution et la tradition qui s'est instituée, il n'est nullement choquant de penser que le Président de la République ne choisit pas les ministres. Il choisit le président du conseil, comme je l'ai dit, et le président du conseil choisit les collaborateurs avec lesquels ils gouvernera sous sa responsabilité. Il y en a plusieurs preuves. Le président du conseil désigné fixe lui-même le nombre de ses collaborateurs, modifie à son gré le nombre des ministères, en supprime ou en ajoute, sans que le Président de la République ait rien à y voir. Et en outre la nomination des ministres se fait en deux temps. Le Président de la République signe d'abord la nomination du président du conseil, ce qui fait l'objet d'un premier décret, puis le Président de la République signe la nomination des ministres, décret contresigné par le président du conseil.

En résumé la formule «Il gouverne avec les ministres qu'il choisit» serait vraie du Président de la République des Etats-Unis, mais non en fait du Président de la République française.

3. — Pour la traduction du mot *erövra* je n'ai trouvé dans le dictionnaire que le mot *conquérir,* ou d'autres mots exprimant des idées analogues, mais rien qui corresponde à l'expression courante de *provinces recouvrées.*

4. — Au sujet de l'indemnité parlementaire, j'aperçois, d'après le commentaire de M. Vising, les raisons de la difficulté que j'ai éprouvée à traduire les deux mots *arvode* et *anslag.* M. Vising

1) Lettre au *Temps*, 22 février 1905.
2) Joseph Barthélemy *Le Gouvernement de la France* p. 91.
3) Id. *Ibid.* p. 97.

Digitized by Google

a cherché à exprimer jusque dans les détails une petite chinoiserie administrative. Lorsque l'indemnité parlementaire a été portée en 1920 de 15,000 fr. à 27,000, il a été décidé que l'augmentation accordée serait distinguée dans la comptabilité publique de l'indemnité primitive pour indiquer que cette allocation supplémentaire était considérée comme une indemnité de vie chère, appelée à disparaître dès le retour des circonstances normales. Mais cette division, dans la comptabilité, de l'indemnité parlementaire, n'enlève rien, au tout ou aux parties, de leur caractère d'indemnité.

5. — Je persiste à croire que le mot de budget n'est pas assez compréhensif, car il y a, comme on le dit en langage parlementaire, des dépenses «hors budget». Le budget est en effet voté annuellement et d'avance. Mais lorsqu'il se trouve insuffisant, il y a les «cahiers de crédits supplémentaires», qui sont votés en cours d'exercice et pour un objet particulier. Il y a aussi les subventions spéciales que l'on peut accorder dans un cas grave et que l'on n'avait pu prévoir: malheurs publics, inondations etc. Réflexion faite, je proposerais pour l'expression *finansärendena* la traduction *lois de finances,* qui est une expression parlementaire et qui désigne précisément ces lois pour lesquelles la chambre des députés a un droit de priorité.

Je m'aperçois que j'ai été trop long dans ce commentaire d'un commentaire, mais je m'en console en pensant que si les candidats au baccalauréat veulent bien nous lire, M. Vising et moi, ils seront amenés à réfléchir sur la constitution française, sur ses principes et sur son évolution, si bien que loin d'avoir perdu notre temps, nous aurons atteint le but que mon éminent contradicteur s'était proposé en choisissant ce texte.

Virgile Pinot.

Höstens Tyska Studentstil.

I tyska studentstilen förekommer följande mening: »Slutligen gick han till en smed, som åtog sig att söka befria honom, dock blott *medelst hammarslag på städet.*» De kursiverade orden äro i denna tidskrifts mönsteröversättningar återgivna med: mittelst Hammerschläge(n) auf dem Amboss, auf dem Amboss durch H., durch H. auf den Amboss. Att mången gång rakt motsatta översättningar förekomma i dessa mönster, ha vi hunnit vänja oss vid, men det anmärkningsvärda är här, att varje översättare tycks anse sin översättning som den naturliga och enda riktiga, enär han ej motiverar den eller upptager någon variant till prövning. Emellertid såsom det svenska uttrycket föreligger — om det är ett adekvat uttryck i detta sammanhang, lämnar jag därhän, på svenskan i studentstilar ställas uppenbarligen små anspråk — kan det vid naturlig och otvungen läsning av en svensk knappast fattas annorlunda än så, att på städet är bestämning till hammarslag,

Digitized by Google

varav väl följer, att auf den Amboss skulle vara den naturliga översättningen. Hade svenskan lytt exempelvis så här: dock med förbehåll, att det skedde på städet och medelst hammarslag, vore åter auf dem A. lika naturligt. De, som översatt med auf dem A., tyckas sålunda, kanske omedvetet, därmed ha korrigerat den svenska texten.

Stilrättare.

* *
*

Das Erstaunen von »Stilrättare» — nicht so sehr über die verschiedenen Versionen der Übersetzungen, wie über das Fehlen einer Anmerkung — kann man wohl als berechtigt empfinden. Ich muss gestehen, dass mir die Stelle beim Übersetzen nicht so bemerkenswert schien und dass erst die Verschiedenheiten der Lundenser und Stockholmer Version mich auf die Notwendigkeit einer Anmerkung aufmerksam machte.

Wohl alle drei Übersetzer haben *på städet* zunächst als Attribut zu *hammarslag* aufgefasst, wie es ja bei unbefangenem Lesen das Nächstliegende ist. Die Schwierigkeit ist aber die — und das scheint mir vom Einsender nicht genügend hervorgehoben zu sein — dass die Schläge doch nicht eigentlich auf das am Halse des Ritters festsitzende, auf dem Amboss aufliegende Halsband gehen.

Man hat nun entweder die Wahl, diese inhaltliche Inkonsequenz in Kauf zu nehmen und *Schläge auf den Amboss* zu schreiben, wobei man ja zur Milderung der Schwierigkeit hervorheben mag, dass der Schlag durch das Halsband ja auch auf den Amboss geht und dass man im gewöhnlichen Leben in ähnlicher Situation mit ähnlicher Ungenauigkeit wohl ohneweiteres sagen kann: *das Eisen durch Schläge auf den Amboss schmieden* — stilistisch unbehaglich bleibt die Situation für einen anschaulich veranlagten Leser noch immer — oder man fasst *på städet* als Adverbiale zu *befreien suchen,* wie Stockholm und Lund getan haben, Lund mit deutlicher Hervorhebung des adverbialen Charakters durch die veränderte Wortstellung. *Schläge auf dem Amboss* attributiv aufzufassen, dürfte sich nicht empfehlen, dann müssten die Schläge ja ganz auf dem Amboss vor sich gehen (vgl. *Tanz auf dem Tische),* was nicht der Fall ist, und sie würden auch nur als rein physikalische, subjektslose Vorgänge aufzufassen sein, nicht aber, wie der Text doch vorschreibt, als eine gewollte Handlung, als ein Schlag mit einem Objekte als Ziel.

Im ganzen liegt die Sache doch so, dass, wenn ich so sagen darf, die unscharfe Einstellung des schwedischen Ausdruckes — auch der Einsender deutet ja eine Inadäquatheit an — bei der Projektion auf das Niveau einer anderen Sprache Doppelkonturen

Digitized by Google

erzeugt hat. Das liegt in der Natur der Sache und ist nicht anders zu erwarten. Dass aber erläuternde Anmerkungen am Platze gewesen wären, wird man gerne zugeben.[1])

Alfred Wolf.

Ich muss gestehen, dass mir beim Übersetzen der schwedischen Textstelle gar nicht der Gedanke an Akk.-Fügung gekommen ist. Zweifellos deshalb, weil der Akk. hier völlig unlogisch, sinnlos wäre. Denn der arme Herr Lambert von Oer kann wohl nicht gut dadurch von seinem peinlichen Halsschmuck befreit werden, dass der Schmied mit dem Hammer auf den Amboss schlägt, sondern die Schläge müssen den Halsring treffen, der auf dem Amboss liegt. Wenn »Stilrättare» meint, bei natürlichem und ungezwungenem Lesen könne der schwedische Ausdruck kaum anders als dahin verstanden werden, dass *på städet* Bestimmung zu *hammarslag* ist, so kann ich ihm darin nicht folgen. Ich las von vornherein *medelst hammarslag — på städet* in zwei nebengeordneten, je für sich starkbetonten Takten: ´_ ´_, so dass also jeder Einzelausdruck eine selbständige Bestimmung zu *befria honom* darstellte. Sollte diese Art, die Stelle zu lesen, nicht auch für den Schweden, der das Ganze sinnvoll liest, die einzig natürliche sein?

Ernst A. Meyer.

Realskoleskriptum om Dickens.

Endast några ord med anledning av Fearensides kritik i föregående häfte.

F. meddelar, att i en liten utvald samling lärjungar (av studenter vid handelshögskolan?) ingen enda kände de engelska motsvarigheterna till orden *barndom, allmänna* (drag), *roman, mästare, underbar;* ingen enda hade obestämd artikel framför "author" vid översättningen av "Dickens gjorde sig ett namn *som författare",* och de flesta lämnade felaktig översättning av "*den* av hans berättelser, som" samt *den senare* (i motsats till "den förra"). Man kan råka i misshumör för mindre. Dock mildras förvåningen något, om man har en beprövad erfarenhet av de nedslående resultat, man ofta nödgas konstatera vid dylika blixtöversättningar utan hjälpmedel, vid läroverken kända som "lappskrivningar." Realskoleskrivningen försiggår under helt andra förhållanden. De deltagande få lösa sin uppgift i lugn och ro, med god tid tillmätt till provet och med tillhjälp av lexikon och grammatik. Under sådana förutsättningar bör, synes mig, i intet av de ovannämnda fallen en korrekt översättning vara mer än man kan vänta av en realskoleabiturient. Ordet "allmän" torde

[1]) D:r Wolf har bett red. fästa uppmärksamheten på ett tryckfel i hans anmärkningar sid. 213 rad 4 nedifr., där det bör heta *Andauern (der Handlung)* i st. f. *Auslauern.*

Digitized by Google

visserligen fordra någon större förtrogenhet med språket, men svårigheter även i frågan om ordval torde, med tanke på de bättre abiturienterna, icke vara ur vägen även på ett tidigare stadium.

Vad uttrycket "Dickens föddes år 1812 *av fattiga föräldrar*" beträffar, medger jag att "av fattiga föräldrar" helst borde ha varit borta för prepositionens skull. Jag beklagar, att det kommit med. I det vanliga svensk-engelska lexikonet (Wenström-Harlock) står dock under "född" "born (t. ex. of poor parents, of good family)". Säkerligen låter ingen lärare ett fel här influera på bedömningen av skriptum.

F. har sina betänkligheter mot ordet "poor". Jag tror, det är onödigt huvudbry. Den artikel om Dickens, som jag läste igenom i "The New Age Encyclopedia (edited by Sir Edward Parrot, M. A., LLD., assisted by a large staff of specialists, first issued Nov. 1920), innan jag utarbetade denna text, börjar: "Dickens ..., son of poor parents, the originals of Mr. Micawber and Mrs. Nickleby."

Vad ordet *sedan* beträffar (Det arbete, genom vilket han gjorde sig ett namn, var Pickwick. Denna roman åtföljdes *sedan* av en rad andra), skulle det förvåna mig, om *then* vore omöjlig översättning. I det svenska ordet ligger icke, att Pickwick "sedermera" el. "längre fram" följdes av andra romaner, utan att på Pickwick, hans första långa berättelse, följde (tämligen) omedelbart en hel rad av dylika: Pickwick avslutad 1837, Oliver Twist 1838, Nicholas Nickleby 1839, Master Humphrey's Clock 40—41 etc.

Den mera litterära stilart, som detta skriptum företräder, är icke den sedvanliga för ett realskoleprov. Men bör denna stilart vara helt och hållet utesluten, förutsatt att uttrycken äro så valda, att de låta sig ordagrant översättas och att lärjungarna icke lämnas i sticket av sitt lexikon? En hel del av de här förekommande uttrycken kunna naturligtvis icke väntas ingå i lärjungarnas aktiva ordförråd, men under sin textläsning ha de nog råkat på dem, så att uttrycken icke äro rena främlingar, när de påträffas i lexikonet. Frågan kommer på en annan bog, om icke lexikon finge användas. Kanske ett språkprov under sådana förhållanden vore effektivare. Jag tror det icke. Examinandens yttre språkfärdighet, baserad på rena minneskunskaper och förmåga av utantill-läsning, skulle nog komma fram bättre, men ej hans förstånd och mognad. Här är dock icke platsen att diskutera den saken.

Vid det läroverk, där jag tjänstgör, deltog endast en av läroverkets egna lärjungar i examen. Han hade underkänts i våras och hör givetvis till de svagare ingenierna. Dock hade han rätt översatt de mera litterära fraserna: "göra sig ett namn som . .; en mästare i att skildra det liv, som omgav honom; hans snille visade sig i hans fantasis skapelser." De fall, vari hans svaghet framträdde, voro sådana som kunna förekomma i vilka alldagliga texter som helst: han hade skrivit "as writer" och "such a wonder-

Digitized by Google

fully interestingly persons", detta sista tydligt pekande på ett svagt intellekt. Dessa voro hans enda grövre fel.

Dessutom deltogo i examen två privatister. Den ene tycktes av hans skrivningar i allmänhet att döma vara en intelligent pojke med god underbyggnad, ehuru han endast genomgått de tre första klasserna och första terminen av 4-de klassen i en kommunal mellanskola. Hans skrivning anför jag härefter i trogen kopia. Den visar, att uppgiften måste anses ha nöjaktigt lösts av honom. Hans korta utbildning kommer huvudsakligen till synes i den märkvärdiga ordföljden på ett par ställen.

Den andra privatisten var alldeles omöjlig.

I dessa tre fall gav åtminstone stilen rätt utslag i fråga om examinandernas kunskaper och visade sig alltså icke alltför olämplig såsom språkprov.

Fearensides kommentarer utmärka sig alltid för stor sakkännedom och god förmåga att åskådliggöra skiftande betydelser. De äro alltid högst instruktiva. Dock skulle de helt säkert vinna betydligt därpå, att han övergåve sin vana att basera dem på blixtöversättningar, som "advanced" eller "select classes" åstadkomma utan lexikon, och i stället från ett par större avgångsklasser lånade och genomsåge t. ex. sex verkliga skripta av vardera kategorien (student-, resp. realskoleskriptum), två goda, två medelmåttiga och två dåliga. Därigenom skulle en del märkvärdigheter utan intresse, som hans lärjungar åstadkomma endast genom saknaden av lexikon, uteslutas och i stället en del saker framkomma, om vilka de rättande lärarna skulle önska höra ett ord från en omdömesgill utländing, men som nu förbli oberörda. T. ex: i realskolestilen i fråga, ordet *adept* i nedan anförda skriptum eller en så nära till hands liggande översättning som "that of his works which he valued *most highly.*"

Utarbetaren av realskolestilen.

Kopia.

Charles Dickens was born in 1812 by poor parents. His childhood in its common outlines can be studied in that of his tales that he himself most appreciated, David Copperfield. The work by which he made himself a name as an author was The Posthumous Papers of the Pickwick Club. This novel was then followed by a string of others. Dickens was an adept in describing the life that surrounded him, but his genius much more appeared in the creations of his imaginations, e. g. such wonderfully interesting persons as Mrs. Micawber in the first mentioned novel and Sam Weller in the latter.

En fråga.

Valued highest.

I den svenska texten till höstterminens engelska realskolprov står: »den av hans berättelser, som han själv skattade högst.» En av de engelska medarbetarna i M. S. har återgivit »skattade

Digitized by Google

högst» bl. a. med *valued highest.* Åtskilliga uppslagsböcker, såsom A New English Dictionary vol. V, del I, sid. 282, Muret-Sanders: English-German Dictionary sid. 2341, Wenström-Lindgren: Engelsk-svensk ordbok sid. 1618 m. fl. giva uttrycket *to value highly* med tydlig adverbform *highly.* Helt säkert skulle mången lärare vara den högt värderade översättaren tacksam för några upplysningar angående valet av formen *highest* här. Är enligt översättarens mening denna form att anse såsom adjektiv eller adverb? Får man av formen *highest* draga den slutsatsen, att »skatta högt» bör återgivas med *value high?* Eller är det särskilt adverbets superlativform *most highly* (men icke positivformen *highly),* som är ägnad att väcka betänkligheter? Stundom finner man i engelsk litteratur, särskilt vid återgivande av talspråk, en adjektivform i stället för adverbform i komparativ, t. ex. *Why don't you speak plainer?* (G. K. Chesterton) — *He could have walked quicker* (S. Rohmer) — *He spoke coarser than usual* (R. E. Zachrisson: Engelska stilarter). Skulle det möjligen även beträffande superlativ finnas någon tendens att använda adjektivform i stället för adverbform?

Härmed har jag velat framlägga några synpunkter, som kanske kunde av den ärade översättaren beaktas, om han godhetsfullt ville göra ett uttalande i denna fråga.

E. L.

Reply by the Translator.

E. L's. enquiry has been handed over to me, as being responsible for the translation in question. The first thing to do is formally to accept the responsibility. Owing to the conditions of haste under which these examination translations are written and printed, many things have appeared under this heading in *Moderna Språk* which do not represent the intention of the translator: even in the recent comparatively well printed number there is at least one such thing in my own contributions — namely, the spelling of »practitioner» on p. 205; and many such misrepresentations occur in the passages cited by Dr. Belanner about a year ago in an interesting article with which I have long been hoping to deal. In this case, however, what was printed was what I wrote, and, if I remember aright, wrote spontaneously and retained deliberately. My original rough translation has perished, but I believe that »valued highest» was the rendering I wrote down *first of all,* as being the (to me) most natural close translation. Otherwise it might easily have been due to inadvertence, tiredness, or the mere hypnotizing force of the Swedish — such as so often leads English people who have lived long in Sweden to say automatically »please», »should» and »went» in cases where in

Digitized by Google

Swedish they would say »var så god», »skulle» and »gick» respectively.

Well then, I wrote »valued highest» and stuck to it, though I believe that Mrs Fearenside raised a protest when she was typing out our pooled translations for me; and as she has a good natural sense of language, comparatively unspoilt by systematic training, I am wont to rely a good deal on her intuitions in these matters. Her supposed protest and the fact that this particular translation was apparently not »valued highest» by the other hardened translator (and, for all I know, may be positively disapproved by him) distinctly tell against my impression that it is the most inevitable way of expressing the thought in English. Perhaps I should add that it is such more or less spontaneous translations — not translations deliberately made to conform to the rules laid down or implied in dictionaries and grammars (which the Swedish teacher can most profitably work out for himself) — that I endeavour to compile.

Two questions then arise: (a) what sense is to be placed on the rendering; (b) whether it can be regarded as tolerable present-day English, either in itself or in this particular context.

(a) The question whether »highest» is here to be regarded as an adjective or an adverb does not worry me very much. These two »parts of speech» are so similar in function, and so often identical in form, that it is often difficult to say which is which or to determine which form, if the forms can be differentiated, should be regarded as »right». For instance in »I was awake,» is the word »awake» an adjective or an adverb? Or again should we say »the sun shines bright» or »the sun shines brightly»? And should the objector to either of these latter forms express his sentiment (apart from the profanity) by saying »It sounds devilish funny» or »It sounds devilishly funny»? Personally, however, I should be disposed to regard »highest» as an adverb here, as clearly it could be replaced by the non-debatable alternative »most». But owing to the fluctuating meanings of both »value» and »uppskatta» (on which I find I have written a brief note in *Notes and Queries,* § 12), it is conceivable that »highest» might be interpreted as an adjective here, as it is quite possible that the same sort of confusions (as they may seem to a logical investigator) occur with regard to the construction of the verb »value» as certainly prevail with the not-dissimilar verbs »consider», »regard», and »look upon». But I do not think that I myself should naturally write »I value him high» [meaning »I estimate, or put, his value at a high level»], instead of »I value him highly» [meaning »I esteem him greatly»]; and if I did write it, I should probably alter it if I read through alertly what I had written. Consequently, if I were consistent, I should not write or retain »which he valued highest» in the meaning »which he valued or appraised as his highest work» in an adjectival sense.

Digitized by Google

So while thanking E. L. for offering me a sort of feasible way of escape from what he seems to regard as an uncomfortable predicament, I do not feel disposed to avail myself of it.

(b) The question whether »valued highest» is a legitimate rendering in the adverbial sense intended can be answered adequately only by reference to some work or article in which the whole matter is competently treated on the basis of a sufficient quantity of properly authenticated material; and I have neither access to such books nor time to go through them if I had. Thus it happens that the set of the Oxford Dictionary in the room adjoining that in which I am writing includes neither the H nor the V part. But I have not been able to think of any parallel case where such a superlative form of adverb strikes me as natural, except in the apparently not-parallel cases of flat adverbs or irregular adverbs having a distinct adverbial form of their own. And this, of course, looks very bad for me. But on second thoughts I do not see why I need soak myself in *-ly* forms (like »highly») and thus turn myself into stinking »lutfisk». It is true that the positive form would be »which he valued highly,» and consequently it looks as if the proper superlative form would be »which he valued most highly» (or »highliest»?). But then the word »high» is also used distinctly as an adverb in certain phrases such as the hackneyed »Aim high and you will strike high» and

»He jumped too high and knocked his polished poll
Against the Polar star.»

Here the superlative form of the adverb would clearly be »highest». And if the form »highest» occurs quite naturally in one context, it would be quite natural to extend its use to other cases in accordance with a kind of rough analogy.

While I may thus appear to be superlatively lax, I am really comparatively strict. In the three examples of the comparative adverbs cited by my heckler I find those with »plain» and »quick» (which are, I suppose, admittedly flat adverbs, though not so irretrievably flat as »fast») much more natural than that containing »coarser». I cannot find my copy of Professor Zachrisson's thoughtful compilation — — in which, however, I fancy he has shown the usual collector's tendency to *count* examples instead of *weighing* them — and so I do not know from what source this last quotation is taken. But I should regard »he spoke coarser than usual» as distinctly coarser or more vulgar, in both the social and the linguistic sense of the term, than either »plainer» or »quicker»; and I should have more confidence that this feeling of mine would be generally shared by competent judges (if such exist) than I have about my own highly valued »valued highest».

Finally the general question raised by E. L. as to whether there is a tendency in modern English to slur over the distinctions between adjectives and adverbs would require very exhaustive research, which should of course extend over many languages.

Digitized by Google

It would be desirable to know whether this distinction is made generally in languages and especially in the scientifically constructed artificial languages that deliberately aim at simplification by abolishing supposed superfluities. As regards English I should be inclined to guess — but it would be pure guesswork — that the extension of education, which almost necessarily means the shallowification of education, would tend to make people who regard themselves as educated rather tend to accentuate than to obliterate the distinctions drawn between the traditional »parts of speech». As Mr. J. C. Squire has said in one of his delightful essays on the Split Infinitive, people are often afraid to write naturally lest they should be deemed vulgar — and thus consciously substitute »why don't you speak more plainly» and »he could have walked more quickly» for the simpler, and perhaps originally more natural, expressions cited. Some may even go so far — and I fancy I have noticed such non-precious writers as Bennett and Wells do so — as fall back on the inflexional comparative adverbs »quicklier» and »plainlier». Which is right? Which has the future on its side? Is it either necessary or desirable that either the one or the other should be regarded as exclusively »right»? Quien sabe? In any case I venture to suggest that it is improper to expect greater rigidity or correctness from foreign learners of a language than is actually found amongst native speakers and writers. As Mr. George Arundale might have said in his recent address in Stockholm on »The Next Step in Swedish Education» (but happily he didn't put it so spankably), »He who corrects correctest spanks sparingest.»

A Boxing-Day Postscript. — Since writing the above about a fortnight ago, I have amused myself by reading up the Adverb in various would-be useful grammars on my shelves; and as I find that there are a few lines available to fill up this number, I should like to add one little note on my results. None of my grammars throw any light whatever on the question in hand; but one of them is extremely full and helpful on the classification and position of the adverb in English, and I take leave warmly to recommend it to the readers of *Moderna Språk*. The book is HAROLD E. PALMER, *A Grammar of Spoken English on a Strictly Phonetic Basis* (all the numerous examples are from the spoken language of the present day and are printed in phonetic script); the publishers are Heffers of Cambridge; and the price for the extremely well arranged and well printed book of over 300 pages is only 12/6 net.

C. S. Fearenside.

MALMÖ 1924, RÖHR's BOKTRYCKERI

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

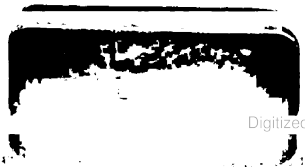

Digitized by Google

PENN STATE UNIVERSITY LIBRARIES
A00006503862 8

Digitized by Google